

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÂŞIK NURİ ÇIRAĞI'NIN FARKLI ANLATIM
ORTAMLARINDA DERLENEN HALK HİKÂYELERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLAL KUNDAKÇI

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÂŞIK NURİ ÇIRAĞI'NIN FARKLI ANLATIM
ORTAMLARINDA DERLENEN HALK HİKÂYELERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLAL KUNDAKÇI

DANIŞMAN PROF. DR. IŞIL ALTUN

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ÂŞIK NURİ ÇIRAĞI'NIN FARKLI ANLATIM
ORTAMLARINDA DERLENEN HALK HİKÂYELERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Bilal KUNDAKÇI

Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29.09.2021/20

KOCAELİ 2021

ÖN SÖZ

Halk hikâyeleri Türk halkbilimi araştırmaları içerisinde geleneğin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması hususunda her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Halk hikâyeleri Türk halkının aşk, acı, üzüntü, keder, savaş, sabır, tevekkül vb. deneyimlerinin tezahürü, gerçek ve hayalin harmanlandığı bir anlatı türü olarak karşımıza çıkar. Bu zamana kadar halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda tek bir âşık tarafından anlatılan hikâyelerin benzer metinlerinin incelenme sayısının az olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bu alışmada Âşık Nuri ırağı'nın ustası Âşık Mevlüt İhsanî'den öğrenmiş olduğu aşk konulu iki hikâyesi yönlendirilmiş görüşme ortamlarında kayıt altına alınmiş benzer metinleri ile mukayeseli olarak incelenmiştir. Gözlem ve görüşmelerde âşığın her anlattığı kayıt altına alınmiş ve gerekli yerlerde bu beyanlardan yararlanılmıştır. Derleme alışması için âşıkla yirmiden fazla görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde Âşık Nuri ırağı'dan “Ülker Sultan, Böyle Bağlar, Köroğlu Silistre Kolu, Dadaloğlu, Âşık Nihânî, Sefil Baykuş” adlı halk hikâyeleri gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak âşığın Kocaeli Darıca'da bulunan evinde kayıt altına alınmiş bu altı hikâyenin benzer metinleri ise belli bir dinleyici kitlesinin bulunduğu mekanlarda derlenmiştir. Hikâyelerin incelenmesinde “Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma (Doğu Kütüphanesi, 2.baskı, 2007, İstanbul)” adlı çalışmada kullanılan hikâye inceleme yöntemi üzerinden hareket edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Âşık Nuri ırağı'nın hayatı, sanatı, hikâyeciliği üzerinde durulmuştur. Âşığın hayatı beyanlarından yola çıkılarak kronolojik bir sistemde düzenlenmiştir. Sanatı kısmında ise yazılı ve sözlü kaynaklara ek olarak âşığın beyanları da değerlendirilerek âşıklık geleneği içerisindeki yeri irtical söyleyebilme, saz çalabilme, atışma yapabilme, bade ieme, usta ıracak ilişkisi maddeleri gözetilerek tespit edilmiştir. Hikâyeciliği kısmı incelediğimiz hikâyeler eşliğinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde hikâyelerin incelenmesi yapılmıştır. Hikâyeler Ülker Sultan (Lise)- ÜS/C, Ülker Sultan (Ev)- ÜS/İ, Böyle Bağlar (Üni.)-BB/E, Böyle Bağlar (Ev)-BB/İ şeklinde kodlanmış ve bu sıralamaya göre “olay örgüsü”,

“zaman”, “mekân”, “şahıslar”, “motifler”, “hikâyelerdeki şiirlerin incelenmesi” ve “dil ve üslup” bakımından incelenmiştir. Bu incelemeler yapılırken bazı tablolar kullanılmıştır. Motifler başlığı hikâyelere göre motiflerin dağılımı ve motiflerin hikâyelere göre sayısal dağılımı başlığında incelenmiştir. Şiirlerin incelenmesi esnasında tablolar ele alınmıştır. Hikâyelerin dil ve üslup özellikleri altı başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın ekler bölümünde Âşık Nuri Çırağı’ndan tarafımızca derlenmiş olan hikâyelerin metinlerine ve fotoğraflara yer verilmiştir. Metinler başlığı altında dört tanesi incelemesi yapılan hikâyeler, sekiz tanesi ise derlemesi yapılan diğer hikâyeler olmak üzere toplamda on iki metine yer verilmiştir. Âşık Nuri Çırağı günlük konuşma dilinin yanında yöresel söyleyişleri de kullanmaktadır. Hikâye metinlerinde bu farklılıklar olduğu gibi bırakılmıştır. Yöresel söyleyişlerde deşifresini yapmakta zorlandığımız yerlerde âşık ile sık sık irtibat kurulmuş kendisinden yardım alınmıştır.

Sonuç kısmında hikâyelerin incelenmesinden elde edilen veriler somut olarak ortaya konmuş tek bir âşık tarafından farklı yönlendirilmiş ortamlarda derlenen hikâyelerin sözlü edebiyattaki yeri tespit edilmiştir.

Bu çalışmada âşıklık geleneğinde yeri yadsınamaz bir önem arz eden geleneksel halk hikâyelerinin yaşayan bir âşıktan derlenip benzer metinlerinin modern yöntemlerle karşılaştırılması ile edebiyat ve kültürümüze bir nebze de olsa katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada bana yol gösteren, bilgisi ve liderliği ile her zaman destek olan kıymetli Danışman Hocam Prof. Dr. Işıl ALTUN’a, bize her daim kapısını açık tutan her görüşme talebimizi kabul eden Âşık Nuri ÇIRAĞI’ya ve bu süreçte daima yanımda olan aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Bilal KUNDAKÇI

Kocaeli, Ekim 2021

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR.....	IX
TABLO DİZİNİ.....	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ÂŞIK NURİ ÇIRAĞI'NIN HAYATI, SANATI, HİKAYECİLİĞİ.....	4
1.1. HAYATI.....	4
1.2. SANATI.....	13
1.3. HİKÂYECİLİĞİ	32
İKİNCİ BÖLÜM	42
2. HİKÂYELERİN TAHLİLİ.....	42
2.1.OLAY ÖRGÜSÜ	42
2.1.1. ÜS/C	43
2.1.2. ÜS/İ	45
2.1.3. BB/İ	49
2.1.4. BB/E.....	50
2.2. ZAMAN, MEKÂN VE ŞAHISLAR	54
2.2.1. Zaman.....	54
2.2.2. Mekân	56
2.2.3. Şahıslar	58
2.3. MOTİFLER.....	61
2.3.1. Hikâyelere göre motiflerin dağılımı.....	61
2.3.2. Motiflerin hikâyelere göre sayısal dağılımı.....	98
2.4. HİKÂYELERDEKİ ŞİİRLERİN İNCELENMESİ.....	100

2.4.1. ÜS/İ - ÜS/C.....	100
2.4.2. BB/İ - BB/E.....	107
2.5. DİL VE ÜSLUP	117
2.5.1. Anlatma ve Gösterme Teknikleri.....	118
2.5.2. Konuşma ve Düşünce Aktarımları	122
2.5.2.1. Konuşma Aktarımları.....	122
2.5.2.1.1. Doğrudan Konuşma Aktarımları.....	122
2.5.2.1.1.1. ÜS/C’de Doğrudan Konuşma Aktarımları	122
2.5.2.1.1.2. ÜS/İ’de Doğrudan Konuşma Aktarımları	124
2.5.2.1.1.3. BB/E’de Doğrudan Konuşma Aktarımları	127
2.5.2.1.1.4. BB/İ’de Doğrudan Konuşma Aktarımları	128
2.5.2.1.2. Dolaylı Konuşma Aktarımları.....	131
2.5.2.1.2.1. ÜS/C’de Dolaylı Konuşma Aktarımları	131
2.5.2.1.2.2. ÜS/İ’de Dolaylı Konuşma Aktarımları.....	131
2.5.2.1.2.3. BB/E’de Dolaylı Konuşma Aktarımları	132
2.5.2.1.2.4. BB/İ’de Dolaylı Konuşma Aktarımları	134
2.5.2.2. Düşünce Aktarımları.....	135
2.5.2.2.1. Doğrudan Düşünce Aktarımları	135
2.5.2.2.1.1. ÜS/C’de Doğrudan Düşünce Aktarımları.....	135
2.5.2.2.1.2. ÜS/İ’de Doğrudan Düşünce Aktarımları	135
2.5.2.2.1.3. BB/E’de Doğrudan Düşünce Aktarımları.....	136
2.5.2.2.1.4. BB/İ’de Doğrudan Düşünce Aktarımları	137
2.5.2.2.2. Dolaylı Düşünce Aktarımları.....	137
2.5.2.2.2.1. ÜS/C’de Dolaylı Düşünce Aktarımları	137
2.5.2.2.2.2. ÜS/İ’de Dolaylı Düşünce Aktarımları	139
2.5.2.2.2.3. BB/E’de Dolaylı Düşünce Aktarımları	140
2.5.2.2.2.4. BB/İ’de Dolaylı Düşünce Aktarımları	140
2.6. ANLATIM KALIPLARI.....	142

2.6.1. Kalıp Sözler - Formeller	142
2.6.1.1. Başlama Formelleri	142
2.6.1.2. Geçiş Formelleri.....	143
2.6.1.3. Özet Formelleri.....	146
2.6.1.4. Bitiş Formelleri	147
2.6.2. Deyimler	149
2.6.2.1. ÜS/C’de Deyimler	149
2.6.2.2. ÜS/İ’de Deyimler	150
2.6.2.3. BB/İ’de Deyimler	150
2.6.2.4. BB/E’de Deyimler	151
2.6.3. Atasözleri.....	152
2.6.4. Alkışlar ve Kargışlar	154
2.6.4.1.ÜS/C’de Bulunan Alkış ve Kargışlar	154
2.6.4.2. ÜS/İ’de Bulunan Alkış ve Kargışlar	155
2.6.4.3. BB/E’de Bulunan Alkış ve Kargışlar	155
2.6.4.4. BB/İ’de Bulunan Alkış ve Kargışlar	156
2.7. SAPMALAR (DIGRESSIONS)	157
2.7.1. İşlevsel Sapmalar	157
2.7.1.1.Açıklayıcı ve Öğretici Sapmalar.....	158
2.7.1.2. Yorum ve Eleştiri İfade Eden Sapmalar	163
2.7.2. Biçimsel Sapmalar	165
2.7.2.1. Yöresel Ağız	166
2.7.2.2. Sözdizimi Sapmaları.....	166
SONUÇ.....	168
KAYNAKÇA	172
EKLER.....	176
I. METİNLER	176
II. FOTOĞRAFLAR.....	363

ÖZGEÇMİŞ..... 382

ÖZET

Âşıklık geleneği kökleri İslamiyet öncesi dönemlere dayanan “Kam, Baksı, Şaman, Ozan” adlı kişilerce icra edilen bir gelenektir. Klasik haline ise 16. yüzyılda ulaştığı kabul edilen bu gelenek günümüzde “Âşık, Halk Ozanı, Saz Şairi, Halk Şairi” denilen sanatçılarca icra edilmektedir. Çalışmamızın odak noktası olan Âşık Nuri Çırağı âşıklık geleneği içerisinde altmış yıla yakın tecrübesiyle gelenek içerisinde önemli bir yere sahip olan âşıklık geleneğinin temsilcileri ve araştırmacıları tarafından kabul görmüş bir “Üstat Âşık” tır.

Âşık Nuri Çırağı halk hikâyesi anlatabilen âşıklardandır. Türkiye’de halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı âşıklar tarafından anlatılan halk hikâyelerinin varyantları üzerinde durulup bu varyantlar üzerinden mukayeseli çalışmalar yapıldığı ya da bir âşığın repertuvarında yer alan hikâyelerin farklı metodolojilerle incelendiği görülmektedir. Bir halk hikâyesinin tek bir âşık tarafından anlatılan versiyonlarının mukayesesi üzerine yapılan çalışma sayısının az olduğu ortaya çıkmaktadır. Performans teorie göre bir anlatı anı tek ve özeldir. Bu sebeple bir halk hikâyesinin tek bir âşık tarafından farklı ortamlarda anlatılmış versiyonlarının her biri ayrı bir performans ortaya koymaktadır. Bu hikâyeler bir varyant olmamakla birlikte incelenmeye değer kıymetli halk edebiyatı ürünleri olarak görülmektedir.

Bu amaçla Âşık Nuri Çırağı’dan “Ülker Sultan, Böyle Bağlar, Köroğlu Silistre Kolu, Dadaloğlu, Âşık Nihânî, Sefil Baykuş” adlı usta malı halk hikâyeleri derlendi. Bu hikâyelerin farklı yönlendirilmiş görüşme ortamlarında tarafımızca derlenen on iki benzer metni kayıt altına alındı. Bu çalışmada derlenen hikâyeler “Âşık Mevlüt İhsanî’nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma (Doğu Kütüphanesi, 2.baskı, 2007, İstanbul)” adlı kitapta yer alan hikâye inceleme yöntemine göre incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Âşık Nuri Çırağı, Halk hikâyesi, Benzer metin, Karşılaştırma

ABSTRACT

The tradition of minstrelsy is a tradition performed by people named "Kam, Baksı, Şaman, Ozan" whose roots go back to pre-Islamic times. This tradition, which is considered to have reached its classic form in the 16th century, is today performed by the artists called " Âşık, Halk Ozanı, Saz Şairi, Halk Şairi ". Âşık Nuri Çırağı , who is the focal point of our study, is a "Üstat Âşık " who is accepted by the representatives and researchers of the minstrelsy tradition, which has an important place in the tradition of minstrelsy with nearly sixty years of experience.

Âşık Nuri Çırağı is one of the minstrels who can tell a folk story. When we examine the studies on folk tales in Turkey, we see that the variants of a folk story told by different minstrels are emphasized and comparative studies are carried out on these variants or the stories in a minstrels' repertoire are analyzed with different methodologies. From this point of view, it is revealed that the number of studies on the comparison of the versions of a folk tale told by a single minstrel is small. According to performance theory, a narrative moment is unique and special. For this reason, each version of a folk tale told by a single lover in different mediums reveals a different performance. We consider these stories as valuable folk literature products that are worth studying, although they are not a variant.

For this purpose, we have compiled master-made folk tales named " Ülker Sultan, Böyle Bağlar, Köroğlu Silistre Kolu, Dadaloğlu, Âşık Nihânî, Sefil Baykuş " from Âşık Nuri Çırağı. We recorded twelve versions of these stories, which were recorded at the minstrel's house and compiled in different directed interview environments. The stories we have compiled in this study will be analyzed according to the comparison method in the book " A Research on the Love Stories of Âşık Mevlüt İhsanî (Eastern Library, 2nd edition, 2007, Istanbul) ".

Keywords: Âşık Nuri Çırağı, Folk story, Equivalent text, Comparison

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

ÜS/C : Ülker Sultan (Lise) Canlı Ortam

ÜS/İ : Ülker Sultan (Ev) İzleyicisiz Ortam

BB/İ : Böyle Bağlar (Üni.) Elektronik Ortam

BB/İ : Böyle Bağlar (Ev) İzleyicisiz Ortam

s. : Sayfa

Üni : Üniversite

vb. : ve benzeri

Vd. : ve diğeri

Yay. : Yayınevi

TABLO DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1: Hikâyelere göre motiflerin dağılımı.....	55
Tablo 2: Hikâyelere göre motiflerin sayısal dağılımı.....	93
Tablo 3: ÜS/C ve ÜS/İ hikâyelerindeki şiirler.....	95
Tablo 4: BB/E ve BB/İ hikâyelerindeki şiirler.....	102

GİRİŞ

Halk hikâyeleri âşıklık geleneği içerisinde önemli bir yere sahiptir. Türk milletinin gelenek ve görenekleri, yaşanmışlıkları, heyecanı, sevgisi, hüznü sözlü gelenek ürünü olan halk hikâyelerinde bazen hayali bazen de gerçeklere yakın bir şekilde görülebilir. Bu bağlamda âşıklık geleneğine altmış yıllık tecrübesiyle hizmet eden Âşık Nuri Çırağı'dan ustası Âşık Mevlüt İhsanî'den öğrendiği “Ülker Sultan”, “Böyle Bağlar”, “Koroğlu Silistre Kolu”, “Dadaloğlu”, “Âşık Nihanî”, “Sefil Baykuş” ve bunların farklı yönlendirilmiş ortamlarda kayıt altına alınan benzer metinleri derlenmeye çalışılmıştır. Bu hikâyelerden benzer metin olan dört hikâye mukayeseli olarak incelenmiştir.

Türk halkbilimi kapsamında halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı âşıklar tarafından anlatılan bir halk hikâyesinin varyantları üzerinde durulup bu varyantlar üzerinden mukayeseli çalışmalar yapıldığı ya da bir âşığın repertuarında yer alan hikâyelerin farklı metodolojilerle incelendiği görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında bir halk hikâyesinin tek bir âşık tarafından anlatılan versiyonlarının mukayesesi üzerine yapılan çalışma sayısının az olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple tek bir âşık tarafından farklı yönlendirilmiş ortamlarda anlatılan benzer metin halk hikâyelerinin mukayesesi sonucunda neler ile karşılaşılacağı somut verilerle ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma Âşık Nuri Çırağı'dan derlenen hikâyelerin mukayese edilmesi üzerine hazırlanmıştır. Bu bağlamda âşıktan altı farklı hikâye derlenmiştir. Benzer metinleri ile birlikte toplamda on iki hikâye metni ortaya çıkmıştır. Bu hikâyeler içerisinde âşığın ustası Mevlüt İhsanî'den öğrendiği hikâyeler seçilmiş ve bu hikâyeler de yönlendirilmiş farklı ortamın özelliklerine göre üç başlık altında ayrılmıştır. Bu hikâyeler içinden de “İzleyicisiz Ortam”, “Canlı Ortam”, “Elektronik Ortam” olmak üzere gruplandırma yapılarak benzer metinleri ile bu üç ortamın da örneği olan iki hikâye incelenmiştir.

Çalışmamız performans teori bağlamında derlediğimiz benzer metin hikâyelerin karşılaştırılması üzerinedir. Bu çalışmada derlemiş olduğumuz benzer metinleri incelerken “Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma (Doğu Kütüphanesi, 2.baskı, 2007, İstanbul)” adlı kitapta yer alan hikâye inceleme yöntemi kullanılmıştır. Birinci bölümde Âşık Nuri Çırağı'nın hayatı, sanatı, hikâyeciliği üzerinde durulmuştur. Hayatı âşığın kendisi ile yaptığımız gözlem ve görüşmelerde kayıt altına aldığımız bilgilerden de yararlanılarak kronolojik sıra ile verildi. Sanatı bölümünde âşıklık geleneğinin temsilcileri ve araştırmacıları tarafından şart olarak kabul edilen irtical söyleyebilme, saz çalabilme, atışma ve karşılama yapabilme, bade içme, usta çırak ilişkisi maddeleri çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır. Hikâyeciliği bölümünde hem kendisinden öğrendiğimiz bilgiler hem de hikâyeler üzerinde yaptığımız incelemelerden yararlanılmıştır. İkinci bölümde hikâyelerin tahlili üzerinde durulmuştur. Hikâyeler olay örgüsü, zaman, mekân, şahıslar, motifler, hikâyedeki şiirlerin incelenmesi, dil ve üslup, anlatım kalıpları, sapmalar başlıkları altında incelendi. Performans teori bağlamında derlediğimiz usta malı bu hikâyeler derleme yapılan yönlendirilmiş farklı ortamın özelliklerine göre üç başlık altında ayrılmıştır. Bu başlıklar İzleyicinin olmadığı ortam için “İzleyicisiz Ortam”, izleyicinin olduğu ortam için “Canlı Ortam”, uzaktan izleyicilerin olduğu ortamlar için ise “Elektronik Ortam” olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda incelediğimiz hikâyelerde “İzleyicisiz Ortam” için “İ”, “Canlı Ortam” için “C”, “Elektronik Ortam” için “E” kısaltmaları kullanılmıştır.

Her ortam için bir hikâye örneği incelenmeye çalışıldığı için hikâyelerin seçiminde buna dikkat edilmiştir. Âşık Nuri Çırağı'dan derlenen hikâyeler içerisinde Köroğlu'nun Silistre Kolu ve benzer metninin halk hikâyesi özellikleri bakımından çok zengin içeriklere sahip olduğu görülmüştür fakat her iki hikâye de canlı ortamda derlendiği için incelemeye alınmamıştır. Dadaloğlu hikâyeleri ise Âşık Nuri Çırağı'nın Âşık Kul Mustafa'dan öğrendiği hikâyeler olduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Âşıktan derlediğimiz Âşık Nihanî ve Sefil Baykuş hikâyeleri ise halk hikâyesi özellikleri bakımından zengin olmadığı için değerlendirilmemiştir. Bu sebepler neticesinde âşığın ustası Mevlüt İhsanî'den öğrendiği ve halk hikâyesi

özellikleri bakımından zengin olan “Ülker Sultan” ve “Böyle Bağlar” adlı hikâyeleri ve benzer metinlerini incelenmiştir. Bu hikâyelerin adları ve kısaltmaları ortam adlarına göre “Ülker Sultan (Ev)” için “ ÜS/İ”, “Ülker Sultan (Lise)” için “ÜS/C”, “Böyle Bağlar (Ev)” için “BB/İ” ve “Böyle Bağlar (Üni. Teams)” için “BB/E” şeklinde belirtildi. İncelemeler esnasında kolaylık olması amacıyla bu kısaltmalar kullanılmıştır.

Ekler kısmında âşıktan derlenen hikâyelerin tam metinleri paylaşılmıştır. Çalışmanın temel ögesini oluşturan halk hikâyelerini derlemeye 2014 yılında başlanmıştır. 2016 yılında elimizde farklı yönlendirilmiş ortamlarda derlenmiş dokuz hikâye bulunmaktadır. Çalışmaya 2016-2020 tarihleri arasında ara verilmiştir. 2020 Şubat ayında çalışmaya tekrar başlanmış fakat Covid-19 hastalığının olumsuz şartları sebebi ile hikâyelerin derlenmesi çok zorlaşmıştır. Bu problem de gerekli tedbirler alındıktan sonra âşığın evinde Zoom ve Teams programlarının kullanılması ile çözülmüştür. Önceden kararlaştırılmış bir tarihte Âşık Nuri Çırağı'nın evinde gerekli alt yapı sağlandıktan sonra Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü lisans öğrencilerinin de uzaktan katılımı ile elektronik ortamda hikâyeler derlenmiştir. Covid-19 hastalığının getirmiş olduğu zor şartlar daha fazla hikâye derlenmesine engel olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIK NURİ ÇIRAĞI'NIN HAYATI, SANATI, HİKAYECİLİĞİ

1.1. HAYATI

Asıl adı Nuri Cihan KARATAŞ olan Âşık Nuri Çırağı 12.01.1949'da Erzurum'un Şenkaya ilçesinin Çermik (Kaynak) köyünde doğmuştur. Âşık Nuri Çırağı doğum tarihi hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

“Şimdi kimlik zaten gelenektendir. Asıl kırk sekiz doğumluyum 1948'liyim yani. Ama ana yaş olarak 01/12/1949 olarak kayıtlara geçmişim yani 01/12/1949. Yani şöyle yaklaşık beş altı ay sonra kayıtlara geçmişim. Ama asıl doğumum 1948'in sekizinci dokuzuncu aylarında derdi anam.” (Karataş,2014 a).

Âşığın dedesinin ismi Süleyman, babaannesinin ismi Fadime, babasının ismi Muhammed Hamit, annesinin ismi Emine'dir. Anne tarafından dedesinin ismi Mahmut Güney, ninesinin ismi ise Gülizar Güney'dir. Her iki dedesi de çiftçilik ile geçimini sağlamıştır.

Âşık Nuri Çırağı evin tek çocuğudur. Babası evin geçimini çiftçilik ve hayvancılık ile sağlamıştır. Annesi Emine Hanım 1969 yılının on ikinci ayında doğum zamanından kalma bir rahatsızlık sebebi ile genç yaşta vefat etmiştir. Babası 1975 yılının onuncu ayında vefat etmiştir.

İlkokulu köyünde okumuş ve 1960-1961 eğitim öğretim yılında mezun olmuştur. Daha sonra Yavuz Sultan Selim Öğretmen Okulu'nu kazanmış olmasına rağmen annesinin isteği üzerine bu okula devam edememiştir.¹

1969 – 1971 yılları arasında askerliğini yapmıştır. Acemi birliğini Denizli muhafız alayında usta birliğini ise Ankara Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nın bando bölümünde tamamlamıştır.²

¹ “O güne göre çok zeki bir talebe olduğumu söylerdi öğretmenim. İmtihanlara götürdüler bizi. Yavuz Sultan Selim Öğretmen Okulunu kazandığım halde bir çocuktum. Annem Allah rahmet eylesin, ben çocuğumu gözümünden uzağa veremem diye engel oldu gidemedik. Nasipte buymuş.” (Karataş, 2014 a.)

Âşık Nuri Çırağı on altı yaşındayken halasının kızı İsmigül Zennure ile evlenmiştir.³ Bu evlilikten iki kız ve dört erkek çocuğu olmuştur. Büyük kızının ismi Emine küçük kızının ismi Neşe'dir. Oğullarının isimleri ise sırasıyla Mehmet Mansur, Ahmet Nesimi, Ali İmran ve Ömer Faruk'tur.⁴ Emine Hanım'ın üç tane çocuğu vardır. Kocasını metroda şef olarak çalışmaktadır. Neşe Hanım ev hanımıdır, iki çocuk sahibidir. Mehmet Mansur Bey emeklidir. Ahmet Nesimi Bey kendi oto tamir dükkânını işletmektedir. Ali İmran Bey ticaret ile uğraşmaktadır. Ömer Faruk Bey de fabrikada çalışmaktadır.

Âşık Nuri Çırağı'nın on yedi tane torunu vardır. Torunlarının isimleri büyükten küçüğe sırasıyla Osman, Murat, Müberra, Ayşe Nur, Aslıhan, Ülkü, Fatmanur, Muhammed Hamid, Öznur, Esmenur, Sehnur, İrem Gamze, Cihan Kadir, Miraç Kemal, Süleyman Taha, Hatice Kübra, Kürşad Oğuzhan'dır.

Âşık Nuri Çırağı iş hayatında farklı alanlarda faaliyetler göstermiştir. Askere gitmeden önce çiftçilikle uğraşmış, askerden geldikten sonra Erzurum'da kahvehane işletmeciliği yapmış, traktör acentesi açmış, hızar atölyesi ve su tesisatı dükkânı işletmeciliği yapmış, market ve otel işletmiştir.⁵

Bu zaman zarfında askerden döner dönmez turne işlerine başlamış. Özellikle Doğu Anadolu âşıkalarını turnelere götürmüştür. Bu hususta şu şekilde açıklamalar yapmıştır:

² "Vakte geldi askere gittim. Adanalılar'ı tanıdım, Kul Mustafa'yı, Vahit Kocaman'ı tanıdım. Onlardan turneciliği öğrendim. Askere sazlan gittim. Kimse bir şey demedi. Çalardım ara sıra zaten bando bölümü çok serbestti." (Karataş, 2014 a.)

³ "Çok genç bir evlilik yaptık o da gençti ben de gençtim o 15 yaşındaydı ben de 16 yaşındaydım. Annem rahatsızdı, evimiz sahipsizdi, bizim de köylüyüz malımız falan var, koyunumuz neyiz. Evimize bakmak için işte erkenden evlendirdiler. Ama çok iyi etmiş evlendirmişler, mutluyum Allah hiç kimsenin mutluluğunu bozmasın." (Karataş, 2014 a.)

⁴ "Çocuklarım, iki kızım dört oğlum var. Büyük kızım Emine Hanım evli çoluğu çocuğu var. Çocukları üniversite bitirdiler. Onun bir küçüğü Neşe. Büyük oğlum kızlarla oğlanlar arasında iki oğlumuz öldü yaşamadılar. Dört yaş var büyük kızım ile oğlum arasında. Büyük oğlum Mehmet Mansur. Onun küçüğü Ahmet Nesimi bir küçüğü Ali İmran en küçükleri de Ömer Faruk." (Karataş 2014 a.)

⁵ "Benim hayatım çok dağdağalıdır. Ticareti çok seven bir adamım. Ticarete kafam çok ererdi. Bir sürü ticari işler yaptım. Yani hızar atölyem vardı, su tesisatı dükkânım vardı, traktör acentasına ortakım, son dönemde marketim, otelim vardı." (Karataş, 2014 a.)

“Asker dönüşü geldim işte onlardan Vahab’ı tanırdım, işte Kul Mustafa’yı tanırdım. Konya Aşıklar Bayramından. İşte onlarla takıldım. Çukurova’ya gittim. Onlar turne biliyordular yani gezmeyi tozmayı biliyordular. Biz bilmiyoruz bizim tarafın aşığı bilmiyordu. Biz ancak işte kahvelerde, düğünlerde. O zaman pek de işte büyük şehirlere seslenme yoktu. Yeni yeni başlamıştı yani. İsim yapmıştı Reyhaniler, Çobanoğluları, Mevlüt İhsaniler, Şeref Taşlıovalar falan gibisinden. Yani Anadolu yeni alıştıyordu büyük şehirlere. Ben de onlardan işte işleri çok çabuk kavradım. Türkiye genelinde çok uzun programlar düzenledim. Uzun geceler yaptım. Yani konserler verdim. Arkadaşlarımla, aşıklarla. Yani işte Çobanoğlu’yla, Reyhani’yle Mevlüt İhsani’yle, Taşlıova’yla, geceler bağlardım; on beş yirmi gün otuz kırk geceler Anadolu’da. Onları götürür efendim çalar söyledik. Yani icrayı sanat yapardık. Böyle bir aktiftim.” (Karataş, 2014 a).

1993 yılında Erzurum'dan Kocaeli'nin Darıca ilçesine göç ettikten sonra İstanbul'da “Gülhane Parkı Âşıklar Çadırı” Gebze'de “Âşıklar Kahvesi” İzmit'te “Çenesuyu Parkı Âşıklar Otağı” Ümraniye'de “Âşıklar Divanı” adlı mekânların işletmeciliğini yapmıştır.⁶

“Âşığın bir diğer geçim kaynağı da 1971'den bu yana aralıklarla çıkardığı müzik albümleri olmuştur. İlk 45'lik plağı 1971 yılında çıkarmıştır. 1977 yılında Âşık Murat Çobanoğlu, Âşık Rüstem Alyansoğlu ve 1988 yılında Âşık Yaşar Reyhani ile ayrı ayrı üç atışma albümü 1978, 1979, 1982, 1998, 2002 ve 2005 yıllarında solo albümler olmak üzere on adet albüm hazırlamıştır.” (Altun, Özdemir, 2011: 15). 2005 yılından sonra ise “Emmioğlu” adlı albümü çıkmıştır.

⁶ “Vakte geldi 1993 yılında buraya göçtüm. Haziranın on sekizinde buraya geldim. Darıca’ya geldim. Efendim çocuklarım küçüktüler. Gelir gelmez turne işlerine buradan da devam ettim. İşte yerleştik ve 1994 seçimlerinden sonra Gülhane parkında bana bir ‘Âşıklar Çadırı’ diye bir yer verdiler. Bugünkü cumhurbaşkanımız o günkü belediye başkanıydı. Altı senede Gülhane Parkı’nda depreme kadar 17 Ağustos 1999’a kadar iştilig ettim. Ama bu arada gine boş durmadım. 2000 yılından 2004’e kadar İzmit Çenesuyu Parkı’nı inşa ettim, orda Âşıklar Otağı kurdum, dört sene orayı işlettik. Çok güzel bir işletmeydi. Ondan sonra bu arada Ümraniye’de Çakmak Mahallesi’nin Çakmak Köprüsü’nün başında Ümraniye belediyesi bana bir yer verdi. Orada da Âşıklar Divanı’nı kurdum. Bir kahvehane çok güzel bir yerdi. Orada onlar paralel devam etti. Aynı yıl bu Gebze’nin Mustafa Paşa Cami’sinin karşısında park vardı otobüsler dururdular onun içinde de Âşıklar Çadırı kurdum. Dört, dört buçuk yıl devam etti. O da öyle işte hayatımız geldi geçti.” (Karataş,2014 a.)

Âşık Nuri Çırağı bu alanların dışında 1968 yılından itibaren TRT Kars Radyosu'nda onaylı mahallî sanatçı olarak çalışmıştır.⁷ Yine 1995-96 yıllarında Samanyolu televizyonunda “Âşıklar Kervanı” adlı programı hazırlayıp sunmuştur. 2005 yılından itibaren ise on yıl boyunca TV5 adlı televizyon kanalında “Âşıklar Meydanı” adlı programı hazırlayıp sunmuştur. 2016 yılından itibaren Çay TV adlı televizyon kanalında program yapmaya devam etmiştir. Günümüzde ise TRT Avaz ve TRT Radyo için kayıtlar yapmaktadır. Kendisi televizyon sektörü hakkında şunları söylemiştir:

“İklere parmak basmış bir adamım. Her türlü ispatımı yapabilirim. Mesela bir televizyon Türkiye Cumhuriyeti'nin televizyonu bir TRT vardı, TRT' den hemen sonra yeni özel kanallar açılınca ilk âşıklar programını başlatan adamım Samanyolu TV' de.1995-1996'da. Aktifim yapımda vardı, bu övünmek falan vesilesi olmasın. Ben atom karınca gibi bir adamdım durmam bir yerde. On sene TV 5' te hiç fasılasız program yaptım. 11. seneyi Çay TV' de başlattım, devam ediyor orada inşallah.” (Karataş 2014 a).

Âşık Nuri Çırağı günümüzde faal bir şekilde âşıklık geleneğini sürdürmektedir. Çeşitli meclislerde âşıklığını icra etmekte, programlara çıkmaktadır. Son birkaç aydır ülke genelinde etkili olan Covid-19 hastalığı sebebiyle televizyon programlarına ara vermiştir.

Âşık Nuri Çırağı'nın aldığı ödüller “Âşık Nuri Çırağı- Unutamadım- Hayatı- Sanatı- Şiirleri” adlı kitapta 2010 yılına kadar kronolojik sıra ile verilmiştir. Bu çalışmada ise Âşığın 2010 yılından sonra almış olduğu, katılım- teşekkür belgeleri ve ödülleri kronolojik bir sıra ile verilmiştir. Bu amaçla âşığın şahsi arşivi en ince detayına kadar incelenerek tespit edilmiştir. Arşiv incelendiğinde âşığın almış olduğu ödüllerin bir kısmının kaybolduğu görülmüştür. Âşığa kaybolan ödülleri hakkında sorulduğunda şu şekilde cevap vermiştir:

⁷ “Kars radyosunda sanatçıydık biz 1968 -73 arası. Kars'ta radyo vardı bölgesel radyo. Biz orda sekiz sene söyledik. Türkü söyledik. Bize de 49 lira para verirdiler program başına o zamanın parası.” (Karataş,2014 a.)

“Şimdi biz gezici adamız durmadan da o günlerde rövaçtaydık. Mesela şu anda aklıma geliyor. Ben Konya'ya 1967'de katıldım. Konya'da o gün bana ödül verdiler Mevlana'nın o semah dönüşü var ya. Onun resmiydi. Çok güzeldi çok hoşuma gidiyordu. Altına da ikinci yazmışdılar ama neyin ikincisi bilmiyorum tabii o gün geçmiş. Buna benzer çok güzel ödüller almışumdur. Hatırıma gelen iki üç tanesini söyleyim. Bir tanesini Kars Halk Eğitim Müdürlüğü cennet mekân Sultan Alparslan'ın ve oğlu Melikşah'ın resmi olan bir madalyon bastırmıştılar. Birisi altundu birisi gümüştü. Bu 1960'lı yıllardı işte. Darphane basım ondan benim gümüş vardı. Bana gümüş verdiler. Bu ikisinin dışında bir de Hz. Mevlana'nın gine gümüş üzerine darphanede basılmış bir madalyon verdiler bana Konya'da. Bir de Rüstem Alyansoğlu ile bir ödülü paylaştırdılar. Herhalde türkü dalıydı. O da darphanedir. Buna benzer çok çeşitli ödülleri. Bir de hatırıma gelen bir şey daha oldu şu anda. 1968 yılında Erzurum'un Hasankale'de İbrahim Hakkı Kültür Derneği çermik şenlikleri adında bir şey yaptılar. Bana o zaman çok sevdiğim bir ödül verdiler. Bir sayfa kağıttı o. Onu da kaybettim. Çünkü köyden Erzurum'a oradan başka eve, ondan sonra oradan buraya taşındık. Bir de 1973'te Bizim Anadolu diye bir gazete vardı benlen otuz bir gün mülakat yapmıştı bir muhabir. Onu köye götürmüştüm o zaman. Hanım da sağ olsun onu muhafaza edememiş. Bunların hepsi kayıp. Dahası ben de diğer ustalar gibi çok altın kazandım. E inşaat yapıyoruz başka işler oluyor bozdurmak icap ediyor. Şu an üç yüz, üç yüz elliye yakın plaket, ödül var⁸. Bazı yıl olur ki on tane alırsın bazı olur iki tane alırsın. Bu sanatın getirdiği şeyler bizi gururlandırmışlar. Mesela çok sevdiğim bir Orhan Şaik Gökyay ödülüm var bir Karacaoğlu ödülüm var. Çok mutlu olduğum bir ödüldür benim için. Yaşar Doğu'nun belki de söylerim bir şeyini dinlemişim. Mühüm olan kol kalkması diye bir laf söylerdi. Birinci olmuşum şampiyon olmuşum önemli değil. Pehlivanın elli beş kilo olanı da pehlivan yüz on beş kilo olanı da pehlivan. Bu ödüllerden dolayı beni ekâbir olarak addetmeyin hep saygı duyuyorum ölen arkadaşlarıma rahmet diliyorum değerli ustalarıma, onların benden daha çok ödülleri vardı muhakkak. Benim iyi tarafım bunları muhafaza etmem.” (Karataş, 2021d)

⁸ Âşığın evinde arşivlediği ödül, plaket, madalyonlar sayıldığında 218 adet olduğu görülmüştür. Kaybolanlar da dahil edildiğinde 300 sayısını bulacağı tahmin edilmektedir.

1. Metin Emiroğlu İlköğretim Okulu Müdürü Yalçın Aras tarafından verilen teşekkür şilti. (2010)
2. İzmir- Erzurum Narmanlılar Sosyal Dayanışma Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkanı İsmail Subaşı tarafından verilen teşekkür şilti. (2011)
3. Yalova Belediye Başkanlığı Anısına verilen cam heykel. (2011)
4. Kudret Ünal tarafından Orhan Şaik Gökyay ödülünü alması hasebiyle verilen şilt. (2011)
5. Kazören Köyü Dernek Yönetimi tarafından verilen 2011 Geleneksel Yaz Şenliği katılım şilti. (2011)
6. Erzurum Kış Olimpiyatları Etkinlikleri katılım plaketi. (2011)
7. Altay İhtisas Spor Kulübü tarafından verilen teşekkür şilti. (2011)
8. Orhan Şaik Gökyay Şiir Ödülü. (29 Ekim 2011)
9. Kocaeli Erzurum Dernekler Federasyonu tarafından verilen teşekkür şilti. (2011)
10. İnsan Kaynakları Müdürleri Toplantısı anısına verilen heykel. (Mayıs 2011)
11. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Halkbilimi Araştırmaları Öğrenci Kulübü tarafından verilen 8. Âşıklar Şöleni katılım şilti. (11.05.2011)
12. Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı tarafından verilen katılım teşekkürü belgesi. (21.04.2011)
13. Gazi Üniversitesi 3. Geleneksel Âşıklar Şöleni katılım teşekkürü cam şilti. (29 Kasım 2011)
14. Karatay Belediye Başkanı Hasan Kılga tarafından 53. Konya Âşıklar Bayramı katılım teşekkürü cam şilti. (2012)
15. On Doku Mayıs Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı Halkbilimi Araştırmaları Öğrenci Kulübü tarafından verilen 9. Âşıklar Şöleni katılım şilti. (02.05.2012)
16. 18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferi'nin 97. Yıldönümü etkinlikleri kapsamında Çanakkale Valisi Güngör Azim Tuna tarafından verilen şilt. (14.03.2012)
17. Kazören Köyü Dernek Yönetimi tarafından verilen 2012 Geleneksel Bahar Şenliği katılım şilti. (2012)

18. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Ortak Akıl Topluluğu'nun düzenlediği "Âşıkların Dilinden Çanakkale" programına katılım şilti. (14.03.2012)
19. Narman Belediyesi tarafından verilen Âşık Sümmani Anma programı katılım teşekkürü şilti. (2013)
20. İş Vizyon Programı ve Dergisi tarafından verilen teşekkür şilti. (2013)
21. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Fazlı Karaman tarafından verilen Erzurumlu Âşık Sümmani Programına katılım teşekkürü şilti. (19.11.2013)
22. Gebze Çözüm Okulları Yönetim Kurulu Başkanı Ertuğrul Taşlı tarafından verilen teşekkür şilti. (2013)
23. Âşık Seyrani Kültür ve Sanat Festivali 31. Yıl Hatırası madalyon. (2013)
24. Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Sekmen tarafından Âşıklar Bayramı Programı katılım şilti. (2013)
25. Sultanbeyli Belediye Başkanı Hüseyin Keskin tarafından Âşık Nusret Sümmanioğlu anısına düzenlenen Âşıklar Şöleni programına katılım cam şilti. (2013)
26. Âşık Şahin Turgutoğlu'nun düzenlemiş olduğu "DOSTLUK" gecesine katılım şilti (26 Ocak 2013)
27. Esenyurt Belediye Başkanı Necmi Kadioğlu tarafından verilen cam heykel. (2013)
28. Âşık Seyrani Kültür ve Sanat Festivali 31. Yıl Hatırası madalyonu. (2013)
29. Pendik Belediyesi Tarafından verilen 50. Sanat Yılı Ödülü. (6 Aralık 2013)
30. Oltu Havzası Âşıklar Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından verilen Gelenekten Geleceğe Âşıklar Şenliği katılım şilti. (29 Kasım 2014)
31. Çermik köyü sakinlerinden Galip Duman'ın verdiği teşekkür şilti. (06.04.2014)
32. Ortaköy Belediyesi Başkanı Mahmut Ütük tarafından verilen Zafer Bayramı şenliklerine katılım şilti. (30.08.2014)
33. Yoncalı Köyü 2. Yaz şenliklerine katılımı teşekkürü şilti. (2014)
34. 13. Uluslararası Mersin Karacaoğlan Şiir Akşamları Etkinliğine katılım teşekkürü için verilen Karacaoğlan Heykeli. (22-25 Eylül 2014)

35. Erzurum İli Şenkaya Ve Köy Dernekler Federasyonu tarafından verilen 1. Olağan Genel Kurulu Toplantısı'na katılım teşekkürü belgesi. (24 Mayıs 2014)
36. Körfez Belediyesi "Âşık Mevlüt İhsanî'yi Anma" aşık şöleni katılım teşekkür tahta şilti. (2014)
37. Âşık Şenlik Kültür Derneği tarafından verilen Âşık Şenlik ve Âşık Sümmani Anma Gecesine katılım teşekkürü şilti. (05.04.2015)
38. Ertuğrul Kurdoğlu Anadolu Lisesi Müdürlüğü tarafından verilen 1. Kariyer Günleri Programına katılım teşekkürü şilti. (29.04.2015)
39. Ataşehir Belediye Başkanı Battal İlgezdi tarafından verilen Âşık Sümmani ve Âşık Şenlik'i Anma Dostluk ve Kardeşlik Gecesi katılım şilti. (2015)
40. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Başkanı Mehmet Sekmen tarafından verilen Erzurum'da bir dikili ağacınız var programına katılım tahta şilti. (2015)
41. Esenyurt Belediye Başkanı Necmi Kadioğlu tarafından verilen cam heykel. (2015)
42. Gebze Anibal Lise Müdürü Turan Atilla tarafından 2016 Yılı Kariyer Günleri programına katılım teşekkür şilti. (2016)
43. Posof Belediyesi Posof Âşıklar ve Türkü Şöleni Anısına madalyon. (2016)
44. Çermik Köyü Muhtarı İlhan Gülbaba tarafından verilen derneğe katılım teşekkür şilti. (22.05.2016)
45. Çermik Köyü Halkı tarafından verilen teşekkür şilti. (22.05.2016)
46. Aksu Belediye Başkanı tarafından verilen Geleneksel Âşıklar Gecesi programına katılım teşekkürü şilti. (2016)
47. Kars Selim Darboğaz Köyü adına Cezayir Cengiz tarafından verilen teşekkür şilti. (Şubat 2016)
48. Darıca Belediye Başkanı Şükrü Karabacak tarafından verilen 55. Sanat Yılı Ödülü. (9 Aralık 2017)
49. Posof Belediyesi Başkanı Şükrü Bozyiğit tarafından verilen 5. Âşıklar ve Türkü Şölenine katılım şilti (2017)
50. Köyarmut Köyü Köy Pilav Şenliği etkinliklerine katılım teşekkür şilti. (06.08.2017)

51. Darıca Belediye Başkanı Şükrü Karabacak tarafından verilen Gönül Birliği Kapısı cam saati. (2017)
52. 15. Uluslararası Mersin Karacaoğlan Şiir Akşamları Yüksek Seçici Kurul tarafından verilen Karacaoğlan Halk Şiiri Ödülü belgesi. (24.04.2017)
53. Niksar Belediyeye Başkanı, Niksar Kaymakamı ve Toyad Başkanı tarafından verilen Erzurumlu Emrah'tan Cahit Külebi'ye Kültür- Sanat, Halk Âşıkları ve Şiir Şöleni'ne katılım şiltileri. (27-28 Ekim 2017)
54. T.C. Efeler Belediye Başkanı Mesut Özakcan tarafından verilen Âşıklarla Atamızı Anıyoruz etkinliğine katılım teşekkürü cam şiltileri. (9 Kasım 2017)
55. 16. Uluslararası Mersin Karacaoğlan Şiir Akşamları Etkinliğine katılım teşekkürü için verilen Karacaoğlan Heykeli. (2017)
56. Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Uluslararası Türk Dünyası Âşıklık Şölenine katılım belgesi. (3-4 Mayıs 2017)
57. Karakeçili 18. Uluslararası Kültür Şenliğine Katılım şiltileri. (2018)
58. Posof Belediyesi 10'uncu Âşıklar ve Türkü Şöleni madalyonu. (2018)
59. Niksar Belediyeye Başkanı, Niksar Kaymakamı ve Toyad Başkanı tarafından verilen Erzurumlu Emrah'tan Cahit Külebi'ye Kültür- Sanat, Halk Âşıkları ve Şiir Şöleni'ne katılım şiltileri. (2018)
60. İTÜ Türk Musiki Devlet Konservatuarı tarafından verilen İTÜ Bağlama Günleri Konseri katılım teşekkürü cam şiltileri. (Nisan 2018)
61. Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Sekmen tarafından verilen Âşık Ruhanî Saygı Programına katılım şiltileri. (2020)
62. Tortum Belediyesi tarafından verilen teşekkür şiltileri. (2020)
63. Erzurum Şenkaya Belediye Başkanı Yavuz Bedir tarafından verilen 60. Sanat Yılı Kutlama şiltileri. (17 Eylül 2021)
64. Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Sekmen tarafından verilen 60. Sanat Yılı Kutlama şiltileri. (15.10.2020)

1.2. SANATI

“Âşık Edebiyatı geleneği klasik şekli ile 16. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Türklerin ilk ve milli edebiyat gelenekleri olan Ozan- Baksı edebiyat geleneğinin geniş manâda değişen zaman zemin, inanç sistemi, dünya görüşü ve yaşama tarzının etkisi ile şekillenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.” (Günay,1989:491-500). “Âşık edebiyatı ozan-baksı edebiyatı geleneğinin İslamiyet'ten sonra tasavvufi düşünce ve Osmanlı yaşama biçimi ve kabulleri ile birleşmesinden doğan edebiyattır. Önceleri dini tasavvufi halk edebiyatı olarak gelişen milli Türk edebiyatı 15. yüzyılın sonlarından sonra sosyal ve politik nedenlerden dolayı yeni bir oluşum içine girerek âşık edebiyatı olarak şekillenmeye başlamıştır.” (Artun, 2014:52).

Âşıklık kavramı hakkında da çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bunlar da şu şekilde örneklenebilir. “Âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır. Bu söyleme biçimine “âşıklık - âşıklama”; âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilmektedir.” (Artun, 2019:1). Boratav âşık kelimesinin genel anlamı yanında dilimizde özel bir anlamı olduğunu belirtir. Son yıllarda âşık kelimesi yerine halk ozanı kelimesi kullanıldığını daha önce ise saz şairi, halk şairi deyimlerinin kullanıldığını söyler. Bu sanatçıların öteden beri kendilerini âşık olarak adlandırdıklarını bu sebeple kendisinin de “âşık” deyimini tercih ettiğini söyler. (Boratav, 1973:21) “Bireysel temele dayalı halk şiirini üreten halk şairleri değişik adlarla anılmışlardır. Âşıklar; ozan, âşık, saz şairi, kalem şuarası, halk şairi, badeli âşık, halk ozanı, hak âşığı vd. gibi adları almışlardır.” (Artun, 2019:4). “Âşık edebiyatının temsilcileri zaman zaman saz şairi, çöğür şairi, meydan şairi, son yıllarda bazı çevrelerce halk ozanı terimleri ile anılan âşıklardır. Âşıklar, umumiyetle gerçek hayat hikâyelerinden farklı olan bir tek şair tipinin hayat hikâyesini benimsemekte ve bu tiple tanınmaktadırlar. İslamiyet'ten önceki Ozan-Baksı geleneğinin İslamiyet'ten sonra tasavvufi düşünce ve yeni yaşama biçimi ile birleşmesinden doğan belirli bir şair tipini, halk şairleri âşık-şair tipi olarak benimsemişlerdir.” (Günay, 2018:54).

Âşık Nuri Çırağı kendisini “Âşık” olarak tanımlamaktadır. Anlattığı hikâyelerde kendisinden ve bu sanatı icra edenlerden “âşık” diye bahsetmiştir. Âşığın günümüzde faal olarak içerik paylaşımına devam ettiği, kendi adı ile açmış olduğu sosyal medya kanalı bulunmaktadır. Bu kanalda⁹ yapmış olduğu bazı paylaşımların altına “Halk Ozanı” mahlasını kullandığı görülmüştür.

Umay Günay âşık edebiyatının bireysel bir edebiyat olduğu kadar geleneksel bir edebiyat olduğunu söylemiştir. Âşık edebiyatının temsilcilerinin bu geleneğin kurallarına değer verdiğini ve bu kuralları titizlikle uyguladıklarını bu sebeple de geleneğin temsilcileri ve ürünleri incelenirken bu hususa dikkat etmemiz gerektiğini belirtir. (Günay, 2018:42). Erman Artun âşığın şiirinin bir estetik anlayış, bir gelenek ve uyulması gereken kurallar ile ortaya çıktığını söyler. Özellikle âşığın bağlı olduğu gelenek ve çevrenin şiirin oluşmasında etkili olduğunu anlatır. (Artun, 2019:159).

“Âşıkların yetiştiği ortamı tanımadan yargılara varmak güçtür. Bu nedenle âşığı yaratan ortamı bütünüyle öğrenmek zorunluluğu vardır. Âşıklarla ilgili geniş fikir edinebilmek için bunların hangi sosyal çevrelerde, ne gibi sosyal şartlar altında yetiştiklerini, mesleki yetişme biçimlerini, edebi eğitimlerini nasıl edindiklerini bilmek gerekir. Âşığın yetiştiği çevre; âşığın kimliği, kültürü, nasıl bir değerler bütünü taşıdığı konusunda bilgi verir.” (Artun, 2019:46-47).

Özellikle Erzurum gibi, insanların tarım ve hayvancılıkla uğraştığı şehirlerde uzun kış gecelerinde eğlence olarak âşık meclislerinde söylenen türküler, anlatılan hikâyeler âşıklık geleneğinin önemli bir yere sahip olmasına vesile olmuştur. Âşık Nuri Çırağı âşıklık geleneğinin güçlü bir şekilde yaşatıldığı Erzurum’da yaşamış ve bu ortamdan etkilenmiştir.

Her mesleğin bir başlangıç aşaması olduğu gibi âşıklık geleneğinin de kendi içinde çiraklıktan âşıklığa doğru giden yolda gelenek içinde belirlenmiş aşamaları vardır.

Saim Sakaoğlu bir âşığın gelenek içerisinde yerini alabilmesi için 1. İrtical söyleyebilmek, 2. Atışma, karşılama yapabilmek, 3. Saz çalabilmek, 4. Bade içtiğini

⁹ Bu sosyal medya sayfası “YouTube” üzerinden 22 Mayıs 2006 tarihinde damadı Yakup Karataş tarafından kurulmuş bir sayfadır. Kanalın açıklama kısmında âşığın hayatından kısaca bahsedilmiştir.

iddia edebilmek, 5. Usta - çırak ilişkisi içinde yetişmek gibi haizlere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. (Sakaoğlu,1986:247-251)

“Âşıklık sanatı geleneksel bir sanattır. Bu sanat “Usta-Çırak” ilişkisi esasına dayalı olarak asırlardır nesilden nesile intikal etmiştir.” (Özarslan, 2001:124). “Çıraklık eğitimi, ustanın teorik bilgileri adaya aktarmasından çok, adayın icra sırasında ustayı dinlemesi ve izlemesi esasına dayanır. Bunun gerçekleşebilmesi için çırak ustanın sanatını icra ettiği her ortamda bulunmaya çalışır. Gerektiğinde onunla birlikte yolculuğa çıkar, fasıllarda bulunur, ustanın davranışlarını yakından izler. Onun dinleyicilere hitap şekli, hikâye anlatma üslubu, saz eşliğinde şiirlerini sunuş biçimi, saz çalma tekniği, ezgiyi oluştururken izlediği yol, bütün bunlar, çırağın yakından takip etmesi gereken konulardır.” (Düzgün,2012:315).

“Âşık adayının kuşaktan kuşağa aktarılan âşıklık geleneğinin kabulleri çerçevesinde âşıklığa yönelmesi, başlaması ve yetişmesi usta-çırak ilişkisi içinde bir eğitim süreci gerektirir. Âşıklar çıraklıktan başlayarak âşık oluncaya kadar belli bir eğitimden geçerler, fasıllara katılırlar, ustalarından mahlas aldıktan sonra âşık olurlar.” (Artun, 2019:61). Özarslan her işin, her mesleğin ve her sanatın bir başlangıcı olduğu gibi Erzurum aşıklarının da âşıklığa yönelme ve çıraklığa başlamalarının içerisinde sebebini barındıran bir hikâye ile başladığını söyler. (Özarslan, 2001:112).

Annesi Emine Hanım Âşık Nuri Çırağı’yı okula göndermek istemeyince Nuri Çırağı 1961 yılının güz aylarında köylüsü olan Âşık Mevlüt İhsanî’nin yanında çıraklık eğitimine başlar. Âşık Nuri Çırağı ustası hakkında şunları söylemiştir:

“1961’in güzünde işte Allah rahmet eylesin makamı cennet olsun üstadım Mevlüt İhsani’yle zaten köylüyüz. Onu herkes dinlerdi köyde saz çalar söylerdi. Böyle köyün özellikle kadınları toplanırdılar başına. Onun gözleri görmezdi ya çok böyle ahenkli bir adamdı. Âşıklığın her şeklini bilen bir insandı. Allah rahmet eylesin. Ben de onu çok severdim.” (Karataş, 2014 a)

Işıl Altun, “Âşık Mevlüt İhsanî’nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma” adlı eserinde Nuri Çırağı’nın Mevlüt İhsanî’nin yanına on iki

yaşındayken geldiğini, yirmi yaşında askere giderken yanından ayrılan ikinci çırağı olduğunu belirtmiştir. (Altun, 2007:31)

Âşık Nuri Çırağı askere gidene kadar ustası Mevlüt İhsanî yanında çıraklık eğitimine devam etmiştir. Fakat askerlik bittikten sonra da ustasının yanından ayrılmamıştır. Âşık Nuri bu durumu şöyle izah etmiştir:

“İlkokulu bitirdikten sonra ustadın elinden tuttum. 61 yılının on birinci ayının on ikisi. Yanılmıyorsam böyle idi. Böylece işte başladık. Ta 2011’ de vefat edene kadar ustadım ile hiç birbirimizden ayrılmadık. Yani babası oğlundan ayrılıyor oğlu anasından ayrılıyor ben hiç ayrılmadım hep beraber yaşadık. Öyle baba oğul gibi arkadaş gibi kardeş gibi yani. Her derdimize, böyle gün oldu iddialaştık gün oldu şiirler yazdık gün oldu hikâyelerini tamamladım. Bir şeyler yaptık yani. O gün bugün. Böyle hayatım buraya geldi.” (Karataş, 2014 a)

Âşık Nuri ile yaptığımız bir görüşmede kendisine usta- çırak ilişkisini sorduğumuzda bize şu şekilde cevap vermiştir:

“Bu yola çıkan adam ben büyüyeceğim dedi mi herkes onun ustasıdır. Usta adama adap öğretir, meclis, ahkam öğretir. Hikâye nasıl söylenir, ne olur bunları öğretir. Ama bu sözlü öğretimdir. Ben bakıyorum ki benim ustam ne yapıyor. Bu olmadan zaten olmaz. Ustasız büyüyenler hangi sanat olursa olsun ortada kalmışlardır. O kadar âşık var çalıp söylüyorlar, isim de yapmışlar kasetleri var ama âşıklığı bilmezler niye usta görmemişler.” (Karataş, 2021 b)

“Belli bir Usta'dan ders alsın veya almasın Anadolu'da yaşamakta olan bu gelenek yaradılıştan kabiliyetli olan bu kişilerde bir birikim meydana getirmektedir. Bilinçli veya bilinçsiz görerek ve dinleyerek öğrenmeye dayanan bu hazırlık devresini tamamlayan yetenekli kişiler için sıra âşık olmaya gelmiştir. Ancak burada engelleyici bazı toplum kuralları ortaya çıkmaktadır. Ergenlik çağındaki çocukların büyüklerin yanında saz çalıp türkü söylemeleri mümkün olmadığı gibi büyüklerin meclislerine girmelerine de izin verilmemektedir. Âşıkların birçoğu çocukluk çağlarında âşık fasıllarını kapı aralıkları gibi kuytu yerlerden seyredip dinlediklerini ifade etmişlerdir.” (Günay, 2018:133).

Âşık Nuri Çırağı âşıklık geleneğine olan ilgisinin başlamasını şu şekilde anlatmıştır:

“Toplumun yaşlı kesimini çok severdim çocukluğumda. Cami cemaatini çok severdim. Böyle onlarla odaları çok severdim köy odaları vardı. Koymazdılar çocukları oralara ama ben bahane ederdim su vermek falan bahanesiyle ta o odanın en arka kısmında ayak ucunda ayak denilen yerde işte orda beklerdim onları dinlerdim. Siret okurdular. Yani cenk kitapları. İşte hikâyeler anlatırdılar. Ama çocuk hevesiylen yani akranlarımla hiçbir şey arkadaşlık etmemişimdir. Sanki onlar benim ahbabım dedelerim, babalarım o yaştaki insanlar. Böyle bir halim vardı.” (Karataş, 2014 a).

“Bir âşık adayımı âşıklığa hazırlayan çeşitli faktörler söz konusudur. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında bir kıza âşık olma, klasik halk hikâyelerini veya hikâyeleşmiş âşık biyografilerini okuma, âşıkların bulunduğu bir ailede veya geleneğin canlı olarak yaşatıldığı bir çevrede yetişme, gurbet hayatı, yoksulluk gibi nedenlerle duyguları şiir diliyle açığa vurmak isteyen ve kendisinde şairlik yeteneği bulunan kişilerde mesleğe yönelme sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.” (Düzgün,2012:312).

Âşık Nuri Çırağı da sevda çektiğini ama kendisini âşıklığa yönelten hususlardan birinin de vatan sevgisi olduğunu, tarihi meselelerin kendisini çok etkilediğini şu sözlerle anlatmıştır:

“Ben de vatan heyecanı bitmeyen bir şeydir. Çok severim. Bizim dağlarımız Allahuekber Yaylaları, Soğanlı Dağları biz de bu Sarıkamış hareketinin en çok şehit verildiği yer bizim orası. Şehit mezarlarının içinde büyümüşüm ben. İhtiyarlarımız dedelerimiz o şehitlerin durumlarını anlatırdılar öyle şeyler anlatırdılar ki belki bugünkü gençliğin onlara inanma şansı yok. Ama biz inanırdık. Yani adam güzden şehit olmuş ta haziranda mayısta getirip şeye koyuyorlar, adam elinden yüzüğünü almaya çalışıyor yüzüğünü vermiyor adam elini avcunu sıkıyor. Silahını almaya çalışan adama silahına sarılıyor altı yedi ay evvel ölmüş bir insan. Buna inanıyorum da iman ediyorum da. Çünkü şehitler ölen bir şey değil ki. Onun için böyle bu

haslette büyüdüüm. Ben bu vatani çok seven milliyetçi muhafazakâr bir insanım. Bundan da hiçbir sakınca bahis görmüyorum. Elhamdülillah.”(Karataş, 2014 a)

Yine âşıklığıı etkileyen bir diğler husus olan sevdalanma hakkında şunları söylemiştir:

“Benim de sevgilim oldu. Hayali sevgilim oldu. Hiç elini tutmadığım sevgilim oldu. Yani belki onun hiç haberi olmayan sevgilim oldu. Belki şu anda bile haberi olmayan bir sevgili. Böyle işte bu ateş yanmaya başladı. Yumak büyümeğe başladı.” (Karataş, 2014 a)

Âşıklık geleneğinin önemli yapı taşlarından birisi de irtical söyleyebilmektir.

“Âşık, Türk halk edebiyatında aşağı yukarı 16. yüzyılın başlarından bu yana beliren bir sanatçı tipidir. Bir yönüyle eski destan (epopee) geleneğini sürdüren ama başka bir yönüyle adının da belirttiği gibi “sevda şiirleri” (lirik türden şiirler) söylemekle görevlenmiş bir sanatçıdır. Onun yaratıcılığı irtical ile dir: şiiri yazmaz, söyler. Onda şiir müzikten ayrılmaz; demek ki sadece söylemez, çalar ve çağırır.” (Boratav, 1973:22). “Âşıklık geleneği içinde âşıklar irtical güçlerini âşık fasılları içinde yer alan karşılıklı deyişme bölümlerinde ortaya koyarken Konya’da düzenlenen 9’uncu toplantıda yer verilen doğmaca şiir dalı, irtical gücünü suni şekilde zorlayan yabancı bir unsur olarak bu geleneğe katılmıştır.” (Özarslan, 2001:36). “Âşıklar, düz konuşma ile şiir söylemeyi “dilden söylemek” saz eşliğinde şiir söylemeyi de “telden söylemek” şeklinde ifade etmişlerdir. Bununla âşığın şiirine eşlik eden sazın, şiirden ayrılmaz bir unsur olduğu anlaşılır. İlk âşıklara, çöğür adı verilen sazı çaldıklarından “çöğürücü” adı verilmiştir. Halk toplulukları karşısında saz eşliğinde şiir söyleyen âşıklar, herhangi bir konuda topluluk önünde saz çalıp doğaçlama şiir söyleme özellikleriyle övünürler.” (Artun, 2019:68).

“Türk âşık tarzı hikâye ve türkü söyleme geleneğinde ezber ve irtical yan yana yaşamakta ve gelişmektedir. Her âşığın repertuarında usta malı türküler yanında kendi türküleri de yer almaktadır. Usta malı türküleri ezberleyen âşık gerektiği yerde yeni türküler yaratabilmektedir. Ezberleme gayretleri Türk âşıklarını kudretsiz kılmamakta ve hafızasının yanıldığı hallerde telâşlanmadan irtical/doğmaca güçlerini kullanmalarını sağlamaktadır. Türkünün çekirdeği ezberlenirken yardımcı unsurlar

serbest bırakılmaktadır. Diğer kültürlerden farklı olarak Türk âşıkları birbirine zıt olan ezber ile irtical gücünü yan yana yeri geldikçe kullanarak sanatlarını başarı ile yürütmektedirler.” (Günay, 2018:59).

Âşık Nuri Çırağı irtical söyleme yeteneği güçlü olan âşıklarımızdan birisidir. Kendisi çıraklığa başladığı ilk yıllardan itibaren irticalen söyleyebildiğini şu şekilde anlatmıştır:

“Çalıp söylerken başladığımda da irticalen söylüyordum yapabiliyordum yani irticalen. Ben ustama dedim ki: ‘Niye ben sizin gibi atışma yapamıyorum ben de söylüyorum falan.’ Bir gün çok kısa zamanda yani şöyle bir iki senelik çıraklık dönemim, bana ters bir laf söyledi. Dedi ki: ‘Güzel seveceksin.’ dedi. Seveceksin deyince tabi ben daha çocuğum daha affedersiniz akıl buluş olmamışım. Ne demek istedi bu adam falan diye düşünürken tabi o arada muhakkak ki her gönülde olan bende de oldu yani Allah ı Teala'nın bu insanlarda kaçınılmaz bir rızkıdır.” (Karataş, 2014 a).

“Âşığın gerek dinleyici karşısında doğaçlama şiir söyleme yeteneği gerekse herhangi bir âşıkla karşılaşma ile elde ettiği sonuç onun âşıklar arasındaki yerini belirleyecektir. Usta âşık bu dönem içinde bir yandan sistemli deyişleri ve bir yandan da serbest deyişlerini oluşturur. Fasillara tek başına katılarak doğaçlama gücünü geliştirir. Önceden söylediği bazı şiirleri yeniden ele alır ve onları işler. Usta malı olarak dağarcığında bulunan hikâyelerin yanında kendisi de hikâye tasnif eder ve bu hikâyeleri anlatmaya başlar.” (Artun, 2019:64).

Âşık Nuri Çırağı irtical söylemenin gelenek içerisindeki yeri hakkında şu ifadeleri belirtmiştir:

“Bizde bir mecburiyettir irticalen söylemek. Çünkü biz atışmacıyız. Atışmalar yapıyoruz. Hikâyeler yazıyoruz. Hikâye tesnif ediyoruz. Yani kendimizden hikâyeler yani hikâyelerin hepsi olmuş değildir yani. Âşığın kendi bir şeyidir, kurgusudur, sanattır. Mesela Dede Kasım kırk tane hikâye yapmış. Nasıl olmuş bu? Yapmış adam işte. Onun için bu irticalen söylemek de sanat geliştikçe yani okudukça ne oluyorsun öğretmen, asistan, yardımcı doçent, doçent, profesör vesaire. Yani büyüdükçe zaman geçtikçe sanatı büyütüyorsun. İrticalen söylemek şimdi ben riyayı

sevmem, bunun adına daha çabuk insanları inandırmak için Hak vergisi demişler. Bade demişler, bade içmiş. Ama bunun anası babası çıktısı kadındır. Her genç bir kadına âşık olur.” (Karataş, 2014 a).

Âşıklık geleneğinin önemli hususlarından birisi de âşığın saz çalabilmesidir.

“Âşıklar düz konuşma ile şiir söylemeyi dilden söylemek ve telden söylemek deyimleri ile ayırırlar; bununla âşıkın şiirini söylerken sözlere eşlik eden müzik aracının, sazın, âşıkın şiirinden ayrılmaz bir öge olduğu anlatılmak istenir. Demek ki âşık şiiri sözlü gelenekte oluşan ve gelişen bir sanattır.” (Boratav, 1973:22).

“Âşık fasıllarının yapıldığı meydanlarda ve kahvehanelerde ve kalabalık toplantılarda divan sazı denilen büyük boy saz kullanılır. Meydan sazı da denilen bu çalgıya günümüz âşıkların da sıkça rastlanmaktadır. Erzurum-Kars yöresinde âşıkların kullandığı divan sazıdır.” (Özarlan, 2001:168).

“Âşıklar, saz çalmayı genellikle ustalarından öğrenirler. Saz ustası ve söz ustası farklı olan âşıklar da mevcuttur. Ancak her âşık adayını, başlangıçta kendi ustasının saz tekniğini benimsemek durumundadır, ilerleyen yaşlarda kendi terkibine ulaşarak kendine özgü bir saz çalma tekniği elbette arzu edilen bir durumdur.” (Artun, 2019:70). “Eskiden olduğu gibi bugün de bir hikâyeci âşığın rûştünü ispat etmesi için asgari şartlardan birisi, saz çalmayı bilmesidir.” (Görkem, 2000:32).

“Âşık edebiyatı temsilcileri iki grupta ele almak gerekir. Bu gruplandırma, ortaya konulan ürünlerin biçim ve içeriği ile değil ortaya konulmuş tarzı ile ilgilidir.

a. Sanatlarını saz eşliğinde icra edenler: Bu sanatkârlar icra sırasında saz (önceki dönemlerde bazen saz, bazen çöğür, bazen tambur) adlı müzik aletini kullananlardır. Saz çalmanın doğal bir sonucu olarak bunlar, ürünlerini çeşit toplulukların önünde sunarlar. Hem önceden düşünerek olgunlaştırarak yazdıkları veya söyledikleri eserleri, hem de hazırlıksız doğaçlama ortaya koydukları eserleri arz ederler. Hazırlıksız söylenenler genellikle karşılaşmalar sırasında ortaya konulanlardır.

b. Sanatlarını saz eşliğinde icra etmeyenler.” (Düzgün,2012:309).

Âşık Nuri Çırağı saz çalabilen âşıklardandır. Saz çalmayı ona ustası öğretmiş ama diğer âşıkları da dinleyerek saz çalma yeteneğini kuvvetlendirdiğini söylemiştir:

“Âşık tabi ki saz çalmalı. Halk saz çalmayana âşık dememiş. Âşık çalacak söyleyecek, anlatacak. Sazsız da olmuyor. Saz da bunun cacığı. Saz çalmayı Mevlüt Usta’dan öğrendim desem yalan, öğrenmedim desem de yalan. Zaten şimdi o çalarken o şu perdeye bas bu perdeye bas demiyordu ki. Sazı öğrenmek için belli bir saz kursuna gideceksin. Biz âşıklar da bunu yapmadık. Baktım Murat (Âşık Murat Çobanoğlu) nasıl çalıyor bu perdede ben de öyle çaldım. Baktım Reyhanî (Âşık Yaşar Reyhanî) nasıl çalıyor. Arif Sağ şurada güzel bir şey çalıyor ben de ona benzettim. Ustam öyle çalıyor ona benzettim. Yani görü öğrenidir bu.” (Karataş, 2021b)

Sazı ile ilgili önemli bir anısını şöyle anlatmıştır:

“Şimdi 65 yılının bir kışı idi Şenpınar şimdiki adı eski adı Rakim diye bir köyde bir gelin götürüyorlar Bardız’a beni de geldiler köyden götürecekler. Ben de Kars’tan bir saz almışım Şahin Karaşahin’den. Sazımın da hikâyesi çok garip. Bir sazım vardı babam akşam namaza durdu. Bana dur, dedi. Ben namazı kılacam, dedi. Dinlemedim sazımı kırdı. Tekrardan bir inek sattı gittim saz aldım. Kars’tan kendime. Efendim böyle o zaman ben gitmek istemiyorum. Rakim’a Nihânî’nin yanına. Niye istemiyorum? Nihânî beni bağlar sazımı elimden alır. Hani âşıklar da işte mat etti sazını elinden aldı falan hikâyeler vardır. Halbuki Nihânî benim dedemin yaşında benim sazımı ne diye alacak. Düşünemiyorum.” (Karataş,2014 a)

Geleneğin önemli aşamalarından birisi de âşığın atışma ve karşılama yapabilmesidir.

“Atışma, karşılaşma, deyişme, tekellüm, müşaare gibi adlar ile anılan sistemli deyişler aşıklık geleneği içinde belli icra töresi içinde yürütülür. Bir kişinin profesyonel, başarılı âşık olabilmesi için bu töreyi bilmesi ve bu konuda başarılı olması gerekmektedir.” (Günay, 2018:60).

Âşık Nuri Çırağı atışma yapma hususunda da bu geleneği güzel bir şekilde temsil etmektedir. Dönemin Üstat âşıkları olarak kabul edilen âşıkları da olmak üzere

birçok âşık ile atışma yapmıştır. Ustası Âşık Mevlüt İhsanî ile 1977¹⁰ yılında yapmış olduğu atışmanın¹¹ bir kısmı burada örnek olarak verilebilir:

N. ÇIRAĞI:

Kulak ver sözüme canım üstadım
Seslenirim bu dağlara İhsanî
Okuyup tarihi alırsan ibret
Yaslanırsın bu çağlara İhsanî.

İHSANÎ:

Atamız şehittir kalanlar gazi
Seslenirim bu sağlara Çırağı
Atalar arkada bıraktı gitti
Bülbül olduk bu dağlara Çırağı.

N. ÇIRAĞI:

Sohbetimdir vatan sözümdür vatan
Niyazımdır vatan nazımdır vatan
Gelinimdir vatan kızımdır vatan
Kan akıttım topraklara İhsanî.

İHSANÎ

Dört kıta olmuştur hanımız bizim
Akmış topraklara kanımız bizim
Bütün tarihlere şanımız bizim
Türk yazılı yapraklara Çırağı.

Atışma hakkında kendisine sorulduğunda da bize şu bilgileri vermiştir:

“Âşıklık geleneğinin ana konusu atışma ve karşılamadır. Atışma yapamayan âşığı âşık saymazlar. Ehli dil derler, öğrenmiş veya yazır söyler derler. Ama o da yanlıştır. Veysel hiç atışma yapmamış ama Veysel herkesten güzel. Bizim yörede

¹⁰ Âşık ile görüşüğümüzde ustası Mevlüt İhsanî ile yapmış olduğu bu atışmanın 1977 yılında gerçekleştiğini ama nerede yaptıklarını tam hatırlamadığımı muhtemelen kahvehanelerde yapıldığını belirtmiştir. (Karataş, 2021 f)

¹¹ Geniş bilgi için bkz. Pendik Belediyesi, 2014:148-149

gelenek olmuş. Çukurovalılar Konya Âşıklar Bayramı'na geldiğinde onların en iyileri atışma bilmiyordu. Ama Abdurrahim Karakoç'un şiirini yazabilir misin? Adam büyük bir kalem. Ama atışma bilmezdi, söylemezdi. Mahsuni atışma yapmazdı, bilmezdi. Biz de gelenek olmuş bir nevi halkı güreşçiyi kızıştırmak, koşturmak, yarıştırmak. İddialaşma amacıyla. Bunun için de gücü kuvveti olanlar aynı nasıl pehlivanın gücü kuvveti var rakibini yeniyorsa onun içinde de yenme var. Ama işte sazını aldım falan onlara ben katılmıyorum. Ama zaten ehli insanlar dinlediğinde diyor ki şunun sözleri daha güzel. Biz üç dört saat hiç türkü söylemeden atışma yaparız irticalen. Eğer rakip mesela Reyhani ile benim Fransa da bir evde atışmamız vardır. Sazı da ben çaldım ayakları da ben açtım. Reyhani nazire yaptı. Ama bu Reyhani ile yapıldı herkesle yapılamaz.” (Karataş, 2021b)

Rüya görmek veya bade içmek âşıklık geleneği içerisinde âşıkların özellikle üzerinde durdukları hususlardan birisidir.

“Âşık Edebiyatının temsilcileri için rüya motifi bir hareket ve başlangıç noktasıdır. Âşıkların gerçek hayat hikâyelerini incelediğimizde rüya görene kadar belli bir süre ya usta bir âşığın yanında çıraklık yaptıklarını ya da âşık fasıllarının sık sık icra edildiği, halk hikâyelerinin anlatıldığı yerlerde yetiştiklerini görmekteyiz.”(Günay, 2018:132). “Âşıkların hayatında rüya olgusu elbette vardır. Her insan gibi âşık adayları da çeşitli faktörlerin etkisiyle rüya görürler. Rüya da bir sevgili ile karşılaşabilirler. Bir bilgi kişiden nasihat dinleyebilirler. Hatta gerek sözlü gelenek yoluyla, gerek yazılı eserlerden okudukları bilinçaltında günlerce muhafaza ettikleri biçimi ile bu idealize edilmiş rüyanın bazı unsurlarını görebilirler. Uyandıklarında bu rüyanın etkisinde kalabilirler. Bunun ötesinde anlatılanlar, hikâye, efsane, rivayet kabilinden aktarmalardır. Fakat âşıkların gerçek hayat hikâyelerindeki biçimiyle rüyayı ele alırsak âşık edebiyatı ve âşıklık geleneğini daha gerçekçi olarak tanıma imkânı buluruz.” (Düzgün,2012:313). “Âşık hikâyelerinde kahraman 14-16 yaş arasında âşıklık mertebesine erişmektedir. Örneklerde de görüleceği üzere yaşayan âşiklarda bu yaş sınırı 11 ile 50 arasında değişmektedir. Ergenlik çağından sonra görülen rüyalarda sevgili unsuru belirsizdir ve bazılarında da hiç yer almamaktadır.” (Günay, 2018:139).

Âşık Nuri Çırağı bade içtiğini iddia etmemiş fakat kendisini etkileyen rüyalar olduğunu belirtmiştir. Bu rüyalardan sonra âşıklığı üzerinde gelişmeler yaşadığını anlatmıştır. Bu sebeple kendisi rüya gören âşıklar içerisinde kabul edilebilir. Rüyaları hakkında şunları anlatmıştır:

“Allah rahmet eylesin ta on altı yaşında evlendim o zamana kadar babaannem ile yataurdım. Efendim bir rüya görüyorum rüyamda bir çubuk elimde asa diyelim. Arkadaşlarım bana diyorlar ki şeyhin çubuğunu aldın seni döver. Ben de o heyecanla uzun da bir çubuk şeyh geldi böyle iri cüsseli bir adam böyle kara kalpaklı kocaman bir cüsseli adam çubuğu aldı elimden benim böyle sağ tarafımdan dikine vurdu. Rüyamda vurdu ya öyle acıdı ki o heyecanlan nenemin koynundan fırlamışım. Mesela farz et ki yatağımız burda şuraya fırlamışım. Babam anam kalktı, nenem kalktı, efendim geldiler. İşte su içirdiler, okudular, mokudular falan ondan sonra bende bir şeyler belirtildi. Böyle bir heyecanım oluyordu. Ezan-ı Muhammediye okunanca böyle bir dengem bozulurdu. Ağlardım. İşte o siretleri çok güzel sesle okurdular, veyahut da mevlid-i şerifte okurdular, böyle heyecanlan büyüdüm yani. Çocukluğum öyle o şeyde büyüdüm. Bir de çok enteresan bir şey köyümüzde bir kente doğru insanlar koşuyorlar, niye koşuyorsunuz dedim falan. Dediler ki: “Hazreti Peygamber gelmiş.” Herkes koşuyor ben de koşuyorum ama ben öne geçtim herkesten öne geçtim fakat Peygamber Efendimiz (s.a.v.) efendimizin şöyle ayağının altını da tam göremiyorum ayağının altı tam böyle bir karışık sis gibi böyle yani görüyorum da öyle bir şey içinde gibi. Ben o heyecanla Hz. Ali'yi çok görürüm. Hz. Ali'ye karşı bir ayrı bir sevgim vardır. Tabi büyüdükçe oldu bunlar. Hz. Ali'nin de o cenk kitaplarının tesiri vardır.” (Karataş,2014 a)

“Türk kültüründe isim yanına sıfat ekleme geleneği toplum içinde özellikle belli bir fonksiyonu olan şahsiyetlere “lakap” veya “mahlas” adı altında İslamiyet'ten sonra da renk değiştirerek bugüne kadar devam ede gelmiştir. Türk şiirine Arap-İslam tesiri ile giren bu takma isimlere “mahlas” veya Türkçe “tamga”, “mühür”, “tapşırma” adı verilmektedir.” (Özarslan, 2001:118). “Âşık edebiyatı temsilcileri, mutlaka şiirlerinde kullandıkları bir ada sahiptirler. Mahlas olarak adlandırılan bu ikinci/takma ad, çeşitli yollarla edinilir. Bunlardan en yaygını âşık adayına ustası tarafından verilmesidir. Halk hikâyelerindeki “kompleks rüya motifi”nin etkisiyle

rüyada gördüğü ulu kişi tarafından mahlas verildiğini söyleyen âşıklar da vardır. Bazı âşıklar da mahlaslarını kendileri seçerler. Bu seçimde âşıkların kişiliği, mesleği, yaşadığı bölge veya içinde bulunduğu ruhsal durum etkili olmaktadır.” (Düzgün,2012:314).

Âşık Nuri Çırağı ustasının yanında çıraklığa başladıktan sonra kendisini ilk kez Konya Âşıklar Bayramı’na¹² ustası Mevlüt İhsanî götürür. Burada üstün başarı gösterince kendisine Çerağ (Işık) anlamında Çırağı mahlası takılır. Bu konuyu şöyle anlatmıştır:

“Vakte geldi 67 yılında Konya Aşıklar Bayramına gittik. Ben de karıştım yarışmaya. O zaman yedi gün oluyordu. Çok da güzel oluyordu. Çok iyi jüri heyeti vardı o zaman mesela Orhan Şaik Gökyay gibi Behçet Kemal Çağlar gibi Aşık Veysel gibi Fevzi Halıcı, İhsan Dinçer, Osman Atilla efendim böyle bu güruh. O zaman ben çok bir başarı göstermişim demek ki bana türkü dalından ikincilik verdiler. Ciddi bir şey dediler bana isim koştular bu çocuğun ismi bu Çerağı ışık veriyor anlamında tabi. Ben anlamıyorum ne olduğunu doğrudan. İşte öyle bir Çırağı mahlası kaldı. Ben de hiç değiştirmedim. Hiç de eziklik duymadım çıraksa çırak. Hiç değişen bir şey yok. Nuri Çırağı diye geldik bugüne.” (Karataş,2014 a).

Metin Özarslan “Erzurum Âşıklık Geleneği” adlı kitabında Âşık Nuri Çırağı’yı sanat gücü bakımından Usta Aşıklar, okudukları şiirlerin kaynağı bakımından usta malı ile birlikte kendi eserlerini sunanlar, şiirlerinin muhtevası bakımından dünyevi konularda söyleyenler, hitap ettikleri kitlelerce tanınmaları bakımından şöhreti Türkiye geneline yayılmış olan âşıklar, kategorilerinde değerlendirilmiştir. (Özarslan, 2001:101-104).

Âşık Nuri Çırağı hakkındaki bu tespit 2001 yılında yapılmıştır. Aradan geçen yirmi yıllık süre içinde Nuri Çırağı’nın yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen

¹² “Konya’da yapılan âşıklar bayramında yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerin yardımıyla çeşitli bölgelerin âşık fasılları bölümlerine yer verilmiştir. Bu yarışmalar âşıkları cesaretlendirici ve özendirici olmuş, bu toplantılarda derece alan âşıklar her yıl daha başarılı olabilmek için çaba harcamışlardır. Konya’da yapılan bu toplantılarda gelenek içinde tespit edilen âşık fasıllarının belli bölümleri yarışma ve sınav niteliğinde ortaya konmuştur.” (Günay, 2018:33)

birçok etkinlikte yer alması, âşıklık geleneğini icra etmesi, aldığı ödüller göz önüne alındığında gelenek içinde sağlam bir yere sahip olan üstat âşıklardan olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Âşık Nuri Çırağı'nın âşıklık geleneği içerisinde usta- çırak ilişkisi ile yetişmesi, irtical söyleyebilmesi, atışma ve karşılaşma yapabilmesi, saz çalabilmesi, hikâye anlatabilmesi, Metin Özarlan'ın da ifadesiyle Üstat Âşık¹³ olduğu gerçeğini perçinlemektedir.

Âşık Nuri Çırağı âşıklık geleneğini yaşamakla kalmamış aynı zamanda yaşatma hususunda da uğraşmıştır. Âşıklık geleneğinin icra ortamlarının hepsinde yer almaya çalışmıştır. Askerden gelir gelmez turneler düzenlemiş, âşık kahvehaneleri açmıştır.

“Nuri Çırağı ise saz çalıp şiir söylemek suretiyle geleneği icra etmenin yanı sıra âşık kahvesi işletmeciliğinde ki ısrarı ve başarısı ile dikkat çekmektedir. Erzurum-İstanbul ve Gebze'de işlettiği âşık kahveleri sanatkarların buluştuğu ve genç âşıkların yetiştiği mekânlar olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde çok önemli bir boşluğu doldurmuştur.” (Düzgün,2012:304).

“1970 yıllarından günümüze kadar, normal işletmelerin yanında, başta Mevlüt İhsanî, Yaşar Reyhanî, Nuri Çırağı ve Ali Rahmanî gibi âşıklar normal kahvehâneleri tek veya ortaklaşa kiralayarak bir nevi yarı resmi dernek çatısı altında âşık kahvehânesi olarak işletmişlerdir. Ama bu teşebbüsler pek fazla uzun ömürlü olmamış ve kahvehâneler kapanmıştır.” (Özarlan, 2001:88). “Erzurum'da normal müstecirlerin yanında geçmiş yıllarda âşıkların da müstecir olarak Aşık kahvehanesi işlettikleri bilinmektedir. 1976 yılında Aşık Reyhani ile Aşık Nuri Çırağı'nın ortak işletmeye başlattıkları kahvehane üç yıl kadar sürmüştür Aşık Nuri Çırağı 1979-80 yıllarında Sanayi Mahallesi'ndeki işletmeye açtığı kendi kahvehanesi bu amaçla kullanılmıştır.” (Özarlan, 2001:273).

¹³ Geniş bilgi için bkz. Özarlan, 2001 s. 101.

Bu hususta Dilaver Düzgün "Erzurum'da âşık kahvesi geleneği." adlı yazısında bu durumdan şöyle bahsetmektedir:

“1976 yılına geldiğimizde Yaşar Reyhani ile Nuri Çırağı'nın Gölbaşı'nda işlettikleri kahveyi görüyoruz. Bu kahve varlığını üç yıl kadar sürdürür. Nuri Çırağı 1979-80 yıllarında Sanayi Mahallesi'ndeki kendi kahvesini bu amaçla kullanır. 1982 yılı başlarında rahmetli Aşık Ali Rahmani Kongre Caddesi'ndeki Kıbrıs Palas'ı âşıklar kahvesi haline getirir. 1983 yılı Kasım ayında ise Nuri Çırağı Gez Çarşısı'ndaki kahveyi açar. Bundan sonrasını daha yakından takip etme imkânı buluyoruz. Nuri Çırağı'nın büyük fedakarlıklarla yürüttüğü bu kahve XX. yüzyılın son çeyreğinde gerek Usta âşıkların sanatlarını icra etmesi ve genç âşıkların yetişmesi böylece geleneğin canlı tutulması gerekse Erzurum'daki âşıklık geleneğinin Türkiye'ye ve dünyaya tanıtılması bakımından önemli bir hizmeti yerine getirmiştir. Bu kahvede Erzurum'dan ve Erzurum dışından çok sayıda Âşık saz çalıp şiir söylemiş karşılaşma yapmıştır. 1990 yılında Nuri Çırağı'nın kahveyi kapatmasından sonra âşıklar oldukça dağınık bir görünüm sergilediler ve Erzincan Kapı'da, Pelit Meydanı'nda, Kongre Caddesi'nde değişik kahvelerde program yaptılar. Bir yıl sonra Nuri Çırağı Kongre Caddesi'ndeki Kıbrıs Palas Oteli'nin altında bulunan ve bir süre Ali Rahman tarafından işletilen kahveyi açınca Âşıklar tekrar bir araya gelme imkânı buldular. Çırağı 1993 yılı başında Erzurum'dan ayrılırken kahveyi Aşık Cengiz Yarani 'ye devretti.” (Düzgün, 1998: 205).

Âşıklık geleneğinin icra ortamları kahvehaneler dışında da gelişme göstermiş ve teknolojinin de etkisiyle birlikte yeni icra ortamları oluşmuştur.

“Âşıklık sanatı ve faaliyeti öncelikle bir sözü kültür ortamı faaliyeti olarak kendini göstermiş, varlığını ve gelişimini uzun zaman bu ortamda devam ettirmiştir. Tarihi süreç içinde yazılı kültür ortamına intikal ederek bu ortamda hayatiyet ve gelişmesini sürdürürken teknolojik gelişmelere paralel olarak elektronik iletişim araçlarıyla (medya) elektronik kültür ortamında da varlığını sürdürmektedir.” (Özarslan, 2001:208).

“20. yüzyılın ikinci yarısı âşık edebiyatı adına çok farklı bir dönem olmuştur. Bu dönemde âşıklar, icra zemini olarak sözlü ve yazılı ortamın yanında elektronik ortamı da geniş bir biçimde kullanmışlardır. Önceleri radyo programlarıyla, sonra plak ve kasetlerle, arkasından televizyon aracılığıyla, asrın son yıllarında ise bilgisayar CD’leriyle âşık edebiyatı ürünleri şehir merkezlerinden en ücra köylere kadar her kesimden okuyucunun hizmetine sunulmuş oldu.” (Düzgün,2012:302-303).

“Elektronik kültür ortamı İletişim teknolojisinin aşık tarzı şiir geleneği mensupları tarafından kullanılmaya başlanması ile birlikte bugüne kadar pek dikkate alınmayan başka gelişmelerde ortaya çıkmıştır. Bunlardan açık ve gözlenebilen sonuçları itibarıyla elektronik kültür ortamı teknolojisinin aşık tarzı üzerinde açık fonksiyonlarından biri denebilecek, mahalli Aşık havası özelliği taşıyan ezgiler elektronik kültür ortamında kaydedilen icraları yoluyla kolayca ve çoğu kez hiçbir ekonomik külfete girilmeksizin yurdun hatta dünyanın dört bir yanına yaygınlaşmış ve böylece mahalli Aşık havaları radyo ve televizyonun etkisi ile süratle mahalli seviyeden milli seviyede bilinir ve çalınır hale gelmiştir.” (Özarlan, 2001:299).

“Günümüzde âşık tarzı şiir, kitle iletişim araçlarıyla yayılmaya başlamıştır. Bu bir noktada teknolojinin sözlü geleneğin işlevini üstlenmesidir. Teknoloji, geleneği yayan gezginci âşığın yerini alarak geleneğin dar çevrelerde sıkışıp kalmasını önleyerek yayılmasını sağlamıştır. Günümüzde âşık tarzı şiir yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır. Özellikle Cumhuriyetten sonra köylerden kentlere göç sonunda köy ve şehir kültürü iç içe geçmiştir.” (Artun, 2019:230). “Âşık tarzının son bulmasına sebep olarak gösterilen radyo, televizyon, pikap, teyp ve benzeri araçların tam aksine bu edebiyatın temsilcileri tarafından sanatlarını daha hızlı yaymakta ve eserlerin muhafaza etmekte kullanıldığını görüyoruz.” (Günay, 2018:30).

Âşık Nuri Çırağı’nın hayatı başlıklı bölümde değindiğimiz gibi Erzurum’dan Kocaeli’nin Darıca ilçesine göç ettikten sonra burada da boş durmayarak birçok yerde âşıklık geleneğinin devamı için faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte televizyon, internet ve son zamanlarda sosyal medya gibi alanlarda yaygın bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedir.

Âşık Nuri Çırağı hakkında bu zamana kadar çeşitli yayımlanmamış lisans ve yüksek lisans tezleri yapılmıştır. (Adıgüzel, 1994; Akay, 2007; Özсарay-İplikçi, 2004; Özbayrak, 2001; Özdemir, 2011; Ekinci, 2019) Şiirleri iki kitap halinde yayımlanmıştır.¹⁴ Bu tezlerden Sedat Adıgüzel, Muhammed Akay, Önder İplikçi-Gökçe Özсарay ve Ömer Özbayrak'ın tezleri lisans tezleri olup bu tezlerde Âşık Nuri Çırağı'nın hayatı, sanatı ve şiirleri ele alınmış ve incelenmiştir. Utku Özdemir tarafından hazırlanan “Âşık Nuri Çırağı'nın Hayatı, Sanatı Şiirleri” yüksek lisans tezi kapsamlı bir çalışmadır. Zeynep Ekinci tarafından hazırlanan “Âşık Nuri Çırağı'nın Hikâyeleri” başlıklı tezde ise âşığın anlattığı hikâyeler incelenmiştir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde Âşık Nuri Çırağı'ya 20. yüzyıl âşıkları arasında yer verildiği görülmektedir. Utku Özdemir ve Zeynep Ekinci'nin tezlerinde “Âşık Nuri Çırağı'nın Tarikat ve Zümre İlişkisi, Ustası, Yetiştirdiği Çıraklar, Sümmani ve Şenlik'in Hayatındaki Yeri, Âşık Havaları, Diğer Âşıklarla Etkileşimi ve Türkiye'de Bilinip Tanınması, Hakkında Yazılan Yazılar, Şiirlerinin Yayımlandığı Kitap ve Dergiler, Halk Hikâyeciliğinin Bugünkü Durumuyla İlgili Düşüncesi” başlıkları ele alınmış ve işlenmiştir. Bu sebeple bu başlıklara bu çalışmada yer verilmemiştir. Bu başlıklara ek olabilecek “Âşıklık Geleneği Dışında Kendisini Etkileyen Şairler ve Kadın Âşıklar Hakkındaki Düşünceleri” başlıklarına yer verilmiştir.

Âşık Nuri Çırağı ile yapılan görüşmelerde kendisine âşıklık geleneği dışında etkilendiği şairlerin olup olmadığı sorulduğunda bize şunları söylemiştir:

“Sen bir Necip Fazıl'dan nasıl etkilenmezsin. Bekir Sıtkı'nın 'Bir Hancı' şiirini dinlediğin zaman okuduğun zaman bir şair olarak nasıl etkilenmezsin. Ben onların hepsiyle müşerref olmuşum. Bekir Sıtkı'yla, Orhan Şaik'le, Behçet Kemal'le. Mesela Behçet Kemal'in benim ismimde şeyi olan adamlardan biri de o dur. Nuri Çırağı mahlasımda. Behçet Kemal'in mesela bir şiiri benim için türkü oluyor.

Hız. Allah'a vardır ahdımız

Ezelden karalı değil bahtımız

¹⁴ Geniş bilgi için bkz: Altun - Özdemir, 2011 ; Pendik Belediyesi, 2014.

Edirne ikinci payitahtımız

Bizce sen bir yana dünya bir yana

Bitti yani nokta. Efendim Cahit Sıtkı Tarancı'nın bir yaş şiirini dinlediğin zaman nasıl? Efendim: 'Geç fark ettim ateşin yaktığını taşın sert olduğunu.' nasıl unutursun bunu. Allah rahmet eylesin ben Arif Nihat Asya'nın 'Bayrak' şiirini ondan sonra :

Kızım hala oyunda oynaştasın,

Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın.' bu unutulur mu?

Ey Muhammed gel bahardır

Miraçtan döner gibi gel

Hepsine ayrı ayrı hürmetim var. Bunlar bir erdem. Şimdi radyolarda bilemiyorum onun herhalde sahibi belli değil:

Şu yüce dağları duman kaplamış

Gine mi gurbetten gara haber var

Seher vakti burda kimler ağlamış

Çemenler üstünde gözyaşları var

Yani bunu yapan kim olur olsun bir şey yapmış. Bu ruh bizdeki bu ruh. Öyle heyecanlanıyorum ki bu sevinç heyecanı konuşamıyorum. Nefesim tıkanıyor. Biz geçmişimizi nasıl unuturuz. Şimdi Sümmani Baba bir şey söylüyor. Binlerce şey söylüyor hepsi birbirinden şaheser. Ben Şenlik ile Sümmani'yi Mississippi Nehri'ne benzetirim. Hem coşkun hem uzun hem gür akıyor. Böyle adamlar ikisi. Onların adına âşıklığın anayasası demiş adamım. Yani bu demek değildir ki Necip Fazıl bunlardan aşağı. Hayır onun ayrı bir yeri var. Yani Necip Fazıl'ın bir Sakarya şiirini dinleyen nasıl burkulmaz. Vatansız olmaz. Din duygusuz olmaz." (Karataş, 2021d)

Âşığa kadın âşıklar hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ise şunları ifade etmiştir:

“Niye olmasın. Kadın kul değil mi, Allah yaratmamış mı, insan değil mi? Kadından da olur ancak kadının bir saklı yanı vardır. Yani zaafi vardır. Kadındır, bizler gibi meclisin içinde olmaz her zaman beş vakit bir yerde olmaz. Olursa ne olur? Heç bi şey olmaz ama biz adap ve edepten bahsediyoruz. Yani adabı erkânı bildikten sonra olmaz diye bir şey yok. Kadın aşıklar da çoktur. Ama bu Nuri Çırağı'nın kişisel görüşüdür. Bana göre olmaz diye bir olay yok ama benim gibi mecliste olamaz benim gibi her yerde olamaz. Yani TRT sanatçısı değil ki belli repertuarı var çıksın hemen söylesin gitsin. Gül yerinde bitmelidir. Yani bir kadın âşığı günümüzde Nuri Çırağı ile karşılıklı atışma yaptır diyelim. Belki de Nuri Çırağı'dan da güzel atışma yapıyor. Böyle kabul edelim. Fakat kadın âşık o ortamda kendi güzel atışmasını bana ibraz edemez. Niye ibraz edemez? Şimdi o kadındır ve kadının bir yanı var. Yani kadın kıymetlidir. Yani sen şimdi bir çuval altının olsa götürür sokağa herkese gösterir misin? Kadın da böyledir. Bu pazara yakışmaz. Olay budur.” (Karataş, 2021f)

Âşık Nuri Çırağı günümüzde televizyon kanallarında programlar yapmaya devam etmekte, teknolojinin gerisinde kalmayıp çağa ayak uydurmaktadır. Şu anda aktif sosyal medya platformlarını kullanmaktadır.¹⁵ Dünyayı etki altına almış olan Covid-19 hastalığının hepimiz için getirmiş olduğu kısıtlamalardan etkilenmiş fakat uzaktan görüşme teknikleri ile âşıklık geleneğini icra etmeye devam etmiştir.¹⁶

¹⁵ Youtube üzerinde kanalı bulunmakta buradan türkü ve atışmalarını yayımlamaktadır. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.youtube.com/channel/UCWjPZNuptyqcewNq-p1Ey1A>

¹⁶ Yakın zamanda Âşık Nuri Çırağı evinden Zoom ve Teams adlı uzaktan eğitim platformları ile üniversite öğrencilerine halk hikâyesi anlatmıştır.

1.3. HİKÂYECİLİĞİ

“Arap dilinde başlangıçta “kıssa” ve “rivayet” olarak düşünölen, sonraları “eğlendirmek” maksadı ile “taklit” manasında kullanılan “hikaye” deyimi gerçek ve hayali bir takım vakaların, maceraların hususi bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif az bir farkla bugün anladığımız halk ve modern hikaye türü içinde kabul edilebilir. Türk halk hikâyeleri zaman seyri ve coğrafya mekan içinde “efsane, masal, menkıbe, destan vb.” mahsullerle beslenerek dini, tarihi, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.” (Elçin, 1986:444). “Hikâye yazılı gelenekten gelmesine rağmen sözlü gelenek içinde yerleşecek tesirde bir seyir takip etmiştir. Zira genelde herhangi bir anlatının, özelde bahse konu hikâyenin halk tarafından okunarak; bilinip tanınması, sahiplenilmesi ve anonim mahsüllere konu edilmesi hususu onun sözlü gelenek içinde kuvvetli bir yere tutunduğunu göstermeye kafi gelir. Böyle birçok aşamadan geçen bir anlatının yaygınlaşması, sözlü edebiyat için varyantlarının teşekkülü, çeşitli mahallere mal edilmesi onu gelenek içinde yerleşmiş olmasının bir göstergesidir.” (Özarıan, 2019:47).

Türkmen Türk halk edebiyatı içinde anlatı (narratif) esasına dayanan nev’ilerin önemli bir yer tuttuğunu ve bunların içinde de en önemlilerinin destanlar, masallar ve halk hikâyeleri olduğunu belirtir. (Türkmen, 2018:11). Alptekin ise halk hikâyeleri hakkında şöyle bir tanımlamaya gider: “Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen, kaynağı Türk, Arap - İslam ve Hint - İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatımlardır.” (Alptekin, 2013:18). “Halk hikâyesinin genel dış görünüşü ilk bakışta fark edileceği gibi nazım-nesir karışımı bir manzara arz eder.” (Bali,1973:221). “Türk halk edebiyatında âşıkların yaratıp geliştirdiği türlerin önemlilerinden biri de halk hikâyeleridir. Bu türde tahkiye (narration) esastır. Şekil bakımından uzun nazım ve nesir karışık haldedir.” (Türkmen, 1998:9).

Türkmen hikâyelerin XV. asırdan sonra cemiyetteki sosyal değişimlerin etkisiyle ortaya çıktığını ve bu asırdan itibaren de âşıklar tarafından oluşturulup günümüze kadar aktarıldığını ifade etmiştir. (Türkmen, 2018:12)

Âşık Nuri Çırağı sanatı başlığında yapmış olduğumuz değerlendirmelere ek olarak halk hikâyesi anlatabilen âşıklardandır. Âşığın anlattığı hikâyeler musannifi olduğu hikâyeler değil ustası Âşık Mevlüt İhsanî'den öğrendiği usta malı halk hikâyeleridir. Âşık Nuri Çırağı ile görüşmeye başladığımız ilk zamanlarda hikâye anlatmaya pek sıcak bakmadığı dikkatimizi çekmiş bu durumu kendisine sorulduğunda bize şunları söylemiştir:

“Ben hikâyeyi, hikâye yapmayı çok benimsemedim. Yani istesem hikâye yapardım. Buna çok geniş bir düşüncem vardı. Fakat ona bir engel var içimde. Yapma diye. Hep engel oldu. Hikâyeler bir hayal mahsulü. Yani üstadımın Allah rahmet eylesin üç dört tane kendi hikayesi vardı. Ona çok yardımcı olmuşum. Yazmışım çizmişim. Yani ben onu biliyorum bir hayal mahsulü olduğunu. Ha bu güzel mi? Güzel. Ama benim düşünceme çok şey gelmiyor. Sıcak gelmedi yani. O gün bu gün hala da gelmiyor. İncancıma düşünceme şey gelmiyor yani. Ben gerçekten yana bir insanım. Gerçekleri daha çok benimserim. Yani şimdi iki tane kahraman var bu sahada birincisi Köroğlu biri Dadaloğlu. Dadaloğlu’nu Köroğlu’ndan çok severim. Sebebi Köroğlu âşıkların dilinde hayalleşmiş. Herkes bir şey sokuşturmuş. On dokuz on sekiz tane hikayesi adamın ömrü yetmez buna. Ama her gelen bir kol bulmuş demiş ki: ‘Ben bir Erzurum kolu yapacam Köroğlu’na.’ Demircioğlu kolu diyeceğim falan. Yapmışlar da. Yani bunlar çok kolay olaylar. Ama Dadaloğlu benim nezdimde olayları bizatihi işte bardağı eline almış çayı içmiş. Yani hayatı hep bütün bütün beraber yaşamış. Onun için o daha çok benim nezdimde gerçekçi. Böyle bir durum da var.” (Karataş, 2014a)

Alptekin, Âşık Nuri Çırağı’nın halk hikâyesi repertuarının “Ercişli Emrah ile Selvi Han”, “Hüseyin ile Senem (Böyle Bağlar)”, “Köroğlu’nun Silistre Kolu”, “Necip ile Maviş (Dertli Kaval)”, “Necip ile Telli”, “Sinan Mahperi”, “Ülker Sultan” hikâyelerinden oluştuğunu belirtmektedir. (Alptekin, 2013:101) Bunun dışında Ekinci, hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde “Ercişli Emrah ile Selvi Han”, “Böyle Bağlar”, “Köroğlu’nun Silistre Kolu”, “Sefil Baykuş”, “Kerem ile Aslı”,

“Dadaloğlu”, “Ülker Sultan”, “Âşık Nihani” adlı hikâyeleri derlemiştir. Âşığa başka bildiği hikâye var mı diye sorulduğunda bize şunları söylemiştir:

“Seyfet Çavuşla Filiz var bu da Mevlüt Ustanındır. Ben daha çok hikâyelerin üstünde olaylı olanları benimserim. Onların üzerinde dururum. Mesela Dadaloğlu gibi gerçeği yansıtan şeyleri. Mesela Âşık Garip’ten bilirim, birkaç tane türküsü ile beraber bir iki yerlerini bilirim. Yaralı Mahmut’tan bilirim. Necip ile Telli, Sinan Mahperi, Böyle Bağlar, Seyfet Çavuşla Filiz, Ülker Sultan, Necip ile Maviş romandır zaten. Sonra bir nebze Arzu ile Kamber, Eşref ile Berega, bunlardan mesela kesitler halinde biliriz. Ustalardan öğrenmişiz yani. Bunların sayısını on beş yirmiye çıkarabilirsin. Ama büyük hikâyeler Kerem gibi Emrah gibi Bedri Sinan gibi bunlar en aşağı mesela Emrah’ı beş altı gece anlatırız.” (Karataş, 2021e)

Yapılan araştırmalar neticesinde yukarıda belirtilen çalışmalar dışında Âşık Nuri Çırağı’nın hikâyeleri üzerine başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma yönlendirilmiş farklı ortamlardaki benzer metinlerin¹⁷ karşılaştırılması üzerine olduğu için Âşık Çırağı’dan benzer metinleri ile toplam on iki hikâye derlenmiştir. Bu hikâyeler detayları ile şu şekilde sıralanabilir:

1) Köroğlu Silistre Kolu (Lise Canlı): 02.04.2014 tarihinde saat 10.00’da Çayırova Şehit Davut Ali Karadağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde lise öğrencileri ve öğretmenlerinden oluşan yüz elli kişilik bir ortamda kaydedildi.

2) Köroğlu Silistre Kolu (Üni. Canlı): 05.06.2014 tarihinde saat 14.30’da Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı lisans öğrencilerinin ve akademisyenlerin bulunduğu yüz kişilik bir ortamda kaydedildi

¹⁷ “Bilindiği üzere ‘benzer’ kelimesi ‘benzemek’ fiili ile aynı kökten gelmektedir. ‘Benzer’ kelimesinin aşırı vurgulanması ‘birbirinin tıpatıp aynısı’dır. Kardeşler veya ikizler arası benzerlik, huy benzerliği, iki insanın birbirine benzemesi derece derece ‘birbirinin tıpatıp aynısı’na kadar uzanan benzerliği anlatmaktadır. Bu bakımdan ‘versiyon’ terimi için ‘benzer metin’ denmesinin fazla zorlanmadan bilim çevrelerince kabul göreceği düşüncesindeyiz.” (Oğuz, 2013:31)

3) Ülker Sultan (Ev-İzleyicisiz): 03.11.2015 tarihinde saat 15.00' te Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde izleyicisiz bir ortamda kaydedildi.

4) Böyle Bağlar (Ev-İzleyicisiz):15.12.2015 tarihinde saat 15.30'da Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde izleyicisiz bir ortamda kaydedildi.

5) Âşık Nihânî (Ev-İzleyicisiz):07.01.2016 tarihinde saat 15.00'te Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde izleyicisiz bir ortamda kaydedildi.

6) Dadaloğlu (Ev-İzleyicisiz): 07.01.2016 tarihinde saat 16.00'da Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde izleyicisiz bir ortamda kaydedildi.

7) Ülker Sultan (Lise Canlı): 20.01.2016 tarihinde saat 13.00'te Çayırova Şehit Davut Ali Karadağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde lise öğrencileri ve öğretmenlerinden oluşan yüz kişilik bir ortamda kaydedildi.

8) Dadaloğlu (Üni. Canlı): 04.05.2016 tarihinde saat 15.00'te Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı lisans öğrencilerinin ve akademisyenlerin bulunduğu yüz kişilik bir ortamda kaydedildi

9) Sefil Baykuş (Üni. Canlı): 27.02.2018 tarihinde saat 14.30'da Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı lisans öğrencilerinin ve akademisyenlerin bulunduğu yüz kişilik bir ortamda kaydedildi

10) Âşık Nihânî (Üni. Elektronik): 01.12.2020 tarihinde saat 15.30'da Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde 68 kişinin katılımı ile elektronik ortamda kaydedildi.

11) Böyle Bağlar (Üni. Elektronik): 25.03.2021 tarihinde saat 15.30'da Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde 64 kişinin katılımı ile elektronik ortamda kaydedildi.

12) Sefil Baykuş (Ev-İzleyicisiz): 25.05.2021 tarihinde saat 15.00'te Kocaeli'nin Darıca İlçesi'nde Âşık Nuri Çırağı'nın evinde izleyicisiz bir ortamda kaydedildi.

“Halk biliminin çalışma ve araştırma alanı sınırlı ve marjinal olmaktan çıkarılıp, köy ve kent ayrımı yapmayan daha geniş ve dinamik bir çalışma alanı kazanmıştır. İşte bu yeni dinamik alanda yapılacak çalışmaların başlangıcını da “performans yöntemi” oluşturmaktadır. Özellikle sözlü kompozisyon yöntemi ile dikkat çekilen anlatıcı ve dinleyicinin bir metnin oluşmasındaki etkisi performans yönteminin ilk temel tanımını oluşturmuştur.” (Artun, 2013:86).

Boratav halk hikâyelerini umumi olarak mevzuları yönünden “Kahramanlık Hikâyeleri” ve “Aşk Hikâyeleri” olmak üzere ikiye ayırmak gerektiğini söyler. Kahramanlık hikâyelerini ise “Köroğlu Kolları” ve “Köroğlu Hikâyelerine Gelenekle Bağlanan Diğer Kahramanlık Hikâyeleri” olmak üzere ikiye ayırır. Aşk hikâyelerini ise “Muhayyel Kahramanları olan Hikâyeler” ve “Yaşadıkları Gelenek Tarafından Kabul Edilen Âşık Şairlerin Hikayeleşmiş Hayatları” olmak üzere ikiye ayırır. (Boratav, 2014:17)

Bu tasnife dayanılarak Âşık Nuri Çırağı'dan tarafımızca derlenen hikâyeler, Ali Berat Alptekin'in Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı adlı eserinde Âşık Nuri Çırağı'nın repertuvarında olduğunu söylediği hikâyeler, Zeynep Ekinci'nin Âşık Nuri Çırağı'nın Halk Hikâyeleri adlı tez çalışmasında yer verdiği hikâyeler ve âşık ile yapılan görüşmelerde hikâye repertuarı içerisinde kabul ettiği hikâyeler sıralanmıştır. Tabloda altı çizili olan hikâyeler tarafımızdan derlenmiş ve incelemesi yapılmış olan hikâyelerdir.

I. Kahramanlık Hikâyeleri:

A. Köroğlu Kolları:

1.Köroğlu'nun Silistre Kolu (Lise Canlı Ortam)

2.Köroğlu'nun Silistre Kolu (Üni. Canlı Ortam)

B. Diğer Kahramanlık Hikâyeleri:

a. Köroğlu dairesine bağlı olanlar:

b. Diğer Hikâyeler:

1. Âşık Nihanî (Ev İzleyicisiz Ortam)
2. Âşık Nihanî (Üni. Elektronik Ortam)
3. Dadaloğlu (Ev İzleyicisiz Ortam)
4. Dadaloğlu (Üni. Canlı Ortam)
5. Yaralı Mahmut
6. Eşref ile Berega

II. Aşk Hikâyeleri:

A. Kahramanları Muhayyel olanlar:

1. Ülker Sultan (Lise Canlı Ortam)
2. Ülker Sultan (Ev İzleyicisiz Ortam)
3. Böyle Bağlar (Üni. Elektronik Ortam)
4. Böyle Bağlar (Ev İzleyicisiz Ortam)
5. Kerem ile Aslı
6. Necip ile Maviş (Dertli Kaval)

7. Necip ile Telli

8. Sinan Mahperi

9. Seyfet Çavuş ile Filiz

10. Ferhat ile Şirin

11. Arzu ile Kamber

B. Âşık şairlerin romanlaşmış hayatları

a. Yaşadıkları rivayet olunan âşıklar:

1. Ercişli Emrah ile Selvi Han

2. Âşık Garip

b. Yaşadıkları muhakkak olanlar:

1. Sefil Baykuş (Üni. Canlı Ortam)

2. Sefil Baykuş (Ev İzleyicisiz Ortam)

“Hikayeler bildiğimiz gibi nazım-nesir karışıktır. Vakaların anlatıldığı kısım mensurdur. Konuşmaların çoğu da mensurdur. Yalnız mühim hadiselerde, şiddetli hislerin ifade edilmesi gereken yerlerde kahraman telle söylemeyi dille söylemeye tercih eder. Böyle yerler ekseriyetle 11 heceli, bazen 8 heceli, 3 kıtadan 8-10 kıtaya kadar değişen uzunlukta, bazen tek kişinin, bazen de iki kişinin karşılıklı konuşması şeklinde manzumelerdir.” (Boratav, 2014:35).

Âşık Nuri Çırağı'dan derlemiş olduğumuz hikâyeler nasım-nesir karışık şekle sahip olan âşığın önemli ifadeleri türkü ile aktardığı geleneksel yapıya uygun hikâyelerdir.

Boratav halk hikâyelerinde yer alan türkülerin iki kısma ayrıldığını belirtir. Bunlardan birincisinin esas mevzu ile alakalı olanlar olduğunu ve bu türkülerin sabit olduğunu söyler. Yine bu türkülerin muhtelif varyantlarda eksik veya fazla bulunmalarının izahı mümkün olacağını ifade eder. Diğerlerinin ise esas mevzu ile alakası olmayan döşeme kısmında söylenen, hikâye ile münasebeti arizi olduğunu tebarüz ettirerek âşık tarafından hikaye içine sokuşturulan türküler olduğunu anlatır. (Boratav, 2014:78)

İncelemesini yapılan hikâyelerde âşığın hikâyeye başlamadan önce sesini ısıtmak amacıyla hikâyenin olay örgüsü ile bağlantısı olmayan türküler söylediği görülmektedir.¹⁸ Bu türküler hikâyenin döşeme bölümü içerisinde değerlendirilmiştir. Yine Hikâye bittiğinde dua bölümü öncesi hikâyenin olay örgüsü dışında bir türkü daha eklediği tespit edilmiştir.

“Hikâyede değişmemesi icap eden parçalar nazım parçalarıdır. Bir hikâyeci ustasından öğrenirken bu kısımları aynen nakletmeyi düstur edinmiştir.” (Boratav, 2014:33).

¹⁸ “Bu durum kendisine sorulduğunda şunları söylemiştir: “Buralar sersuhâne yani döşeme kısmıdır. Burada konuşuyorsun hikâyeye giriyorsun bir divan söylüyorsun ya da usta malı bir türkü söylüyorsun. Yani giriş yapıyorsun hikâyeye.” (Karataş, 2021 f)

İncelemesi yapılan hikâyelerde Nuri Çırağı'nın da olay örgüsü içerisinde yer alan türküler için buna dikkat ettiği gözlemlenmiştir. Fakat olay örgüsüne bağlı olan bu türkülerin dörtlük sayıları ve hatta mısraları arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında hikâyenin döşeme kısmında söylediği türkülerin benzer metinlerde farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu türkülerin detaylı incelemelerine şiir inceleme bölümünde yer verilmiştir.

Türkmen, hikâyelerin belirli bir anlatım geleneğine sahip olduğunu belirtir. Genel olarak bir hikâyenin üç aşamadan oluştuğunu ifade eder. Bu aşamalar şöyledir:

a) Döşeme

b) Hikâye metni

c) Dua

Döşeme kısmında âşığın dinleyiciyi anlatacağı hikâyeye hazırlamak, daha önce yaşamış üstadları yad etmek ve dinleyiciye bilgi vermek için bir giriş yaptığını söyler. Bu girişe döşeme adı verildiğini belirtir. Daha sonra âşığın hikâyenin metnini anlattığını ve bir dua ile bitirdiğini ifade eder. (Türkmen, 2017:13)

Âşık Nuri Çırağı'dan derlenen hikâyelerin hepsinde âşığın bu sıraya uyduğu görülmüştür. Hikâye anlatmaya başlamadan önce döşeme kısmında usta malı ya da başka bir ustanın türküsü ile başlar. Seyircinin eğitim seviyesine göre konuşmasına devam eder. Sonrasında başlangıç formellerini kullanarak kısa bir dua edip hikâyesine başlar.

“Boratav hikâyenin döşeme kısmının değişiklik arz edebileceğini yeni şeylerin eklenebileceğini belirtir. Bununla birlikte asıl hikâyenin bir dua ile başladığını bu duanın genelde klişe mahiyetinde bir dua olduğunu söyler. Âşığın bu duanın daha kısa varyantlarını ise kahramanları türkü ile konuşturmadan önce kullanmakta olduğunu belirtir.” (Boratav, 2014:32-33).

Çalışmamız bir âşığın anlattığı hikâyenin benzer metinlerinin karşılaştırılması üzerine olduğu için hikâyeler mukayese edildiğinde özellikle izleyicilerin bulunduğu ortamlarda hikâyenin döşeme kısmının uzadığı

görülmektedir. Nuri Çırağı hikâyelerde döşeme kısmını hem sesinin ısınması hem de dinleyici kitlesinin eğitim seviyesine göre öğüt ve ders verme aracı olarak değerlendirmektedir. Bu da her hikâyede farklı unsurların karşımıza çıkmasına sebep olur. BB/Ü hikâyesinde bu durumu kendisi şu şekilde anlatmıştır:

“Şimdi sevgili Gençler Hz. Peygamber (S.a.v) Efendimizin hadislerinin birisinde şöyle güzel kısa bir veciz söz vardır: ‘Ben güzel ahlâkı tamamlamaya geldim.’ buyurur. Demek ki bize ne diyor: ‘Ahlaklı olun ,dürüst olun, özlü olun, özverili olun.’ Biraz evvel de dedim, hiçbir zaman düşüncemden taviz vermem. Vermeyin. Çünkü doğru incelik kırılmaz, eğri hem kırılır hem de incelik kırılır. Hiç şüphemiz olmasın. Bu da bir nasihatımsı bir şey olsun. İnşallah hoş görürsünüz. Hikâye anlatacaz ancak bir sesimi ısıtayım bu arada da dünyanın kabul ettiği insanlığın kabul ettiği, bu işin piri, anası, babası büyük Yunus’un bi deyişiyle üç kıta bi şey söyleyeyim, arkasından da böyle bağları anlatacağım. Böyle bağlar bir hikâyedir, nasıl öğrendiğimi nasıl anlatıldığımı da anlatacağım efendim.” (Karataş, 2021ç)

“Âşık, türkü söylerken bir hikâye anlatırken dinleyicilerin gürültü etmemesi lazımdır. Şayet konuşanlar olursa, âşık onlara: “anlat bakalım ben de dinleyeyim” şeklinde sözler söyleyerek kızabilir. Âşıklar, dinleyicilerinin karşılarında olmasını istemekte ve hikâyeleri anlatıp türküleri söylerken onlarla göz göze gelmelerinin şart olduğunu belirtmektedir. Sanatkâr hikayesini anlatırken jest ve mimiklerden de faydalanmaktadır. Bazen de ayağa kalkar ve -meselâ Koroğlu'nun kılıç çektiği şekil gibi- sazını kılıç gibi kullanır ve hikâyeyi o şekilde anlatır.” (Görkem, 2000:31).

Âşık Nuri Çırağı da izleyicili ortamda hikâye anlatırken zaman zaman hikâyeye ara vererek “Hoşunuza gidiyor mu? Bak burada keserim.” ya da “Hoşunuza gitse de gitmese de dinleyeceksiniz artık ne yapalım.” gibi cümleler kurarak dinleyicilerin nabzını yoklamakta ve hikâyeye devam etmektedir.

Nuri Çırağı'ya izleyicinin kendisini nasıl etkilediği sorulduğunda bize performans ortamında¹⁹ izleyicinin olmasının kendisini olumlu anlamda etkilediğini, göz göze bakmak ile ekrandan görüşmenin aynı olamayacağını söylemiştir. Âşığın pandemi sürecinde elektronik ortamda gerçekleşen performans icrası (Âşık Nihanî hikâyesi) esnasında zaman zaman gözlerinin dolduğu, duygulandığı görülmüştür.

“Nihayet cümle hasretler ve garipler için dua ettikten sonra âşık: “Ustamızın adı Hıdır, elimizden gelen budur.” diyerek hikâyesine son verir.” (Boratav, 2014:34).

Âşık Nuri Çırağı hikâyeleri bitirirken mutlaka bitiş formellerini kullanmaktadır. Dinleyicinin eğitim seviyesine veya sosyal durumuna göre özel dualar etmektedir.

Bütün bu incelemeler değerlendirildiğinde, Âşık Nuri Çırağı'nın hikâye anlatma geleneğini eksiksiz uyguladığı görülmektedir. Yine bu gelenek içerisinde önemli bir yere sahip olan, bu geleneği yaşatmaya çalışan bir Üstat Âşık olduğu söylenebilir.

¹⁹ “Bu yeni kurumsal yapının temel kavramı olan “performans” ikili bir anlama sahiptir veya bir başka ifade ile iki temel unsuru içermektedir. Bunlardan birincisi “folklorun gerçekleştirilişi veya icrası” anlamıyla artistik veya sanatsal bir eylemdir. İkincisi ise performansın icracısı sanatın formu, dinleyici veya izleyici ile birlikte icranın gerçekleştiği çevre bütünü olarak artistik veya sanatsal olaydır.” (Çobanoğlu, 2005:272)

İKİNCİ BÖLÜM

2. HİKÂYELERİN TAHLİLİ

2.1.OLAY ÖRGÜSÜ

“Vaka herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.” (Aktaş,1991:48). “Hikâye olandır; vakanın biçimlendirdiği serüvendir. Vak’a ise sözlük anlamı itibariyle “olup geçen şey” demektir. Romancı, kaleme alacağı romanın “epik” yapısını bu “olup geçen şey”le (hatta olması mümkün şeylerle) kurar. Bu durumda vak’a, roman denilen edebi türün vazgeçilmez ögesi olmaktadır.” (Tekin, 2020:65). Mehmet Tekin, hikâyenin yalın bir tanımla olayların zaman sırasına göre dizilip anlatılması olduğunu söyler. Buna karşılık ise olay örgüsünün bu diziliş neticesinde doğan yeni bir şema olduğunu belirtir. (Tekin, 2020:72). “Olay örgüsü olayların anlatımıdır; ancak burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisidir.” (Forster, 2019:128).

“Destan, masal, halk hikâyesi, hikâye ve romanda vaka asıl unsurdur, diğerleri vakanın etrafında birleşerek eseri vücuda getirirler. Vaka da anlatma vasıtasıyla dikkatlere sunulur.” (Aktaş,1991:11).

Hikâyelerin olay örgüleri İlhan Başgöz’ün “Türk Aşk Hikâyelerinin Yapısı” adlı yazısında (Başgöz, 1998:84-98) yer verdiği yapısal incelemeye Propp’un “başlangıç durumu”²⁰ eklenerek incelenmiştir.

²⁰ “Masalların girişinde genellikle bir başlangıç durumu sunulur. Ailenin üyeleri sayılır ya da geleceğin kahramanı (sözgelimi, bir asker) yalnızca adıyla ya da durumunun betimlenmesiyle belirtilir. Her ne kadar bu başlangıç durumu bir işlev değilse de, yine de önemli bir biçimbilimsel öge niteliği taşır.” (Propp, 2011:29)

2.1.1. ÜS/C

Başlangıç Durumu

1. Hindistan'da Adil Hükümdar diye bir hükümdarın yaşaması. Bu hükümdarın çok nazenin bir kızının olması.
2. Ülker Sultan adlı bu kızın çok güzel olması sebebiyle adının ve şanının duyulması.

Ailenin Parçalanması

1. Devrin sihirbazlarından Ali Cengiz'in de Ülker Sultan'ın methini duyması.
2. Ali Cengiz'in Ülker Sultan'a kötülük yapmaya karar vermesi.
3. Ali Cengiz'in bir gülü sihirleyerek gül satan bir ihtiyar kılığına girip Ülker Sultan'ın sarayına gelmesi.
4. İhtiyar Ali Cengiz'i gören Ülker Sultan'ın yüklü bir para vererek gülü alması.
5. Gülü alan Ülker Sultan'ın baygınlık geçirmesi.
6. Sürekli gülü koklayan Ülker Sultan'ın bir süre sonra hamile kalması.
7. Ülker Sultan'ın hamile olduğunun herkes tarafından duyulması ve Ülker Sultan'ın ahlaksızlık yaptığına inanılması.
8. Adil Hükümdar'ın bu durum karşısında vezirlerini toplayarak toplantı yapması ve Ülker Sultan'ın cezalandırılmasına karar verilmesi.

Yeni Bir Aile Kurma Mücadelesi

1. Ülker Sultan'ın ceza olarak Ejdar Diyarı'nın derin ormanlarına bırakılması.
2. Ülker Sultan'ın bir köknar ağacını kendine yuva yaparak dereden su içip otlardan yemesi.
3. Bir vakit sonra Ülker Sultan'ın erkek bir çocuk doğurması ve yaşadığı ağacın dibinde bir ceylanın peyda olması. Bu ceylanın sütünden içmesi ve aradan üç yılın geçmesi.

4. Ejder Hükümdarının oğlu Şahzede'nin ormanda ava çıkmışken Ülker Sultan ve çocuğunu bulup Ülker Sultan'a âşık olması.
5. Şahzede'nin Ülker Sultan ve oğlunu kendi sarayına götürmesi, temizlenen, giyinen ve daha çok güzelleşen Ülker Sultan'a aşkının artması.
6. Adil Hükümdar'ın sarayının Mecusiler tarafından tarumara uğraması. İki oğlu ve karısı ile kaçması, parasız kaldığı için dilencilik, hizmetçilik yapması.
7. Adil Hükümdar'ın yolunun Ejder Şehri'ne düşmesi ve burada kendisinin çobanlık hanımının çamaşırcılık yapmaya başlaması.
8. Şahzede'nin Ülker Sultan'a olan aşkının gün be gün artması sonucu hasta olması.
9. Şahzede'nin hastalığının sebebini öğrenen babasının çok kızması, Şahzede ile Ülker Sultan'ın evlenmelerini istememesi fakat çaresiz kalınca kabul etmesi.
10. Ülker Sultan ve Şahzede'nin düğünlerinin yapılması.
11. Ülker Sultan'ın zifaf öncesi iki rekât namaz kılması.
12. Ülker Sultan'ın Şahzede'ye kız oğlan kız varabilmek için dua etmesi.
13. Ülker Sultan'ın duasının kabul olması ve yeniden toyların yapılması.
14. Bir vakit sonra bir kız çocuklarının olması.
15. Kız torunu için hükümdarın beşik takımı yapma yarışması düzenlemesi.
16. Ülker Sultan'ın annesinin de bu yarışmaya katılması ve bir zamanlar Ülker Sultan'a giydirdiği beşik takımının aynısını yapması.
17. Bebek takımları incelenirken Ülker Sultan'ın annesinin yaptığı bebek takımını tanıması, üstünde annesinin ismini görmesi ve hemen annesinin yanına gitmesi.
18. Ülker Sultan ve ailesinin kavuşması.

19. Anne, baba ve kardeşlerinin saraya getirmesi. Ülker Sultan'ın anne ve babasının hükümdar olduğunu öğrenen Ejder Hükümdarı'nın yeniden toylar düzenlemesi.

20. Sarayda tüm aile efradının mutlu mesut yaşarken Ülker Sultan'ın annesinin kızına Saray Bülbülü adını verdikleri çocuğun nereden geldiğini sorması.

Sonuç (Ayrılık)

1. Ülker Sultan'ın başından geçen tüm olayları anlatması ve bu çocuk gülün hediyesidir demesi.
2. Ülker Sultan'ın çocuğun sırrını anlatmasıyla Saray Bülbülü'nün kuşa dönüşüp uçması. O zamana kadar hiç solmamış olan gülün solması. Bütün aile efradının ağlaşması. Ülker Sultan'ın gitti bülbül soldu gül ister ağla ister gül diye ağıt yakması.

2.1.2. ÜS/İ

Başlangıç Durumu

1. Hindistan'da Adil Hükümdar diye bir hükümdarın yaşaması. Bu hükümdarın çok nazenin bir kızının olması. Bu kızın çok özenilerek yetiştirilmesi.
2. Ülker Sultan adlı bu kızın çok güzel olması sebebiyle adının ve şanının duyulması.

Ailenin Parçalanması

1. Devrin sihirbazlarından Ali Cengiz'in de Ülker Sultan'ın methini duyması.
2. Ali Cengiz'in Ülker Sultan'a kötülük yapmaya karar vermesi.
3. Ali Cengiz'in bir gülü sihirleyerek Ülker Sultan'ın sarayına gelmesi.
4. İhtiyar Ali Cengiz'i gören Ülker Sultan'ın onu dilenci sanarak bir lira para vererek gülü alması.
5. Gülü alan Ülker Sultan'ın baygınlık geçirmesi.
6. Sürekli gülü koklayan Ülker Sultan'ın bir süre sonra hamile kalması.

7. Ülker Sultan'ın hamile olduğunun herkes tarafından duyulması ve Ülker Sultan'ın ahlaksızlık yaptığına inanılması.
8. Adil Hükümdar'ın bu durum karşısında vezirlerini toplayarak toplantı yapması ve Ülker Sultan'ın cezalandırılmasına karar verilmesi.

Yeni Bir Aile Kurma Mücadelesi

1. Ülker Sultan'ın ceza olarak Afrika Ejdar Diyarı'nın derin ormanlarına bırakılması.
2. Ülker Sultan'ın bir köknar ağacını kendine yuva yaparak dereden su içip otlardan yemesi.
3. Bir vakit sonra Ülker Sultan'ın erkek bir çocuk doğurması ve yaşadığı ağacın dibinde bir ceylanın peyda olması. Bu ceylanın sütünden içmesi ve aradan üç yılın geçmesi.
4. Ejder Hükümdarının oğlu Şahzede'nin ormanda ava çıkmışken Ülker Sultan ve çocuğunu bulup Ülker Sultan'a âşık olması.
5. Şahzede'nin Ülker Sultan ve oğlunu kendi sarayına götürmesi, temizlenen, giyinen ve daha çok güzelleşen Ülker Sultan'a aşkının artması.
6. Şahzede'nin Ülker Sultan'a olan aşkının gün be gün artması sonucu hasta olması.
7. Şahzede'nin babasına haber gönderip eğer Ülker Sultan ile evlenmezse öleceğini söylemesi.
8. Şahzede'nin hastalığının sebebini öğrenen babasının çok kızması, Şahzede ile Ülker Sultan'ın evlenmelerini istememesi fakat çaresiz kalınca kabul etmesi.
9. Ülker Sultan ve Şahzede'nin düğünlerinin yapılması.
10. Ülker Sultan'ın zifaf öncesi Şahzede'ye kendisini kız oğlan kız olarak kabul etmesini şart koşması.

11. Ülker Sultan'ın Şahzede'ye kız oğlan kız varabilmek için dua etmesi.
12. Ülker Sultan'ın duasının kabul olması Ülker Sultan'ı kız oğlan kız alan Şahzede'nin bunu herkese duyurması ve yeniden toyların yapılması.
13. Adil Hükümdar'ın sarayının Mecusiler tarafından tarumara uğraması. İki oğlu ve karısı ile kaçması, parasız kaldığı için dilencilik, hizmetçilik yapması.
14. Adil Hükümdar'ın yolunun Ejder Şehri'ne düşmesi ve burada kendisinin çobanlık hanımının çamaşırcılık yapmaya başlaması.
15. Ülker Sultan'ın Şahzede'den bir kız çocuğunun olması.
16. Kız torunu için hükümdarın beşik takımı yapma yarışması düzenlemesi.
17. Ülker Sultan'ın annesinin de bu yarışmaya katılması ve bir zamanlar Ülker Sultan'a giydirdiği beşik takımının aynısını yapması.
18. Bebek takımları incelenirken Ülker Sultan'ın annesinin yaptığı bebek takımını tanınması, üstünde annesinin ismini görmesi ve baygınlık geçirmesi.
19. Uyanan Ülker Sultan'ın anne ve babasının bu diyara geldiğini söylemesi.
20. Ülker Sultan ve ailesinin kavuşması.
21. Anne, baba ve kardeşlerinin saraya getirmesi. Ülker Sultan'ın anne ve babasının hükümdar olduğunu öğrenen Ejder Hüküdarı'nın yeniden toylar düzenlemesi.
22. Sarayda tüm aile efradının mutlu mesut yaşarken Ülker Sultan'ın annesinin kızına Saray Bülbülü adını verdikleri çocuğun nereden geldiğini sorması.

Sonuç (Ayrılık)

1. Ülker Sultan'ın başından geçen tüm olayları anlatması ve bu çocuk gülün hediyesidir demesi.
2. Ülker Sultan'ın çocuğun sırrını anlatmasıyla Saray Bülbülü'nün kuşa dönüşüp uçması. O zamana kadar hiç solmamış olan gülün solması.

Bütün aile efradının ağlaşması. Ülker Sultan'ın gitti bülbül soldu gül ister ağla ister gül diye ağıt yakması.

ÜS/C ve ÜS/İ hikâyeleri incelendiğinde olay örgüsünde başlangıç durumu, ailenin parçalanması, yeni bir aile kurma mücadelesi, sonuç bakımından farklılık görülmemekte. Her iki hikâyenin de sonu aynı şekilde bitmekte. Fakat olayların sıralanışı ve dinleyiciye aktarılması esnasında farklılıklar göze çarpmakta. Mesela ÜS/C'de Şahzede ve Ülker Sultan'ın evlilik olayı Adil Hükümdar'ın Mecusiler tarafından sarayının yakılması, Adil Hükümdar ve ailesinin zelil duruma düşmesi ve Ejder Diyarı'na gelmeleri bölümünden sonra aktarılıyor. ÜS/İ'de ise evlilik bölümü Adil Hükümdar'ın başına gelen talihsiz olaylardan önce gerçekleşiyor. Bunun dışında olay örgüsü ile ilgili bazı detaylarda da karşımıza çıkan farklılıkları şöyle sıralayabilir:

- ÜS/C'de Ali Cengiz'in kendisini ihtiyar kılığına soktuğu anlatılırken, ÜS/İ'de böyle bir durumdan bahsedilmez.
- ÜS/İ'de Ülker Sultan sihirli güle aşık olmuştur. ÜS/C'de böyle bir durum yoktur.
- ÜS/İ'de Ülker Sultan zifaf öncesi Şahzede'ye şart koşar ama ÜS/C'de böyle bir durum görülmez.
- ÜS/C'de Ülker Sultan zifaf öncesi iki rekat namaz kılarken ÜS/İ'de bu durum anlatılmaz.
- ÜS/İ'de yarışma için açılan bohçalardan annesinin bohçasını gören ve annesinin geldiğini anlayan Ülker Sultan bayılır. ÜS/C'de bu duruma rastlamayız.
- ÜS/İ'de annesinin bohçasını tanıyan Ülker Sultan etrafındakilere ailesinin geldiğini haber verirken ÜS/C'de bu durumu etrafındakilerden gizlemektedir.

2.1.3. BB/İ

Başlangıç Durumu

1. Diyarbakır aşiretlerinden Ahmet Ağa adında zengin bir kişinin yaşaması.
2. Uzun yıllar çocuğu olmayan Ahmet Ağa'nın bir kız ve bir oğlunun olması. Kızının ismini Süheyla oğlunun ismini Hüseyin koymas.
3. Evlilik çağına gelen Hüseyin için köy köy gezip kız araması. Bir dostunun yardımını ile Ali İzzet Bey'in kızı Senem'i bulması.
4. Görücü usulü ile uzaktan birbirlerini gören Hüseyin ile Senem'in birbirlerini beğenmeleri. Nişanlarının yapılması ve bir yıl sonra evlenmeleri.

Ailenin Parçalanması

1. Zifafa giren Hüseyin ile Senem'in murad alıp murad verememesi.
2. Yedi yıl boyunca Hüseyin ve Senem'in karı koca olamadıklarını sır gibi saklamaları.
3. Ahmet Ağa'nın bağda çalışırken Senem'e ve onları uzaktan dinleyen Hüseyin'e torun istediğini söylemesi.
4. Kayınbabasının ısrarlı sözlerine dayanamayan Senem'in Hüseyin'in özel durumunu ağzından kaçırmaması.
5. Senem'in sırlarını ifşa ettiğini duyan Hüseyin'in Senem'e küsmesi ve Arabistan'a gitmesi.

Yeni Bir Aile Kurma Mücadelesi

1. Arabistan'da çalışmaya başlayan Hüseyin'in Mehmet adında biri ile arkadaş olması.
2. Hüseyin'in samimi olduğu arkadaşı ile kavga etmesi ve arkadaşının Ahmet Ağa'ya Hüseyin öldü diye köşesi yakılmış bir mektup yazması.
3. Mektubu okuyan Ahmet Ağa'nın Hüseyin'in öldüğüne inanması.
4. Hüseyin'in öldüğünü düşünen Ahmet Ağa'nın Senem'i bir dostu olan Abdullah Ağa'nın oğlu ile evlendirmek istemesi.

5. Bu durumu kabul etmek istemeyen Senem'in babası Ali İzzet Bey de vefat ettiği için kabul etmek zorunda kalması.
6. Senem ile Abdullah Ağa'nın oğlunun nişanlarının yapılması.
7. Hüseyin ile barışan Mehmet'in yaptığı kötülüğü Hüseyin'e anlatması.
8. Durumu öğrenen Hüseyin'in Diyarbakır'a doğru yola çıkması.
9. Hüseyin gelirken Abdullah Ağa'nın da Senem'i oğluna gelin edip köye gitmek için yola koyulması.
10. Susam yaylalarında Senem'i götüren düğün alayı ile Hüseyin'in karşılaşması.
11. Gelinin kim olduğunu merak eden Hüseyin'in gelinin Senem olduğunu öğrenmesi.
12. Hüseyin'in sorduğu sorulara sinirlenen düğün alayındaki kişilerin Hüseyin'i dövmek istemesi.
13. Abdullah Ağa'nın Hüseyin'i dövmek isteyenlere izin vermemesi.
14. Hüseyin'in Senem'in kocası olduğunun herkes tarafından anlaşılması.
15. Abdullah Ağa'nın Senem'i Hüseyin ile tekrar evlendirmek üzere Ahmet Ağa'ya geri götürmesi.
16. Köye dönmeye çalışan Hüseyin'in durumunda bir değişiklik olmaması sebebi ile Allah'a dua etmesi.
17. Hz. Hızır'ın gelip Hüseyin'in düğümünü çözmesi ve Hüseyin'in kendinde bazı şeylerin değiştiğini hissetmesi.

Yeni Bir Ailenin Kurulması

1. Hüseyin ile Senem'in tekrar nikahlarının yapılması.
2. Süheyla ile Abdullah Ağa'nın oğlunun düğünlerinin yapılması.
3. Hüseyin ile Senem'in çocuklarının olması ve mutlu mesut yaşamaları.

2.1.4. BB/E

Başlangıç Durumu

1. Diyarbakır aşiretlerinden Ahmet Ağa adında zengin bir kişinin yaşaması.
2. Ahmet Ağa'nın bir kız ve bir oğlunun olması. Kızının ismini Süheyla oğlunun ismini Hüseyin koyması.

3. Evlilik çağına gelen Hüseyin için köy köy gezip kız araması. Bir dostunun yardımını ile Ali İzzet Bey'in kızı Senem'i bulması.
4. Birbirlerini gören Hüseyin ile Senem'in birbirlerini beğenmeleri. Bir yıl nişanlı kaldıktan sonra evlenmeleri.
5. Bir hafta boyunca düğünlerinin yapılması.

Ailenin Parçalanması

1. Hüseyin'in düşmanları tarafından büyü ile bağlanması.
2. Perşembe gecesini zifafa giren Hüseyin ile Senem'in murad alıp murad verememesi.
3. Yedi yıl boyunca Hüseyin ve Senem'in karı koca olamadıklarını sır gibi saklamaları.
4. Ahmet Ağa'nın bağda çalışırken Senem'e ve onları uzaktan dinleyen Hüseyin'e torun istediğini söylemesi.
5. Kayınbabasının ısrarlı sözlerine dayanamayan Senem'in Hüseyin'in özel durumunu ağzından kaçırmaması.
6. Senem'in sırlarını ifşa ettiğini duyan Hüseyin'in Senem'e küsmesi ve Cezayir'e gitmesi.
7. Sabah namazı vakti Senem'in durumu kayınbabasına bildirmesi.
8. Ahmet Ağa'nın adamlarına Hüseyin'i aratması ama bir türlü bulamaması.

Yeni Bir Aile Kurma Mücadelesi

1. Cezayir'de çalışmaya başlayan Hüseyin'in biri ile samimi arkadaş olması.
2. Hüseyin'in samimi olduğu arkadaşı ile kavga etmesi ve arkadaşının Ahmet Ağa'ya Hüseyin öldü diye köşesi yakılmış bir mektup yazması.
3. Mektubu okuyan Ahmet Ağa'nın Hüseyin'in öldüğüne inanması.
4. Hüseyin'in rüyasında bir pir görmesi ve bu pirin Hüseyin'e memleketine dönmesi gerektiğini söylemesi ve onu bağlayan büyüü kesmesi.
5. Hüseyin'in kendisinde bir şeyler değiştiğini hissetmesi. Hızlıca Diyarbekir'e doğru yola çıkması.
6. Hüseyin'in öldüğünü düşünen Ahmet Ağa'nın Senem'i bir dostu olan Abdullah Ağa'nın oğlu ile evlendirmek istemesi.

7. Bu durumu kabul etmek istemeyen Senem'in babası Ali İzzet Bey de vefat ettiği için kabul etmek zorunda kalması.
8. Senem ile Abdullah Ağa'nın oğlunun nişanlarının yapılması.
9. Hüseyin gelirken Abdullah Ağa'nın da Senem'i oğluna gelin edip köye gitmek için yola koyulması.
10. Susam yaylalarında Senem'i götüren düğün alayı ile Hüseyin'in karşılaşması.
11. Gelinin kim olduğunu merak eden Hüseyin'in gelinin Senem olduğunu öğrenmesi.
12. Hüseyin'in sorduğu sorulara sinirlenen düğün alayındaki kişilerin Hüseyin'i dövmek istemesi.
13. Abdullah Ağa'nın Hüseyin'i dövmek isteyenlere izin vermemesi.
14. Hüseyin'in Senem'in kocası olduğunun herkes tarafından anlaşılması.
15. Abdullah Ağa'nın Senem'i Hüseyin ile tekrar evlendirmek üzere Ahmet Ağa'ya geri götürmesi.

Yeni Bir Ailenin Kurulması

1. Hüseyin ile Senem'in tekrar nikahlarının yapılması.
2. Süheyla ile Abdullah Ağa'nın oğlunun düğünlerinin yapılması.
3. Hüseyin ile Senem'in çocuklarının olması ve mutlu mesut yaşamaları.

BB/İ ve BB/E hikâyelerinin olay örgüsü bakımından kıyasladığımızda büyük farklar görülme de bazı farklılıklar ile karşılaşmaktayız. Mesela BB/İ'de Hüseyin gurbette iken arkadaşı ile kavga etmekte ve sonrasında arkadaşı ile barışınca arkadaşından yardım almakta ve eve bu şekilde dönmektedir. Fakat BB/E'de Hüseyin arkadaşı ile kavga ettikten sonra rüyasında görmüş olduğu bir pir sayesinde memleketine dönmeye karar vermektedir. BB/İ'de Hüseyin memlekete dönerken yolda dua ettiği için Hz. Hızır ile karşılaşmaktadır. Hızır Hüseyin'in hastalığını iyileştirmiştir. BB/E'de ise Hüseyin'in durumu bir hastalık değil düşmanları tarafından yapılan bir bağlama sonucu ortaya çıkmakta ve rüyasında gördüğü pir tarafından düzeltilmektedir. Bunların dışında görmüş olduğumuz farklılıkları şu şekilde sıralayabilir:

- BB/İ'de Ahmet Ağa'nın çocuğunun olamamasından bahsedilirken BB/E'de böyle bir bilgi verilmemektedir.
- BB/E'de Ahmet Ağa oğluna kız ararken bir hana gelir ve burada bir dostu ile karşılaşır. BB/İ'de ise direkt olarak dostunun evine gider.
- BB/İ'de Hüseyin ile Senem görücü usulü evlenirler. BB/E'de bu durum anlatılmaz.
- BB/E'de Hüseyin ve Senem bir yıl nişanlı kalırken BB/E'de ise birkaç ay nişanlı kalınır.
- BB/E'de Hüseyin ile Senem bir Perşembe gecesi zifafa girerlerken BB/İ'de böyle bir bilgi verilmemiştir.
- BB/E'de Hüseyin Senem'e kırıldığını türkü ile anlatırken BB/İ'de böyle bir durum görülüyor.
- BB/E'de Senem Hüseyin'in gidişini kaynatasına türkü ile söylüyor. BB/İ'de böyle bir diyalog gerçekleşmiyor.
- BB/E'de Hüseyin'in gittiğini öğrenen Ahmet Ağa adamlarına Hüseyin'i aratır fakat bulamaz. BB/İ'de ise bu olay ile karşılaşmıyoruz.
- BB/İ'de Hüseyin Arabistan'a gider, BB/E'de ise Cezayir'e.
- BB/İ'de Ahmet Ağa'nın gözlerinin kör olduğu görülürken BB/E'de bu duruma rastlamayız.

Dört hikâye üzerinde yaptığımız incelemeler sonucunda yönlendirilmiş farklı ortamlarda kayıt altına alınan hikâyelerin olay örgüsü bağlamında genel çerçevede aynı kaldıkları fakat özelde değişikliklerin olduğu görülmektedir.

2.2. ZAMAN, MEKÂN VE ŞAHISLAR

2.2.1. Zaman

“Romanın temeli öyküdür ve öykü olayların zaman sırasına göre dizilerek anlatılmasıdır.” (Forster, 2019:68).

İsmail Görkem halk hikayelerini “sözlü gelenek”te, “canlı bir gösterim (performance” olarak anlatıldıklarını belirtmiş, bu yüzden bu hikâyelerde yazma ve okuma zamanlarının varlığını düşünmenin zorluğuna değinmiştir. Bunların yerine “sözlü gelenek”te “anlatma -icra zamanı” ve “dinleme- seyretme zamanı” kavramlarının düşünülmesi gerektiğini ve bu iki zamanın aynı anda oluştuğunun belirtmektedir. (Görkem, 2000:115).

“Destandan romana kadar uzanan “anlatı” yapılarının “zaman” gerçeğinden soyutlanarak inşa edilmesi mümkün değildir.” (Tekin, 2020:117). “Anlatı, ister söz ister yazı ile sunulsun inşa edilmiş bir yapıdır. Doğal olarak belirli bir amaç doğrultusunda inşa edilen bu yapı, zamana bağlı olarak asıl değerini bulur ve zaman içinde idrak edilir. Bu nedenle bir romanda hikâye, mutlaka belirli veya belirsiz bir zamanda cereyan eder. Yine bu hikâye belli bir süre sonra öğrenilir, duyulur ve belli bir süre içinde de kaleme alınıp anlatılır. Hâl böyle olunca “zaman” unsuru, romanın genel yapısını meydana getiren temel elemanlar arasında yer alır.”(Tekin, 2020:117). “Bir destan veya hikâyede önemli olan çocuğun büyümesidir kırk günde Yiğit olup olamayacağı gerçeği önemsiz bir ayrıntıdır. Onun kahramanlık serüveni, söz konusu ayrıntıyı zihinlerden silecek ölçüde heyecan vericidir. En azından dinleyici/okuyucu için bu böyledir. Yine, Ferhat'ın dağı ne kadar sürede deldiği tartışmaya değmeyecek kadar önemsizdir. Önemli olan, onun dağı delmesi bu serüveni göze almasıdır. Sonuç olarak bu tür metinlerde, zaman blok olarak ve soyut işaretlerle veriliyor, okuyucunun zihinsel yoğunlaşması daha çok vak'a üzerinde gerçekleştiriliyordu.” (Tekin, 2020:120).

İncelemiş olduğumuz hikâyelerde zaman kavramının genelde hikâyenin olay örgüsünün devamını sağlamak amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

Bu kullanımlar BB/E’de “Vakta ki, Bir yıl sonra, aradan yıllar geçer, 1 gün, 3 gün, 5 yıl sonra, zaman geldi ki, yıllar geçiyor üstünden, aradan birkaç zaman geçti” şeklinde BB/İ’de “ Vakta ki, gel zaman git zaman, aylar geçti, yedi sene geçti, günler geçiyor, zaman oldu ki, aylarca, yıllarca.” ÜS/C’de “Gel zaman git zaman, zamanla duyuldu, zaman geldi ki, üç yıl geçmişti.” ÜS/İ’de “Zaman ilerledikçe, günler birbirini kovalıyordu, kırk gün kırk gece, biraz sonra.” şeklinde karşımıza çıkmakta.

Bunun dışında bir de günün vakitlerini belirtmek ya da mevsimi ifade etmek amacı ile kullanıldığı da görmekteyiz. Bunlar ise BB/E’de “Gecenin bir payı oldu, sabah oldu, sabah namazında” BB/İ’de “Bahar ağzı, akşam olmuştu” ÜS/C’de “ Gecenin bir yarısı, sabahınan, bir ikindi zamanı” ÜS/İ’de “Gecenin bir payında, sabah da yakındı, akşam oluyordu” şeklinde görülmektedir.

Zaman kavramı incelenen hikâyelerde bu amaçların dışında gerçek bir tarih ifade etme ya da bir dönemi anlatma amacı ile kullanılmamıştır. Bu hususların dışında ÜS/İ ve ÜS/C hikâyelerinde bazı ufak zaman farklılıkları olduğu görülmüştür. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

ÜS/İ’de Ülker Sultan’ın hamilelik süresi hakkında bilgi verilir ama ÜS/C’de bu duruma değinilmez.

ÜS/İ’de Şahzede ve Ülker Sultan ormandan sabah vakti çıkarken ÜS/C’de ormandan öğle vakti çıktıkları görülmektedir.

2.2.2. Mekân

“Hangi zamanda, hangi maksat ve ölçüde yararlanılırsa yararlanılsın mekân unsuru, anlatılan olayların sahnesi durumundadır. Anlatı anlatılacak olayların sahnesi üzerine bina edilir. Bu, anlatılacak bir olaya gerçeksi ve nitelik kazandırmanın ilk ve aynı zamanda en basit yoludur. Roman öncesi anlatılarda mekân hemen tamamı ile “muhayyel”dir ve mekâna kazandırılan anlam ve işlev olayların sahnesi olmanın ötesinde değildir. Hikâyeci mekânı ve mekânı donatan eşyaları, nesnelere teşhis etme yoluyla canlandırır. Canlandırılan, daha doğrusu çizilen mekânın gerçek dünyada bir benzerinin bulunup bulunmaması pek önemli değildir.” (Tekin, 2020:140) “Hikâyeci bu tür mekan anlayışıyla “göz”den çok “muhayyile”ye, hayal gücüne seslenmeye çalışır. Onun yaptığı daha doğrusu yapmak istediği belirli bir yeri canlandırmak değil, hissettirmektir. Bu anlayışta okuyucunun bilinci ve zihni öne çıkmakta, okuyucu çizilmek istenen mekânı kendi hayal gücü ve zevkine göre canlandırmaktadır.” (Tekin, 2020:140).

ÜS/C ve ÜS/İ hikâyelerinde mekan alışılmışın dışında hayali mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İki hikâyede de kullanılan mekanlar aynıdır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: “Hindistan, Has Bahçe, Ejdar Diyarı, Afrika’nın Derin Ormanları, Ejdar Diyarı’ndaki Saray, Adil Hükümdar’ın Sarayı” bu mekanlar hakkında ise Ülker Sultan’ın bırakıldığı orman hariç detaylı bir tasvir söz konusu değildir. Sadece hikâyede yer alan kahramanların bulunduğu yer olarak ismi geçmektedir.

Hikâyelerde olaylar Hindistan’da Adil Hükümdar’ın sarayında başlar. Ülker Sultan Has Bahçe’de cariyeleri ile gezerken Ali Cengiz gelir ve Ülker Sultan’a sihirli gül satar. Bunun dışından Has Bahçe hakkında bilgi verilmez. Her iki hikâyede de hamile olduğu anlaşılan Ülker Sultan’a ceza vermek için Afrika’nın derin ormanlarına götürülmesi kararlaştırılır. ÜS/C’de Ülker Sultan’ın bırakıldığı orman daha detaylı anlatılmıştır. Şahzede Ülker Sultan’ı kurtarıp Ejdar Diyarı’ndaki saraya götürür. Bu saray hakkında da bilgi yoktur. Ülker Sultan’ın ailesi her şeyini kaybedince yolları bu Ejdar Diyarına düşer. Hikâyelerin sonunda bütün aile burada toplanır ve olaylar burada sonuca bağlanır.

BB/E ve BB/İ hikâyelerinde ise hayali mekanlar değil gerçek mekanlar karşımıza çıkmaktadır. BB/E’de “Diyarbakır, Diyarbakır Mardin Kapı Mahallesi, bağlar, Arabistan, gurbet, Susam Yaylası” mekân unsurları olarak görülmekte iken BB/İ’de “Diyarbakır, bağ yeri, gurbet, Cezayir, Mısır, Yemen, Susam Yaylası, Diyarbakır Hisar Mahallesi.” gibi mekanlar görülmektedir. Her iki hikâyede de mekânlar hakkında sadece isim zikredilir, bunun dışından detaylı mekân tasvirleri yoktur.

Hikâyelerde olayların başlangıç yeri Diyarbakır’dır. BB/E’de Ahmet Ağa gelini ararken Mardin Kapı Mahallesine gider, BB/İ’de ise Hisar Mahallesi vardır. İsim farklılığı dışında bu mahallelerin herhangi bir özelliği anlatılmaz. Hüseyin ile Senem Diyarbakır’da evlenir. Ahmet Ağa’nın üzüm bağları vardır. Senem Hüseyin’in sırrını bu bağlarda çalışırken ifşa eder. BB/E’de sırrını ifşa eden Senem’e kızan Hüseyin gurbet olarak Arabistan’a gitmiştir. BB/İ’de ise Hüseyin Cezayir’e gider. Her iki hikâyede de Hüseyin gurbetten dönerken Susam Yaylası’nda Senem’i götüren kervan ile karşılaşır.

2.2.3. Şahıslar

“Roman kişilerini “yalıncat” kişiler, “yuvarlak” kişiler diye ikiye ayırabiliriz. Yalıncat kişilere on yedinci yüzyılda “humorous” (komik) adı verilirdi; bunlara kimi zaman “tip” kimi zaman “karikatür” de denmektedir. Katıksız biçimi ile yalıncat roman kişisi, tek bir nitelik ya düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi, kenarlardan kıvrılarak yuvarlaklaşma ya başlar.” (Forster, 2019:60).

“Gerçek dünyada, gündelik hayatta, iletişim ve etkileşim alanı nasıl insan etrafında kurulmuşsa, gerçek dünyayı yansıtmak iddiasında olan romanın kurmaca dünyasında da insan, veya insani nitelik kazandırılmış herhangi bir figür, aynı konumdadır.” (Tekin, 2020:76).

“Vak’a en kısa tanımla bir oluştur, eylemdir. Bir eylemin mutlaka bir eyleyeni (faili) olacaktır. Eyleyenin mutlaka insan olması gerekmez. Bir romanın bünyesinde bir vak’a veya vak’alar varsa, vaka'nın ortaya çıkmasında rol oynayan bir kişide mutlaka vardır.” (Tekin, 2020:76)

“Tip, kelime anlamı itibariyle cins, tür, numune, örnek anlamına gelmektedir. Toplumsal hayatta bazı insanlar farklıdır: Duyuş, davranış, düşünüş ve eylem itibariyle meslek, mizaç ve işlevleri ile ötekilerden ayrılırlar. Beşeri meziyet ve kusurlar onlarda daha belirgin, daha somutlaşmış gibidir. Bu yönleriyle onlar, ait oldukları cins ve gruplardan ayrılırlar. Ancak buradaki ayrılığı, farklı olmak biçimi ile düşünmek, anlamak daha uygun olacaktır.” (Tekin, 2020:105)

ÜS/C ve ÜS/İ hikâyelerinde kahramanlar karakter ve tip özelliği göstermektedir. Her iki hikâyede de aynı kahramanlar karşımıza çıkar. Fakat kahramanlar hakkında verilen detaylar değişir. Bu kahramanlar şu şekildedir: “ Ali Cengiz, Adil Hükümdar, Ejder Diyarının Hükümdarı, Ülker Sultan, Şahzede, Saray Bülbülü, cariyeler, Vezir Merdan, askerler, Benli Perişan.”

Her iki hikâyede de asıl kahraman Ülker Sultan’dır. Onun dışındaki kahramanlar ise yardımcı görevdedir. Hatta bazıları tip özelliği gösterir. Mesela Ali Cengiz hikâyenin kötüsüdür. Görevini yapar ve ortadan kaybolur. Ülker Sultan’ın sevdiği Şahzede ise silik bir karakter olarak gözükmektedir. Ülker Sultan’ı ormandan

kurtarır ve onunla babası izin verdiği için evlenir. Babası izin verene kadar sadece inat eder. Ülker Sultan'ın babası da vezirleri ile ceza verme işlemini gerçekleştirdikten sonra görevini tamamlamıştır. Hikâyeler boyunca Ülker Sultan'ın sihirli gülden hamile kaldığı çocuğun ismi duyulmaz. Hikâyelerin sonunda isminin Saray Bülbülü olduğunu öğrenilir. Ülker Sultan'ın kız olan ikinci çocuğu hakkında da detaylı bilgi yoktur. Hikâyelerin başlangıcında Ülker Sultan'ın annesinin adını bilinmez. Ülker Sultan'a ceza verildiğinde de annesine dair bilgi yoktur. Ülker Sultan her şeyini kaybeden ailesine annesi Benli Perişan sayesinde kavuşur. Yine Benli Perişan hikâyelerin sonunda kilit bir göreve sahiptir. Bütün aile sarayda mutlu mesut yaşarken Benli Perişan'ın Saray Bülbülü'nün sırrını sorması üzerinde Ülker Sultan daha fazla bu sırrı saklamak istemez. Sırrı ifşa edince de Saray Bülbülü kuş olup uçar. Bunların dışında ÜS/C'de Ülker Sultan'ın öldürülmesine karşı çıkan vezirin ismi verilirken ÜS/İ'de vezirin ismi söylenmez.

BB/E ve BB/İ hikâyelerinde de kahramanlar aynıdır. Bu iki hikâyede de ortak kahramanlar olduğu gibi aynı görevi ifa etmesine rağmen farklı isim alan kahramanlar da vardır. Yine tip özelliği taşıyan kahramanlar da görülmektedir. Hikâyelerde yer alan şahıslar şu şekildedir: Hüseyin, Senem, Ahmet Ağa, Abdullah Ağa (Hasan Ağa), Mehmet, Süheyla, Ali İzzet Bey, Hüseyin'in annesi, Ahmet Ağa'nın arkadaşı, Pir, Hz. Hızır.

Hikâyelerde karakter özelliği yansıtan kahramanlar olduğu gibi tip özelliği gösteren kahramanlar da vardır. Asıl kahraman ise Hüseyin olarak görülmektedir. Ahmet Ağa oğluna kız aramak ve Hüseyin'in öldüğünü düşündüğü için Senem evlendirme görevlerini üstlenir. Bunun dışında hikâyede görevi yoktur. Hüseyin'in annesinin ismi iki hikâyede de görülmez. Senem hikâyede Hüseyin ile evlendikten sonra Hüseyin'in sırrını ifşa eder ve bu olaydan sonra hikâye boyunca geri planda kalır. Senem'in babası Ali İzzet Bey'de sadece kızının Hüseyin ile evlenmesine izin vermesi noktasında görevini tamamlar. Ahmet Ağa'nın arkadaşı da tip özelliği göstermektedir. Oğluna kız arayan Ahmet Ağa'yı Senem'in babası ile tanıştırır ve bir daha ismi duyulmaz. Hüseyin'in gurbette arkadaş olduğu kişinin ismi BB/E'de verilmezken BB/İ'de bu kişinin isminin Mehmet olduğu görülmektedir. Mehmet her iki hikâyede de kötü şahıs olarak karşımıza çıkar. Hüseyin ile kavga ettiği bir sırada

Hüseyin'in ailesine mektup yazarak Hüseyin'in öldüğünü söyler. Mehmet tip özelliği göstermemektedir zira Hüseyin ile barışınca yaptığı düşmanlığı ona anlatır ve eve dönmesini sağlar. Her iki hikâyede de olayların çözülmesinde kilit nokta görevi tip özelliği gösteren Pir ve Hz. Hızır şahıslarına verilmiştir. BB/E'de Hüseyin'e yardım eden kişi bir Pir iken BB/İ'de Hz. Hızır²¹ ortaya çıkar ve Hüseyin'e yardım eder. BB/İ'de Hüseyin gelin alayının yolunu kestikten sonra eve dönecekken Allah'a dua eder ve Hz. Hızır ortaya çıkıp ona yardım eder. BB/E'de ise Hüseyin gurbetten eve dönmeden önce bir rüya görür ve rüyasında Pir Hüseyin'in bağını çözer.

BB/E'de Ahmet Ağa'nın arkadaşının ismi Hasan Ağa iken BB/İ'de Abdullah Ağa karşımıza çıkar. Her iki hikâyede de tip özelliği gösterir. Hüseyin'in ölüm haberini alan Ahmet Ağa Senem'i evlendirmek ister ve dostuna haber göndererek yanına çağırır. Olayları anlatıp kızıoğlankız olan Senem'i oğullarından birisi ile evlendirmeyi teklif eder. Hasan Ağa/ Abdullah Ağa'da bunu kabul eder. Hikâyedeki en önemli görevi ise Senem'i gelin etmeye götürürken yolda Hüseyin ile karşılaşması ve Senem'i geri getirmesidir.

Hikâyelerin sonuna kadar Hüseyin'in kız kardeşi hakkında bilgi verilmez. Hikâyelerin sonunda eve dönen Hüseyin çeşme başında kız kardeşi ile karşılaşır ve isminin Süheyla olduğu öğrenilir. Yine Senem'i geri getiren Hasan Ağa/ Abdullah Ağa'nın oğlu ile evlendirilir.

²¹ "Ocak, destani romanlarda, efsanelerde, halk hikâyelerinde ve masallarda bilhassa Hızır'ın sürekli olarak kahramanları ölümden kurtaran, türlü kötülüklerden koruyan, içinden çıkılmaz güçlüklerden sıyrınan bir zat şeklinde temsil edilmesini halk inancının kuvvetli bir tezahürü olarak görür." (Ocak; 1999:85)

2.3. MOTİFLER

“Muhtelif halk hikayelerinde tekrarlanan ve hususu bir mana ifade eden hikâye unsurlarına motif diyoruz.” (Bali ,1973:206). Artun, masal, halk hikâyesi, efsane gibi sözlü anlatmaların motifler üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. (Artun, 2014:369)

“Hikâye etmenin en küçük unsuru şeklinde tarif edebileceğimiz motif kavramı üzerinde şimdiye kadar pek çok şey söylenmiştir. Nakışta, resimde ve mimarideki motif kavramı ile halk hikâyesindeki motif kavramı arasında epeyce farklılıklar vardır. Halk nesrinde motif olabilmesi için, olağanüstülüğün olması gerekmektedir. Bu olağanüstülük, kahramanda, olayda, zamanda, mekânda kısacası nesirdeki her türlü olayda karşımıza çıkabilir.” (Alptekin, 2013:295).

İncelemesi yapılan hikâyelerin motifleri ortaya çıkarılırken Ali Berat Alptekin’in Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı’nda Stith Thamson’un Motif Index of Folk Literature adlı eserinden de yararlanarak çıkarmış olduğu tasnif dikkate alınmıştır. İncelenen motifler başlıklandırılırken ise Işıl Altun’un Âşık Mevlüt İhsanî’nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma adlı kitabındaki başlıklar kullanılmıştır.

2.3.1. Hikâyelere göre motiflerin dağılımı

MOTİFLER	HİKAYELER	
Mitolojik Motifler	ÜS/C	-
	ÜS/İ	-
	BB/İ	-
	BB/E	-
Hayvanlar	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none">Şahzede’nin Ejdar hükümdarının oğlunun yani Şahzede’nin gözü bir ceylana takıldı. Bu ceylan Kimdi? Ülker Sultanı emziren ceylan.

		<ul style="list-style-type: none"> • Atın dizginlerini gemdir dizgindir atın ağzına vurulana . “Arap at seni ben yaradan benim bilmediğim bu ormanlara nasıl beni bıraktıysa ben yol bilmem iz bilmem beni buradan öyle çıkarsın.” dedi. • Ancak ne yapıyım ki fakirim kocam işte şu mahallenin danasını otlatıyor.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Devenin üstüne bindirdiler gidiyordular • Orda kurtlar yer, kuşlar yer, yılanlar yer. • Aslanlar kükrüyor ceylanlar kaçıyor yılanlar sürünüyor envai türlü ormanlarda. • Ama yanından aslan geçiyor, fil geçiyor yılan geçiyor • Öğle az iş işten geçmişti he ne pahasına mal olursa olsun atını ağacın kovuğuna doğru sürmeye başladı Şahzede. • Binmişti atının tergisine. Arap at ben buralara gelemem ben buralara gelsem de yol çıkardamam. • Sanki koyun kuzusuna kavuşmuştu.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Heç bir yerde bir kuşumun gunduğu derler yani gönlümün razı geldiği anlamında bir şeye rastlamadım • Senemi ata bindirdiler e bu günkü gibi mercedes taksi yok ya Senem i ata bindirdiler önünde kırk elli atlı belki yüz atlı. • Geline baktı güvercin yavrusu gibi oğlana baktı şahin yavrusu gibi eh yıkılsın böyle bağları ne yapayım ki böyle bağları bu serveti bu debdebeyi ne yapayım benim oğlumun bir barı olmadı dedi. • Kara herg içinde kara karınca, • Koyunla kuzunun birbirine melemesi gibi.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Ahmet Ağa atına biner • Bir türlü bir yerde bir kuşu konacak birisini bulamaz • Böyle bağlar kuş uçmaz kervan geçmez

		<ul style="list-style-type: none"> • Kara herk içinde kara karınca • Muhakkak bunun altında bir bit yeniği vardır • Benim Ahmet Bey'in bir tek kuzusu • Kavuştular sanki koyunla kuzu meleşir gibi
Yasak	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Durum masaya yatırıldı. Bir devleti yönetenin çocukları bu işi yaparsa diğerleri ne yaparlar düşüncesiyle. • Ancak Ülker Sultan onun geldiğini hissedince sevgili arkadaşlar o içerden acil bir şekilde feryat etti: “Hey insanoğlu bana yakın gelme ben sana haramım ben haramım sena ben anadan üryanım görme beni istemiyorum seni.” diye.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan'nın hamile olduğu meydana çıktı. Cariyeler arasında kızlar arasında ağızdan ağıza ondan ona şehre anasına babasına kadar duyuldu. Ülker Sultan'nın yedi sekiz aylık hamile olduğunu öğrendiler. • Sultanım elbette ki bir hükümdarın çocuğu kızı bu işi yaparsa hükümdar halkın hükümdarıdır gerisi ne yapar • Çok yakınına yanaşınca Ülker Sultan içerden feryat etti. İnsanoğlu bana yakın gelme ben mahremim anadan üryanım bana görünme beni görme feryat ediyordu.
	BB/İ	-
	BB/E	-
Sihir	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Tılsımcılar var hatta hükümdarların yanında Remcileri vardı. Yani sihirbazları vardı. Rem atardılar. • Ali Cengiz meşhur sihirbaz Ali Cengiz'in dönemi. • Adam sihirle işte değneğini yılan

		<p>yapıyor bilmem işte başka şeyler yapıyor. Darıyı direğe çıkarıyor. İşte bir sürü insanların aklını çelıyor. Başka şeylere yönlendiriyor gibisinden falan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ali Cengiz’de tabi bunu duyuyor. Meşhur sihirbaz Ali Cengiz. Bu da tuttu bu kızı görmek için kendini ihtiyar bir kıyafete soktu. Böyle saçlı sakallı bir adam. İhtiyar, pejmürde bir dilenci diyelim biz buna. • Eline bir gül aldı gülü sihirledi . Öyle bir sihirledi ki gül çok güzel kokuyor çok da güzel bir renge sahip. • Gülü verirken Ülker Sultan’da bir baygınlık hasıl oldu. Bedensel kendinde bir şeyler hissettiğini fark etti. Bir şeylerin olduğunu fark etti. • Ülker sultan burada bir gün bir sabah namazı hayata iz vurdu dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. • Gülü de beraberdi ama hiç gülü ne soluyordu ne efendim kokusu gidiyordu. • Sonun da dedi ki: işte bu çocuk bu gülün hediyesidir dedi. Deyince çocuk sanki bir güvercine taş attığın gibi kayboldu geçti gitti. O zaman ne dedi? Gül ne oldu? Gül de çocuk gidince gül de sarardı yere düştü. Sarardı soldu yani çürüdü.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Devrin sihirbazlarından meşhur Ali Cengiz de bunu düşürmüş duymuştu bu kızın adını Ülker Sultanın adını. • Ülker Sultanı görme bahanesiyle belki de ona bir kötülük etme bahanesiyle bir gülü sihirledi okudu üfledi devir sihirbazların dönemi. • Ali Cengiz de gülünü sihirledi eline aldı padişahın kızının olduğu istikamette gül satarım gül satarım gül satarım diye bağırmaya başladı. • Ali Cengiz’in gülünü aldı ancak Ali Cengiz gülü verdiği zaman sihirlemişti ya gülü dedik ya Ülker Sultan bir baygınlık geçirdi. • Gülü aldı eline o gül yine aynı kokulu,

		<p>aynı tazelikte bir gül.</p> <ul style="list-style-type: none"> Sır çözüldü sihir bozuldu derler üstadlarımız.
	BB/İ	-
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> Derler ki üstadlarımız düşmanları tarafından Hüseyin Bey bağlanmıştı ne demek bağlanmış şeyde Anadolu'da derler ki işte bu kızın nikahını bağlamışlar bu delikanlının nikahını bağlamışlar
Ölüm	ÜS/C	-
	ÜS/İ	-
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> Ahmet Ağa düşündü taşındı benim bir kızım var bir de gelinim var o da benim evladım o da benim evladım ben ne yaparım bari hiç olmazsa oğlum öldü bunu elimle bir yere gelin edeyim. Hüseyin'in ölümü yavaş yavaş etraftan duyulmuştu Biliyorum gurbete gitti geri dönmedi. Ordanda şimdi ölüm haberi geldi. Babası da vefat etmişti. Ali İzzet Bey Senemin babası.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> Hüseyin böyle biz Cezayir de böyle çalıştık şöyle kazandık böyle yaptık işte şöyle böyle oldu ani bir hastalığa yakalandı Allah'ın emrine gitti efendim Allah Hakka yürüdü başınız sağ olsun. Hüseyin'in ölüm haberi kara haberi gelmişti. Çocukları oldu yaşadılar ve rahmeti Rahman'a gittiler onlar o tarafa gittiler
Harikulâdelikler	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> Gülü verirken Ülker Sultan'da bir baygınlık hasıl oldu. Bedensel kendinde bir şeyler hissettiğini fark etti. Bir şeylerin olduğunu fark etti. Fakat gül öyle bir güzel gül kü burnunun önünden kaldırmak istemiyor, kokluyor.

		<p>Sürekli koklamaya başladı. Kokluyor gece kokluyor, yastığının dibine koyuyor kokluyor, aklına geliyor ama o eski Ülker Sultan hali değişti. Değişik bir halde olmaya başladı. Hekimlere falan baktırdılar. Heç bir bişey yok. Ama ruhen bir sakınca var. Gel zaman git zaman sevgili gençler şeriatı ar olmaz, Ülker Sultan'ın hamile olduğu ortaya çıktı.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gül beraberindeydi hiç ne soluyordu ne kokusu gidiyordu, aynı bir şekilde yaşıyordu. • Ejdar Diyarı'nın hudutlarına girdiler. Öyle ormanlar ki her bir ağaç insanı yiyecek gibi. • Kocaman bir ağaç efendim otlar topladı otlardan serdi başladı orada barınmaya amma bu vahşi hayvanlar sanki bunun yıllardır arkadaşı. Hiç böyle bir şey yok. Bunu hiç kimse görmüyor. Rahatlıkla bunların içinde yaşıyor yanından geçiyorlar arkasından geçiyorlar hiçbir şey olmuyor. • Ülker sultan burada bir gün bir sabah namazı hayata iz vurdu dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. • Şahzede bunu görünce tuyları diken diken oldu. Allah Allah bu vahşilerin içinde bu ormanlarda bu insan mı cin mi huri mi bu nedir? • Ülker Sultan çıkınca ocağı delinsin güzel kadın padişah kızı efendim, Allah u Teala Şahzede'nin gözüne onu huri melek gösterdi.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan uyandıktan sonra saraya götürdüler gül taze kokuyor çok tatlı bir gül kokuyor ve kokluyor burnunun önünden hiç kaldırmıyor ancak kendinde başka haller hissetmeye başladı yani kadınsal bir hallerden geçtiğinin farkına varıyordu veya hissediyordu. Ülker Sultan'ın hamile olduğu meydana çıktı. • Gün de hikmet-i Rabbana Ülker Sultan gülü koklayarak uyumuş gül elinde

		<p>kokluyordu, burnunun önündeydi hiç uyanmadı bir de uyandı ki ne uyansın bir ağacın bir taşın dibinde uyumuşum.</p> <ul style="list-style-type: none">• Yanından aslan geçiyor, fil geçiyor yılan geçiyor her neyse ama edip eyleyen Cenab-ı Allah hiç sanki bunlar bunun yıllardır arkadaşı komşusu heç kimse onu görmüyordu heç kimse ona doğru bakmıyordular.• Gel zaman git zaman bir gün bir sabah namazıydı Ülker Sultan hayata diz vurdu doğum yaptı dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı.• Bir gün bir baktı ki benim ağacımın yanbaşına bir ceylan çift yavru yapmış. Eyi böyle ceylana doğru yaklaşınca sanki evcilleşmiş koyunu evcilleşmiş keçisi gibi hiç kaçmıyordu o da ona doğru geliyordu. Allah u Teala'nın hikmeti bu ya ceylanı yakaladı ceylan hem yavrularını emzirdi hem Ülker Sultanı emzirdi günler böyle geçiyordu.• Her ne kadar üç dört senedir ormanlardaysa bu kadıncağız ama aslından da güzeldi gülü de elindeydi gülü de tazeydi kendi de.• Binmişti atının terkisine. Arap at ben buralara gelemem ben buralara gelsem de yol çıkardamam. Bizi buralara getiren Yaradan bunun için getirdi. Haydi sen yolu bil dışarı çık.• Gül de bohçasında aklına geldikçe kokluyordu hiç tazeliğini kaybetmiyordu. Ne çürüyordu ne soluyordu aynın koku aynı gül aynı Ali Cengiz'in vermiş olduğu gibiydi.• Ülker Sultan anlattı onlar dinlediler. İşte ana İşte kayınbabam kayınvalidem işte babam bu çocuk bu saray bülbülü çocuk bu gülün hediyesidir deyince çocuk sanki bir güvercine taş attın uçtu geçti, gitti.• Çocuk uçmuştu Ülker sultan türkü söylemeye dönünce o tazeliğini koruyan o saate kadar yedi sekiz sene zarfında o tazeliğini koruyan gülde sanki böyle gazellendi o da elinden yere döküldü. Çocuk uçtu gül de soldu.
--	--	--

	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Şöyle Hüseyin bir baktı ki yanında efendime söyleyim bir demir kırat üstünde piri fani bir adam. Hüseyin geldim buyur yavrum neyi çağırdın diye şey etti. Öyle bir kimse yoktu. Evladım. Senin nikahın bağlıydı hadi kestim geç git işine dedi ve atına kamçı vurdu çekti gitti Hızır Aleyhisselam. • Hüseyin de o dedikten sonra kendinde bir böyle yiğitlik, metlik, cömertlik böyle daha değişik şeyler haller hissetti. Vücut olarak böyle fizik olarak.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Bir gün yatıyordu rüyasında bir rüya gördü bir piri ihtiyar ey Hüseyin senin anan var baban var memleketin var sevgilin Senemin var. Sen yeter olmadı mı artık gurbetin ne bekliyorsun burda? Yarı ayık yarı uyanık yavrum hiç tereddüt etme kestim dedi elini salladı Hüseyin'i böyle elini sallayıp yanağına dokundurunca Hüseyin yatağından sıçradı kalktı ki ne pir var ne biri var ben bir rüya alemindeyim hadi kestim dedi gitti adam. • Hüseyin kendinde o rüyadan sonra kendinde başka haller hissetmeye başladı yani kendinde bir kuvvet kudret hissediyordu bir delikanlı olduğunu hissediyordu.
Devler	ÜS/C	-
	ÜS/İ	-
	BB/İ	-
	BB/E	-
İmtihanlar	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Ey Ejdar halkı! Padişahımızın yeni kız torununa hangi hünerli kadın nasıl bir beşik takımı bebe takımı işler getirir kimin ki kabul olursa padişahımız onu ağırlığınca altınlan tartacak. • Dedi ki Şahzedem bu adrese gideceğiz. Bu işte bizim en güzel şeyi yapan bu.

		<p>Birinci olarak seçtiler.</p> <ul style="list-style-type: none">• Başından geçen olayı anlattı anlattı çocuk da dinliyordu. Sonun da dedi ki: işte bu çocuk bu gülün hediyesidir dedi.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none">• Şahzede akli başından gitti ancak bu burda yaşasın şahzede de orda yaşasın günler birbirini kovalıyordu Şahzede başladı hasta olmaya hergün geri geri gidiyor şahzede hekimler kalmadı lokmanlar kalmadı getirdiler götürdüler müneccimler kalmadılar şahzedenin bir türlü eğlenme şansı yok babasına da bir türlü diyemiyor ve baktı ki artık sona geldim ben öleceğim arkadaşlarına vezir saray ahkâmına durumu anlatınca eğer babam beni bu ormanlarda bulup getirdiğim kadınları evlendirirse ben eğlenirim diye bir haber gönderdi.• Padişah ne kadar kızdıysa diyecekler ki ormanlarda bir sürtük kadın bulmuş üstelik bir de çocuğu var neyin nesi çaresiz evlendirdiler.• Ülker sultan bir şartla dedi ki: eğer beni kız oğlu kız kabul edersen senlen evleniyorum zifafa girecem yoksa zehir içip öldüreceğim. Şahzede bunu da kabul etti• Ülker sultanın şahzededeki dünyaya yeni bir oğlan çocuğu doğum yaptı. Doğum yapınca padişah düğünler etti bayramlar etti şenlikler yaptırdı tellallar bağırttı. Ey ejdar halkı padişahımızın yeni torununa hangi kadın hangi gergef işleyen hangi güzel bir takım yapar getirir sarayda kabul olursa beğenilirse padişahımız onu ödüllendirecektir.• Tellal bağırıyordu ey Ejdar halkı. Padişahımızın yeni kız torununa ve oğlan torununa pardon kız torununa kız olmuştu bir beşik takımı bebe takımı kim yapar getirirse kimin ki beğenilirse hükümdarımız onun dünyalığını verecek.• Ülker Sultan anlattı onlar dinlediler. İşte ana İşte kayınbabam kayınvalidem işte babam bu çocuk bu saray bülbülü çocuk

		bu gülün hediyesidir deyince çocuk sanki bir güvercine taş attın uçtu geçti gitti
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Eyvah yedi senedir benim sakladığım sırrımı benin babama söyledin öyle mi Senem?
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Yakışıklı delikanlı Senem'inin yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti anlamıştı
Akıllılar ve Aptallar	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan'a durumu anlatınca e zeki insan, merhametli insan. • Akıllı kadın, hükümdar kadın hemen kızını bağına bastı.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ne hikmetse yavrum ama bir güzel ki güzel olsa binadan dedik ya akıllı akıllıdır ya ey yavrum dememişteler ki bizim tahtımız tacımız viran oldu bizi çarptılar çırptılar.
	BB/İ	-
	BB/E	-
Aldatmalar	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Adam sihirle işte değneğini yılan yapıyor bilmem işte başka şeyler yapıyor. Darıyı direğe çıkarıyor. İşte bir sürü insanların aklını çelıyor. Başka şeylere yönlendiriyor gibisinden falan. • Eline bir gül aldı gülü sihirledi. Öyle bir sihirledi ki gül çok güzel kokuyor çok da güzel bir renge sahip. • Baktı ki Ali Cengiz gözlerine bu gelenler Ülker Sultan değil. Bunlar cariyeleri. Onun amacı Ülker Sultan'a vermektir gülü. Vermedi. • Ülker sultan uykuya geçince sessizce tembih etmişti Vezir Merdan askerine. Av alayı öyle bir şekilde, hikmet de bu ya. Ülker sultan hiç uykusundan uyanmadı. O gece çok güzel derin bir uykuya kalmış ola ki asker çekti gitti hiç farkına varamadı. • Senden sonra babanlan tahtımızı

		tacımızı terk ettik, düştük seni aradık, gah dilencilik yaptık gah hizmetgarlık yaptık gah işçilik yaptık. Demedi ki sarayımız efendim şehrimiz hüsrana uğradı. Düşman istilasına uğradı demedi. Akıllı kadın hep bunun için oldu.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Kızım bu gülü siz alamazsınız. Amca gülünü niye biz alamayız? Kızım siz alamazsınız. Bu gül vezir üzeri padişah kızlarına layıktır. Onun için size layık değildir. Ben bunu size satamam. • Dememişler ki bizim tahtımız tacımız viran oldu bizi çarptılar çırpıldılar. Ya yavrum senin için tahtımdan oldum tacımdan oldum dilenci oldum sail oldum topladım onun bunun kirlilerini yıkadım diye ağladı boynuna sarıldı.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Kime yazdı Hüseyin'in babası Ahmet Ağa'ya. Yazdı mektubu içeriğini de yazdı Ahmet Ağa sonunda ve ucunu da yaktı.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Dur ben sana öyle bir darbe vurayım ki aklın başına gelsin duttu oturdu Ahmet Ağa'ya bir mektup yazdı işte ağa senin oğlun Hüseyin böyle biz Cezayir de böyle çalıştık şöyle kazandık böyle yaptık işte şöyle böyle oldu ani bir hastalığa yakalandı Allahın emrine gitti efendim Allah Hakka yürüdü başınız sağ olsun.
Kaderin Ters Dönmesi	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Tabi bu duyuldu yavaş yavaş. Kızlar arasında duyuldu işte ahlaksızlık yapmış falan olmuş filan olmuş ibareleri zaman geldi ki nereye duyuldu ta saraya kadar duyuldu. Babasına, anasına kadar iletildi. • Ülker sultanı başına da o veziri koydular. O ihtiyar veziri koydular. Ülker sultanı gecenin bir yarısıydı aldılar, nerden? Saraydan aldılar. Ancak gülünü elinden bırakmadı, gülü yine

		<p>kendiyle beraber elbisesini gerekli eşyalarını da hiç bişeyisini alamadı, almadılar. Nalettayı bir elbise giydirdiler, ufacık bir kürk verdiler, attılar devenin bir hecim devenin sırtına kervan yola çıktı.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ülker sultan anlıyordu akıbetinin nere gittiğini. Tahsilli insan akıllı insan ha kendinin de bir suçlu olduğuna inanmıyordu. Herhangi bir suçunun olmadığı besbelliydi döndü şöyle ağlayarak boynunu geri kırdı memleketine bakıyordu. • Dua etti Ya Rabbi demek sen beni buralara düşürttün bu ormanlara bu insanoğlunun çilesi burda bitmiştir diye. Atının terkisine Ülker Sultan'ı aldı çocuğu da kucağına aldı. • Adil hükümdar bir gün hemen yanı başındaki mecusiler tarafından sarayı bir tarumara uğradı. Bir baskında uğradı. Öyle bir hale geldi ki iki oğlunun elinden tuttu bir de hanımının elinden sarayı affedersiniz don paça terk etti. Bir akça bile bir şey alamadı. • Uçtu bülbül hani saray bülbülüydü ya çocuğun adı. Uçtu bülbül soldu gül ister ağla ister gül.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Bana kalırsa av alayını hazırlatın gecenin bir payında Ülker Sultanı da konağından alın bindirin bir devenin üzerine bir keceb ata kervan gitsin Afrikanın derin ormanlarında bir ormanlığa bırakırlar orda kurtlar yer kuşlar yer yılanlar yer kim yerse yesin hiç kimse duymaz bizim de adımız şanıımız lekelenmez. Vezirin sözünü kabul ettiler hoş gördüler ve neticede ele oldu. • Ülker Sultanı atının terkisine aldı yavrusunu kucağına siktirdi gel insanoğlu demek ki beni Allah u Teala bu ceylanın peşine taktı senin burda çilen doldu ki seni gurtaracam. • Bir gecenin payında sarayına düşmanları tarafından Mecusiler tarafından hücum

		<p>edildi. Sarayı yakıldı yıkıldı sarayını istila ettiler işgal ettiler ancak kendisini hanımını iki de çocuğunun elinden tutarak Adil Padişah sarayını don paça terk etti derler üstadlarımız.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adil Hükümdar şurda tanınırım burda tanınırım derken şura senin bura senin burda dana yaydı burda hizmetkarlık etti burda bilmem ne yaptı derken güne bir gün nereye geldi beyim kızının olduğu ejdar şehrine geldi. • Padişah dana yayıyor Ülker sultanın annesi de Benli Perişan da onun bunun kirlilerini yıkıyor ahırlarını süpürüyor ve böyle bir şey içinde yaşayıp gidiyorlar. • Allah'ını seversen soruyorlar çocuk kimin bunun eee bu kız oğlu kız teslim olmuş bu kimdir bu gül çocuk nedir neyin nesidir kimindir kimin fesidir diye böyle Allah'a and edince tamam dedi şimdi size anlatacam. • Ülker Sultan anlattı onlar dinlediler. İşte ana İşte kayınbabam kayınvalidem işte babam bu çocuk bu saray bülbülü çocuk bu gülün hediyesidir deyince çocuk sanki bir güvercine taş attın uçtu geçti gitti
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Senem sen benim yedi senedir sakladığım sırrımı babama söyledin öyle ise bana artık bu yerler Diyarbakır haram olsun ben daha burada duramam • Gün oldu ki o arkadaşıyla yine aralarına bir barışıklık girdi. Adam gine muhannetlik etmedi dedi ki Hüseyin ben senin için ailene böyle bir mektup yazdım ben bu hatayı yaptım beni bağışla gerisi de senin takdirine kalmış ister get ister getme.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Yakışıklı delikanlı Senem'inin yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti anlamıştı • E zengin çocuğu fukaralık görmemiş parayla oynamış ama orda mecbur kalmıştı amelelik mi ediyordu birine

		<p>hizmetçilik mi ediyordu çalışıyordu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bir gün yatıyordu rüyasında bir rüya gördü bir piri ihtiyar ey Hüseyin senin anan var baban var memleketin var sevgilin Senemin var. Sen yeter olmadı mı artık gurbetin ne bekliyorsun burda? Yarı ayık yarı uyanık yavrum hiç tereddüt etme kestim dedi elini salladı Hüseyin'i böyle elini sallayıp yanağına dokundurunca Hüseyin yatağından sıçradı kalktı ki ne pir var ne biri var ben bir rüya alemindeyim hadi kestim dedi gitti adam.
Geleceğin Tayini	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Birileri yılanlara zehirlettiler birileri aslanlara parçalattılar herkes bir karar verdiler neticede dediler ki: “Halkın gözü önünde şehrin meydanında işte padişahın kızı da olsa ahlaksızlığı yapanlar böyle bu sonuca giderler asalım idam edelim.” • Dedi ki: “Bunu assak da aslanlara parçalatsak da halk bütün bilse de bu bize helal getirir bu bize gölge düşürür işte kötü şeyler olur.” Ya ne yapalım? “Gelin biz bunu av alayınlan gönderelim ormanlara Afrika'nın derin ormanlarında Hindistan'ın efendim bıraksın gelsinler gecenin bir payında orada kurt kuş yer sahipsiz kim kimse orada ne olduğunun hiç farkına varamazlar, hiç kimse de bizim bu işlediğimiz suçu duymaz .”
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ancak asmanızda aslanlara yedirmeniz de yılanlara zehirletdirmeniz de katırların kuyruğunda da parçalatmanızda hepsinden biz zarar görürüz, ismimiz , şanımız , adımız lekelenir. Ya? Bana kalırsa av alayını hazırlatın gecenin bir payında Ülker Sultanı da konağından alın bindirin bir devenin üzerine bir keceb ata kervan gitsin Afrikanın derin ormanlarında bir ormanlığa bırakırlar orda kurtlar yer kuşlar yer yılanlar yer kim yerse yesin hiç kimse duymaz bizim de adımız

		şanımız lekelenmez.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Senem ben Allah izin verirse gurbete gidecem. • Bunu elimlen evladım olarak senin gibi yakın bir dostumun çocuklarına birine efendim küçüleyim ki bunu da düşmanlarım tarafından beni ikinci bir sefer rezil olmayayım namus rezilliği girmesin.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Hüseyin Bey Senem artık hakkını helal eyle ben bu memlekette kimsenin yüzüne bakamam benim ne olduğum sen ifşa ettin ben gurbete gideceğim.
Şans ve Kader	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Ama bir gün sabahınan bir baktı ki tam benim ağacımın yanına arka tarafına bir ceylan iki tane yavru yapmış. Allah Allah bu da mı benim gibi sahipsiz de gelmiş buraya yavru yapmış falan. Ancak ceylan buna bakıyordu kaçmıyordu ki bundan. ceylanın yavrularını kucakladı sevmeye başladı. Kendi yavrusu gibi seviyordu. ceylan da kaçmıyordu bundan. Vallahi bu iyi bişey. Ceylan sanki bunun evcilleşmiş keçisi, koyunu gibi başladı sütünü emzirmeye kime ? Ülker Sultan'a. • Ceylan gidiyor yayılıyor geliyor belli bir zamanda bir saatte geliyor efendim Ülker Sultan sütünü sağıyor, yiyiyor. Hem yavrularını büyütüyor ceylan hem Ülker Sultan'ı hem de yavrusu büyüyordu. • Şahzede dedi ki: "Onun gözlerinden bir çift ok çıktı da benim bu sevda yani bu kalbime küt diye vurdu." Adam dengesini bozdu böyle atının üstünde sendeledi falan zor kendini tuttu, işte iş bundan sonra başlıyor gençler. Dua etti Ya Rabbi demek sen beni buralara düşürttün bu ormanlara bu insanoğlunun çilesi burda bitmiştir diye. Atının terkisine Ülker Sultan'ı aldı çocuğu da kucağına aldı. • Tabi biraz sonra Şahzede zifafa geldi.

		Yavrularım şeriatta ar olmaz, Şahzede'ye kız oğlu kız teslim olmuşudu.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultanı atının terkisine aldı yavrusunu kucağına sıktırdı gel insanoğlu demek ki beni Allah u Teala bu ceylanın peşine taktı senin burda çilen doldu ki seni gurtaracam. • Ülker Sultan annesinin hazırladığı bohçayı görünce baygınlık geçirdi kolanya koklattılar ayıttılar durumu anlattılar neyin nesidir saray arabası hazırlansın anam babam bu diyara gelmiş diye.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • E çocukları olmadı mı insanlar evlenmeye çıkarlar ama bunlarda böyle bir şey yoktu beklemişti kaderine razı olmuştu • Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder dedi • Beğenmiştiler takdir de bu Allah'ın gaderi de bu.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Bir türlü bir yerde bir kuşu konacak birisini bulamaz nasip de yok ya • Takdiri ilahi de buya Senemle Hüseyin'i nişanlarlar
Cemiyet	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Hindistan'ın Adil Hükümdar diye bir hükümdarının kızı gencecik nazenin bir dilber. İsmi Ülker Sultan'dır. • Hükümdar kızı da hükümdar gibi olur. • Onun da ona göre bir yaşantısı var, cariyeleri var yani hizmetçileri. • Eee bu adam demek ki çok gariban ki dilenmeden imtina ediyor. • Ancak Adil hükümdarın bir veziri vardı babasından kalma. O dönemde yani padişahlık babadan oğla falan geçiyor ya. • Şenlikler yapıldı, Şahzede'nin bulunduğu. • O zaman hükümdar çok kızdı yav ben

		<p>bir hükümdarım benim oğlum bir şahzede, ormanlarda bulunan bir efendim lüzumsuz bir insanlan nasıl evlendiririm falan.</p> <ul style="list-style-type: none">• Açlar yedi, çıplaklar geydi düğünler oldu şenlikler oldu.• Bir padişah gelinidir bu, anladı durumu. Padişahın gelini. Ben şimdi buna ananım dersem bunun efendim kıymeti girilir. Bu hüsrana uğrar.• Ejdar Hükümdarı da akrabasının gelininin bir babasının bir padişah olduğunu şey edince yeniden şehirde ihtişamlar yaptı, şenlikler yaptırdı.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none">• Adil Hükümdar diye bir hükümdar yaşardı hindistanda zevkinde sefasında bir hükümdardı çocukları vardı• Çok nazenin bir kızı vardı biricik kızıldı öyle büyüttüler ki öyle işlemeli dantelli bezleri efendim çocuk bezleri yaptılar sarmaladılar öyle büyüttüler ki eee padişah kızı da böyle büyür.• Bir gün Ejdar kralının oğlu Şahzede arkadaşlarıyla beraber ava çıkmışlardı.• Ejdar hükümdarı askerler geri gitmiştiler, oğlununu kaybaldığını şey yapmıştı alaylar askerler ordular çıkarmıştılar.• Ertesi gün güneş doğarken Şahzede ormanlardan dışarı çıkmış idi. Asker bunu karşılamış idi. İhtişam yaptılar törenler yaptılar. Kurbanlar kestiler.• Bu getirdiğim ormanlardan getirdiğim kadını hamamlatın yuyun yıkayın geyindirin oturtun ben onu göreceğim kör olsun yoksulluğu hükümdarın yoksulluğu mu var? Yedirdiler içirdiler giyindirdiler bezettiler düzelttiler, hamam ettiler çocuğunu da kendini de oturtular sarayın bir köşesinde.• Ülker Sultan ile Şahzede'nin toyu bir gün tutuldu. Ne kadar? Kırk gün kırk gece. E bizim gibi fukaranın düğünü değil ki. Yiyen aclar yedi çıplaklar geydiler. Oynadılar güldüler eğlendiler.

		<ul style="list-style-type: none">• Şeriatla ar olmaz Ülker sultanın kız oğlu kız olduğunu hissetti ve kız oğlu kız olarak teslim olunca Şahzede bunu dışarıya anasına babasına etrafına duyurdu yeniden ihtişamlar yapıldı düğünler yapıldı ve yaşayıp gidiyorlardı.• Anası gelir gelmez kızını tanıdı ama tanımamazlıktan geliyor gelen bir padişah gelini şahzede hanımı e bense danacının hanımıyım. Nedir acaba kızım mahcup olma heç tanımamazlıktan geldi.• Sarayda oturdular tekrar bir ihtişamlar yapıldı. Kim için yapıldı. Gelinin Ejdar hükümdarının gelininin bir hükümdar kızı olduğuna dair
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none">• Votka ki Diyarbakır aşiretlerinden Ahmet Ağa isimli zengin etrafta sevilen fevkalade bir insan vardı.• Evimin adamı diyelim bunlar hep adaptandı yani ismen vermezdiler yani işte Ahmet gel buraya falan demezdiler ya bey derdiler işte evimin adamı derdiler veyahut da bey hanımına o da çok ya hatun ya çocukların anası böyle edebi bir şekilde seslenirler.• Ahmet Ağa Diyarbakır'ın etrafını tanıdıklarını eşini dostunu ve obayı gezmeye başladı. Kız beğeniyordu oğluna.• Ağa da doğrusunu söyledi dedi ki dostum elinizi öper biz yaşlandık çocuğumuz var bir tane onu evlendirmek için böyle etrafta köylerde efendim mahallelerde böyle bir kız gezdim• Eh bir çocuklar birbirini görsün dediler. Olur dediler. Görüşmüşümler Hüseyin ile Senem Hanım. Efendim bu günkü gibi değil de uzaktan birbirlerini gördüler veyahut çok şey olarak görüşümler.• Ve gün kesildi efendim halatlar verildi yemekler yapıldı insanlar o günün şartlarına göre yedi içti eğlendiler kendisi de bir aşiret düğünü olduğu için

		<p>daha çok ihtişamlı bir düğün yapıldı</p> <ul style="list-style-type: none"> • Senemi ata bindirdiler e bu günkü gibi mercedes taksi yok ya Senem i ata bindirdiler önünde kırk elli atlı belki yüz atlı. • Hüseyin Bey gerdek gecesinde murad alıp murad verememişti. • Hatta ustalarımız derler ki ikisi de kız oğlu kız yaşıyordular. • Öyle bir adabı muaşerete uygun insanlar ki adabı takip ediyorlar ki bizim şu halimiz var dedikleri de yoktur. • Oğlum öldü bunu elimle bir yere gelin edeyim. Belki orda mürüvvet olur da onu ben de Hüseyin'nin çocukları diye severim diye düşündü adam. • Bunu elimlen evladım olarak senin gibi yakın bir dostumun çocuklarına birine efendim küçüleyim ki bunu da düşmanlarım tarafından beni ikinci bir sefer rezil olmayayım namus rezilliği girmesin araya diye bunun için seni sesledim. • Eskiden gelinlerin atlısına efendim işte o günkü bir nağavere verilirdi. Ona atlı yemeği derdiler. İşte kete katmer pağaç neyse Anadolu'nun şeyi.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • E bizim çocuğumuz büyüdü bunu evlendirmemiz lazım nereden bir kız buluruz diye efendim • Ya dostum demiş elin öper işte bizim delikanlı büyüdü • Hüseyin'i evlendirmeye çıktım kız beğeniyorum, öyleydi gençler eskiden ana beğenirdi baba beğenirdi amca beğenirdi öyleydi yani öyle sıradan bir şey değildi. • Bu arada tabi giderler gelirler ve zengin çocukları ağa çocuğu ağa kızını ağa gelini olacak ya devrin Diyarbakır'ın ileri gelenleri • Gün bugünkü gibi mercedes taksi değil ya o günün mercedes taksisi neydi attı efendim atla düğünü yaparlar Senemi getirirler • Bir perşembe akşamı efendim iki genci

		<p>zifaf odasına verirler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Düğünler bu Perşembe başlar öbür Perşembe akşamı biterdi • günün insanları zaten kendiliğinden hele kadınlar özellikle ağızlarına yaşmak çekiyordular o güne kadar kaynatasına ağzını göstermemişti gelin hanım • Eskiden kararı mektup derdiler mektubun bir kenarını yakarlardı gönderirken mektup yani ölüm anlamında mektubun da bir kenarını yakmıştı arkadaşı mektubu gönderdi • Hanım bu evladımızı Biz bir yakın dostumuza oğluna bir götürelim de Bu da dünyada muradını alsın bir Hiç olmazsa • Köyden içeri köyün kenarından girerken çeşmeler köyün dışında olurdu
Mülakat ve Cezalar	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Birileri yılanlara zehirlettiler birileri aslanlara parçalattılar herkes bir karar verdiler neticede dediler ki: “Halkın gözü önünde şehrin meydanında işte padişahın kızı da olsa ahlaksızlığı yapanlar böyle bu sonuca giderler asalım idam edelim.” • Bunlar idama karar verince, asmaya karar verince bir söz istedi.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Herkes her kafadan bir ses çıkıyordu asalım katırların buyruğunda efendim çekip uzatıp parçalatalım aslanlara yem edelim yılanlara zehirletelim. • Sultanım elbette ki bir hükümdarın çocuğu kızı bu işi yaparsa hükümdar halkın hükümdarıdır gerisi ne yapar bunun cezalandırılması lazım ben de size katılıyorum. • Türküsünü söylüyordu ağlıyordu gözleri kan yaş içindeydi üzerine gülenler oluyordu yaptığını cezayı çek diyenler oluyordu.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Senem sen benim yedi senedir sakladığım sırrımı babama söyledin öyle

		ise bana artık bu yerler Diyarbakır haram olsun ben daha burada duramam
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> Hüseyin Bey Senem artık hakkını helal eyle ben bu memlekette kimsenin yüzüne bakamam benim ne olduğum sen ifşa ettin ben gurbete gideceğim.
Esirler ve Kaçaklar	ÜS/C	-
	ÜS/İ	-
	BB/İ	-
	BB/E	-
Anormal Zulümler	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> Ülker sultan bir uyandı ki üzerinde kürküm yok muhannet insanlar o kürkü bile almıştılar onun üstünden efendim bir baktı hiç kimse yok vay ben nerdeyim? Ülker sultan burada bir gün bir sabah namazı hayata iz vurdu dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. Çocuk bir yanda kendi bir yanda. Acaba bir yudum su vereni mi var? Yavrusunu bir ağaca bir beze saranı mı var? Saçlarını okşayanı mı var? Baygınlığını, terini, sileni mi var? Hiç kimsesi yok Allah tan başka. Yarı uyanık yarı ayık baktı, çocuğun üzerini karıncalar sarmışlar. Kendi bir tarafta. Kalkar kalkmaz üzerinde bir elbisesi yok ki anadan üryan.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> Adamlar bütün elbiselerini üstünü başını hiç bişeyisini de vermemişdiler. Nalet lain bir elbise giyindirmiştiler üstüne belki gine bir hükümdar kızıdır bir ufak kürk mürk de icab ediyordu. Ey Hikmet-i Hüda da bu ya asker öyle çekildi gitti ki fakat burada çok acı bir şey anlatırdı ustadlarımız o zavallının üzerindeki eski kürkünü dahi almıştı askerler.

	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> Mehmet denilen arkadaşı ulan Hüseyin dur ben sana bir darbe atayım da sen gör gününü dedi. Derler ki üstadlarımız oturdu bir mektup yazdı. Kime yazdı Hüseyin'in babası Ahmet Ağa'ya. Yazdı mektubu içeriğini de yazdı ve ucunu da yaktı.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> Derler ki üstadlarımız düşmanları tarafından Hüseyin Bey bağlanmıştı ne demek bağlanmış şeyde Anadolu'da derler ki işte bu kızın nikahını bağlamışlar bu delikanlının nikahını bağlamışlar Dur ben sana öyle bir darbe vurayım ki aklın başına gelsin duttu oturdu Ahmet Ağa'ya bir mektup yazdı işte ağa senin oğlun Hüseyin böyle biz Cezayir de böyle çalıştık şöyle kazandık böyle yaptık işte şöyle böyle oldu ani bir hastalığa yakalandı Allahın emrine gitti efendim Allah Hakka yürüdü başımız sağ olsun.
Evlilik	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> Şahzede dedi ki: "Onun gözlerinden bir çift ok çıktı da benim bu sevda yani bu kalbime küt diye vurdu." Adam dengesini bozdu böyle atının üstünde sendeledi falan zor kendini tuttu Ülker Sultan'la Şahzede'nin düğününü tuttular. Ve yeniden ihtişamlar yapıldı, düğünler yapıldı, toylar yapıldı, yedirildi, içirildi. E bunlar yaşaya dursunlar aradan günler birbirini kovalıyor, günler ayları aylar yılları kovalıyor zaman geldi gel zaman git zaman Ülker Sultan'ın Şahzede'den bir kız çocuğu oldu. Hükümdar sevindi yeniden şenlikler yaptılar. Ancak tellallar bağırttılar.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> Her ne kadar üç dört senedir ormanlardaysa bu kadıncağız ama aslından da güzeldi gülü de elindeydi gülü de tazeydi kendi de taptaze aya doğma ben doğayım güne doğma ben

		<p>doğayım derken böyle Şahzede görür görmez aklı başından getti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şahzede bi geldi ki ocağın delinsin ormanda gördüğüm güzellik on sa burda yirmi olmuş.Üstüne kat kat koymuş ama Şahzede öyle belledi ki onun gözlerinden bir ok fırladı da benim şuracığma yapıştırdı kalbine şahzede aklı başından gitti. • Şahzede öyle belledi ki onun gözlerinden bir ok fırladı da benim şuracığma yapıştırdı kalbine • Padişah ne kadar kızdıysa diyecekler ki ormanlarda bir sürtük kadın bulmuş üstelik bir de çocuğu var neyin nesi çaresiz evlendirdiler. • Ülker Sultan ile Şahzede'nin toyu bir gün tutuldu. Ne kadar? Kırk gün kırk gece. Ee bizim gibi fukaranın düğünü değil ki. Yiyen acılar yedi çıplaklar geydiler. Oynadılar güldüler eğlendiler. • Şahzedeyle Ülker sultanın zifaf odasına verecektiler.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • E çocukları olmadı mı insanlar evlenmeye çıkarlar ama bunlarda böyle bir şey yoktu beklemişti kaderine razı olmuştu • Bey dedi Allah hayırlara vesile etsin biz yaşlandık artık bizimde çocuğumuz büyüdü elhamdülillah. Evlenme çağlarına geldi biz Hüseyini evlendirmemiz lazım. • Ve gün kesildi efendim halatlar verildi yemekler yapıldı insanlar o günün şartlarına göre yedi içti eğlendiler kendisi de bir aşiret düğünü olduğu için daha çok ihtişamlı bir düğün yapıldı • Efendim gelin ettiler götürdüler gelini indirdiler oynadılar yediler içtiler her iki genci zifaf odasına verdiler • Abdullah ağa'nın oğluna Hasan ağa'nın oğluna hangi ağaysa işte gelen adam ne ettiler Senemi nişanladılar nişanladılar
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • E bizim çocuğumuz büyüdü bunu

		<p>evlendirmemiz lazım nerden bir kız buluruz diye efendim</p> <ul style="list-style-type: none"> • Takdiri ilahide buya Senemle Hüseyin'i nişanlarlar bir yıl nişanlı kalan iki genç • Gelirler düğün yaparlar ihtişam yaparlar iki kat davul zurnaynan yüz atlıyan. • Senem'i Hasan Ağa'nın oğluna nişanladılar
Din	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • “Ya Rabbi sen devletimize, milletimize, ordumuza iyilik ihsan eyle. Kötülük düşünenlere fırsat verme. Ordumuzu havada, karada, denizde her yerde muzaffer et.” • Allah u Teala'ya yalvarıyor Ya Rabbi ben herhangi bir yolsuzluk terbiyesizlik yapmadım bu ne hikmettir diye. • Sabah oldu Allah herkesin üzerine hayırlı sabahlar açsın • Bu öyle bir dram ki öyle bir hikmet ki burada büyük bir Hikmet-i Rabbani var günler geçiyor. • Dua etti Ya Rabbi demek sen beni buralara düşürttün bu ormanlara bu insanoğlunun çilesi burda bitmiştir diye. • Döndü iki rekat namaz kıldı, kibleye döndü. • “Ya rabbi bütün halim sana ayan, şimdi bu adam bana gelecek bu çocuk kimin diye soruyorlar benim diyorum. Onlar karar verirken nasıl karar verirler bilmiyorum. Ben şimdi sana bir münacatta bulunacam.”
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Şahzede şaşırıldı Ya Rabbi bu ne hikmet? • Şahzede'nin Allah Allah ya bu ormanlarda bu nasıl insan konuşuyor böyle diyor. • Ya Rabbi bu ne hikmettir? • Beni hacil etme Ya Rabbi. Binbir ismin yüzün hürmetine bağışla. Ağlıyordu. Yaş döküyordu boynunu büküyordu.gülünü kokluyordu • Allah rızası için kendi parandan mı saraydan mı nasıl edersen alır getirirsen ben de o işi yaparım belki Allah u Teala

		bize de bir fırsat verir biz de bu fakirlikten kurtuluruz dedi.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Bey dedi Allah hayırlara vesile etsin • Bey dedi Allah hayırlara vesile etsin biz yaşlandık artık bizimde çocuğumuz büyüdü elhamdülillah. • Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder dedi • Senem ben Allah izin verirse gurbete gidecem.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Gecenin bir payı oldu Ahmet Ağa'yı gelini Senem Hanım abdest suyunu döktü kaynanasının abdest suyunu döktü yatsı namazlarını kıldırdı • Mevla Kerimdir, neyleriz bir bakalım ki. • Senem utandığınan diyemedi sabah namazında kaynanasına kaynatasına abdest suyunu hazırlamak için gelmişti. • Allah Allah hele ya benim şansına bak yav Çoktandır ilimde ovam da düğün görmemiştim ne güzel rastladım ne güzel bir düğün
Karakter Özellikleri	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Hindistan'ın Adil Hükümdar diye bir hükümdarının kızı gencecik nazenin bir dilber. İsmi Ülker Sultan'dır. • Ülker Sultan'a durumu anlatınca e zeki insan, merhametli insan. • Duyuluyor işte Adil Hükümdarın böyle çok güzel bir kızı var, nazenin bir kızı var. Kendi de efendim akıl buluş çağa gelmiş. Yani on beş, on altı, on yedi, on sekiz yaşlarında falan. • Ülker sultanın kervanı devam ediyor önünde kocaman bir av alayı efendime söyleyeyim başlarında ihtiyar Merdan vezir devam ediyor kervan.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan on dokuz yirmi yaşlarında. • Adil Hükümdarın yaşlı bir veziri vardı o da bir köşede oturuyordu • Kervanın o av alayının başında biraz evvel mevzusunu ettiğimiz o yaşlı vezir-

		<p>i azam beraberdi. Anlıyordu, merhametli bir insandı anlıyordu onun derdinden halinden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun adını da saray bülbülü koydular. Kim koydu ejdar hükümdarı koydu saray bülbülü de onlan beraber yeyip içip çok sevimli bir çocuk.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Gün geldi ki delikanlı ey bir babanın bir oğlu yakışıklı genç aşiret çocuğu o günün zenginlerinden. • Ali İzzet Bey var fevkalade bir adamdır ailesi sülalesi fevkalade insanlardır • Onun da çok güzel nazenin bir kızı var Senem • Senem çok güzel bir kadındı • Hüseyin yedi yerden beli bükülmüştü atının üstünde kendi de yakışıklı delikanlı biraz da üstü başı muntazam o günün şartlarında • Abdullah Ağa arif adam ya
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Vaktaki Diyarbakır eşrafından Ahmet Ağa isimli bir zatı muhterem yaşar zengin bir adam • Ali İzzet Bey var onun çok nazik güzelim nazenin bir kızı var • Senem Hanım da e Allahu teala özenmiş bezenmiş yaratmış efendim. Anlatırdı üstatlarımız kaşlar kara gözler ela yanaklar yare burun piyale yanaklar lale efendim aya doğma ben doğayım güne doğma ben doğayım nazik nazenin güzel bir kızcağız • Biz haberi nerden verelim Hüseyin Bey'den verelim yakışıklı delikanlı • Ahmet Ağa arif adam. • Yakışıklı delikanlı kendi de Gurbetten geliyor Üstü başı düzgün oradaki atlıların insanlarında Efendim dikkatini çekiyordu ya • E Hasan Ağa arif adam
Mizah	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Tam geldi Ülker Sultan'nın yaşadığı has bahçede bahçenin önünde kızlar Ülker Sultan'la geziniyorlar, eğleniyorlar, şaka

		ediyorlar.
	ÜS/İ	-
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Yiğitler şakalaşıyor güreş tutuyorlar falan
	BB/E	-
Çeşitli Motif Grupları(Formülistik sayılar)		
Bir	ÜS/C	-
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Bir lira da verseniz satamam. • Ülker Sultan devrin parası buna bir lira para verdi. • Ben fakirim kimsem yoktur bir karım var.
	BB/İ	-
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Eh bir vaktinizi ikileyin bende ailemle taraf etrafımla bi konuşayım anlaşayım • 1 gün
İki	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Döndü iki rekat namaz kıldı, kıbleye döndü.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • E tabi bu böyle bir iki dakkalık bir iki saatlik iş değil. • İki çocuğum var bana iş verin.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • İki de yüzünde bengi var.
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • İki genci zifaf odasına verirler • 2 gün • iki yüzünde
Üç	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Aradan üç yıl geçmişti ki bu ceylan bu şekilde devam ediyor. Ülker Sultan burda hayatını idame ettiriyor.

	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker sultan ne uzatalım sözü yavrusuyla beraber üç sene burada kaldı. Tam üç sene çocuk büyümüşü yaşıyordu ancak nasıl yaşıyordu nasıl büyüyordu.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Bir bakın ki hele gelinin üç benk bukağında yani buhağında
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • 3gün • üç beş beng buhasında
Üç ve katları	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Hükümdar hemen on ikilerini yani bakanlarını vezirlerini, vüzeralarını topladı, efendim heyet kuruldu.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Adil Hükümdar vezirlerini on ikilerini bütün erkanını topladı bunun için ne karar veririz diye karar arıyorlardı.
	BB/İ	-
	BB/E	-
Dört	ÜS/C	-
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Her ne kadar üç dört senedir ormanlardaysa bu kadıncağız ama aslından da güzeldi gülü de elindeydi gülü de tazeydi kendi de.
	BB/İ	-
	BB/E	-
Beş ve katları	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Kızlar gidin o amcanın gülünü alın getirin beş kuruş istiyorsa siz on beş kuruş verin elli kuruş verin • Ne istersin? İşte beş kuruş diyelim o günün şartlarında. Amca biz senin gülüne elli kuruş verirsek bize verir misin?

	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Beş kuruş istiyorsa elli kuruş verin alın gelin. • Beş kuruş isterim.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Biz burda varız kırk elli adam
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • 5 yıl derken • Yüz atlıyanan. • On bin sene geçse
Altı	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker sultan bekliyordu Şahzede'yi gelmeye ama gülü de beraber çocuğuda beş altı yaşına gelmiş idi.
	ÜS/İ	-
	BB/İ	-
	BB/E	-
Yedi	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk da yedi sekiz yaşlarına gelmiş kendi kendine oralarda dolaşıyordu değişik bir halde.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan'nın yedi sekiz aylık hamile olduğunu öğrendiler.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Tam aradan yedi sene geçmiş idi ki bunların çocukları olmadılar hatta ustadlarımız derler ki ikisi de kız oğlu kız yaşıyordular. • Eyvah yedi senedir benim sakladığım sırrımı benin babama söyledin öyle mi Senem? • Senem sen benim yedi senedir sakladığım sırrımı babama söyledin öyle ise bana artık bu yerler Diyarbakır haram olsun ben daha burada duramam
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • 7. yılın baharı • Yakışıklı delikanlı Senem'inin yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti anlamıştı

Sekiz	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Yani saatin sabah namazın dan sekiz dokuz arasına kuşluk vakti derler kuşluk vaktine kadar gün göbeğe dayandı derler hala sen neye yatıyorsun derler ona.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • O da gelmiş yedi sekiz yaşlarına.
	BB/İ	-
	BB/E	<ul style="list-style-type: none"> • Senem'i gelin ettiler 80 tane atlıyan • Biz burada yetmiş seksen adam varız
Yirmi	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Eğer mücevher ise kıymeti ister on sene yirmi sene betonun altında dursun ama gine o mücevherdir.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan on dokuz yirmi yaşlarında • Şahzede bi geldi ki ocağın delinsin ormanda gördüğüm güzellik on sa burda yirmi olmuş.
	BB/İ	-
	BB/E	-
Kırk	ÜS/C	<ul style="list-style-type: none"> • Kırk gün kırk gece yediler içtiler.
	ÜS/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Ülker Sultan ile Şahzede'nin toyu bir gün tutuldu. Ne kadar? Kırk gün kırk gece. E bizim gibi fukaranın düğünü değil ki.
	BB/İ	<ul style="list-style-type: none"> • Kırk elli atlı belki yüz atlı.
	BB/E	-

Tablo 1 : Hikâyelere göre motiflerin dağılımı.

ÜS/C hikâyesinde **hayvan** motifi olarak Şahzede'nin ormanda av yaparken karşılaştığı ceylan, av esnasında bindiği at ve Ülker Sultan'ın babasının otlattığı dana karşımıza çıkmakta. Ülker Sultan'ın Ejder Diyarı'nda karşılaştığı hayvanlar detaylı bir şekilde verilmek yerine vahşi hayvanlar ifadesi ile belirtilmiştir. ÜS/İ hikâyesinde ise Ülker Sultan'ın ormana götürülürken bindiği hayvan olarak deve, ormanda kurt, kuş, yılan, aslan, fil, karşımıza çıkmakta. Yine Şahzede'nin av esnasında kullandığı at karşımıza çıkmakta. Ülker Sultan annesine kavuştuğunda ise koyun ve kuzu benzetmesi kullanılmıştır. BB/İ'de ise hayvan motifi olarak mecazi bir ifade olan gönül kuşu, günlük hayatta kullanılan atlar, güvercin yavrusu, şahin yavrusu, karınca, koyun ve kuzu karşımıza çıkmakta. BB/E'de ise yukarıdaki motiflerin dışında kuş ve karınca karşımıza çıkmakta.

Yasak motifi ÜS/C'de Ülker Sultan'ın hamile kalması sonucu karşımıza çıkmıştır. Bu meşru yollardan olmayan hamilelik toplum tarafından yasak olarak kabul edilmiştir. Bir diğer yasak motifi ise Ülker Sultan'ın ormanda Şahzede ile ilk karşılaşması esnasında üzerinde elbise olmaması hasebiyle Şahzede'ye kendisinin mahremi olmadığını söylemesi şeklinde görülmektedir. ÜS/İ'de de yasak motifi olarak aynı durumlar karşımıza çıkmakta. BB/İ ve BB/E hikâyelerinde yasak motifi görülmemiştir.

ÜS/C'de sihir motifi olarak tılsımcılar, sihirbaz Ali Cengiz, sihir ile kılık değiştirme, bir gülün sihirlenmesi, sihir sonucu baygınlık, sihir sonucu hamile kalma ve çocuk doğurma, sihirli gülün kokusunu hiç kaybetmemesi, solmaması, sihir ile doğan çocuğun sırrının aşikâr olması ile kuşa dönüşmesini görmekteyiz. ÜS/İ'de de aynı motiflerin işlendiği görülmektedir. BB/İ'de sihir motifi görülmezken BB/E'de Hüseyin'in düşmanları tarafından nikahının bağlanması motifi görülmekte.

ÜS/C ve ÜS/İ hikâyelerinde **ölüm** motifi görülmemektedir. BB/İ'de Hüseyin'in öldüğünün zannedilmesi, Senem'in babasının da vefat etmesi motifleri görülmekteyken BB/E'de aynı motiflerin dışında hikâye sonunda Hüseyin ve Senem de çocuk sahibi olur, yaşlanır ve ölür.

Harikuladeliçler motifi ÜS/C'de gülü koklayan Ülker Sultan'ın baygınlık geçirilmesi, kokladığı gülden hamile kalması, gülün hiç solmaması, ormandaki

ağaçların insanları yiyecek gibi olması, vahşi hayvanların Ülker Sultan'a dokunmaması, Ülker Sultan'ın kokladığı gülden dolayı çocuk doğurması, Şahzede'nin Ülker Sultan'ı cin veya huri sanması, çocuğun sırrını söylediğinde kuş olup uçuşması olarak görülmekte. ÜS/İ'de ise yukarıdaki motiflere ek olarak Ülker Sultan'ın ormanda derin uykuya dalması, ceylanın Ülker Sultan'ı ve çocuğunu beslemesi, üç dört yıl ormanda kalmasına rağmen güzelliğinin bozulmaması gibi durumlar ek olarak karşımıza çıkmakta.BB/İ hikâyesinde ise Hüseyin dua edince Hz. Hızır ortaya çıkmakta ve Hüseyin'in sıkıntısını çözmektedir. BB/E'de ise Hüseyin rüyasında bir pir²² görmekte ve bu sayede kendisinde bulunan bağlama sihiri kesilmektedir.

ÜS/C, ÜS/İ, BB/İ, BB/E'de **devler** motifi görülmemiştir.

ÜS/C'de **imtihanlar** motifi olarak Şahzede'nin babasının kız torunu için beşik takımı yarışması düzenlemesi, Ülker Sultan'ın annesinin yaptığı beşik takımının birinciliği kazanması, Ülker Sultan'ın çocuğun sırrını anlatması ile imtihanı kaybetmesi karşımıza çıkmakta. ÜS/İ'de ise yukarıdaki motiflere ek olarak Şahzede'nin Ülker Sultan'a aşık olması sonucu yataklara düşmesi ve babasının Ülker Sultan'ı gelin olarak istememesine rağmen oğlunun hastalığı sebebi ile düğünü kabul etmesi, Ülker Sultan'ın Şahzede'ye beni kız oğlu kız olarak kabul edeceksin diye şart koşmasını ekleyebiliriz. Hem BB/İ'de hem de BB/E' de Senem'in yedi yıl boyunca Hüseyin hakkında sakladığı sırrı ifşa etmesi imtihanı kaybetmesi bağlamında görülebilir.

Akıllılar ve Aptallar motifi olarak ÜS/C'de Ülker Sultan'ın zekasından ve annesinin akıllı bir kadın olmasından bahsedilir. ÜS/İ'de ise Ülker Sultan'ın zekasından bahsedilmezken sadece annesinin akıllı bir kadın olduğuna değinilmiştir.BB/İ ve BB/E hikâyelerinde bu motif görülmemektedir.

²² “Bunlar umumiyetle gaip aleminden gelip ihtiyar hüviyetine bürünen varlıklardır. Fonksiyonları bitince kaybolurlar. Zaman zaman “Hızır” olduklarını ifade eden kısımlara da rastlanır.” (Bali,1973:208)

ÜS/C'de **aldatmalar** motifi olarak sihir ile uğraşanların insanları nasıl kandırdığı, Ali Cengiz'in bir gülü sihirleyerek oyun hazırlaması, gülü cariyelere vermeyerek özellikle Ülker Sultan'a vermek istemesi, Vezir Merdan'ın ormanda derin uykuya dalan Ülker Sultan'ı habersizce tek başına bırakması, Ülker Sultan'ın annesinin savaşta Mecusilere yenildiklerini saklaması ve taht ve tacı Ülker Sultan için bıraktıklarını söylemesi şeklinde görülmektedir. ÜS/İ'de ise aldatma motifi Ali Cengiz'in gülü cariyelere vermek istememesi, Ülker Sultan'ın annesinin taht ve tacını bırakma sebebi olarak gerçekleri söylememesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hem BB/İ'de hem de BB/E'de aldatma motifini Hüseyin'in gurbette arkadaş olduğu biri tarafından ailesine öldüğüne dair yalan bir mektup yazması ile görmekteyiz.

Kaderin ters dönmesi motifi ÜS/C'de Ülker Sultan'ın babasının sarayında mutlu mesut yaşarken sihirli bir gül sebebi ile hamile kalması ve cezalandırılması, Ülker Sultan'ın ormanda tek başına bırakılması, ormanda çocuğu ile uzun yıllar sefil bir şekilde yaşayan Ülker Sultan'a Şahzede'nin aşık olup kurtarması, Ülker Sultan'ın ailesinin Mecusiler tarafından baskına uğraması sonucu fakir kalmaları, annesinin beşik takımını yapması ile tekrar sarayda yaşamaya başlamaları, herkes mutlu iken Ülker Sultan'ın solmayan gülün sırrını anlatması sonucu çocuğun kuşa dönüşmesi ile görmekteyiz. ÜS/İ'de de kaderin ters dönmesi motifi yukarıda anlatılan şekilde karşımıza çıkar. BB/E'de Senem'in Hüseyin'in sırrını ifşa etmesi, Hüseyin'in zengin iken gurbette zor işlerde çalışması, gurbette bir rüya görerek bağlama sihrinden kurtulması örnek olarak verilebilir. BB/İ'de ise Senem'in sırrı ifşa etmesi sonucu ayrılmaları, Hüseyin'in arkadaşının barıştıktan sonra yaptıklarını anlatması örnek verilebilir.

Geleceğin tayini ÜS/C'de Ülker Sultan'ın hamile olduğunun öğrenilmesi sonucu babasının vezirleri tarafından hakkında ceza kararı verilmesi, kimilerinin zehirlemek istemesi, kimilerinin asmak istemesi, aslanlara parçalamak istemesi şeklinde görülmektedir. ÜS/İ'de de Ülker Sultan'ın işlediğine inanılan suç sebebi ile ormana götürülüp bırakılması şeklinde görülür. BB/E'de Hüseyin Senem sırrını söylediği için gurbete gitme kararı verdiğini söyler aynı durum BB/İ'de de karşımıza çıkar. Bu duruma ek olarak her iki hikâyede de Ahmet Ağa Hüseyin'in öldüğünü öğrenince Senem'i mutlu olsun diye başkası ile evlendirmeye karar verir.

ÜS/C'de **şans ve kader motifi** Ülker Sultan'ın ormanda bırakılması esnasında bir ceylanın onun yanına gelerek onu ve çocuğunu beslemesi, ava çıkan Şahzede'nin ormanda Ülker Sultan'ı görmesi ve ona âşık olması, Ülker Sultan'ın Şahzede'ye kız oğlan kız teslim olması, ailesinin yolunun Ejdar Diyarı'na düşmesi, Ülker Sultan'ın annesinin bohçasını tanıyıp birinci seçmesi ve ailenin kavuşması şeklinde çıkar. ÜS/İ'de de şans ve kader motifi aynı şekillerde görülmektedir. BB/E'de Ahmet Ağa köy köy dolaşır ama kimseyi gelin olarak beğenemez ve sonunda bir arkadaşının yardımı ile Senem'i bulur. BB/İ'de de bu motiflere ek olarak Ahmet Ağa ve hanımının çocuklarının olmaması durumuna razı olmaları ve çocuklarının olması örnek olarak gösterilebilir.

Cemiyet motifi ÜS/C'de Adil Hükümdar ve ailesi, hükümdar kızının özellikleri ve yaşantısı, gariban birinin toplum içindeki davranışı, babadan kalma vezirlerin durumu, zor durumdan çıkıldığında şenlik yapılması, Şahzede'nin babasının oğlunu ne olduğu belli olmayan bir kızla evlendirmeye razı olmaması, düğünlerde açların yedirilmesi, çıplakların giydirilmesi, padişah gelininden beklenenler, şeklinde görülür. ÜS/İ'de ise yine Adil Hükümdar ve ailesi, padişah kızının yaşamı, av merasimi, zor durumdan çıkıldığında düğün ve şenlik yapılması, ormandan yeni kurtulan Ülker Sultan'ın saray kurallarına göre temizletilmesi, Ülker Sultan ve Şahzede'nin düğününün kırk gün ve gece sürmesi, Şahzede'nin Ülker Sultan'ı kız oğlan kız alınca bunu ailesine ve herkese duyurması, çocuk doğunca düğün yapılması, padişah gelinini mahcup etmeme, gibi motifler ile görülmektedir. BB/E'de cemiyet motifleri büyüyen çocuğun evlendirilmesi, büyük eli öpme, babanın oğluna kız beğenmesi, zengin ailelerin yaşamı, ata binmenin kıymeti, zifafa perşembe günü girilmesi, düğünlerin perşembeden perşembeye sürmesi, kadınların yaşmak takması, mektubun kenarının yakılmasının ölüm anlamına gelmesi, kocası ölen gelinin evlendirilmesi şeklinde görülmekte. BB/İ'de ise aşiret hayatı, karı ve kocanın birbirine hitabı, babanın oğluna kız beğenmesi, küçüklerin el öpmesi, görücü usulü evlenme, düğün adetleri, gelini ata bindirme, gerdek gecesi, kız oğlu kız olmak, edep adap, kocası ölen gelinin evlendirilmesi, düğün esnasında geline verilen yemek gibi şekillerde görülmektedir.

ÜS/C'de **mülakat ve cezalar** motifi Ülker Sultan'ın hamile kaldığı öğrenildiğinde vezirler tarafından çeşitli ölüm cezaları ile cezalandırılmasının istenmesi ama sonrasında ormanda yalnız başına bırakılması şeklinde görülür. ÜS/İ'de de aynı şekilde görülen mülakat ve cezalar motifi bir de ek olarak Ülker Sultan'ın ormana götürülürken askerler tarafından sözlü alay ve tacizlerini gösterebiliriz. BB/İ'de ve BB/E'de Senem Hüseyin'in sırrını söyleyince köyü terk etme kararı alması bu motife örnek gösterilebilir.

Esiler ve Kaçaklar motifi dört hikâyede de bulunmamaktadır.

Anormal zulümler motifi ÜS/C'de Ülker Sultan'ın ormanda derin uykuda iken yalnız başına bırakılması, bütün eşyalarının alınması hatta elbiselerinin bile alınması, doğan çocuğu ile yapayalnız kalması şeklinde görülür, ÜS/İ'de ise yukarıda belirttiğimiz motiflerin aynısı olmakla beraber Ülker Sultan'a ormana götürülürken pis bir elbise giydirilmesi eklenebilir. Hem BB/İ'de hem de BB/E'de Hüseyin'in arkadaşı ile kavga etmesi sonucu arkadaşının Hüseyin'in ailesine öldüğüne dair mektup yazması anormal zulümlere örnektir.

Evlilik motifi ÜS/C'de Şahzede'nin Ülker Sultan'a ilk görüşte vurulması, Ülker Sultan ile düğünlerinin yapılması, bir süre sonra bir kız evlatlarının olması şeklinde görülür. ÜS/İ'de ise evlilik motifi yine Şahzede'nin Ülker Sultan'a ilk görüşte vurulması ve evlenmek istemesi, Şahzede'nin babasının buna karşı çıkması, Şahzede'nin hasta olup yataklara düşmesi, Şahzede'nin babasının oğlu ölmesin diye evliliği onaylaması, kırk gün kırk gece düğün yapılması, zifaf gecesi, bir çocuklarının daha olması şeklinde görülür. BB/İ'de Ahmet Ağa'nın çocuğu olmayınca yeniden evlenmek istememesi, Hüseyin için kız bakılması, Hüseyin ile Senem'in evliliği, aşiret düğünü, zifaf odası, Ahmet Ağa'nın oğlunun öldüğüne inanması ile Senem'i evlendirmek istemesi örnek verilebilir. BB/E'de de çocuk sahibi olamama motifi dışında benzer motifler kullanılmıştır.

Hikâyelerde **din motifi** zor durumdan kurtulmak için dua etmek, namaz kılmak, şaşılacak bir durum ile karşılaşıldığında tepki vermek şeklinde karşımıza çıkar. ÜS/C'de Ülker Sultan yolsuzluk yapmadığının anlaşılması için Allah'a dua eder, Şahzede Ülker Sultan'ı görünce dua eder, Ülker Sultan Şahzede ile

evlendiğinde zıfaf öncesi iki rekat namaz kılar, kız oğlan kız teslim olmak için dua eder. ÜS/İ'de ise Şahzede Ülker Sultan'ı görünce ne hikmettir diye Allah'a dua eder, Ülker Sultan Şahzede ile evlenince rezil olmamak için dua eder, Ülker Sultan'ın annesi fakirlikten kurtulmak için dua eder. BB/İ'de hayır dua etme, şükür etme, hayır dileme, temenni şeklinde karşımıza çıkmaktadır. BB/E'de yatsı namazı , sabah namazı, abdest suyu, dua etme, şaşırma şeklinde görülmektedir.

Karakter özellikleri motifi ÜS/C'de Ülker Sultan'ın bir hükümdar kızı olması, akıllı ve merhametli olması, Ali Cengiz'in aldatıcı biri olması, Vezir Merdan'ın ihtiyarlığı hakkında bilgi vermesi, Ülker Sultan'ın annesinin zekâsı şeklinde karşımıza çıkar. Bunun dışında karakter detayı verilen başka kahraman yoktur. ÜS/İ'de ise yine Ülker Sultan'ın akıllı olması, Adil Hükümdar'ın yaşlı bir vezirinin olması ve çok merhametli olması, Ülker Sultan'ın gülden olan çocuğuna Saray Bülbülü denmesi, sevimli bir çocuk olması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. BB/İ'de Hüseyin'in yakışıklılığı, Senem'in güzelliği, Abdullah Ağa'nın arif olması, Ali İzzet Bey'in fevkalade bir insan olmasından bahsedilir. BB/E'de ise Ahmet Ağa'nın zenginliği, Senem'in güzelliğinin tasviri, Hüseyin'in yakışıklı oluşu, Ahmet Ağa'nın arif olması durumları karşımıza çıkmaktadır.

Mizah motifi ÜS/C'de Ülker Sultan ile cariyeleri arasında şakalaşmaları ve gülüp eğlenmeleri şeklinde görülür, ÜS/İ'de ise bu motife rastlamıyoruz. BB/İ'de mizah motifi olarak yiğitlerin şakalaşması geçmektedir. BB/E'de ise böyle bir motife denk gelmedik.

Hikâyelerde çeşitli motif grupları (formülistik sayılar) karşımıza çıkmakta.

Bir, ÜS/C'de görülmemekte. ÜS/İ'de ise para ve teklik anlamında görülmektedir. BB/İ'de görülmemekte. BB/E'de bir vakti ikileme, gün sayısı şeklinde görülür.

İki, ÜS/C'de namaz rekâtı, ÜS/İ'de ise zaman ve çocuk sayısı şeklinde görülür. BB/E'de kişi ve gün sayısı olarak görülürken BB/İ'de ben sayısı olarak görülmekte.

Üç, hem ÜS/C’de hem de ÜS/İ’de Ülker Sultan’ın ormanda geçirdiği zaman şeklinde görülür. BB/E gün sayısı olarak görülmekte iken ve BB/İ’de bu motif görülmemektedir.

Üç ve katları, hem ÜS/C’de hem de ÜS/İ’de Adil Hükümdar’ın on ikileri toplaması şeklinde görülür. BB/E ve BB/İ’de bu motif görülmemektedir.

Dört, ÜS/C’de görülmezken ÜS/İ’de zaman olarak karşımıza çıkar. BB/İ’de ve BB/E’de görülmez.

Beş ve katları, hem ÜS/C’de hem de ÜS/İ’de para birimi olarak görülmekte. BB/E’de beş, yüz ve on bin sayıları ile karşımıza çıkarken BB/İ’de elli sayısı ile görülmektedir.

Altı, ÜS/C’de yaş olarak görülürken ÜS/İ’ bu motif yoktur. BB/İ ve BB/E’de görülmemektedir.

Yedi, ÜS/C’de yaş olarak karşımıza çıkarken ÜS/İ’de hamilelik süresi olarak görülmekte. BB/E’ ve BB/İ’de yıl sayısı olarak görülmekte.

Sekiz, ÜS/C’de zaman anlamında sabah ve kuşluk vakti şeklinde görülür, ÜS/İ’de ise yaş olarak görülür. BB/İ ve BB/E’de yoktur.

Yirmi, ÜS/C’de zaman mefhumu için kullanılmış, ÜS/İ’de ise yaş ve güzelliğin derecesini göstermek için kullanılmıştır. BB/E’de yirmi sayısının katları olan seksen sayısı görülmekte iken BB/İ’de yoktur.

Kırk, hem ÜS/C’de hem de ÜS/İ’de düğün zamanı için kullanılmış. BB/E’de bu motif görülmemekten BB/İ’de atlı sayısını belirtmek için kullanılır.

Dört hikâye üzerinde yapmış olduğumuz mukayesede bazı motiflerin benzerlik gösterdiğini buna rağmen bazı motiflerin ise benzer metinde yer almadığını tespit ettik. Toplam motif sayılarının ise birbirine yakın olması dikkat çekicidir. Hikâyelere göre motif sayıları tabloda gösterilmiştir.

2.3.2. Motiflerin hikâyelere göre sayısal dağılımı

	ÜS/C	ÜS/İ	BB/E	BB/İ	Toplam
Hayvanlar	3	7	7	5	18
Yasak	2	3	-	-	3
Sihir	9	6	1	-	14
Ölüm	-	-	3	4	6
Harikuladeliçler	8	10	1	2	18
Devler	-	-	-	-	-
İmtihanlar	3	4	1	1	6
Akıllılar ve Aptallar	2	1	-	-	3
Aldatmalar	5	2	1	1	8
Kaderin Ters Dönmesi	6	7	3	2	16
Geleceğin Tayini	2	1	1	2	4
Şans ve Kader	4	2	2	3	6
Cemiyet	10	11	11	13	42
Mülakat ve Cezalar	2	3	-	1	5
Esirler ve Kaçaklar	-	-	-	-	-
Anormal Zulümler	2	2	2	1	5
Evlilik	4	7	4	5	15
Din	7	5	4	4	18
Karakter Özellikleri	4	4	7	6	18
		Çeşitli Motif Grupları (Formülistik sayılar)			
Bir	-	3	2	-	5
İki	1	2	2	1	6
Üç	1	1	1	1	4

Üç ve katları	1	1	-	-	2
Dört	-	1	-	-	1
Beş ve katları	2	2	3	1	8
Altı	1	-	-	-	1
Yedi	1	1	2	3	7
Sekiz	1	1	-	-	2
Yirmi	1	2	2	-	5
Kırk	1	1	-	1	3
Hikâyelere göre motiflerin sayısal toplamı	83	90	60	57	248

Tablo 2: Hikâyelere göre motiflerin sayısal dağılımı.

Tabloda yer alan motiflerin toplamı hesaplanırken hikâyelerde aynı olan motifler sayılmamıştır. Hikâyelerin motif bakımından sayısal verilerine bakıldığında ÜS/C hikâyesinde 83 motif, ÜS/İ hikâyesinde 90 motif, BB/E hikâyesinde 60 motif, BB/İ hikâyesinde ise 57 motif görüldüğü anlaşılmıştır. Bu hikâyelerde yer alan motif farklılıklarının sebebini âşığa sorulduğunda bize şu cevabı vermiştir:

“Farklı motifler olmasının özel bir sebebi yoktur. Hikâyeyi anlatancaki atmosfer bizi etkiliyor. Âşığın o andaki anlatımına göre değiştirebilir, türküler ilave edebilir. Yani oluyor. Şimdi yazıyı okumuyorsun ki harfi harfine okuyasın sen irticalen ezbere söylüyorsun.” (Karataş, 2021f).

2.4. HİKÂYELERDEKİ ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

2.4.1. ÜS/İ - ÜS/C

Şiir No	Ölçü	Duraksız Mısralar	Kaf. Düzeni (iki Dörtlük)	Ayak	Kafiye Çeşidi	Konu	Dörtlük Sayısı	Mahlas
ÜS/E1	8	-	aaab/cccb	Dar ayak	tam k.	dertlenme	3	Mevlud İhsanî
ÜS/E2	11	-	abab/cccb	Döner ayak	-	gurbet	4	Ülker
ÜS/E3	11	4.d-3.m	abab/cccb	Geniş ayak	tam k.	dua	4	Ülker
ÜS/E4	8	2.d-1.m 5.d-1.m	abab/cccb	Döner ayak	-	ninni	5	Ülker
ÜS/E5	11	2.d-2.m	abab/cccb	Döner ayak	-	dua	4	Ülker
ÜS/E6	8	4.d-1.m	abab/cccb	Geniş ayak	tam k.	dertlenme	4	Ülker
ÜS/E7	8	4.d-1.m 4.d-2.m	abab/cccb	Döner ayak	-	evlad sevgisi	4	Ülker
ÜS/E8	11	-	xbyb/aaab	Geniş ayak	tam k.	manevi duygular	4	Çırağı
ÜS/L1	8	2.d-1.m	abab/cccb	Döner ayak	-	yaşam - ölüm	3	Veysel
ÜS/L2	11	2.d-1.m 4.d-3.m	abab/cccb	Döner ayak	-	gurbet	4	Ülker
ÜS/L3	8	-	abab/cccb	Döner ayak	-	ninni	3	Ülker
ÜS/L4	11	1.d-1.m 2.d-1.m	abxb/cccb	Döner ayak	-	dua	4	-
ÜS/L5	8	2.d-1.m 3.d-1.m	abab/cccb	Geniş ayak	tam k.	dertlenme	3	Ülker
ÜS/L6	8	2.d-2.m 3.d-1.m 4.d-1.m	abab/cccb	Döner ayak	-	evlad sevgisi	4	Ülker
ÜS/L7	11	-	abab/cccb	İkili ayak	yarım k.	aşk	3	Nuri Çırağı

Tablo 3: ÜS/C ve ÜS/İ hikâyelerindeki şiirler.

ÜS/İ hikâyesinde 8 şiir ve ÜS/C hikâyesinde 7 şiir olmak üzere toplam 15 şiir yer almaktadır. Şiirlerin tamamı âşık tarzında söylenmiştir. Teknik özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

Ölçü:

ÜS/İ hikâyesinde yer alan şiirlerin dört tanesi (ÜS/İ1, ÜSE/4, ÜS/İ6, ÜS/İ7) 8’li hece ölçüsü ile diğer dört şiir ise 11’li hece ölçüsü ile söylenmiştir.

ÜS/C hikâyesinde ise şiirlerin dört tanesi (ÜS/C1, ÜS/C3, ÜS/C5, ÜS/C6) 8’li hece ölçüsü ile diğer üç şiir ise 11’li hece ölçüsü ile söylenmiştir.

Her iki hikâyede de şiirlerin bütün mısraları incelendiğinde ölçüsü bozulan veya durak sorunu olan mısralar görülmektedir:

ÜS/İ hikâyesinde;

ÜS/İ2 numaralı şiirin 2. dördlüğünün 3. mısrasında (Halim sana ayan Allahım) ve 4. dördlüğün 2.mısrasında (Hasret koydular kavim gardaşa) 11’li hece ölçüsüne uymamaktadır. 1.dördlüğün 3. mısrasında, 2.dördlüğün 1.mısrasında ve 4.dördlüğün ilk iki mısrasında 4+4+3 durak düzeni bozulup 6+5 durak düzenine geçilmiştir.

ÜS/İ3 numaralı şiirin 1.dördlüğünün 1. mısrası (Yerin göğün kainatın sahibi) mısrasında durak düzeni 4+4+3 ile başlamış ama diğer mısralarda 6+5 ile devam etmiştir. 3. dördlüğün son mısrasında (Çare yetir bu ataşa yaradan) durak²³ düzeni 6+5’ten 4+4+3 düzenine geçmiştir.

ÜS/İ4 numaralı şiirin 2. dördlüğünün ilk üç mısrasında 3+2+3 şeklinde 8’li hece ölçüsüne uymayan bir durak kullanılmıştır. 3.dördlüğün ilk mısrasında 2+4+2 şeklinde, 4. dördlüğün 2. ve 3. mısralarında 3+2+3 şeklinde, 5.dördlüğün ilk üç mısrasında 2+3+3 şeklinde durak düzeni görülmektedir.

ÜS/İ5 numaralı şiirin 2.dördlüğünün 2. mısrasında 6+5 olan durak düzeni bozularak 5+6 şeklinde söylenmiştir.

ÜS/İ6 numaralı şiirin 4.dördlüğünün 1. mısrası 3+2+3 şeklinde 8’li heceye uymayan bir durağa sahiptir.

²³ “Hece ölçüsüne uyum sağlayan öğelerden biri de durak (duygu)lardır. Dizelerin belli bölümlere ayrılması duyguyu oluşturur. Hece ölçüsünde dizeler iki ya da daha çok parçaya bölünür. Dizelerin bu bölüm yerlerine “durak” denir.” (Artun, 2017:60)

ÜS/İ7 numaralı şiirin 4. dördlüğünün 1.mısrası 3+2+3 , 2.mısrası ise 2+3+3 şeklinde durak düzenine sahiptir.

ÜS/C hikâyesinde;

ÜS/C1 numaralı şiirin 2. dördlüğünün ilk iki mısrasında 3+3+2 şeklinde 8’li hece ölçüsüne uymayan bir durak düzeni vardır. 3.dördlüğün 3. mısrasında ise 3+2+2 şeklinde durak düzeni kullanılmıştır.

ÜS/C2 numaralı şiirin 2.dördlüğünün 1. mısrasında (Neydi suçum nedir günahım) ve 4. dördlüğün 3. mısrasında (Elveda diyorum sıla arkadaşlarım) 11’li hece ölçüsünden çıkmıştır. 2.dördlüğün 3. mısrasında, 3. dördlüğün 3.mısrasında ve 4.dördlüğün 2. mısrasında 4+4+3 şeklindeki durak değiştirilerek 6+5 şeklinde söylenmiştir.

ÜS/C3 numaralı şiirinin 2.dördlüğün ilk üç dizesi ile 3. dördlüğün ilk üç dizesinde 4+4 şeklindeki durak düzeni yerine 3+2+3 şeklinde sekizli hece ölçüsüne uymayan duraklar kullanılmış.

ÜS/C4 numaralı şiirinin 1.dördlüğünün 1. ve 3. mısralarında 6+5 durağı yerine 4+4+3 durağı kullanılmış. 2.dördlüğün 2.mısrasında ise 7+4 şeklinde on birli hece ölçüsünde kullanılmayan bir durak vardır. 4. dördlüğün 2. mısrası (Senin kendi hikmetin sıra bağışla) ve 3.mısrası (Binbir ismin bire bağışla) 11’li hece ölçüsüne uymamaktadır.

ÜS/C5 numaralı şiirde ise 2.dördlüğün 1.mısrasında 2+3+3 ve 3.dördlüğün 1.mısrasında 3+2+3 şeklinde sekizli hece ölçüsüne uymayan duraklar söylenmiştir.

ÜS/C6 numaralı şiirin 2.dördlüğünün 2.mısrasında 2+3+3, 3.dördlüğün ilk iki mısrasında ve 4.dördlüğün 1.mısrasında 3+3+2 şeklinde sekizli heceye uymayan duraklar kullanılmıştır.

Kafiye Düzeni ve Ayak:

ÜS/İ hikâyesinde yer alan şiirlerin ilk dörtlüklerini incelediğimizde kafiye düzeninin 1 şiirde (ÜS/İ1) aaab, 6 şiirde (ÜS/İ2, ÜS/İ3, ÜS/İ4, ÜS/İ5, ÜS/İ6, ÜS/İ7) abab, 1 şiirde ise (ÜS/İ8) xbyb şeklinde koşulduğu görülmektedir.

Şiirlerde 4 adet döner ayak, 1 adet dar ayak ve 3 adet geniş ayak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yine dört adet şiir (ÜS/İ1, ÜS/İ3, ÜS/İ6, ÜS/İ11) tam kafiye ile söylenmiştir.

ÜS/İ hikâyesinde yer alan altı şiir (ÜS/İ2, ÜS/İ3, ÜS/İ5, ÜS/İ6, ÜS/İ7, ÜS/İ8) 4 dörtlük ile bir şiir (ÜS/İ1) 3 dörtlük ile bir şiir ise (ÜS/İ4) 5 dörtlük ile söylenmiştir.

ÜS/C hikâyesinde yer alan şiirleri ilk dörtlükleri incelendiğinde kafiye düzeninin 6 şiirde (ÜS/C1, ÜS/C2, ÜS/C3, ÜS/C5, ÜS/C6, ÜS/C7) abab, 1 şiirde ise (ÜS/C4) abxb şeklinde koşulduğu anlaşılmıştır.

Şiirlerde 5 adet döner ayak, 1 adet geniş ayak ve 1 adet ikili ayak kullanılmıştır. Bir adet şiir (ÜS/C5) tam kafiye ile bir şiir ise (ÜS/C7) yarım kafiye ile söylenmiştir.

ÜS/C hikâyesinde bulunan şiirleri tahlil ettiğimizde üç şiirin (ÜS/C2, ÜS/C4, ÜS/C6) 4 dörtlük ile dört şiirin ise (ÜS/C1, ÜS/C3, ÜS/C5, ÜS/C7) 3 dörtlük ile söylendiği görülmüştür.

Mahlas:

Hikâyelerde yer alan şiirlerde çeşitli mahlaslar²⁴ kullanıldığı görülmektedir. ÜS/İ hikâyesinde bir şiirde (ÜS/İ1) Mevlüd İhsanî , altı şiirde (ÜS/İ2, ÜS/İ3, ÜS/İ4, ÜS/İ5, ÜS/İ6, ÜS/İ7) Ülker, bir şiirde ise (ÜS/İ8) Çırağı mahlasları kullanılmıştır. ÜS/C hikâyesinde bir şiirde (ÜS/C1) Veysel, dört şiirde (ÜS/C2, ÜS/C3, ÜS/C5, ÜS/C6) Ülker, bir şiirde (ÜS/C7) Nuri Çırağı mahlasları kullanılmıştır. Bir şiirde ise (ÜS/C6) mahlas kullanılmamıştır.

Karşılaşmalar:

ÜS/İ ve ÜS/C hikâyeleri incelendiğinde karşılaşma şeklinde şiir söylenmediği görülmüştür.

²⁴ “Mahlas: Sözlük anlamı “kurtulacak yer” olup “saflik, halislik, gönül temizliği” anlamındaki Arapça “halas” kelimesinden gelir. Türk halk şiirinde ve âşıklık geleneğinde âşıkların ikinci bir isim kullanmaları bir anlamda onların imzasıdır. Türk kültüründeki ad alma geleneğinin devamı sayılan mahlasın kökeni totemizm ve destani devirlere kadar uzanmaktadır. Âşıklık geleneğinde âşıkların mahlas alması genel kabul gören görüşe göre üç şekilde gerçekleşir:

- a. Şeyh veya pir elinden içilen badeden sonra şeyh veya pirin âşığa mahlasını söylemesi .
- b. Üstatlar veya İmamlar vasıtasıyla.
- c. Âşıkların kendi kendilerine mahlas bulmaları yoluyla.

Doğu Anadolu ve Azerbaycan yöresi âşıklarınca kullanılan “tapşırma” şeklinde de adlandırılmıştır.” (Artun, 2014:339)

Şiirlerin kıyaslanması:

Âşık ÜS/C hikâyesinde döşeme bölümünde sesini ısıdırmak ve dinleyicileri hikâyeye hazırlamak amacıyla Âşık Veysel'in "Uzun İnce Bir Yoldayım" adlı türküsünü (ÜS/C1) söylemiştir. ÜS/İ'de döşeme bölümünde yer alan ilk türkü ise (ÜS/İ1) ustası Mevlüt İhsanî'nin "Tunca dünya" redifli türküsüdür. Her iki hikâyede yer alan bu türküler üç dörtlük şeklinde yer almaktadır. Konuları açısından dünyanın geçiciliği noktasında ortak sayılabilirler.

ÜS/C hikâyesinin olay örgüsüne bağlı ilk şiiri ise (ÜS/C2) Ülker Sultan'ın cezalandırılması sonucunda memleketinden uzak diyarlara götürülürken söylemiş olduğu "Sılam sana seyrettiğim bu gündür." nakaratlı şiirdir. ÜS/İ'de de olay örgüsünün aynı noktasında bu şiir ile karşılaşmaktayız. Bu şiir de "Sılam sana seyrettiğim bu gündür." nakaratı ile söylenmiştir. Her iki şiir de Ülker Sultan'ın memleketinden haksız yere sürgün edilmesi sebebi ile duymuş olduğu üzüntüyü dile getirmektedir.

Her iki hikâyede de şiirler dört dörtlükten oluşmaktadır. ÜS/C2 ve ÜS/İ2 şiirlerinin ilk dörtlükleri aynı olmakla beraber diğer dörtlüklerinde bazı farklılıklar görülmüştür. Bu farklılıklar şu şekilde örneklenebilir: ÜS/İ2'nin 2. dörtlüğünün birinci mısrasında "Dilerim babama galmasın ahım." cümlesi ÜS/C2'nin 2. dörtlüğünün 3. mısrasında da görülmektedir. Bunun gibi başka örnekler de olmakla birlikte bir şiirde bulunup diğerinde olmayan mısralar da vardır. ÜS/C1'nin 3. dörtlüğünün 2. mısrasında "Ne yazık ki ben beçare giderim." cümlesi geçerken ÜS/C2'nin 3. dörtlüğünün 2. mısrasında "Bu dağları yara yara giderim." cümlesi görülmektedir.

ÜS/C hikâyesinin üçüncü şiiri sihirli gül sebebi ile hamile kalan Ülker Sultan'ın ormanda yalnız başına bırakıldıktan bir süre sonra doğum yapması sonucunda söylenmektedir. "Nenni küçük yavrum nenni." nakaratı ile söylenen bu şiir (ÜS/C3) üç dörtlükten oluşmaktadır. ÜS/İ hikâyesinde ise olay örgüsüne bağlı olarak söylenen üçüncü şiiri farklıdır. Bu şiir "Yaradan" redifli ve dört dörtlükten oluşan bir şiirdir. Bu şiir (ÜS/İ3) ormanda terk edilen Ülker Sultan'ın etrafındaki hayvanlardan korkması ve yalnız kalması sonucu Allah'a dua etmesini anlatmaktadır.

ÜS/C hikâyesinin dördüncü şiiri olay örgüsünde Ülker Sultan'ın Şahzede ile yaptığı evlilik gecesi zifafa girmeden önce karşımıza çıkmaktadır. (ÜS/C4) “Beni mahcup etme insan içinde.” nakaratlı bu şiir dört dörtlükten oluşmaktadır. Sihirli bir doğum yapmış olan Ülker Sultan'ın Şahzede'ye kızıoğlankız teslim olmak için Allah'a yalvarmasını anlatmaktadır. ÜS/İ hikâyesinin dördüncü şiiri (ÜS/İ4) ise ormanda yalnız kalan Ülker Sultan'ın bir süre sonra erkek bir çocuk doğurması hasebiyle söylenen “ Nenni küçük yavrum nenni” nakaratlı şiirdir. Bu şiir beş dörtlükten oluşmaktadır. Bu şiir ÜS/C3 şiiri ile benzerlik göstermektedir. Fakat ÜS/C3 şiirinden iki dörtlük fazladır.

ÜS/C hikâyesinin beşinci şiiri ise annesinin Ejder Diyarı'na geldiğini öğrenen Ülker Sultan'ın onun yanına gittiğinde annesinin kendisini tanımazlıktan gelmesi sonucu annesine yapmış olduğu yakınma sonucu görülmektedir. (ÜS/C5) “Anam” redifli bu şiir üç dörtlükten oluşmaktadır. ÜS/İ hikâyesinin beşinci şiiri ise Şahzede ile evlenen Ülker Sultan'ın zifaf gecesi öncesi eşine kızıoğlankız olarak teslim olmak amacıyla Allah'a yakarışlarını anlatmaktadır. “Beni hacil etme insan içinde.” nakaratlı bu şiir ise dört dörtlükten oluşmaktadır. Bu şiir ÜS/C4 şiiri ile benzerlik gösterse de bazı mısraları tamamen farklıdır.

ÜS/C hikâyesinin altıncı şiiri olay örgüsüne bağlı son şiir olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiir Ülker Sultan'ın aile efradına erkek çocuğunun sırrını anlatması sonucu ve çocuğun bülbül olup uçuşması ile görülür. “Gitti yavrum daha gelmez.” nakaratlı bu şiir (ÜS/C6) dört dörtlükten oluşmaktadır. ÜS/İ hikâyesinin altıncı şiiri ise uzun süredir annesini görmeyen Ülker Sultan'ın annesinin kendisini tanımazlıktan gelmesi sonucu söylediği “Ana” redifli şiirdir. Bu şiir (ÜS/İ6) dört nakarattan oluşmaktadır. ÜS/C5 şiiri ile genelde aynı mısralara sahip olan bu şiir de bir dörtlük fazladır. Mısraların bazıları farklı olmakla birlikte bazılarında da kelime farklılıkları göze çarpmaktadır. Misal olarak ÜS/C5 şiirinin 3. dörtlüğün 4. mısrası “Nasıl düştü yolun anam.” şeklinde görülürken ÜS/İ6 şiirinin 4. dörtlüğünün 4. mısrası “Nedir böyle halin ana.” şeklinde görülmekte. Yine ÜS/C5 şiirinin 3. dörtlüğünün 3. mısrası “Nerde babam gardaşlarım.” iken ÜS/İ6 şiirinin 4. dörtlüğünün 3. mısrası “ Hanı babam gardaşlarım.” şeklindedir.

ÜS/C hikâyesinin yedinci ve dua bölümü öncesinde yer alan şiiri Âşık Nuri Çırağı'ya ait olan “ Unutamadım” adlı şiiridir. Bu şiir üç dördlükten oluşmaktadır. Hikâyenin olay örgüsü ile bağı yoktur. Âşık bu şiirinde sevdiğine olan hasretini anlatmaktadır. ÜS/İ hikâyesinin yedinci şiiri ise Ülker Sultan'ın erkek çocuğunun sırrını ailesine anlatması sonucunda çocuğun kuş olup uçuşu sebebiyle söylediği şiirdir. “Gitti yavrum daha gelmez.” nakaratlı bu şiir dört dördlükten oluşmaktadır. ÜS/C6 şiiri ile benzerlik göstermektedir. İlk iki dördlüğü ÜS/C6 ile benzerlik göstermekte iken son dördlükler farklıdır.

ÜS/İ hikâyesinin olay örgüsünden bağımsız olan dua bölümü öncesinde âşık tarafından söylenen şiiri ise “Eğilir” redifli şiirdir. Bu şiir (ÜS/İ8) dört dördlükten oluşmaktadır. Şiirin genelinde bütün varlıkların Allah'a secde etmesi ona itaat etmesi anlatılmaktadır.

2.4.2. BB/İ - BB/E

Şiir No	Ölçü	Duraksız Mısralar	Kaf. Düzeni (İki Dörtlük)	Ayak	Kafiye Çeşidi	Konu	Dörtlük Sayısı	Mahlas
BB/E1	11	1.d-3.m 2.d-4.m	abab/cccb	Dar ayak	tam k.	ilim	4	Nuri Çırağı
BB/E2	8	1.d-3.m 1d.4.m	aaba/ccbc	Döner ayak	-	torun hasreti	6	Senem/Ahmet Ağa
BB/E3	11	1.d-2.m 2.d-1.m 3.d-2.m	abab/cccb	Döner ayak	-	ayrılık	3	Senem
BB/E4	11	2.d-1.m	abab/cccb	Döner ayak	-	hasret	6	Hüseyin
BB/E5	11	1.d-3.m	abxb/cccb	Geniş ayak	yarım k.	dua	3	Hüseyin
BB/E6	11	1.d-3.m	abab/cbcb	Döner ayak	-	kavuşma	6	Süheyla/Hüseyin
BB/Ü1	8	2.d-1.m 3.d-1.m	abab/cbcb	Döner ayak	-	aşk	3	Derviş Yunus
BB/Ü2	8	1.d-4.m	aaba/ccbc	Döner ayak	-	torun hasreti	6	Senem/Ahmet Ağa
BB/Ü3	11	1.d-3.m 2.d-2m	abab/cccb	Geniş ayak	yarım k.	sevgiliye sitem	3	Hüseyin
BB/Ü4	8	1.d-1.m 4.d-3.m	abab/cccb	Döner ayak	-	ayrılık	4	-
BB/Ü5	11	1.d-3.m	abxb/cccb	Geniş ayak	yarım k.	dua	3	Hüseyin
BB/Ü6	11	1.d-1.m 3.d-1.m	abab/cccb	Döner ayak	-	kavuşma	4	Hüseyin
BB/Ü7	11	2.d-3.m 3.d-3.m	abab/cbcb	Döner ayak	-	kavuşma	8	Süheyla/Hüseyin

Tablo 4: BB/E ve BB/İ hikâyelerindeki şiirler.

BB/İ hikâyesinde 6 şiir ve BB/E hikâyesinde 7 şiir olmak üzere hikâyelerde toplamda 13 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin tamamı âşık tarzı halk şiiri olarak söylenmiştir. Teknik özellikleri şu şekildedir:

Ölçü:

BB/İ hikâyesinde yer alan altı şiirden biri (BB/İ2) 8’li hece ölçüsü ile diğerleri ise (BB/İ1, BB/İ3, BB/İ4, BB/İ4, BB/İ5, BB/İ6) 11’li hece ölçüsü ile söylenmiştir.

BB/E hikâyesinde yer alan şiirlere baktığımızda ise toplamda yedi şiir olduğunu görmekteyiz. Bu şiirlerden üçü (BB/E1, BB/E2, BB/E4) 8'li hece ölçüsü ile dördü ise (BB/E3, BB/E5, BB/E6, BB/E7) 11'li hece ölçüsünün kullanıldığını görmekteyiz.

Hece ölçüsü ile söylenmiş olan bu şiirler incelendiğinde bazı mısralarda hece ölçüsüne uyulmadığı ve durak düzeninin bozulduğu görülmektedir. Bunları şu şekilde açıklayabilir:

BB/İ hikâyesinde;

BB/İ1 adlı şiirde 1. dördlüğün 3. mısrasında (Heç bir eşya kemalını bulmamış), 2.dördlüğün 2. mısrası (İnsanlarda kemâlatı ararlar) ve 3. mısrasında (Kara taşı balyozunan kırarlar), 3.dördlüğün 2. mısrasında (İnsanlara yukarıdan bakarlar) yine 4. dördlüğün 3. mısrasında 6+5 11'li durak düzeninden çıkılarak 4+4+3 durak düzeninin kullanıldığı görülmektedir.

BB/İ2 adlı şiirde 1. dördlüğün 3. ve 4. mısralarında (Kuş uçmaz kervan göçmez - Yıkılsın böyle bağlar) ve 2. dördlüğün 2.ve 4. mısralarında (Güzel başını böyle bağlar - Ne etsin böyle bağlar) durak yapısının 4+4 durak düzeninden çıkılarak 3+4 şeklinde kabul görmeyen bir durak düzeni ile oluşturulduğu görülmüştür. Ayrıca bu mısraların diğer dördüklere nazaran 8'li hece ölçüsüne uymadığı da anlaşılmıştır.

BB/İ3 adlı şiirde ise 1. dördlüğün 2. mısrası(Gitme Hüseyim koyma dillerde beni), 2. dördlüğün 1. ve 4. mısraları ve 3. dördlüğün 2. mısrasında 6+5 durak düzeninin dışına çıkıldığı görülmektedir. Ayrıca bu mısraların 11'li hece ölçüsüne uymadıkları da görülmektedir.

BB/İ4 adlı şiirde 1. dördlüğün 1. mısrasında (Duman aldı Diyarbekir düzünü), 2. dördlüğün 1. mısrasında (Mail oldun mu galdın ela gözüne), 5. dördlüğün 1. mısrasında (Neler oldu Diyarbekir düzünde), 6. dördlüğün 1. mısrasında (Kara oldu Hüseyinin yazısı) 6+5 durak düzeninden çıkılarak 4+3+3 durak düzenine uyulmuştur. Yine 2. dördlüğün 1. mısrasında 11'li hece ölçüsünün bozulduğu görülmektedir.

BB/İ5 adlı şiirde ise 1. drtlgn 3. mısrasında (Altı günde var eyledi dünyayı) 6+5 durak düzeninden çıkılarak 4+4+3 durak düzeninin kullanıldığı ve 1. drtlgn 1. mısrasında (Al bu arzu halım esen rüzgâr) 11’li hece ölçüsünün dışına çıkıldığı gözlemlenmiştir.

BB/İ6 adlı şiirde 1. drtlgn 3. mısrası (Bacı söyle ne beklersin yolları), 2. drtlgn 3. mısrası (şaşakaldım bu dünyanın halına), 3. drtlgn 2. mısrasında (Kimin için bekliyorsun yolları) 6+5 durak düzeni yerine 4+4+3 durak düzeni kullanılmıştır.

BB/E hikâyesinde;

BB/E1 adlı şiirde 2.drtlgn 1. mısrası ve 3. drtlgn 1. mısrasında durak düzeninin bozulduğu görülmektedir.

BB/E2 adlı şiirde 1. drtlgn 3. ve 4. mısralarında (Kuş uçmaz kervan geçmez - Yıkılsın böyle bağlar) ve 2. drtlgn 4. mısrasında (Ne yapsın buna bağlar) 4+4 durak düzeninden çıkılarak 3+4 şeklinde kabul görmeyen bir durak düzeni görülmektedir. Ayrıca bu mısraların 8’li hece ölçüsünde uymadıkları anlaşılmaktadır.

BB/E3 adlı şiirde 1. drtlgn 3. mısrası, 2.drtlgn 2. mısrası, 3. drtlgn 1. ve 4. mısrasında durak düzeninin ve ölçü sayısının bozulduğu grlmştir.

BB/E4 adlı şiirde ise 1. drtlgn il  mısrasında 3+3+2 şeklinde kabul görmeyen bir durak düzeni kullanılmıştır. 4.drtlgn mısralarında da duraktan çıkılmıştır. 1. ve 3. mısralarda 5+3 gibi bir durak düzeni, 2. mısrasında 6+3 şeklinde kabul görmeyen bir durak düzeni, 4. mısrasında ise 6+2 şeklinde bir durak düzeni karşımıza çıkar. Ayrıca bu 2. mısranın 8’li hece ölçüsüne uymadığı gözlemlenmiştir.

BB/E5 adlı şiirde 1. drtlgn 3. mısrasında (Altı günde halk eyledi dünyayı) durak düzeni 4+4+3 şeklinde kurularak 6+5 düzeninden çıkılmıştır. Yine 1. drtlgn 1. mısrasında (Al bu arzu halım esen rüzgâr) hece ölçüsüne uyulmadığı görülmektedir.

BB/İ6 adlı şiirde 1. dörtlüğün 1. ve 3. mısralarında 4+4+3 şeklinde kurulan durak düzeni 6+5 durağına uyamamaktadır. 3. dörtlüğün 1. mısrasında 4+4+3 durak düzenine uyularak 6+5 durak düzeninden çıkılmıştır. Ayrıca bu şiirin sonuna iki dörtlükten oluşan maniler eklenmiştir. Bu maninin ikinci dörtlüğü kesikli mani örneğidir.

BB/İ7 adlı şiirde 2. dörtlüğün 3. mısrasında, 3. dörtlüğün 2. mısrasında, 4. dörtlüğün 1. ve 2. mısrasında 6+5 durak düzeninden çıkılıp 4+4+3 durak düzeninin kullanılmıştır. 4. dörtlüğün 3. mısrasında (Hüseyin gardaşımın bacısı benem) 11’li hece ölçüsüne uyulmadığı anlaşılmaktadır.

Kafiye Düzeni ve Ayak:

BB/İ hikâyesindeki şiirlerin ilk drtlklerinin kafiye düzenini incelediğimizde kafiye düzeninin 4 şiirde (BB/İ1, BB/İ3, BB/İ4, BB/İ6) abab 1 şiirde (BB/İ2) aaba bir şiirde ise (BB/İ5) abxb uyak düzeni kullanıldığı görülmektedir.

Hikâyede yer alan dört şiirde döner ayak kullanıldığı bir şiirde dar ayak ve bir şiirde de geniş ayak kullanıldığı görülmektedir. Bir şiirde (BB/İ1) tam kafiye bir şiirde ise (BB/İ5) yarım kafiye kullanılmıştır. Hikâyede yer alan 3 şiirde (BB/İ2, BB/İ4, BB/İ6) 6 dörtlük, 2 şiirde (BB/İ3, BB/İ5) 3 dörtlük ve 1 şiirde (BB/İ1) 4 dörtlük şeklinde söylenmiştir.

BB/E hikâyesindeki şiirlerin ilk dörtlükleri incelendiğinde 5 şiirde (BB/E1, BB/E3, BB/E4, BB/E6, BB/E7) abab 1 şiirde (BB/E2) aaba ve 1 şiirde (BB/E5) abxb uyak düzeni kullanıldığı anlaşılmıştır.

Hikâyede yer alan 5 şiirde (BB/E1, BB/E2, BB/E4, BB/E6, BB/E7) döner ayak kullanılmış, kalan iki şiirde (BB/E3, BB/E5) ise geniş ayak kullanılmıştır. Döner ayak kullanılan şiirleri ayırdığımızda geriye kalan iki şiirde de yarım kafiye göze çarpılmaktadır. Hikâyede yer alan 3 şiirde (BB/E1, BB/E3, BB/E5) 3 dörtlük, 1 şiirde (BB/E2) 6 dörtlük, 2 şiirde (BB/E4, BB/E6) 4 dörtlük, 1 şiirde (BB/E7) 8 dörtlük şeklinde koşulmuştur.

Mahlas:

Her iki hikâyenin şiirlerinde de farklı mahlasların kullanıldığı görülmektedir. BB/İ’de bir şiirde (BB/İ1) Nuri Çırağı, iki şiirde (BB/İ4, BB/İ5) Hüseyin, bir şiirde ise (BB/İ3) Senem mahlası kullanıldığı görülür. Bu şiirlerin dışında iki adet karşılaşma tarzı şiir vardır ki bu şiirlerde (BB/İ2, BB/İ6) sırasıyla Senem/ Ahmet Ağa ve Süheyla/Hüseyin mahlasları kullanılmıştır. BB/E’de ise bir şiirde (Derviş Yunus), üç şiirde (BB/E3, BB/E4, BB/E6) Hüseyin mahlaslarının kullanılmış bir şiirde ise (BB/E4) mahlas kullanılmamıştır. Bunların dışında yine iki şiir (BB/E2, BB/E7) karşılaşma tarzı söylenmiş ve sırasıyla mahlas olarak Senem/ Ahmet Ağa ve Süheyla (Bacı)/ Hüseyin kullanılmıştır.

Karşılaşmalar:

BB/İ ve BB/E hikâyelerinde karşılaşma şeklinde söylenmiş dört şiir bulunmaktadır. BB/İ’de bulunan karşılaşma şeklindeki şiirlerden BB/İ2 toplamda 6 dörtlükten oluşmakta ve Senem ile Ahmet Ağa arasında karşılıklı söylenmektedir. BB/İ6 adlı şiir de karşılaşma şeklinde olup toplamda 6 dörtlükten oluşmaktadır. Süheyla ile Hüseyin arasında karşılıklı söylenmektedir.

BB/E’de karşımıza çıkan karşılaşma şeklindeki şiirlerden BB/E2 6 dörtlükten oluşmakta ve Senem ile Ahmet Ağa arasında söylenmektedir. BB/E7 adlı şiir ise 8 dörtlükten oluşmakta ve Süheyla ile Hüseyin arasında karşılıklı söylenmektedir.

Şiirlerin Kıyaslanması:

Âşık BB/E hikâyesinin döşeme bölümünde olay örgüsünden bağımsız olarak Yunus Emre’nin “Neylerem” redifli şiirini söylemiştir. Bu şiir (BB/E1) üç dörtlükten oluşmaktadır. Şiirde Allah aşkı ile yanan bir insanın başka şeyleri umursamaması anlatılmaktadır. BB/İ hikâyesinin döşeme kısmında ise âşık musannifi olduğu “Beyler” redifli şiirini söylemiştir. Bu şiir (BB/İ1) dört dörtlükten oluşmaktadır. Şiirde eğitimin önemi hocaya saygı gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Hikâyelerin döşeme kısımlarında yer alan şiirler birbirinden farklı şiirlerdir.

BB/E hikâyesinin olay örgüsü ile bağlantılı ilk şiiri Hüseyin ile Senem’i evlendiren Ahmet Ağa’nın torun sahibi olamaması sebebi ile dert yanmasını

anlatmaktadır. Bu şiir (BB/E2) atışma şeklinde görülmektedir. Toplamda altı dördlükten oluşmaktadır. BB/İ hikâyesinin ikinci şiiri de olay örgüsüne bağlı olarak Ahmet Ağa'nın yeni evlendirmiş olduğu oğlu Hüseyin'den torun beklemesi ama bu isteğine kavuşamaması sonucu gelini Senem ile karşılıklı söyledikleri şiirlerden oluşmaktadır. Bu şiir (BB/İ2) altı dördlükten oluşmaktadır. BB/E2 ve BB/İ2 şiirleri konu ver dördlük bakımından aynı sayılırlar. Dördlüklerin mısraları da genel olarak birbirine benzemekle beraber bazı mısraların dördlük içerisindeki yeri veya mısralarda yer alan bazı kelimeleri değişmektedir.

BB/E2'nin 4. dördlüğünün 2. mısrasında geçen "Sıcak yerde kar olur mu." cümlesinin BB/İ2'nin 4. dördlüğünün 1. mısrasında görülmesi ve BB/E2'nin 1. dördlüğünün 2. mısrasında " Yar başını böyle bağlar." cümlesinin BB/İ2'nin 1. dördlüğünün 2. mısrasında "Yar kemerin böyle bağlar." şekline dönüşmesi yukarıda belirtilen hususlara örnek olarak gösterilebilir.

BB/E hikâyesinin olay örgüsü ile bağlantılı 3. şiiri ise Hüseyin'in sırrını ifşa eden eşi Senem'e sitem ettiği ve uzaklara gideceğini belirttiği şiirdir. Bu şiir (BB/E3) üç dördlükten oluşmaktadır. BB/İ hikâyesinin 3. şiiri ise kocasının sırrını ifşa eden Senem'in gitmek isteyen Hüseyin'i kararından vaz geçirmek için söylediği şiiridir. Bu şiir (BB/İ3) üç dördlükten oluşmaktadır. BB/E3 ve BB/İ3 şiirleri olay örgüsünün aynı noktasında ortaya çıkmış olsa da konu ve içerik bakımından birbirinden tamamen farklı şiirlerdir.

BB/E hikâyesinde Hüseyin Senem'e küsüp gurbete gider. Hüseyin'in babası sabah namazı vakti Hüseyin'i göremeyince gelini Senem'e Hüseyin'i sorar. O da kayınbabasına Hüseyin'in gittiğini şiir ile haber verir. "Gitti." redifli bu şiir (BB/E4) olay örgüsüne bağlı dördüncü şiirdir ve dört dördlükten oluşmaktadır. BB/İ hikâyesinde BB/E hikâyesinde görülen olay örgüsüne rastlanmaz. BB/İ hikâyesinin dördüncü şiiri Hüseyin'in gurbetten dönme kararı sonrası Senem'i gelin olarak götürülen kervana denk geldiğinde söylediği şiirden oluşmaktadır. "Baba nerden aldız allı gelini." nakaratlı bu şiir (BB/İ4) altı dördlükten oluşmaktadır.

BB/E hikâyesinde olay örgüsü ile bağlantılı olarak karşımıza çıkan beşinci şiir Gurbetten dönen Hüseyin'in Senem'i gelin olarak götürülen kervan ile

karşılaşmadan evvel Allah'a yapmış olduğu münacatı anlatan şiidir. Bu şiir (BB/E5) üç dörtlükten oluşmaktadır. BB/İ hikâyesinde Hüseyin Senem'i götüren kervan ile karşılaşır ve onlara ölmediğini şiir ile anlatır. Böylece Kervan Senem'i tekrar köyüne götürmeye kara verir. Fakat Hüseyin eski hastalığının hala devam ettiğini bilmektedir. Bu sebeple Allah'a münacatta bulunur. Bu münacat hikâyenin beşinci şiidir. Bu şiir (BB/İ5) üç dörtlükten oluşmaktadır. BB/E5 ve BB/İ5 şiirleri hem dörtlük sayısı bakımından hem de mısralar bakımından benzer şiirlerdir. Bazı mısralarda ufak farklılıklar görülmektedir. BB/E5'in 3. dörtlüğünün 2. mısrası "Gözyaşım bir defter eyledim hece." cümlesi iken BB/İ5'in 3. dörtlüğünün 2. mısrasının "Yazsam kitap etsem alır mı hece." şeklinde görülmesi örnek olarak gösterilebilir.

BB/E hikâyesinde Gurbetten dönen Hüseyin Senem'i gelin olarak götüren kervana rastlayınca ölmediğini anlatmak için türkü söylemeye başlar. Bu türkü hikâyenin olay örgüsüne bağlı altıncı şiidir. Bu şiir (BB/E6) dört dörtlükten oluşmaktadır. Âşık bu şiirin sonuna iki dörtlükten oluşan bir mâni de eklemiştir. Bu şiir BB/İ4 şiiri ile konu olarak ve bazı dörtlükler açısından benzerlik göstermektedir. Fakat BB/İ4 şiiri dörtlük sayısı bakımından daha fazladır. BB/İ hikâyesinde Hüseyin köye doğru gelirken çeşme başında kardeşi Süheyla ile karşılaşır ve aralarında karşılaşma şeklinde türkü söylenir. Bu türkü BB/İ hikâyesinin altıncı şiidir. Bu şiir (BB/İ6) toplamda altı dörtlükten oluşmaktadır. Konu olarak kardeşlerin hasret gidermesini anlatır.

BB/E hikâyesinin yedinci şiiri Hüseyin'in köye dönerken kardeşi ile karşılaşmasını anlatır. Bu şiir (BB/E7) sekiz dörtlükten oluşmaktadır. Bu şiir BB/İ6 şiiri ile konu ve dörtlük bakımından benzerlikler barındırmaktadır. BB/İ hikâyesinde yedinci şiir yoktur.

Her iki hikâyede de diğer hikâyelerde görülen dua bölümü öncesi olay örgüsü ile bağlantısız şiirler yoktur.

Âşık Nuri Çırağı'dan yönlendirilmiş farklı ortamlarda derlediğimiz usta malı bu dört hikâyeyi şiir yönünden mukayese ettiğimizde şunları gördük:

Âşık şiirlerini belli bir ezgi ile saz eşliğinde söylemektedir. Âşık hikâyelere başlarken dört hikâyede de farklı şiirler ile başlamıştır. Bu şiirler âşığın sesini ısıtması bağlamında önemli olduğu için hikâyenin olay örgüsü ile bağlı olmayan şiirler olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında dinleyicinin eğitim seviyesine göre bu şiirlerin didaktik bir üslup ile söylendiği görülmüştür. Hikâyelerin olay örgüsü içerisinde yer alan şiirleri kıyasladığımızda ÜS/C2 ile ÜS/İ2 adlı şiirlerin konu ve dörtlük sayısı olarak aynı olduğunu fakat içerik bakımından bazı farklılıklar olduğunu gördük. ÜS/C3(3 dörtlük) ile ÜS/İ4 (5 dörtlük) adlı şiirlerinde konu ve içerik olarak aynı olmasına rağmen dörtlük sayısında farklılıklar görülmektedir. ÜS/C4 ile ÜS/İ5 şiirlerinin de konuları ve dörtlük sayıları aynıdır. ÜS/C5(3 dörtlük) ile ÜS/İ6(4 dörtlük) şiirleri dörtlük sayısı yönünden farklıdır. ÜS/C6 ile ÜS/İ7 adlı şiirlerinde içerik kısmında bazı farklılıklar olmakla beraber dörtlük sayılarının aynı olduğu görülmüştür. BB/İ2 ile BB/E2 adlı şiirler konu ve dörtlük sayısı bakımından aynıdır. BB/İ4(6 dörtlük) ile BB/E6 (4 dörtlük) şiirlerinin konuları aynı ama dörtlük sayıları farklıdır. BB/İ5 ile BB/E5 şiirleri de konu ve dörtlük sayısı yönünden aynı ama bazı içerik farklılıklarına sahiptir. BB/İ6 ile BB/E7 şiirlerinin de konu ve dörtlük sayısı aynıdır.

Konu bakımından değerlendirildiğinde BB/İ ve BB/E adlı hikâyelerde bazı şiirlerin bir hikâyede varken diğerinde olmadığı görülmüştür. Misal vermek gerekirse BB/E'de Senem Hüseyin'in sırrını ifşa ettiğinde âşık burada Hüseyin'in ağzından bir şiir (BB/E3) söylemekte fakat bu şiire BB/İ'de yer vermemektedir. Bunun yerine BB/İ'de bu olaydan hemen sonra Senem'in ağzından Hüseyin'e söylenen bir şiire (BB/İ3) yer vermektedir. Bu şiire de BB/E'de rastlanmaz. Yine BB/E'de Senem Hüseyin gittikten sonra kayınbabasına durumu arz ederken bir şiir (BB/E4) söylemekte. Bu şiir BB/İ'de görülmez. Bu duruma bir örnek daha vermek icap ederse ÜS/İ'de Ülker Sultan yalnız başına ormanda bırakıldığında bir alkış mahiyetinde şiir (ÜS/İ3) söylemekte. Bu şiir ÜS/C'de görülmez.

Bu şiirlerin dışında kalan şiirler ise ya hikâye öncesi sesini ısıtma ve dinleyiciyi hikâyeye hazırlama amacı ile söylenmiş ya da hikâye sonunda dua kısmından önce söylenmiştir.

Tüm bu kıyaslama sonucunda yönlendirilmiş farklı ortamlarda icra edilen benzer metin hikâyelerin şiirlerinin olay örgüsü ile bağlantılı olarak aynı olduğu fakat şiirlerin dörtlük sayısı bakımından ya da mısralarda yer alan kelimeler yönünden farklılıklar gösterdiği anlaşılmıştır. Yine bu hikâyelerde olay örgüsüne bağlı olarak bir hikâyede yer alan şiirin diğesinde olmadığı görülmüştür. Bu durum kendisine sorulduğunda şunları söylemiştir:

“Âşığın o andaki atmosfere uyusudur. Orada ki gelişi düşüncesidir. Yani şiiri Hüseyin’de söyler Senem’de söyler. Ne Hüseyin söylemiştir ne Senem söylemiştir. Hepsi hikâyenin yapımcısıdır. Bir irticalen söylediğimiz gibi uzatmamız içi oraya bir türkü sokarız. Hüseyin bakalım burda ne dedi, Senem bakalım ne dedi gibi. İkisi de geçerlidir. Şiirlerin ana teması, ana merkezi bozulmaz. Şimdi mesela bu hikâyeyi bir Reyhanî’den dinlersin bir de Mevlüt İhsanî’den dinlersin. Şimdi önce hangisi söylemiş. Mevlüt İhsanî söylemiş ama Reyhanî ne yapmış? Reyhanî getirmiş ondan öğrenmiş fakat içine bazı karışımlar yapmış. Yani nasıl karışımlar yapmış? Kızın babası ile oğlanın babasının adlarını değiştirmiş. Bu hikâyecinin kendi varlığı. Şimdi ben o hikâyede Hüseyin’in giderken söylediği türkü yoktur. Onu ben orda o anda söylemişim. Böyle bir kaynağına gelmiş. Ama nazım kısmı ana teması bozulmaz hikâyenin. Ama ben genelde Mevlüt Usta’nın anlattığı hikâyeler üzerinden anlatıyorum. İlave satırlar sözler oluyorsa o andaki akışına bakıyor o işin. Böyle ağlar böyle bağlar, yar başını böyle bağlar değişmiş olmuş yar kemerini böyle bağlar. O da olur o da olur.” (Karataş, 2021e)

Âşık Nuri Çırağı şiir söylemede mahir bir âşık olmakla beraber usta malı hikâyelerde yer alan şiirlerin teknik açıdan bazı kusurlar barındırdığı anlaşılmaktadır. Bu hikâyelerin usta malı olması ve uzun süre sonra âşık tarafından anlatılması hasebiyle böyle bir durumun ortaya çıkmış olduğu görülmüştür. Hikâyelerin deşifreyon işlemi yapıldıktan sonra âşık ile yapılan görüşmelerde şiirler kendisine

okunmuş ve teknik açıdan kusurlu olan mısraları düzeltilmiştir.²⁵ Hikâyelerin olay örgüsüne bağlı olmayan şiirlerinde teknik açıdan kusur görülmemektedir. Dikkat edildiğinde bu şiirlerin usta malı değil, âşığın kendisine ait olan şiirler olduğu anlaşılmıştır. Âşık Nuri Çırağı başarılı bir hikâye anlatıcısıdır. Hikâyelerin olay örgüsü ile bağlı olan şiirlerini ustasının anlattığı hikâyelere uygun biçimde aktarmaktadır. Bu açıdan baktığımızda hikâyede yer alan şiirlerin geleneğin temsili bağlamında başarılı olduğu görülmektedir.

²⁵ Âşığın hikâyelerde yer alan teknik açıdan kusurlu olan şiirlere yapmış olduğu düzeltmeler metinler kısmında verilmiştir.

2.5. DİL VE ÜSLUP

“Âşığın anlatım biçimi, kelime seçimi, söz dizimi ve anlatım yolları ile ortaya çıkar. Şiirde öz ve biçim bir bütün oluşturur. Âşığın düşünce dünyası, aldığı eğitim, içinde bulunduğu sanat ve kültür ortamı, âşığın dilini ve anlatım biçimini belirler. Ayrıca âşıklar, işledikleri konulara göre anlatım biçimini belirlerler.” (Artun, 2008:73). “Halk hikayeciliğimiz, geniş bir coğrafyada gelenek içinde yetişmiş anlatıcılar tarafından kurulmuştur. Gelenek içinde yüzlerce yıl içinde büyük bir halk hikayeciliği antolojisi oluştuğunu söylemek yanlış olmaz. Yeni yetişen anlatıcılar bu antolojiyi okuyarak, dinleyerek, anlatarak yetişmişlerdir. Anlatıcı bir taraftan antolojiyi tekrar ederken, bir taraftan da yeni açılımlar da bulunur.” (Altun, 2007:165). “Sanatçı kendine özgü bir dil dünyası olan söyleyicidir. Bu söylemede dil, anlatımı etkili kılan niteliktir. Anlatımı etkili hale getiren dil özelliklerinden birkaçını şöyle sıralayabiliriz: Yerel kelimeler, yerel deyimler, yeni yaratımlara yönelik, ikilemeler, pekiştirmeler, imgesel kelime öbekleri, atasözleri ve deyimler, vd.” (Artun, 2017:69).

“Roman yazarı hem kişileri hakkında bilgi verebilir, hem onların ağzından konuşabilir, hem de kendi kendilerine konuştukları zaman okuyucunun onları dinlemesini sağlayabilir.” (Forster, 2019:126).

“Üslup, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceri ile söze veya özellikle yazıya dökmek, dile hayatıyet kazandırmak demektir, Temelde anonim bir karakter taşıyan dil, sanatkarın mesajından, düşünce ve felsefesinden gelen destekle özelleşir, üslup boyutu kazanır. Bu dönüşümde sanatkarın veya yazarın mizaç ve felsefesi asıl rolü oynar.” (Tekin, 2020:178).

2.5.1. Anlatma ve Gösterme Teknikleri

“Romanın, bir bakıma ön örneği olan destan türünde, hikâye anlatan kişi, hep ön plandadır. Bu kişinin konumunu belirlemek gerekirse, anlatılacak hikâyeyi okuyucuya nakleden aracı konumundadır. Hikâye ile okuyucu arasındadır ve tasarlanmış bir vakayı dinleyicilere doğrudan aktarır.” (Tekin, 2020:199). “Bir dilin kendi beğeni ve kurallarına en uygun şekilde yazılıp söylenmesine ‘anlatım’ denir.” (Artun, 2017:75).

“Gösterme yönteminin tipik uygulamaları, bir romanda yer alan diyalog parçalarıdır. Okuyucu bu parçalarda yer alan olay, duygu ve düşüncelere doğrudan tanık olur. Diyaloglar, olayların akışına göre ya sırf diyalog olarak verilir, yahut konuşmaların arasında birtakım bağlantı cümleleri yerleştirilerek verilir.” (Tekin, 2020:204).

Âşık Nuri Çırağı anlattığı hikâyelerde anlatma ve gösterme tekniklerini karışık bir şekilde kullanmıştır. Olayın akışına göre bu tekniklere yer vermiştir. Aşağıda anlatma ve gösterme tekniklerine her hikâyeden birer örnek verilmiştir.

Ülker sultanın kervanı devam ediyor önünde kocaman bir av alayı efendime söyleyeyim başlarında ihtiyar Merdan vezir devam ediyor kervan. Gidiyor gecenin bir payı gittiler. Sabah oldu Allah herkesin üzerine hayırlı sabahlar açsın sabah olmuştu. Şöyle dumanlı mumanlı şehri görünüyordu memleketi görünüyordu Ülker sultan anlıyordu akıbetinin nere gittiğini. (ÜS/C)

Gül satarım gül satarım diye bağıryordu. Tabii bunu duydular Ülker Sultan’a dediler. Ülker Sultan da duydu dedi ki:

-Kızlar gidin o amcanın gülünü alın getirin beş kuruş istiyorsa siz on beş kuruş verin elli kuruş verin.

-Niye?

-E bu adam demek ki çok gariban ki dilenmeden imtina ediyor. Kendine buna yüz tutmak etmiş acaba yoksa her taraf gül gülistan benim bahçemde gül mü yok falan. Kızlar gittiler:

-Amca gülünü satar mısın?

-Tabi satarım evladım niye bağıryorum?

-Ne istersin? İşte beş kuruş diyelim o günün şartlarında.

-Amca biz senin gülüne elli kuruş verirsek bize verir misin?

“Yok vermem.” dedi? Niye? Baktı ki Ali Cengiz gözlerine bu gelenler Ülker Sultan değil. Bunlar cariyeleri. Onun amacı Ülker Sultan’a vermektir gülü.(ÜS/C)

Adil Hükümdar diye bir hükümdar yaşardı. Hindistan’da zevkinde, sefasında bir hükümdardı. Çocukları vardı, ancak çok nazenin bir kızı vardı. Biricik kızını öyle büyüttüler ki öyle işlemeli dantelli bezleri efendim çocuk bezleri yaptılar sarmaladılar, öyle büyüttüler ki padişah kızı da böyle büyür. Vakta geldi ki Ülker Sultan büyüdü. Artık yavaş yavaş adı şanı da duyuluyor işte. Adil Hükümdarın böyle bir kızı var diye şey ediliyor. (ÜS/İ)

Kızlar güle oynayarak geldi Ülker Sultanın yanına. E bu padişah kızı tahsil yapmış akıllı şöyle düşündü acaba ihtiyar padişahın kızı gelir de bana biraz daha fazla para mı verir düşüncesiyle. Ülker Sultan arkadaşlarıyla beraber ihtiyarın yanına kadar uğradılar gittiler.

-İhtiyar gülünü satar mısın?

-E kızım satmazsam bağırir mıyım?

-Kaç kuruş istersin?

-Beş kuruş isterim.

Ülker Sultan devrin parası buna bir lira para verdi. Ali Cengiz’in gülünü aldı ancak Ali Cengiz gülü verdiği zaman sihirlemişti ya gülü dedik ya Ülker Sultan bir baygınlık geçirdi. (ÜS/İ)

Böyle bağlar vakta ki Diyarbakır eşrafından Ahmet Ağa isimli bir zatı muhterem yaşar zengin bir adam bağı bahçesi koyunu keçisi çobanı tarlası olan bir insan ama

dünyada darı dünyada iki çocuğu var bir oğlu var Hüseyin'di bi oğlu büyüğü zaten Hüseyin'di bi de kızı vardı Süheyla geçinip gidiyordular. (BB/E)

-Evet babama bildirdin halimi Senem.

Senem de Hüseyin'in bunları dinlediğini anlamıştı, sarıldılar birbirlerine ağladılar. "Gitme Hüseyin'im koyma dinle beni." dedi Senem. Türküler söyledi gitme yarım koyma dillerde beni, nedir suçum nedir günahım, gitme yarım dillerde koyma beni, beni koyma dillerde bağılıyor sızlıyor ama Hüseyin Bey:

Senem artık hakkını helal eyle, ben bu memlekette kimsenin yüzüne bakamam benim ne olduğum sen ifşa ettin ben gurbete gideceğim.

Ne babasına söyledi, ne anasına, ne bacısına gecenin bir payı evini terk etti.(BB/E)

Zaman oldu ki bir bahar ağzı Ahmet Ağanın bağları vardı. Bağlarda çalışıyorlardı işçiler çalışıyorlar. Ağaçların kurularını buduyorlar, diplerini gevşetiyorlar, otlarını alıyorlar. Geline baktı güvercin yavrusu gibi oğlana baktı şahin yavrusu gibi "Eh yıkılsın böyle bağları ne yapayım ki böyle bağları bu serveti bu debdebeyi ne yapayım benim oğlumun bir barı olmadı." dedi. Dedi de kendisi bir yaşlı ağaca kendi gibi bir yaşlı ağaca dut ağacına mı acaba kayısıya mı cevize mi birisine yaslandı. (BB/İ)

Sohbet ederlerken hayırdır ağa böyle buralarda işin falan mı vardı diye sordular? Ağa da doğrusunu söyledi dedi ki:

-Dostum elinizi öper, biz yaşlandık çocuğumuz var bir tane onu evlendirmek için böyle etrafta köylerde efendim mahallelerde böyle bir kız gezdim belki bir bize layık bir insan bulur da çocuğumuzu evlendiririm diye biz de efendim bu vesileyle gelmiş bulundum.

-E bi şey olmadı mı?

“Yok dedi, bir yerde heç bir yerde bir kuşumun gunduğı derler yani gönlümün razı geldiğı anlamında bir şeye rastlamadım bakalım Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder.” dedi. (BB/İ)

İncelenen dört hikâyede de hem anlatım tekniğinin hem de gösterme tekniğinin kullanıldığı görülmektedir.

2.5.2. Konuşma ve Düşünce Aktarımları

Işıl Altun, Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma adlı eserinde hikâyeleri konuşma ve düşünce aktarımı bağlamında şu şekilde değerlendirmiştir.

“Şiirli bölümlerin yanı sıra konuşma aktarımları kahramanlar arasında diyalog şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hikâyelerde konuşma aktarımları çoğunlukla bu iki biçimde cereyan etmektedir. Ancak bu iki aktarım türünün yanı sıra kullanım oranı bakımından daha seyrek de olsa yazı yoluyla yapılan konuşma aktarımları, tellal bağirtarak gerçekleştirilen konuşma aktarımları, rüyada gerçekleşen konuşma aktarımları ve işaret dili ile gerçekleştirilen konuşma aktarımları da âşığın başvurduğu aktarım yolları olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Altun 2007:173).

Âşık Nuri Çırağı da ustası Mevlüt İhsanî'den öğrenmiş olduğu hikâyeleri aynı üslup ile aktarmaktadır.

2.5.2.1. Konuşma Aktarımları

2.5.2.1.1. Doğrudan Konuşma Aktarımları

2.5.2.1.1.1. ÜS/C'de Doğrudan Konuşma Aktarımları

1. Ülker Sultan'ın cariyelerine doğru: “Gül satarım gül satarım.” diye bağıırıyordu.
2. Ülker Sultan da duydu dedi ki: “Kızlar gidin o amcanın gülünü alın getirin beş kuruş istiyorsa siz on beş kuruş verin elli kuruş verin .”
3. Kızlar gittiler. “Amca gülünü satar mısın? Tabi satarım evladım niye bağıırıyorum? Ne istersin? İşte beş kuruş diyelim o günün şartlarında. Amca biz senin gülüne elli kuruş verirsek bize verir misin? Yok vermem dedi?”
4. Evladım dedi. Baktı ki Ali Cengiz gözlerine bu gelenler Ülker Sultan değil. Bunlar cariyeleri. Onun amacı Ülker Sultan'a vermektir gülü. Vermedi. Bu

ancak vezir, vüzera padişah kızlarına layıktır. Siz bunun değerini bilemezsiniz.

5. Birileri yılanlara zehirlettiler birileri aslanlara parçalattılar herkes bir karar verdiler neticede dediler ki: “Halkın gözü önünde şehrin meydanında işte padişahın kızı da olsa ahlaksızlığı yapanlar böyle bu sonuca giderler asalım idam edelim.”
6. Bunlar idama karar verince, asmaya karar verince bir söz istedi. Söz verdiler. Dedi ki: “Sultanım herkesin fikrine saygı duyuyorum ancak benim de bir fikrim var dinleyin hoşunuza giderse kabul ederseniz uygulayın yoksa da hiç önemli değil.” Dedi ki: “Bunu assak da aslanlara parçalatsak da halk bütün bilse de bu bize helal getirir bu bize gölge düşürür işte kötü şeyler olur.” Ya ne yapalım? “Gelin biz bunu av alayınlan gönderelim ormanlara Afrika’nın derin ormanlarında Hindistan’ın efendim bıraksın gelsinler gecenin bir payında orada kurt kuş yer sahipsiz kim kimse orada ne olduğunun hiç farkına varamazlar, hiç kimse de bizim bu işlediğimiz suçu duymaz .”
7. Ancak Ülker Sultan onun geldiğini hissedince sevgili arkadaşlar o içerden acil bir şekilde feryat etti: “Hey insanoğlu bana yakın gelme ben sana haramım ben haramım sena ben anadan üryanım görme beni istemiyorum seni.” diye.
8. “Şahzede, üstündeki giysilerden birini kaldırdı ona attı. Al al giyin çık bakalım ki sen kimsin necisin ne değilsin?”
9. Dua etti Ya Rabbi demek sen beni buralara düşürttün bu ormanlara bu insanoğlunun çilesi burda bitmiştir diye
10. “Arap at seni ben yaradan benim bilmediğim bu ormanlara nasıl beni bıraktıysa ben yol bilmem iz bilmem beni buradan öyle çıkarısın.” dedi.
11. “Ya rabbi bütün halim sana ayan, şimdi bu adam bana gelecek bu çocuk kimin diye soruyorlar benim diyorum. Onlar karar verirken nasıl karar verirler bilmiyorum. Ben şimdi sana bir münacatta bulunacam.”

12. Ancak tellallar bağırttılar: “Ey ejdar halkı! Padişahımızın yeni kız torununa hangi hünerli kadın nasıl bir beşik takımı bebe takımı işler getirir kimin ki kabul olursa padişahımız onu ağırlığınca altınlan tartacak.”
13. Tellalın yanına sokuldu: “Tellal gardaş ağzına sağlık çok güzel bir şey söylüyorsun ben bu işlerin çok mahiriyim çok güzel bilirim çok güzel yaparım da ancak ne yapıyım ki fakirim kocam işte şu mahallenin danasını otlatıyor. Hiç bir şeyim yok eğer lutfeder de Allah’ın hikmetidir, bana bu bezi teli iğneyi her neyse işte o günkü şartlarda bunları temin eder getirirsen yaparsam inşallah hem beni gurtururuz hem de seni gurtururuz. Allah’a söz veriyorum seni de unutmayacam.” dedi.
14. Boynuna moynuna sarıldıysa da “Yok evladım ben senin nerden anan olayım, ben bir danacı karısıyım.” falan dedi.
15. Boynuna sarıldı. Ağladı. “Ey yavrum ya ben senin anan değilde kimim? Senden sonra babanlan tahtımızı tacımızı terk ettik, düştük seni aradık. Gah dilencilik yaptık gah hizmetgarlık yaptık gah işçilik yaptık.” Demedi ki: “Sarayımız efendim şehrimiz hüsrana uğradı, düşman istilasına uğradı.”
16. Efendim kalktı hemen kapıya dalını bastı. Dedi ki: evladım ey benim sevgili akrabam. Biz bu kızımız içi tahtımızı tacımızı terk ettik ama Allah’ını seversen evladım sana sütümü emeğimi haram ederim doğru söylemezsen. Bu çocuk kimindir kimin nesidir?
17. Sonun da dedi ki: “İşte bu çocuk, bu gülün hediyesidir.” dedi.
18. Daha nazik daha güzel falan. Bir daha açtı bir daha vallahi tam bu. Dedi ki: “Şahzedem bu adrese gideceğiz.”

2.5.2.1.1.2. ÜS/İ’de Doğrudan Konuşma Aktarımları

1. Ali Cengiz de gülünü sihirledi eline aldı padişahın kızının olduğu istikamette gül satarım gül satarım gül satarım diye bağırmaya başladı.
2. “Kızlar baksanıza dünyanın cilvesine kim edecek gülü her taraf gül bahçesi biz gül bahçesinde geziyoruz ancak adam demek ki dilenmeden toplamadan

yav ediyor ki kendisine bir meşgale bulmuş onu bahane etmiş gül satacak belki iaşesini temin edecek.”

3. Kızlara dedi ki: “Kızlar yani cariyelerine gidip bu ihtiyarın gülünü satın alın gelin. Beş kuruş istiyorsa elli kuruş verin alın gelin.”
4. İhtiyar gülünü satar mısınız? E kızım satmazsam bağırır mıyım? Kaç kuruş istersin? Beş kuruş isterim.
5. Adil Hükümdarın yaşlı bir veziri vardı o da bir köşede oturuyordu o da söz hakkı istedi dedi ki Sultanım elbette ki bir hükümdarın çocuğu kızı bu işi yaparsa hükümdar halkın hükümdarıdır gerisi ne yapar bunun cezalandırılması lazım ben de size katılıyorum ancak asmanızda aslanlara yedirmeniz de yılanlara zehirletirmeniz de katırların kuyruğunda da parçalatmanızda hepsinden biz zarar görürüz, ismimiz , şanımlarımız , adımız lekelenir. Ya? Bana kalırsa av alayını hazırlatın gecenin bir payında Ülker Sultanı da konağından alın bindirin bir devenin üzerine bir keceb ata kervan gitsin Afrikanın derin ormanlarında bir ormanlığa bırakırlar orda kurtlar yer kuşlar yer yılanlar yer kim yerse yesin hiç kimse duymaz bizim de adımız şanımlarımız lekelenmez.
6. E ormanlıklara düşünce yattı Ülker Sultan asker yattı herkes istirahat çekilince vezir dedi ki: “Arkadaşlar bakın bizim ancak bırakıp gideceğimiz yer burasıdır Ülker Sultanı.”
7. Ülker Sultan içerden feryat etti: “İnsanoğlu bana yakın gelme ben mahremim anadan üryanım bana görünme beni görme.” feryat ediyordu.
8. O zaman derler ki üstatlarımız üzerindeki kürkünü çıkardı elbisesini ağacın kovuğuna doğru attı al al giyin çık dışarı bakayım ki sen nesin.
9. Ülker Sultanı atının terkisine aldı yavrusunu kucağına sıktırdı. “Gel insanoğlu demek ki beni Allah u Teala bu ceylanın peşine taktı senin burda çilen doldu ki seni gurtaracam.”

10. Binmişti atının tergisine. “Arap at ben buralara gelemem ben buralara gelsem de yol çıkardamam. Bizi buralara getiren Yaradan bunun için getirdi . Haydi sen yolu bil dışarı çık.”
11. Hemen saraya gelir gelmez saray ceryalarına emretti: “Bu getirdiğim ormanlardan getirdiğim kadını hamamlatın yuyun yıkayın geyindirin oturtun ben onu göreceğim.”
12. Ülker sultan bir şartla dedi ki: “Eğer beni kız oğlu kız kabul edersen senlen evleniyorum zifafa girecem yoksa zehir içip öldüreceğim.”
13. Geldi bir mahalleye gitti mahallede mahallenin ileri gelenlerine dedi ki: “Ben fakirim kimsem yoktur bir karım var iki çocuğum var bana iş verin işte birinizin ahırını süpürürüz birinin sütünü sağarız birinizin hayvanını otlatırız.”
14. Tellal bağıryordu: “Ey ejdar halkı. Padişahımızın yeni kız torununa ve oğlan torununa pardon kız torununa kız olmuştu bir beşik takımı bebe takımı kim yapar getirirse kimin ki beğenilirse hükümdarımız onun dünyalığını verecek.”
15. Ülker sultanın anası bunu duymuştu benli perişan tellalın yanına sokuldu: “Tellal gardaş çok güzel bir şey söylüyorsun ben filan danacımın hanımıyım fakirim ahanda evimiz heç kimsemiz yok banada ben bu işleri çok iyi beceririm çok güzel yaparım bana da eğer iğne tel bez makas her ne ise o günün şartlarında ne gerekiyorsa alırsan Allah rızası için kendi parandan mı saraydan mı nasıl edersen alır getirirsen ben de o işi yaparım belki Allah u Teala bize de bir fırsat verir biz de bu fakirlikten kurtuluruz.” dedi.
16. Efendim hazineden buna bezini iğnesini ipliğini telini her ne gerekiyorsa aldı götürdü: “Al bacım dedi, Allah rızası için ben bunları aldım getirdim inşallah işin rast getirir beni de unutma.” dedi.
17. “Yavrum Allah’ını Peygamberini seversen doğruyu söyle senin için tahtımızı tacımızı terk ettik yerimizi yurdumuzu devletimizi milletimizi terk ettik diyar diyar dolandık sail olduk fakir olduk neler geçti başımızda neler neler Allah’ını seversen soruyorlar çocuk kimin bunun eee bu kız oğlu kız teslim olmuş bu kimdir bu gül çocuk nedir neyin nesidir kimindir kimin fesidir?”

18. Allah'a and edince: "Tamam. dedi, şimdi size anlatacam."

2.5.2.1.1.3. BB/E'de Doğrudan Konuşma Aktarımları

1. "Elin öper işte bizim delikanlı büyüdü, ev evimizde yalnız bi kızım var ona da yardımcı olsun ölmeden de yaşlandı çocukumuzun mürvetini görmek için Hüseyin'i evlendirmeye çıktım kız beğeniyorum."
2. Senem de son sözünü söylemişti: "Hüseyin'den bal bekleme demişti."
3. "Yok Senem çalışmadım da yorulmadım da ama hele otur şu yatağın başına sana bir sözüm var onu bi sana diyimde ondan sonra bakalım Mevla kerimdir, neyleriz bir bakalım ki."
4. "Gitme Hüseyin'im koyma dinle beni." dedi Senem.
5. Hüseyin Bey: "Senem artık hakkını helal eyle, ben bu memlekette kimsenin yüzüne bakamam, benim ne olduğum sen ifşa ettin ben gurbete gideceğim."
6. Hanımına dedi ki: "Hanım hele bir bu gelini sor sual et, neyin nesidir? Nedir? Ne oldu buna falan?"
7. Duttu oturdu Ahmet Ağa'ya bir mektup yazdı: "İşte ağa senin oğlun Hüseyin böyle biz Cezayir'de böyle çalıştık şöyle kazandık, böyle yaptık. İşte şöyle böyle oldu ani bir hastalığa yakalandı. Allahın emrine gitti efendim. Allah Hakka yürüdü başınız sağ olsun."
8. Bir piri ihtiyar: Ey Hüseyin senin anan var, baban var. Memleketin var, sevgilin Senemin var. Sen yeter olmadı mı artık gurbetin, ne bekliyorsun burda? ve yarı ayık yarı uyanık yavrum hiç tereddüt etme kestim." dedi.
9. Ahmet Ağa derdini anlattı: "Ey benim aziz dostum sen biliyorsun benim darı dünyada bir evladım vardı, o da gurbette öldü gelmedi. Kara Haberi geldi. Şimdi ise bu gelin bu benim evladım bunu senin gibi bir dostum senin gibi dostumun oğluna yakınımına Allah'ın emri ile köçürmek istiyorum. Sen de buna layık bir dostumsun senin oğullarının birine bekarların birine Senem'i gelin edelim." dedi.
10. "Aman Ağa böyle bir şey olur mu, böyle şeyler böyle söz olur mu?" dedi.

11. Hüseyin bir ara birinin yanına: “Gardaş düğününüz, gelininiz hayırlı olsun. Hayırdır bu ne kimin kızı kimin gelini?”
12. “Yok ya ben de buralıyım.” dedi.
13. “Ula Gardaş bu gelin değil, kız da değil. Ya ne? Bu işte şurada bir Ahmet Ağa var Ahmet Ağa'nın oğlu gitti gurbette öldü, şimdi onu Hasan Ağa'nın oğluna gelin ettik götürüyoruz ihtişamımız bu.”
14. E Hasan ağa Arif adam: “Uşaklar durun bakalım, bu işte bir şey var. Bu delikanlı biz burada yetmiş seksen adam varız. Bu bir adam. Bizden bile bu lafi demek de muhakkak bunun altında bir bit yeniği vardır.”
15. “Anladım sen türkü söylüyorsun, sen âşık falan mısın? He baba. E devam et bakalım.”
16. “Ey komşular Allahu Teala'nın hikmetini büyüklüğünü görüyor musunuz? Bu gelini ben burada bu delikanlı rastlamayaydı Hüseyin buraya rastlamayaydı acaba ben bunu götüreydim evime gelin edeydim, bu delikanlı sonradan geleydi, benim halim nice olurdu? Ben Ahmet Ağa'ya sevgili dostuma ne söyledim, yüzüne nasıl bakardım? Ya ne yapacağız? Biz bu gelini nasıl Ahmet Ağa'nın kapısından davulnan zurnaynan gelin ettik ihtişamlan bindirdiysek şimdi çevirin atlarınızın başını ben gene götüreceğim, Ahmet Ağa'nın gelinini efendim kapısına teslim edeceğim.”
17. Hüseyin atıyla aşağıya indi bacasının boynuna sarıldı: “Süheyla bacım, kardeşim Ben Hüseyin değil miyim bacım? dedi.”

2.5.2.1.1.4. BB/İ'de Doğrudan Konuşma Aktarımları

1. Bey dedi: “Allah hayırlara vesile etsin biz yaşlandık artık bizimde çocuğumuz büyüdü elhamdülillah. Evlenme çağlarına geldi biz Hüseyini evlendirmemiz lazım.”
2. “Hay hay karı.” dedi.
3. Ağa da doğrusunu söyledi dedi ki: “Dostum elinizi öper biz yaşlandık çocuğumuz var bir tane onu evlendirmek için böyle etrafta köylerde efendim

mahallelerde böyle bir kız gezdim belki bir bize layık bir insan bulur da çocuğumuzu evlendiririm diye biz de efendim bu vesileyle gelmiş bulundum.”

4. “Yok dedi bir yerde heç bir yerde bir kuşumun gunduğu derler yani gönlümün razı geldiği anlamında bir şeye rastlamadım bakalım Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder.” dedi.
5. Dostu ona dedi ki: “Ahmet Ağa sen benim dostumsun bizim burda Mardinkapı Hisar Mahallesiinde Ali İzzet Bey var fevkalade bir adamdır ailesi sülalesi fevkalade insanlardır, onun da çok güzel nazenin bir kızı var Senem isminde inşallah Allah u Teala nasip ederse ben onu senin oğluna layık görürüm.”
6. “Eh bir çocuklar birbirini görsün.” dediler.
7. “İzzet Bey benim evim yalnız ben artık gelinimi götürüleceğim düğün edeceğim, hay hay.” dediler.
8. Hüseyin bey yatarken Seneme dedi ki: “Senem ben Allah izin verirse gurbete gidecem. Niye hayırdır? Senem sen benim yedi senedir sakladığım sırrımı babama söyledin öyle ise bana artık bu yerler Diyarbakır haram olsun ben daha burada duramam.”
9. Ahmet Ağa çok yakın dostu olan Abdullah Ağa’ya bir mektup yazdı. Dedi ki: “Ağa eğer başını saçını sakalını orda ıslatmışsan burda tıraş edesin benim yanıma gelesin.”
10. “Ey ağa hayırdır hayır olsun sen bizi niye sesledin neye seslettin nasıl ettin.”
11. Dedi ki: “Ağa biliyorsun benim bir oğlum vardı. Biliyorum gurbete gitti geri dönmedi. Ordanda şimdi ölüm haberi geldi. Bu gelinde on üç on dört senedir bu evde kız oğlu kız yaşıyor. Bunu elimlen evladım olarak senin gibi yakın bir dostumun çocuklarına birine efendim küçüleyim ki bunu da düşmanlarım tarafından beni ikinci bir sefer rezil olmayayım namus rezilliği girmesin araya diye bunun için seni sesledim.”

12. Adam gine muhannetlik etmedi dedi ki: “Hüseyin ben senin için ailene böyle bir mektup yazdım ben bu hatayı yaptım beni bağışla gerisi de senin takdirine kalmış ister get ister getme.”
13. “Babam hayırlı olsun Allah hayırlı uğurlu etsin bu gelin kimin kızı kimin gelini nere gidiyor nerden getiriyor hangi köye gelin oluyor?” dedi.
14. Benim gibi boşboğazın birtanesi dedi : “Yav get işine yolcu musun nesin ne gelini bu gelin melin değil bu bir işte kız mız değil bu Hüseyin vardı burda Ahmet Ağa'nın işte oğlu gurbete gitti öldü, şimdi onun hanımını biz Abdullah Ağa'nın oğluna gelin ettik götürüyoruz.”
15. Abdullah Ağa arif adam ya: “Durun hele arkadaşlar biz burda varız kırk elli adam bu adam bir adam dur bakalım ne diyor. Evladım senin dilinin altında bir şey var sen bir şey söylüyorsun hem de ağlıyorsun.” dedi.
16. Abdullah Ağa dedi: “Ey komşular. Beni bir dinler misiniz? Komşular Allah u Teala'nın öyle bir hikmeti öyle bir cilvesi vuku buldu ki bu anda Allah'a hamd ediyorum secde ediyorum, ben bir dostumu kaybedecektim. Eğer ben bu gelini götürseydim evime inseydi onun akabinden bu adam gelseydi Hüseyin gelseydi biz ne yapardık? Neler olurdu? Belki iki dost birbirine ebedi küsecektiler. Belki arada kötülükler olacaktı. Ya? Öyleyse madem ki biz tanıdık inandık Hüseyin olduğuna Senem'e de sordular Hüseyin olduğunu söyledi inandık. Öyleyse çevirin atlarımızı ben adamın gelinini götürüp kendi evine bırakacam.”
17. Şöyle Hüseyin bir baktı ki yanında efendime söyleyim bir demir kırat üstünde piri fani bir adam. “Hüseyin geldim buyur yavrum neyi çağırdın diye şey etti.”
18. “Evladım. Senin nikahın bağlıydı hadi kestim geç git işine.” dedi ve atına kamçı vurdu çekti gitti Hızır Aleyhisselam.
19. Baktı ki bacım heç bişey anlamıyor, hemen attan aşağı indi ve Süheyla'nın kolundan tuttu. “Bacı ben gardaşın değilim de kimim?”

2.5.2.1.2. Dolaylı Konuşma Aktarımları

2.5.2.1.2.1. ÜS/C’de Dolaylı Konuşma Aktarımları

1. Duyuluyor işte Adil Hükümdarın böyle çok güzel bir kızı var, nazenin bir kızı var.
2. Adil Hükümdarın kızının bu şanını şöhretini herkes duyuyordular.
3. Tabii bunu duydular Ülker Sultan’a dediler.
4. Tabi bu duyuldu yavaş yavaş. Kızlar arasında duyuldu işte ahlaksızlık yapmış falan olmuş filan olmuş ibareleri zaman geldi ki nereye duyuldu taa saraya kadar duyuldu.
5. Bu söze karar verdiler, bu fikri benimsediler karar verdiler
6. Ülker sultan uykuya geçince sessizce tembih etmişti vezir Merdan vezir askerine.
7. Şahzedenin arkadaşları Şahzede’yi kaybettiler aradılar gece yarılarna kadar bulamadılar ve hemen şehre döndüler, hükümdara haber verdiler.
8. O zaman hükümdar çok kızdı yav ben bir hükümdarım benim oğlum bir şahzede, ormanlarda bulunan bir efendim lüzumsuz bir insanlan nasıl evlendiririm falan.
9. Çocuğu soruyordular e çocuk benim diyordu.
10. Bu da tellalın sesini duydu ama demiyordular ki biz bir padişahız şöyle oldu böyle oldu.
11. Başından geçen olayı anlattı anlattı çocuk da dinliyordu.

2.5.2.1.2.2. ÜS/İ’de Dolaylı Konuşma Aktarımları

1. Vakta geldi ki Ülker Sultan büyüdü. Artık yavaş yavaş adı şanı da duyuluyor işte Adil Hükümdarın böyle bir kızı var diye şey ediliyor. Adı şanı duyuluyordu tabi
2. Bunu duyanlardan da devrin sihirbazlarından meşhur Ali Cengiz de bunu düşürmüş duymuştu bu kızın adını Ülker Sultanın adını.

3. İhtiyar adamı duymuştular. Ülker Sultan da duymuştu.
4. Kızım bu gülü siz alamazsınız. Amca gülünü niye biz alamayız? Kızım siz alamazsınız. Bu gül vezir üzeri padişah kızlarına layıktır. Onun için size layık değildir. Ben bunu size satamam. Bir lira da verseniz satamam .
5. Ülker Sultan'nın hamile olduğu meydana çıktı.Cariyeler arasında kızlar arasında ağızdan ağıza ondan ona şehre anasına babasına kadar duyuldu.
6. Bunun için ne karar veririz diye karar arıyordular herkes her kafadan bir ses çıkıyordu asalım katırların buyruğunda efendim çekip uzatıp parçalatalım aslanlara yem edelim yılanlara zehirletelim.
7. Arkadaşlarına vezir saray ahkamına durumu anlatınca eğer babam beni bu ormanlarda bulup getirdiğim kadınlan evlendirirse ben eğlenirim diye bir haber gönderdi.
8. Padişah ne kadar kızdıysa diyecekler ki ormanlarda bir sürtük kadın bulmuş üstelik bir de çocuğu var neyin nesi çaresiz evlendirdiler.
9. Ancak soruyordular bu çocuk neyin senin, benim çocuğum diyordu, bunlar inanmıyordular.
10. Ya yavrum senin için tahtımdan oldum tacımdan oldum dilenci oldum sail oldum topladım onun bunun kirlilerini yıkadım diye ağladı boynuna sarıldı.
11. Ülker Sultan anlattı onlar dinlediler. İşte ana işte kayınbabam kayınvalidem işte babam bu çocuk bu saray bülbülü çocuk bu gülün hediyesidir deyince çocuk sanki bir güvercine taş attın uçtu geçti gitti.

2.5.2.1.2.3. BB/E'de Dolaylı Konuşma Aktarımları

1. Ahmet Ağa'nın Hüseyin'i yavaş yavaş büyüdü akıl buluğ olmuştu delikanlı olmuştu hanımıynan müşavere yapıyorlardı e bizim çocuğumuz büyüdü bunu evlendirmemiz lazım nerden bir kız buluruz diye
2. Çay ocaklarında oturur sohbet ederken dostunun bir tanesi ona hayırdır demiş buralarda ne işin var senin bu saatte zıraat zamanında ya dostum demiş.

3. Yav Ahmet Ağa demiş çok güzel bişey dedin sen de benim dostumsun senin gibi bi dostum daha var Mardin Kaplıhisar Mahallesi'nde Ali İzzet Efendi var Ali İzzet Bey var onun çok nazik güzelim nazenin bir kızı var inşallah takdiri ilahi yazmış olur senin evine de layıktır, senin oğluna da layıktır.
4. Eh bir vaktinizi ikileyin bende ailemle taraf etrafımla bi konuşayım anlayayım ondan sonra bir haberleşiriz demişler.
5. Ahmet Ağa türkü mırıldanıyordu ne diyordu böyle bağlar bu hikâye bize ordan kalma böyle bağlar yar başını böyle bağlar kuş uçmaz kervan geçmez yıkılsın böyle bağlar diyordu.
6. Senem diğer bir ağacın arkasından yaşmağını aşşığı indirdi kaynatasına böyle bağlar cevabı veriyordu.
7. Allah Allah bağban hasta bağ ne yapsın hiç bu bağdan bağ olur mu diyordu anlamıştı Ahmet Ağa.
8. Ahmet Ağa hanımına da durumu anlatmıştı, kızı Süheyla'ya da anlatmıştı durumu onlar da anlamıştılar.
9. Canım sana gurban olsun Hüseyin niye yatmadın, yoruldu mu? Bugün çok mu çalıştın, demişti.
10. Hüseyin Senem'e istinaden gördüklerini duyduklarını ve yahut kendi halini nasıl izah ediyordu.
11. Türküler söyledi gitme yarım koyma dillerde beni nedir suçum, nedir günahım? Gitme yarım dillerde koyma beni, beni koyma dillerde, bağırıyor, sızlıyor.
12. Senem utandığından diyemedi sabah namazında kaynanasına kaynatasına.
13. Hüseyin Bey'in peşine Ahmet Ağa atlılarını çağırttı, şurayı arayın, burayı arayın.
14. Ahmet Ağa Ey Hasan Ağa çevre dostlarından biri eğer sakalını orada ıslatmış san tıraş edesin gelesin diye bir mektup yazdı.

2.5.2.1.2.4. BB/İ'de Dolaylı Konuşma Aktarımları

1. Sohbet ederlerken hayırdır ağa böyle buralarda işin falan mı vardı diye sordular.
2. Sevindi tabii ki Ahmet Ağa gittiler konuştu lar durumu anlattılar.
3. Hüseyin kimseye derdini anlatamıyordu, söyleyemiyordular.
4. ikisi de kız oğlu kız yaşıyordular ama öyle bir adabı muaşerete uygun insanlar ki adabı takip ediyorlar ki bizim şu halimiz var dedikleri de yoktur.
5. Böyle bağlar yar başını böyle bağlar kuş uçmaz bülbül ötmez yıkılsın böyle bağlar diyordu.
6. Gelin Senem Hanım kayınbabasının buna imaj yoluyla bir türkü söylediğini mırıldadığını hissederek o da yaşmağını ağzına çekmiş idi bir bakalım kaynatasına ne cevap veriyordu.
7. bu da diyordu ki gül bitmez bülbül ötmez ne yapsın buna bağlar.
8. Engin yerden kar bekleme oğlun bozuk bal ne yapsın neticede açığını söylemişti. Hüseyin'den bal bekleme.
9. sabaha kadar ne kadar Hüseyin Bey e ısrar ettiyse Senem baktı çare yok
10. Senemi nişanladılar nişanladılar ama Senem kati suretle ben bunu kabul etmem dese de bir şey de diyecek hali yoktu.
11. Selam Aleykümselam düğün alayı ile karşılaştılar.
12. Abdullah Ağa hemen Senem Hanımı getirdi kendi kapısına indirdikten sonra Allah senden razı olsun demişti.

2.5.2.2. Düşünce Aktarımları

2.5.2.2.1. Doğrudan Düşünce Aktarımları

2.5.2.2.1.1. ÜS/C'de Doğrudan Düşünce Aktarımları

1. E bu adam demek ki çok gariban ki dilenmeden imtina ediyor. Kendine buna yüz tutmak etmiş acaba yoksa her taraf gül gülistan benim bahçemde gül mü yok falan.
2. Hemen hatrına şu geldi. Yav bu ihtiyar herhalde ki cariyeleri tanıdı bunlar az para verdiler. Padişahın kızı giderse daha çok verir ibaresinden, onun için vermedi gülünü.
3. Allah u Teala'ya yalvarıyor: “Ya Rabbi ben herhangi bir yolsuzluk terbiyesizlik yapmadım bu ne hikmettir.” diye.
4. Ülker sultan bir uyandı ki üzerinde kürküm yok muhannet insanlar o kürkü bile almıştılar onun üstünden efendim bir baktı hiç kimse yok vay ben nerdeyim? Rüya mı görüyorum falan? Bir o yana bir bu yana koştu. Ha anladı ki beni burada bıraktılar aslanlara yılanlara çıyanlara yem etmek için.
5. Ama bir gün sabahınan bir baktı ki tam benim ağacımın yanına arka tarafına bir ceylan iki tane yavru yapmış. Allah Allah bu da mı benim gibi sahipsiz de gelmiş buraya yavru yapmış falan.
6. Şahzede bunu görünce tuyları diken diken oldu. “Allah Allah bu vahşilerin içinde bu ormanlarda bu insan mı cin mi huri mi bu nedir?”

2.5.2.2.1.2. ÜS/I'de Doğrudan Düşünce Aktarımları

1. E bu padişah kızı tahsil yapmış akıllı şöyle düşündü acaba ihtiyar padişahın kızı gelir de bana biraz daha fazla para mı verir düşüncesiyle Ülker Sultan arkadaşlarıyla beraber ihtiyarın yanına kadar uğradılar gittiler.
2. Şahzede şaşırdı Ya Rabbi bu ne hikmet? Bu vahşilerin içinde bu ormanların derinliğinde bu ne hikmet bu insan mı ins mi cins mi bu nedir diye.

3. Adam bunu duyunca iyice tüyleri diken diken oldu Şahzede'nin Allah Allah ya bu ormanlarda bu nasıl insan konuşuyor böyle diyor.
4. Şahzede görür görmez aklı başından getti. Ya Rabbi bu ne hikmettir? Bu ormanlarda bu güzel kadın nedir? Üstelik bir de bir çocuğu var. Sen kimsin nesin mesin?
5. Beni hacil etme Ya Rabbi. Binbir ismin yüzün hürmetine bağışla. Ağlıyordu.
6. Eyvah burdada anamın isminden varmış demek istedi. Bohçayı açtılar Allah Allah ismi de anamın imzası da anamın ve biraz daha açtılar ki yapılan bebe takımı tamamen benim sanki memlekette büyüdüğüm benim sarayımda bohçamda olan beşik takımımı buraya yapmışlar.

2.5.2.2.1.3. BB/E'de Doğrudan Düşünce Aktarımları

1. Ahmet Ağa eyvah diyor, bir göğüs geçiriyor: “Ne yapayım bu kadar bağı bahçeyi malı mülkü serveti o ki benim bi torunum yok bi bağım bağı vermedi meyve vermedi?”
2. Gelin: “Ha kayınbabam sözü bana işittiriyor.”
3. Arif adam şöyle bir baktı ki: “Her gün gelen Senem değil yüz hatları bozulmuş morali bozuk, omuzları çökmüş, gözlerinde şişkinlik var, ağlamış kan çanağına dönmüş.”
4. Hüseyin'e dedi ki: “Dur ben sana öyle bir darbe vurayım ki aklın başına gelsin.”
5. Aradan zaman geçer dedi ki: “Artık ben memleketime gideceğim, yeter oldu gurbet bana.”
6. Senem aradan on üç on dört yıl geçmiş kız oğul kız yaşıyordu. Daha en ufak bir şeyi bir gün hanımıyla kendi kendine müşavere yaptılar: “Hanım bu evladımızı biz bir yakın dostumuza oğluna bir götürelim de bu da dünyada muradını alsın bir hiç olmazsa bizim oğlumuz öldü, Hüseyin öldü.”

7. Hüseyin karşılaştılar: “Allah Allah hele ya benim şansına bak yav, çoktandır ilimde ovamda düğün görmemiştim, ne güzel rastladım ne güzel bir düğün.”
8. Ahmet Ağa: “Eyvah Hüseyin Senem’siz Hüseyin ne deyim, keşke gerçekten ölmüş olsaydı, gelmeseydi. Senem gitti, Hüseyin geldi. Ben ne yaparım bundan sonra?”

2.5.2.2.1.4. BB/İ’de Doğrudan Düşünce Aktarımları

1. Hüseyin Bey gerdek gecesinde murad alıp murad verememişti. “Acaba ben Senemin güzelliğine mi kapıldım? Ordan mı bir heyecana kapıldım?” Senem de aynısını düşünüyordu.
2. Geline baktı güvercin yavrusu gibi oğlana baktı şahin yavrusu gibi: “Eh yıkılsın böyle bağları ne yapayım ki böyle bağları, bu serveti bu debdebeyi ne yapayım benim oğlumun bir barı olmadı.” dedi.
3. Hüseyin bey babasıynan hanımının birbirlerine karşılıklı türkülerini söylediklerini bir ağacın dibinden fakat çok kendini üzmüştü sıkıntıya sokmuştu. “Eyvah yedi senedir benim sakladığım sırrımı benin babama söyledin öyle mi Senem?”
4. Mehmet denilen arkadaşı: “Ulan Hüseyin dur, ben sana bir darbe atayım da sen gör gününü.” dedi.
5. Ahmet Ağa düşündü taşındı: “Benim bir kızım var bir de gelinim var o da benim evladım o da benim evladım ben ne yaparım bari hiç olmazsa oğlum öldü bunu elimle bir yere gelin edeyim. Belki orda mürüvvet olur da onu ben de Hüseyin’in çocukları diye severim.” diye düşündü adam.
6. Atlılar döndüler ancak Hüseyin de atını sürüyordu ama içine bir pişmanlık girdi. “Ya Rabbi ben de heç bir değişiklik yok ben gene eski hastalığımı efendim yaşıyorum. Ne yaparım ben, nasıl ederim?” düşünüyordu.

2.5.2.2.2. Dolaylı Düşünce Aktarımları

2.5.2.2.2.1. ÜS/C’de Dolaylı Düşünce Aktarımları

1. Bu da tuttu bu kızı görmek için kendini ihtiyar bir kıyafete soktu

2. Onun amacı Ülker Sultan'a vermektir gülü.
3. Bedensel kendinde bir şeyler hissettiğini fark etti. Bir şeylerin olduğunu fark etti.
4. Fakat gül öyle bir güzel gül ki burnunun önünden kaldırmak istemiyor, kokluyor.
5. Ülker sultan anlıyordu akıbetinin nere gittiğini. Tahsilli insan akıllı insan ha kendinin de bir suçlu olduğuna inanmıyordu.
6. İşte sarayı vardı, cariyeleri vardı hep onları hayal ederek şöyle geriye dönüyor bir bakalım Ülker sultan ilk türküsünü ne söylüyor -ÜS/C2-
7. Çocuk bir yanda kendi bir yanda. Acaba bir yudum su vereni mi var? Yavrusunu bir ağaca bir beze saranı mı var? Saçlarını okşayanı mı var? Baygınlığını, terini, sileni mi var?
8. Tam böyle ağacın yanına doğru atını sürmüş ki artık neye mal olursa olsun dedi olan olmuştu kılıcını okunu yayını hazırlamıştı.
9. Ancak Şahzede öyle bir tutuldu ki Ülker Sultan'a gecesini gündüzünü onunla geçirmek onun yüzüne bakmaktan başka hiçbir şey düşünmüyor.
10. Bir padişah gelinidir bu, anladı durumu. Padişahın gelini. Ben şimdi buna ananım dersem bunun efendim kıymeti girilir. Bu hüsrana uğrar.
11. Kanaat ettiler ki karar verdiler ki bu bir kervancı kızıdır veya hanımıdır işte o çocuk da onlarındır. Demek ki çocuk kervancıdır neden eşkıya tarafından efendim o benim diye şey ediyor.
12. Allah Allah. Böyle yüreğine bir burkukluk geldi. Şöyle bohçayı açtı açtıkça baktı ki sanki benim beşik takımımı buraya koymuş göndermişler. Daha nazik daha güzel falan. Bir daha açtı bir daha vallahi tam bu.

2.5.2.2.2.2. ÜS/İ'de Dolaylı Düşünce Aktarımları

1. Adil Hükümdar diye bir hükümdar yaşardı Hindistan'da zevkinde sefasında bir hükümdardı çocukları vardı ancak çok nazenin bir kızı vardı biricik kızıydı.
2. Ülker Sultanı görme bahanesiyle belki de ona bir kötülük etme bahanesiyle bir gülü sihirledi okudu üfledi devir sihirbazların dönemi.
3. Ali Cengiz baktı ki bunların hiçbiri hükümdarın kızları değil.
4. Kendinde başka haller hissetmeye başladı yani kadınsal bir hallerden geçtiğinin farkına varıyordu veya hissediyordu.
5. Hekimler gönderttirildi, muayene ettirildi ve iş gerçek olduğunu düşününce Adil Hükümdar vezirlerini on ikilerini bütün erkanını topladı
6. Anlıyordu, merhametli bir insandı anlıyordu onun derdinden halinden.
7. Kalktı ne asker var ne vezir var ne hiç kimse var yani ne var aslanlar kükrüyor ceylanlar kaçıyor yılanlar sürünüyor envai türlü ormanlarda e bu Afrika Ejder diyarının ormanları derin balta girmemiş ormanlar.
8. Ülker Sultan hayata diz vurdu doğum yaptı dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı.gül aynı taze gül hem gülünü kokluyor hem yavrusunu kokluyor neye saracaktı yavrusunu bezi mi vardı elbisesi mi vardı kundağı mı vardı heç bişeyi yoktu.
9. Baktı ki artık sona geldim ben öleceğim.
10. Fakat şöyle bir karara vardılar bu belki bir kervancının personelinden karısıdır kızıdır demek ki efendim eşkıyalar bunları tarumar ettiler bu da kendini ormanlara attı bu da buna rastladı getirdi düşüncesine varmıştılar.
11. Şurda tanınırım burda tanınırım derken şura senin bura senin burda dana yaydı burda hizmetkarlık etti burda bilmem ne yaptı derken güne bir gün nereye geldi beyim kızının olduğu ejdar şehrine geldi.
12. Ülker sultan da var beyi de var bir bohçaya adını atınca benli perişan yazıyordu ya anasının adıydı şöyle bir hafif burkukluk geçirdi.

13. Anası gelir gelmez kızını tanıdı ama tanımamazlıktan geliyor gelen bir padişah gelini şahzede hanımı e bense danacının hanımıyım. Nedir acaba kızım mahcup olma heç tanımamazlıktan geldi.

2.5.2.2.2.3. BB/E’de Dolaylı Düşünce Aktarımları

1. Efendim anlatırdı üstatlarımız kaşlar kara gözler ela yanaklar yare burun piyale yanaklar lale efendim aya doğma ben doğayım güne doğma ben doğayım nazik nazenin güzel bir kızcağız Ahmet Ağa’nın çok hoşuna gitmiş ve durumu anlatmışlar.
2. Hasta olduğunu anlatmıştı babası.
3. Biz haberi nerden verelim Hüseyin Bey’den verelim yakışıklı delikanlı Senem’inin yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti anlamıştı üzülmüştü onlara görünmeden dinledi ve gene görünmeden çekti evine gitti.
4. Senem de Hüseyin’in bunları dinlediğini anlamıştı.

2.5.2.2.2.4. BB/İ’de Dolaylı Düşünce Aktarımları

1. Görüşmüşütle Hüseyin ile Senem hanım efendim bu günkü gibi değil de uzaktan birbirlerini gördüler veyahut çok şey olarak görüşütle.Beğenmişütle takdir de bu Allah’ın -gaderi de bu.
2. Yedi yıldır bağ besledim ben bu bağdan bal isterim Senem fevkalade anlıyordu
3. Evet bağban bozuk bağ ne yapsın heç bu bağdan bar olur mu anlıyordu Ahmet Ağa
4. Hala ısrar ediyordu sözleri anlamamış değildi anlıyordu
5. Senem’e efendim bir kötülük gelir halal gelir ben ikinci üçüncü bir yarayı kaldıramam düşüncesiyle iyisi mi ben bunu elimle gelin edeyim diye düşünüyordu adam.

6. Eyvah bu haberi duyan Hüseyin yedi yerden beli bükülmüştü
7. Herkes hayretler içine düşmüştü herkes ne olduğunu anlamamıştılar.
8. Hüseyin kendinde o rüyadan sonra kendinde başka haller hissetmeye başladı yani kendinde bir kuvvet kudret hissediyordu, bir delikanlı olduğunu hissediyordu.

Hikâyeler konuşma ve düşünce aktarımları bağlamında incelendiğinde doğrudan konuşma aktarımında ÜS/C hikâyesinde 18 ÜS/İ hikâyesinde 18 BB/E hikâyesinde 17 BB/İ hikâyesinde 19 aktarım dolaylı konuşma aktarımında ise ÜS/C hikâyesinde 11 ÜS/İ hikâyesinde 11 BB/E hikâyesinde 14 BB/İ hikâyesinde 12 aktarım görülmektedir. Düşünce aktarımlarında ise doğrudan düşünce aktarımlarında ÜS/C hikâyesinde 6 ÜS/İ hikâyesinde 6 BB/E hikâyesinde 8 BB/İ hikâyesinde 6 aktarım dolaylı düşünce aktarımında ÜS/C hikâyesinde 12 ÜS/İ hikâyesinde 13 BB/E hikâyesinde 4 BB/İ hikâyesinde 8 aktarım görülmektedir.

2.6. ANLATIM KALIPLARI

2.6.1. Kalıp Sözler - Formeller

“Halk hikâyeleri genellikle klişe bir cümle ile başlar. Ancak bu klişe cümleler daha çok yazılı metinlerde görülür. “Râviyânı Ahbâr, nâkilânı âsâr, muhaddisânı ruzigâr şöyle rivayet ederler ki vb.” (Alptekin, 2013:43).

İncelenen dört hikâyede de başlama formelleri, geçiş formelleri, özet amaçlı formeller ve bitiş formelleri görülmektedir. Örnekler şu şekilde sıralanabilir.

2.6.1.1. Başlama Formelleri

“Hikâyelerde asıl olaya geçmeden önce söylenen kalıp sözlerdir. Bunlar genellikle bir hitap şeklinde karşımıza çıkmaktadırlar.” (Altun, 2007:201).

1. Bugünkü anlatacağım konu da ilmin daha değişik işlediği dönemlerde Tılsımcılar var hatta hükümdarların yanında Remcileri vardı. Yani sihirbazları vardı. (ÜS/C)
2. “Vesfii hikâyet ustalarımızdan, himmet ustalarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz olmasın gamınız, hayra dönsün son encamınız.” (ÜS/C)
3. O zaman, hep beraber bir dinleyelim bu kısacık hikâyemiz ne olur. (ÜS/C)
4. Biz hikâyemize kaldırdığımız yerden devam edelim gençler. (ÜS/C)
5. Hikâyemize başlarken önce memleketimize, milletimize, devletimize Cenab-ı Allah iyilik ihsan eylesin kötülük düşünenlere fırsat vermesin akıllı deli bu ülkenin hep vatandaşıyız hep beraber yaşayalım. (ÜS/İ)
6. O zaman diyelim ki vesfi hikâyet pirimizden himmet ustalarımızdan kalan yadigarlar olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün sonunuz encamınız. (ÜS/İ)
7. Vaktaki Adil Hükümdar diye Adil Hükümdar diye bir hükümdar yaşardı hindistanda zevkinde sefasında bir hükümdardı çocukları vardı. (ÜS/İ)

8. Sevgili dostalarım, bugün gene bir hikâye anlatacam Allah kısmet ederse dilimin döndüğü kadar ustalarımızdan öğrendiğimiz vesile veçhile. (BB/İ)
9. Votka ki Diyarbakır aşiretlerinden Ahmet Ağa isimli zengin etrafta sevilen fevkalade bir insan vardı. (BB/İ)
10. Vesfi hikâyet pirimizden, himmet ustalarımızdan, kalan yadigarlar olsun deminiz olmasın gamınız hayra dönsün sonunuz encamınız. (BB/İ)
11. Böyle Bağlar, yar başını böyle bağlar; kuş uçmaz, kervan geçmez, yıkılsın böyle bağlar. Bu bir hikâyedir, bu hikâyelerde üstatlarımız anlatırlar bizde anlatırız. (BB/E)
12. Vaktaki Diyarbakır eşrafından Ahmet Ağa isimli bir zatı muhterem yaşar. (BB/E)
13. Diyelim ki vesfi hikâyet pirimizden himmet vuslatlarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz, olmasın gamınız hayırlara dönsün sonunuz encamınız. Allahu teala vatanımıza, milletimize, devletimize, ordularımıza, birliğimize, beraberliğimize gölge düşürtmesin helal getirtmesin. (BB/E)

2.6.1.2. Geçiş Formelleri

1. Gel zaman git zaman sevgili gençler şeriatta ar olmaz, Ülker Sultan'ın hamile olduğu ortaya çıktı. (ÜS/C)
2. Bir bakalım Ülker sultan ilk türküsünü ne söylüyor ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz programımız devam ediyor. (ÜS/C)
3. Günün birinde karanlık ormanlardan içeriye girdiler. (ÜS/C)
4. Biz nerden haber verelim gün geldi ki yaşayan Ülker sultan burada bir gün bir sabah namazı hayata iz vurdu dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. (ÜS/C)
5. Ben de söyleyeyim siz de dinleyin var olun sağ olun. (ÜS/C)
6. Günler böyle geçti. (ÜS/C)

7. Aradan üç yıl geçmişti ki bu ceylan bu şekilde devam ediyor. Ülker Sultan burda hayatını idame ettiriyor. (ÜS/C)
8. Biz size nerden haberi verelim değerli gençler. (ÜS/C)
9. Sevgili gençler: “At ayağı külünk olur, âşık dili yürük olur.” derler üstadlarımız. Bu söze karar verdiler, bu fikri benimsediler karar verdiler av alayını o günün şartlarında ava gidiyorlar ya av alayı da vardı alayı hazırlattılar. (ÜS/C)
10. Bunlar gitsinler ben size bir türkü söyleyeyim. (ÜS/C)
11. Bunlar burda dursunlar ben size nerden haber verelim gençler ben size hükümdardan kimdi o hükümdar Ülker Sultan’ın babası? (ÜS/C)
12. Ben size nerden haber vereyim? Gün oldu kü zifafa girecekler. (ÜS/C)
13. E bunlar yaşaya dursunlar aradan günler birbirini kovalıyor, günler ayları aylar yılları kovalıyor zaman geldi gel zaman git zaman Ülker Sultan’ın Şahzede’den bir kız çocuğu oldu. (ÜS/C)
14. Derler ki üstadlarımız sevgili gençler: “Tellal da gitti kendi kesesinden mi aldı hazineden mi aldı buna istenilen ne varsa bezi neyin iğnesini ipliğini getirdi verdi.” (ÜS/C)
15. Ama Ülker Sultan bir bakalım burda ne diyor gençler, onu diyelim bakalım hep beraber dinleyelim. (ÜS/C)
16. Biz nerden haberi verelim? Bir gün herkes bir arada oturuyorlar, o çocuk da gülden olan çocuk da Ejdar Hükümdarı kendisiylen yedirip içirip yanında yatırıyor. (ÜS/C)
17. Vakta geldi ki Ülker Sultan büyüdü. (ÜS/İ)
18. Adı şanı duyuluyordu tabi “At ayağı külünk olur, âşık dili yürük olur.” bunu duyanlardan da devrin sihirbazlarından meşhur Ali Cengiz de bunu düşürmüş duymuştu bu kızın adını Ülker Sultanın adını. (ÜS/İ)

19. Biz sözü uzatmayalım Ali Cengiz çekip gitmişti bunlarda gelmişler konaklarına saraylarına zaman ilerledikçe bir ara Ülker Sultan'ın hamile olduğu meydana çıktı. (ÜS/İ)
20. Tabi bu bizim söylediğimiz gibi hemen saniyede olmuyor bu işler. Zaman geldi ki bir alay hazırlandı av alayı hazırlandı. (ÜS/İ)
21. Derler ki ustalarımız. (ÜS/İ)
22. Hem ağlıyordu hem devesinin üstünde bir bakalım ki neler söylüyordu biz ne söyleyelim dinleyenler ne dinlesin Allah herkesi var etsin. (ÜS/İ)
23. Bir bakalım bu arada ne mırıldanıyordu ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz. (ÜS/İ)
24. Bir gün bir baktı ki benim ağacımın yanı başına bir ceylan çift yavru yapmış. (ÜS/İ)
25. O zaman derler ki ustalarımız üzerindeki kürkünü çıkardı elbisesini ağacın kovuğuna doğru attı al al giyin çık dışarı bakayım ki sen nesin. (ÜS/İ)
26. E tabi bu böyle bir iki dakkalık bir iki saatlik iş değil. Şahzede gecenin karanlığında ormanlarda yavaş yavaş ilerlerken biz nerden haber verelim? (ÜS/İ)
27. Bunlar burda yaşasın dursun.biz size haberi nerden verelim.biz size haberi Ülker Sultanın babası Adil hükümdardan verelim. (ÜS/İ)
28. Zaman geldi bey nerden haber verelim. Ülker Sultandan haber verelim (ÜS/İ)
29. Gel zaman git zaman ustalarımızın dediği gibi: “At ayağı külüng olur âşık dili yürük olur.” (BB/İ)
30. Gün geldi ki delikanlı ey bir babanın bir oğlu, yakışıklı genç, aşiret çocuğu, o günün zenginlerinden. (BB/İ)
31. Gel zaman, git zaman bunlar ayları geçti seneleri geçti kız oğlu kız yaşıyorlar. (BB/İ)

32. Zaman oldu ki bir bahar ağzı Ahmet Ağanın bağları vardı. (BB/İ)
33. Biz haberi nerden verelim Hüseyin Bey'den verelim yakışıklı delikanlı Senem'inin yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti, anlamıştı. (BB/E)
34. Zaman geldi, insandır hani derler ki: "İnsan oğlu çiğ süt emmiştir." ve doğrudur. (BB/E)
35. E âşık dili yürük olur, at ayağın külüng olur efendim. Ha şura senin ha bura benim geceler geldi, gündüzler geldi, yattı, kalktı, efendim Hüseyin güne bir gün nereye geldi? Türkiye hudutlarından içeri girdi. (BB/E)
36. Hüseyin gele dursun, biz size haberi nerden verelim sevgili gençler? (BB/E)

2.6.1.3. Özet Formelleri

Âşık hikâyeleri anlatırken bazı yerlerde olayı hızla toparlamak amacıyla özet amaçlı formeller de kullanmıştır. Bu formellere dört hikâyede de rastlanılmaktadır.

1. Kızlar arasında duyuldu işte ahlaksızlık yapmış falan olmuş filan olmuş ibareleri zaman geldi ki nereye duyuldu taa saraya kadar duyuldu. (ÜS/C)
2. Babasına, anasına kadar iletildi. (ÜS/C)
3. Şahzedenin arkadaşları Şahzede'yi kaybettiler aradılar gece yaralarına kadar bulamadılar ve hemen şehre döndüler, hükümdara haber verdiler. (ÜS/C)
4. Artık yavaş yavaş adı şanı da duyuluyor işte Adil Hükümdarın böyle bir kızı var diye şey ediliyor. (ÜS/İ)
5. Cariyeler arasında kızlar arasında ağızdan ağıza ondan ona şehre anasına babasına kadar duyuldu. Ülker Sultan'nın yedi sekiz aylık hamile olduğunu öğrendiler. (ÜS/İ)
6. Ejdar hükümdarı askerler geri gitmiştiler, oğlunun kaybolduğunu şey yapmıştı alaylar (ÜS/İ)
7. Sevindi tabii ki Ahmet Ağa. Gittiler, konuştular, durumu anlattılar. (BB/İ)

8. Bir gün Hüseyin Bey bütün başından geçen bu olayları bu arkadaşına anlattı. (BB/İ)
9. Ahmet Ağa'nın çok hoşuna gitmiş ve durumu anlatmışlar. (BB/E)
10. Herkes meseleyi anlamıştı biliyorlar. Ahmet Ağa hanımına da durumu anlatmıştı kızı Süheyla'ya da anlatmıştı durumu, onlar da anlamıştılar. (BB/E)
11. Hüseyin Senem'e istinaden gördüklerini duyduklarını ve yahut kendi halini nasıl izah ediyordu. (BB/E)
12. Hüseyin de başından geçenleri bu arkadaşına anlattı. (BB/E)

2.6.1.4. Bitiş Formelleri

Âşık Nuri Çırağı hikâyeleri iyi dilek ve dua sözleri ile bitirmektedir. Bu durum dört hikâyede de görülmektedir.

1. Evet sevgili gençler hoşunuza getti inşallah değil mi? Şimdi hikâyemizi dinledik ben söyledim şimdi sıra sizde. Soracağınız takıldığınız herhangi bir şey varsa sorun yoksa kalkın gidin evinize ben de gideyim evime. (ÜS/C)
2. Öyle ise biz Allah'ımıza hamd ediyoruz,onun önünde secde ediyoruz.O'nun huzurunda eğiliyoruz.Olur mu bu işler olur efendim.Bu dünyanın her şeyi olur.Ülker sultanın hikâyesi böyle kısacıkta olsa kabul buyurun. Ben ustam mevlüt ihsaniden öğrenmişim. Allah makamını cennet eylesin.Efendim tabi biz onlar kadar anlatamayız onlar usta mahir insanlardı. Böylece anlatmış oldum inşallah bir başka zamanda bir başka hikâye ile beraber oluruz. Size sağlık diliyorum Allah'a emanet olun. (ÜS/İ)
3. Eh dünya, dünya bu ya. Senem iner Süheyla biner. Dünya bu biri indi, biri bindi. Hikâyemiz de burda sona erdi. Allah bütün üstadlarımıza rahmet eylesin. Geçmişlerimize. Dinleyenlere de sağlık afiyet olsun efendim. Sağ olun var olun. (BB/İ)
4. Efendim ben herkese hayırlı günler diliyorum, bu kısacık hikâyeyi anlattık. Allah üstadlarımıza bize kadar bırakanlara da rahmet eylesin. Efendim ben de

Nuri ırağı olarak o âşıklığı oradan efendim bıraktım, buraya geldim sevgili gençler. (BB/E)

Hikâyeleri formeller bakımında incelediğinde başlama formeli, geçiş formeli, özet formeli ve bitiş formeli olmak üzere dört formele de örnek olduğu görölmektedir. Başlama formeli ÜS/C hikâyesinde 4 ÜS/İ hikâyesinde 3 BB/İ ve BB/E hikâyelerinde ise üçer tane görölmüştür. Geçiş formeli ÜS/C’de 16, ÜS/İ’de 12, BB/İ’de 4 ve BB/E’de 4 şeklinde görölmektedir. Özet formeli BB/E’de 2 diğer hikâyelerde üçer tane görülür. Bitiş formeli ise dört hikâyede de 1 adet görölmektedir.

2.6.2. Deyimler

“Deyimler asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimedenden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır.” (Elçin, 1986:642).

Erman Artun “Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü” adlı eserinde deyimlerin en az iki kelimedenden oluştuğunu, deyimleri oluşturan kelimelerin büyük ölçüde gerçek anlamı dışında kullanıldığını, özel anlatım kalıpları olmaları hasebiyle genel anlam ifade eden atasözlerinden ayrıldığını, kalıplaşmış sözler olduklarını ifade etmektedir. (Artun, 2014: 141-142).

Âşık Nuri Çırağı hikâyelerini anlatırken deyimlerden sıkça yararlanmış bazı deyimleri kendine has bir üslup ile kullanmıştır. Özellikle bazı deyimleri duyguları ifade etme aracı olarak kullanırken bazılarını ise ders vermek amacı ile kullandığı görülmüştür.

2.6.2.1. ÜS/C’de Deyimler

“Coşup gitmek, dimdikine gitmek, büyüdükçe küçülme, lafını dinlemek, yerinden oynamak, arkasına gitmek, zembille indirmek, öküzleri arabaya koşmak, kemalını bulmak, darma duman etmek, rem atmak (büyü yapmak), kainat bitmez, dariyı direğe çıkarmak, aklını çelmek, yaşayıp gitmek, akıl buluş çağa gelmek, beş kuruş istiyorsa on beş kuruş vermek, imtina etmek, yüz tutmak (bir sebebin arkasına saklanmak), sigaya çekmek, dikkat etmek, aklına gelmek, gel zaman git zaman, şeriatta ar olmaz, farkına varmak, zaman geldi, masaya yatırmak, babasından kalma, sesini çıkarmak, söz vermek, aslanlara parçalatmak, helal getirmek (hanel getirmek), gölge düşürmek, boynunu geri kırmak, ağlamanın faydası yoktur, uykuya geçmek, tembih etmek, gün göbeğe dayandı, yem etmek, gün geldi, hayata diz vurdu, anadan üryan, meme vermek, göbeğin kesmek, bağına basmak, hayatını idame ettirmek, haber vermek, avguş etmek, dolandı fırlandı, tüyleri diken diken olmak, teeccüb etmek, feryat etmek, ocağı delinmek, gözlerinden bir çift ok çıktı, buralara düşürttün, gün karanlık oldu, alaylar çıkarttı, suyu gözesinden içmek, hamamlatmak tıraşlatmak, giyindirmek kuşandırmak, don paça terk etmek, güne bir gün çaresiz kalmak, düğün tutmak, kırk gün kırk gece, açlar yedi çıplaklar geydi, zifafa girmek,

kız oğlu kız olmak, tellal bağırtmak, ağırlığınca altın tartmak, kaderine boyun eğmek, k3r olsun yoksulluğu, çeyizine katmak, tanışlık vermek, h3srana uğramak, kıymeti kırılmak, boynuna sarılmak, tahtı tacı terk etmek, sarmaş dolaş olmak, kapıya dalımı basmak, uçtu b3lb3l soldu g3l ister ağla ister g3l.”

2.6.2.2. S/İ’de Deyimler

“Vakta gelmek, adı sanı duyulmak, bunu d3ş3rm3ş (bir Şeyi duymak anlamında), meşgale bulmak, bahane etmek, beş kuruş istiyorsa elli kuruş vermek, tahsil yapmak, geri d3n3ş yapmak, baygınlık geçirmek, vaveyleye kapılmak, çekip gitmek, meydana çıkmak, ağızdan ağıza dolaşmak, her kafadan ses çıkarmak, aslana yem etmek, s3z hakkı istemek, adını lekelemek, zaman geldi, ağlamanın faydası olmaz, g3zden uzak olmak, boynunu b3kmek, g3zleri kan yaş içinde olmak, derdini anlamak, ormana d3şmek, istirahate çekilmek, ninni almak, gel zaman git zaman, bağırına basmak, g3beğini kesmek, ava çıkmak, g3z3 takılmak, rast gelmek, anadan 3ryan olmak, t3yleri diken diken olmak, hamamlatmak, k3r olsun yoksulluğu, ocağı delinmek, g3zlerinden ok fırlamak, akli başından gitmek, eyilenmek (hastalığın bitmesi), g3nlerin birbirini kovalasın, kendini ormana atmak, tarumar etmek, zifafa girmek, kızıoğlankız olmak, yaş d3kmek, boynunu b3kmek, işgal etmek, don paa terk etmek, tellal bağırtmak, d3nyalığını vermek, işi rast gitmek, burkukluk geçirmek, baygınlık geçirmek, koyun kuzuya kavuştu, tahtı tacı viran oldu, d3rt g3z bir arada, kapıya dalımı basmak, sır 3z3ld3 sihir bozuldu, uçtu b3lb3l soldu g3l ister ağla ister g3l, aya doğma ben doğayım g3ne doğma ben doğayım.”

2.6.2.3. BB/İ’de Deyimler

“At ayağı k3l3ng olur aşık dili y3r3k olur, gel zaman git zaman, layık g3r3r3m, s3z3 uzatmayalım, heyecana kapıldım, pişman olmuştu, dost edinmişti, ağlamanın heçbir faydası yok ki, m3r3vvet olur, kapısından gelinini nasıl alırım, at oynatıyorlar, dilinin altında bir Şey var, boyun eğerseniz, kadem bastı sırra, murat alacaktı murat verecekti, sarmaş dolaş, Allah Allah, dilimin d3nd3đ3 kadar, kaderine razı olmak, zaman geldi ki, gel zaman git zaman, bir babanın bir oğlu olmak, kız beğenmek, dolanmak fırlanmak, kız gezmek, kuşumun konduğu, g3n kesmek, hılat vermek, gelin indirmek, gelin etmek, g3zelliğine kapılmak, kız oğlu kız yaşamak, iş g3rmek, imaj etmek (ima etmek), açığını s3ylemek, dillerde koymak, feda olmak,

gözünden yaş akmak, beli bükülmek, yolunu beklemek, darbe atmak, gününü görmek, düşünmek taşınmak, mürüvvet olmak, sakalını orada ıslatmışsan burada tıraş etmek, halal getirmek, gurbete gitmek, ölüm haberi gelmek, vefat etmek, at oynatmak, nağavere vermek (gelin götürürken yemek vermek), dilinin altında bir şey var, hayretler içine düşmek, Allah'a hamd etmek, içine pişmanlık girmek, nikahını bağlamak, sırra kadem basmak, gözü yol çekmek, boynunu bükmek, nikah etmek, Senem iner Süheyla biner.”

2.6.2.4. BB/E'de Deyimler

“Halel getirtmesin, mürüvvetini görsün, kuşu konacak birisini bulamaz, nikahını bağlamışlar, morali bozuk, ağlamış kan çanağına dönmüş, ihtilaf oldu, aklın başına gelsin, Allah'ın emrine gitti, at ayağı külüng olur aşık dilin yürük olur, uzatmayalım lafı, Allah Allah, sarmaş dolaş, gelişli gidişli dünya, açıklık getirmek, atılganlık etmek, gölge düşürtmek, akli buluş olmak, kuşu konmak (Beğenmek anlamıda), kız beğenmek, bir vakti ikilemek, ihtişam yapmak, zifaf odasına vermek, nikahını bağlamak, torun beklemek, kendine uğraşmak, ağıza yaşmak çekmek, sır saklamak, çekip gitmek, gecenin bir payı oldu, abdest suyu döktü, gülünü söndürmek, ellere duyurmak, gönlünü eylemek, dillerde koymak, ifşa etmek, yüzüne bakmamak, içine yara koymak, fukaralık görmek, parayla oynamak, arkadaş edinmek, birbirinden dertleşmek, dert atmak, dert vermek, darbe vurmak, mektubun kenarını yakmak, kara haber vermek, gurbete çıkmak, yattı kalktı, kız oğul kız yaşamak, müşavere yapmak, muradını almak, tavlaya çekmek, gelin etmek, ocağını söndürmek, elini kulağına atmak, altında bir bit yeniği vardır, mahir olmak, yazısı kara olmak, kaderine razı olmak, karalar giymek, boynunu bükmek, Senem indi Süheyla bindi, dertli dertli söylemek, aka kara demek. ”

Hikâyeleri incelediğimizde ÜS/C hikâyesinde 81 deyim ÜS/İ hikâyesinde 61, BB/E hikâyesinde 65, BB/İ hikâyesinde ise 60 deyim kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında canlı ortamda anlatılan ÜS/C hikâyesi en çok deyim kullanılan hikâye olmakla birlikte elektronik ortamda uzaktan da olsa belli bir izleyici karşısında anlatılan BB/E hikâyesi en çok deyim kullanıldığı ikinci hikâye olmaktadır.

2.6.3. Atasözleri

“Atasözleri, atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde aktaran anonim nitelikli kısa ve özlü sözlerdir. Atasözleri çoğu kez gerçek anlamları yerine mecazlı bir anlam kazanarak sözlü gelenek içinde kuşaktan kuşağa aktarılan ve halk belleğinde yaşayan, halka mal olmuş kalıplaşmış anlatımlardır. Bir ulusun değer yargılarını anlatan özlü sözlerdir.” (Artun, 2014:63-64).

Şükrü Elçin Halk Edebiyatına Giriş adlı eserinin atasözleri başlığında atasözü kelimesinin tarihimizdeki kökenine değinmiştir. Göktürkler, Uygurlar ve XI. asırda Karahanlılar devrinde “sav, söz, haber, nutuk, şöhret, şey” manalarında geldiğini; Çuvaşçada “çap” kelimesinin, XI. asırda sav kelimesi ile birlikte Arap ve Fars edebiyatının etkisiyle “mesel, durub-ı emsal, darb-ı mesel” kelimelerinin de kullanıldığını ifade etmiştir. Anadolu’da Oğuz lehçesi ile yazılan bazı derlemelerde ve umumiyetle Batı Türkleri arasında Türk kökünden gelen “atalar sözü” tabirinin yaygın olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklamalardan sonra ilk söyleyicilerinin tespit edilemediği bu dil mahsullerinin hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlâk, hukuk, iktisad, terbiye, gelenek görenek ile tabiat hadiselerinden, teknikten vb. bazen fıkra şeklinde söz ve yazı ile nesillerden nesillere intikal ettiğini söylemiştir. (Elçin, 1986:623-625).

“Atasözleri çoğunlukla konuşma dilinde bir fikri ve düşünceyi desteklemek veya karşı çıkmak, bunların yanında belli bir konuda öğüt vermek vb. gibi nedenlerle kullanılır. Aynı nedenlerle yazılı anlatımlarda da kullanılır. Atasözleri konuşma ve yazı sırasında çoğunlukla açıklama ve örnek verme düşüncesine bağlı olarak kullanılırlar.” (Aça vd. 2012: 206).

Âşık Nuri Çırağı hikâyeleri anlatırken ders verme ve öğüt verme amacıyla bazı zaman da düşüncesini destekleme niyetiyle atasözleri kullanıldığı gibi atasözü hüviyetinde olan sözler de kullanılmıştır.

ÜS/C'de Atasözleri

- Bir güzel ki güzel olsa binadan yüz bin sene geçse daha da eksilmez.
- Mürşüdsüz mürid yoktur.
- Altın endazeyle işlenir.
- On aşğa bir tek çilek böler dağın yamacında.
- Et kokarsa tuz lazım tuz kokarsa ne çare.
- Suyu gözesinden içerseniz daha iyidir.

ÜS/İ'de Atasözleri

- Bir güzel ki güzel olsa binadan, yüz bin sene geçse daha da eksilmez.
- Şeriatta ar olmaz.

BB/İ'de Atasözleri

- Altın endazeyle işlenir.
- Kimsenin ölümünden kimseye fayda gelmez.
- Meyveli ağaç taşlanır.

BB/E'de Atasözleri

- İnsan oğlu çiğ süt emmiştir.
- Kırk gün sırtında gezdir bir gün indir kötüsün.
- Kul sıkışınca Hızır yetişir.
- Bir güzel ki güzel olsa binadan, on bin sene geçse eksilmez.
- Kızım sana diyorum gelinim sen anla.

- Doğru incelik kırılmaz eğri incelik kırılır.
- Her zevalın bir kemâli vardır.

Hikâyeler incelendiğinde ÜS/C hikâyesinde 6 ÜS/İ hikâyesinde 2 BB/İ hikâyesinde 3 BB/E hikâyesinde ise 7 atasözü veya atasözü hüviyetinde söz kullanıldığı görülmektedir. Yine dikkat edildiğinde bir izleyici karşısında anlatılan hikâyelerde atasözlerinin sayısı belirgin bir şekilde artmaktadır.

2.6.4. Alkışlar ve Kargışlar

“Dua insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı’ya yaptığı bir hitap bir sesleniştir. Türk milleti, islam dininin esaslarına uygun dualarla birlikte Tanrı’ya karşı dilek ve niyazlarını ana dilinde nazım veya nesir olarak sade bir şekilde ulaştırmaktadır. Umumiyetle anonim olan bedeni, ruhi, iktisadi, içtimai, ve dini ihtiyaçların meydana getirdiği bu dualar, atalar sözü gibi hüküm bildiren müsbet dilek mahsülleridir. Eski Türkçemizde ‘alkış:öğme’ denilirdi. Beddua ise, duanın aksi ve zıttı olan la’net, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir. Farsça bed ve Arapça dua kelimelerinin birleşmesinden yapılan bu tabiri en eski Türk kaynaklarında 19. asra kadar ki kültür eserlerimiz ve sözlüklerimiz çok yaygın kargış ve ilenc kelimeleri ile karşılaşmışlardır. Kargış, insanın kendisine, ailesine, cemiyeti'ne ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslara, düşünce ve fikirlere karşı davranışlarının şiddetli bir tepkisidir.” (Elçin, 1986 : 662-663)

Âşık Nuri Çırağı anlattığı hikâyelerde daha çok alkışlar ile karşılaşmaktayız. Kahraman zor bir durumda kaldığında Allah’a dua etmekte ve müşkül halden kurtulmaktadır. Hikâyelerde kargış örnekleri de görülmekte bunlar ise kahramanların anne veya babası tarafından kahraman hakkında yapılmaktadır.

2.6.4.1.ÜS/C’de Bulunan Alkış ve Kargışlar

1. E gendine bakıyor Allah u Teala’ya yalvarıyor Ya Rabbi ben herhangi bir yolsuzluk terbiyesizlik yapmadım bu ne hikmettir diye.

2. Döndü iki rekat namaz kıldı, kibleye döndü: “Ya rabbi bütün halim sana ayan, şimdi bu adam bana gelecek bu çocuk kimin diye soruyorlar benim diyorum. Onlar karar verirken nasıl karar verirler bilmiyorum. Ben şimdi sana bir münacatta bulunacam.”
3. Biz bu kızımız içi tahtımızı tacımızı terk ettik ama Allah’ını seversen evladım sana sütümü emeğimi haram ederim doğru söylemezsen. Bu çocuk kimindir kimin nesidir?

2.6.4.2. ÜS/İ’de Bulunan Alkış ve Kargışlar

1. Ya Rabbi bu ne hikmettir? Bu ormanlarda bu güzel kadın nedir?
2. Beni hacil etme Ya Rabbi. Binbir ismin yüzün hürmetine bağışla. Ağlıyordu. Yaş döküyordu boynunu büküyordu.gülünü kokluyordu.
3. Allah’ını seversen soruyorlar çocuk kimin bunun e bu kız oğlu kız teslim olmuş, bu kimdir bu gül çocuk nedir neyin nesidir kimindir kimin fesidir?

2.6.4.3. BB/E’de Bulunan Alkış ve Kargışlar

1. Ali İzzet Bey var, onun çok nazik güzelim nazenin bir kızı var. İnşallah takdiri ilahi yazmış olur, senin evine de layıktır, senin oğluna da layıktır.
2. “Bu benim evladım bunu senin gibi bir dostum, senin gibi dostumun oğluna yakınım Allah’ın emri ile göçürmek istiyorum.”
3. “Allah Allah, hele ya benim şansına bak yav. Çoktandır ilimde ovam da düğün görmemiştim, ne güzel rastladım ne güzel bir düğün.”
4. “Hüseyin'im derdim dağlardan yüce, gözyaşım bir defter eyledim hece, kara herk içinde kara karınca, karanlık gecede görene götür.”
5. “Tövbe estağfirullah!”
6. “Ey komşular, Allah u Teala'nın hikmetini büyüklüğünü görüyor musunuz? Bu gelini ben burada bu delikanlı rastlamayaydı, Hüseyin buraya rastlamayaydı acaba ben bunu götürseydim evime gelin edeydim, bu delikanlı sonradan geleydi. Benim halim nice olurdu?”
7. Ey bu dertten Yunus'u deryadan kurtaran Cenâb-ı Hak bu işin nasıl tecelli olduğunu herkes hissetmişti.

8. Ahmet Ağa: “Eyvah, Hüseyin Senem’siz Hüseyin ne edeyim. Keşke gerçekten Ölmüş olsaydı, gelmeseydi. Senem gitti, Hüseyin geldi, ben ne yaparım?”

2.6.4.4. BB/İ’de Bulunan Alkış ve Kargışlar

1. Alemlerin Rabbına bir münacatta bulunuyordu.
2. Bey dedi: “Allah hayırlara vesile etsin biz yaşlandık.”
3. “Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder.” dedi.
4. “İnşallah Allah u Teala nasip ederse, ben onu senin oğluna layık görürüm. İnşallah olur.” dediler.
5. Senem ben Allah izin verirse gurbete gidecem.
6. “Ben sana bir darbe atayım da sen gör gününü.” dedi.
7. “Komşular Allah u Teala’nın öyle bir hikmeti öyle bir cilvesi vuku buldu ki bu anda Allah’a hamd ediyorum secde ediyorum.”
8. “Ya Rabbi ben de heç bir değişiklik yok, ben gene eski hastalığımı efendim yaşıyorum. Ne yaparım ben? Nasıl ederim? Düşünüyordu. Bir bakalım hem düşünüyordu hem de Alemlerin Rabbına bir münacatta bulunuyordu.
9. “Şevketli Peygamber emiri vezir, nerde Allah dersen orada hazır, deryalar üstünde boz atlı Hızır, müşküller dadına yani düşkünlerin yardımına erene götür.” diyordu.

Hikâyeler incelendiğinde ÜS/C’de 3 alkış 1 kargış, ÜS/İ’de 3 alkış, BB/E’de 7 alkış 1 kargış, BB/İ’de ise 8 alkış 1 kargış olduğu görülmektedir.

2.7. SAPMALAR (DIGRESSIONS)

İlhan Başgöz “Sözlü Anlatım Türlerinde Konudan Sapmalar” başlıklı makalesinin giriş kısmında bir anlatı esnasında anlatıcının anlatıya ara verdiği veya yorum yaptığı bazı örnekleri verdikten sonra şunları söyler: “ Duyguları, fikirleri ve yorumları veya anlatıcının seçtiği geleneksel folklor elemanlarını gösterime sokan böyle ifadeler kültürler - arası bir folklor olayıdır ve batıda bunlara ‘digression’, bizim eski deyimimizle ‘istitrat’, dinleyici ile konuşma, veya parantez içinde ifade ediyorlar.” (Başgöz, 1998a:99) “Böyle şahsi değerlendirmeler ki onlar bir duyguyu, fikri, anlatıcının seçtiği geleneksel halk bilgisini veya yorumları asıl anlatmanın içine katar ve bu değerlendirmeler ‘ara söz’, ‘dinleyiciden ayrı’ veya ‘parantez içine konulacak değerlendirme’ olarak kabul edilir kültürlerarası halk bilgisi yaratmalıdır. Bu tür sözler çok eski veya çağdaş destanda, hikâyede, halk masalında, fıkra, efsanede ve daha küçük boyutlu olarak da halk türkülerinde bulunur.” (Başgöz, 2003:199)

Işıl Altun, Âşık Mevlüt İhsanî’nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma adlı eserinin ‘Sapmalar (Digression)’ bölümünde Tahsin Yücel’in şu ifadelerine yer vermiştir: “Genel anlamda iki tür sapmadan söz edebiliriz: Biçimsel sapmalar, işlevsel sapmalar. Biçimsel sapmalar anlatının içinde anlamsal değişiklikler yaratmaz. Amacı ve amacın gerçekleşmesini etkilemez. Bu tür sapmalar daha çok yöntem teknik kullanımı açısından ya da üslup açısından idealleştirilmiş yapıdan uzaklaşma olarak düşünülmelidir. İşlevsel sapmalar ise, anlatıya anlatının temel amacı dışında yeni metinler katar, anlatının içerik düzleminde değişiklikler yaparak anlatımın akışını geçici veya uzun süreli değiştirir.” (Altun, 2007:209).

2.7.1. İşlevsel Sapmalar

İlhan Başgöz sapmaları açıklayıcı ve öğreticiler kümesi, yorum ve eleştiri, hikâyecinin kendine kusur bulması ve itirafları olmak üzere üç başlık altında sınıflandırmıştır. (Başgöz, 1998a:102-106) Âşık Nuri Çırağı’dan derlediğimiz hikâyeler incelendiğinde ilk iki sapma türüne ait örnekler karşımıza çıkmaktadır. Hikâyelerde “Hikâyecinin kendine kusur bulması ve itirafları” başlığında bir sapma örneği görülmemektedir.

2.7.1.1.Açıklayıcı ve Öğretici Sapmalar

- Şimdi ağacı dikiyorsun bir ceviz ağacını veya dut ağacı dikiyorsun fakat aşlamasan onun meyvesi acı oluyor. Olmuyor. Demek ki aşıya ihtiyacımız var. Okumadan da hiç kimse Farabi olmamış. Muhakkak okumuştur. (ÜS/C)
- Bir başka dörtlükte, şimdi mürşüdünün -öğretmeninin- lafını dinlemeyenin nerde olacağı bellidir ama dinleyenlerin de deryalar gibi coşup gideceği bellidir.

Mürşüd zikir eder mürüdü dinler,

Derya coşa gelse dalgalar inler,

Zamanı geldi mi otlar ekinler,

Yeter kemâlete olur eğilir.

Bu da başka bir şiirin dörtlüğü. Şimdi ekin yüz günde doksan günde bazı yüz on günde yetişiyor. Bölgelere göre iklime göre fakat buğday başağı böyle dimdikine gidiyor. Doluyor olgunlaştığı zaman şöyle eğiliyor, bu bir kemâlettir. Yani hani büyüdükçe küçülme ibaresidir.(ÜS/C)

- Bunlar hep Hindistan bizim hikâyelerimiz böyle hep doğuda olur sevgili gençler neden doğuda olur? Yani İran olur Arabistan olur Hindistan olur efendim daha doğusu Çin'e doğru gider Pakistan'a gider buralarda olur neden kültür buradan yayılmıştır. Yani İbn-i Sina nerden yetiştiği bellidir. Şir Ali Nevai'nin nerden hangi medreseden yetiştiği bellidir. Ahmet Yesevi kimdir nerden yetiştiği bellidir. Heç buralardan yetişmemiş ki böle biri. Kristiyanlarda yetişmişler. Eflatun yetişmiş Lokman yetişmiş Sokrat yetişmiş Aristo yetişmiş daha niceleri. Demek ki bizim kültürümüzde o taraftan gelmiş böyle. Türklerin Orta Asya'dan bu tarafa geldiği gibi kültürü de beraber getirmişler. Yani Mevlana kalkmış nerden buraya gelmiş. Ahmet Yesevi hazretleri Alperenlerini efendim Anadolu Erenleri'ni veyahut Horasan Erenleri'ni Anadolu'ya göndermiş. Her biri bir görev için gelmişlerdir. Hepsinin ayrı ayrı görevi var.(ÜS/C)
- Biz hikâyeye başlarız başlamadan evvelde deriz ki:“Vesfi hikâyet ustalarımızdan himmet ustalarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz,

olmasın gamınız, hayra dönsün son encamınız.” böyle derdi, ustadlarımız. Kültürün başı da guvvet. (ÜS/C)

- “Ya Rabbi sen devletimize, milletimize, ordumuza iyilik ihsan eyle. Kötülük düşünenlere fırsat verme. Ordumuzu havada, karada, denizde her yerde muzaffer et.” Cemaata bir saygı tazim gösterirdiler. Biz de aynı tazimi göstererek hikâyeme başlamış oluyorum. (ÜS/C)
- Ey şimdi bizim ustad Mevlid İhsani çok enteresan bir şiir söylerdi sevgili gençler, özellikle kızlara diyorum: “On âşık bir tek çilek böler, dağın yamacında.”Size bir sempozyum, bir konu bu ne demek istemiş bu adam yazın bakalım ne çıkaracaksınız içinden? (ÜS/C)
- Ülker Sultan’la burası çok ince çocuklar. İlhan Başgöz bu konuda seksenli yıllarda beni bu konuda böyle bir sigaya çekmişti o profesör İlhan Başgöz. Onun için buraya çok dikkat edin. (ÜS/C)
- Gel zaman git zaman sevgili gençler şeriatla ar olmaz, Ülker Sultan’ın hamile olduğu ortaya çıktı. (ÜS/C)
- Ama Allah’a teslim oldunuz mu arkadaşlar Allah u teala sizi her yerde korutur. Hiç bilemezsiniz. Cebinizde bir kuruş olmaz bir bakmışsınız ilerde sizin cebinize on kuruş koymuş. Hiç farkına varamazsınız. Bu Allah u Teala’nın hikmetidir. Buna inanın. (ÜS/C)
- Sevgili gençler bu Veysel Usta’nın burada da demin ki gibi bir işaret var. Dünyaya geldiğim anda yürüdüm aynı zamanda. Hiçbir anne çocuğunun büyüdüğünü fark edemez sarar sarmalar altını temizler memesini mamasını neyse verir, koyar oraya. Kor beşiğinde kundağında. Nasıl büyüdüğünü hiç kimse göremez. Demek ki dünyaya geldiğimiz an da yürüyoruz. “Dünyaya geldiğim anda yürüdüm aynı zamanda” diyor adam. Yani aşıkların sözlerinin içinde muhakkak bir şeyler vardır. Tabi onları tahlil edersek. Yoksa ah sevdiğim senin sana aşık oldum olalı başım belada dün gece seni düşünürken uyuya kalmışım helada bu da Türkçe bu da şiir efendim biz hikâyemize kaldırdığımız yerden devam edelim gençler. (ÜS/C)

- Sevgili gençler unutmayın bunu hiç unutmayın biz çok gezici adamız ben elli beş senedir gezen adamım öyle darda kaldığımız gün olmuştur ki oradan çıkmanın mucizeden başka hiçbir şeyi yoktur. Adam böyle silahını doğrulttu bir gün bana bir yerde şöyle doğrulttu dedi ki: “Seni vuruyorum.” dedi. Adam sanki Allah u Teala onun koluna birini vurdurdu silah şöyle. Daha böyle çoğaltabiliriz yani yeter ki siz salık olun. (ÜS/C)
- Demiş ki: “Bir güzel ki güzel olsa binadan yüz bin sene geçse daha da eksilmez. Köhneliği tazeliği bir olur.” Yani ihtiyarlığı da tazeliği de bir olur mücevherin hiç kıymeti eksilmez. Eğer mücevher ise kıymeti ister on sene yirmi sene betonun altında dursun ama gine o mücevherdir. (ÜS/C)
- Gençler ben de bu münacatı size söyleyeceğim. Münacat yani bu yalvarış bu nereye yalvarıyorsa bir bakalım ne olacak? Hoşunuza gitmiyor mu? Gidiyor değil mi bak gitmiyorsa öle burda bırakırım. Benim için hiç önemli değil. (gülüyor) peki devam. (ÜS/C)
- Halk arasında bir deyim var. Şimdi bu saz benim elimden burda düşse kırılrsa, ben de ah oh etsem falan içinizden biriniz diyeceksiniz ki yav boşver aşık amca işte getti gül soldu bülbül ister ağla ister gül dersin da . Oldu bu. Olacağa çare yoktur derler ya. İşte bu söz burdan kalmıştır sevgili gençler. Uçtu bülbül hani saray bülbülüydü ya çocuğun adı. Uçtu bülbül soldu gül ister ağla ister gül. (ÜS/C)
- Zaman dünyanın yaşını başını kimdir nedir bilen yok ve bilinmezde onun için bize kadar gelmiş. Nasıl gelmiş biz aşıklarız. Aşıklık sanatı sözlü kültürün taşıyıcılarıdır âşıklar. Onun için böyle sürmüş gelmiş. (ÜS/İ)
- Genelde hikâyeler doğudan başlar yani Hindistan Pakistan İran efendim bu bölgeden başlar çünkü insanlığın da bidayeti o taraftan doğru geliyor ya. (ÜS/İ)
- Allah hayırlı sabahlar nasip eylesin bütün insanlığın İslam aleminin üzerine. (ÜS/İ)
- Yaşar efendim. Kâinatı yoktan var eden kâinatı yaratan Allah bir kulunu orda yaşatmaz mı amenna yaşatır. Hiçbir sıkıntısı da olmaz. (ÜS/İ)

- Türküsünü söylüyordu kimi dinliyordu hiç bilmiyordu ama onu bir dinleyen var onu bir kollayan var ona rızkını veren var hiiiç yeter ki siz inanın ondan hiç şüpheniz olmasın. (ÜS/İ)
- Ey bu dertten kâinatı yoktan var eden Yusuf'u kuyudan yeter ki sen ona kul ol o seni her yerde korur. (ÜS/İ)
- E bir güzel ki güzel olsa binadan dedik ya akıllı akıllıdır. (ÜS/İ)
- Böyle bağlar, yar başını böyle bağlar, kuş uçmaz bülbül ötmez, yıkılsın böyle bağlar. diye bir sözümüz vardır, türkümüz vardır halk müziğinde. Çok güzel söylerler hatta Celal Güzelses ustad Allah rahmet eylesin akabinde İzzet Altınmeşe bunlar çok güzel okurlar bunları çünkü türkü zaten Diyarbakır menşelidir. (BB/İ)
- Allah yurdumuza, milletimize, devletimize, eyilik ihsan eylesin kötü düşünenleri de eyi etsin kimsenin ölümünden kimseye fayda gelmez efendim. (BB/İ)
- Derler ki üstadlarımız: “Oturdu, bir mektup yazdı.” Nağme diyoruz buna eski dille. (BB/İ)
- Aziz muhteremler herk baharın yani yedinci aylarda tarlaları nadas ederler. Eker ve dönderirler. İşte pullukla bugünkü traktörün pulluğunu düşünün eskiden efendim öküzle, camışlar kotanla yapardılar buna herk derdiler. Herk ayıdır hatta Anadolu'da adı. Öyle bir ince bi şey kullanmış ki kara herk içinde o simsiyah toprağın içinde kara karıncayı düşünün, ufacık karıncayı ama karanlık gecede görene götür. Elbette ki gören biri var. (BB/İ)
- Şimdi sevgili Gençler Hz. Peygamber (S.a.v) Efendimizin hadislerinin birisinde şöyle güzel kısa bir veciz söz vardır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamaya geldim.” buyurur. Demek ki bize ne diyor, ahlaklı olun, dürüst olun, özlü olun, özverili olun. Biraz evvel de dedim hiçbir zaman düşüncemden taviz vermem. Vermeyin. Çünkü doğru incelik kırılmaz, eğri hem kırılır hem de incelik kırılır. Hiç şüpheniz olmasın. Bu da bir nasihatımsı bir şey olsun. İnşallah hoş görürsünüz. (BB/E)

- Hikâye anlatacaz ancak bir sesimi ısıtacağım. Bu arada da dünyanın kabul ettiği insanlığın kabul ettiği bu işin piri, anası, babası, Büyük Yunus'un bi deyişle üç kıta bi şey söyleyeyim, arkasından da böyle bağları anlatacağım. Böyle bağlar bir hikâyedir, nasıl öğrendiğimi nasıl anlatıldığını da anlatacağım efendim. (BB/E)
- Hüseyin'i evlendirmeye çıktım, kız beğeniyorum. Öyleydi gençler eskiden. Ana beğenirdi, baba beğenirdi, amca beğenirdi, öyleydi yani öyle sıradan bir şey değildi, sıradan hiç bi şey değildi. (BB/E)
- Niye buranın üstünde ısrarla durdum gençler? Anadolu'da düğünler bu perşembe başlar öbür perşembe akşamı biterdi. Bu perşembe başlar, öbür perşembe akşama biterdi. Niye Salı da bitmiyor da, başlamıyor da. Niye başka gün, çünkü perşembenin arkasında bi cuma var, mübarek gün var, onun için zifafa da o gün de verirlerdi. Bunun ayıbı falan yok, bu bir adaptır adamı muşerrettir sevgili dostlarım. (BB/E)
- Düşmanları tarafından Hüseyin Bey bağlanmıştı, ne demek bağlanmış? Şeyde Anadolu'da derler ki işte bu kızın nikahını bağlamışlar, bu delikanlının nikahını bağlamışlar, yani malum olan şey. (BB/E)
- Burda yine bir şey çıktı karşımıza gençler, bugün hepimizin ağzında maske var. Bakın o günün insanları zaten kendiliğinden, hele kadınlar özellikle ağızlarına yaşmak çekiyordular o güne kadar kaynatasına ağzını göstermemişti gelin hanım.(BB/E)
- Aziz dostlarım, söyler aşıklar ya yeri geldi mi söyler o anda biri şeyin olur. O anda bir Emrah olur, o anda bir kelim olur, söyler. Ben bir gün Ülker Sultan hikâyesini İlhan Başgöz Hoca'ya anlatıyorum seksen bir yılında Erzurum'da. Şimdi hikâyeyi bitirdim, en sonunda bi türkü söyledim kendimden öyle bir heyecana öyle bir şeye atmosfere kapılmışım ki ama sonunda şah beyitinde Ülker Sultan dedim. Keşke demiyeydim. Böyle bir eser oldu Ülker Sultan'ın şimdi bu hikâyeler böyle yazılır. Sevgili hocam bu hikâyeler yerine gelir, aşık orda onun yapımcısı söyleyicisi bir şey söyler bu iş böyle. (BB/E)

- Eskiden kara mektup derdiler. Mektubun bir kenarını yakarlardı, gönderirken mektup yani ölüm anlamında. (BB/E)
- Gençler herk tarlanın Nadas edilenidir. Sürerler ya eskiden traktörlen, sabahlan. Herk onun adıdır, onun içinde kara karınca geziyorsa karanlık gecede kim görecektir? Cenabı Allah görecektir? (BB/E)
- Çeşmeler köyün dışında olurdu sevgili gençler. Eskiden böyle şimdiki gibi evlerimizden su akmazdı. (BB/E)
- Sevgili dinleyicilerim, sevgili arkadaşlar, geleceğin büyük insanları, doğruyu söyleyin. Allah sizinle beraber olacaktır. Birinin hatırası için Aga gara demeyelim. (BB/E)

2.7.1.2. Yorum ve Eleştiri İfade Eden Sapmalar

- Benim bir şiirimde derim ki:
Okumadan kimse alim olmamış,
Önce Elif-Ba' dan başlanır beyler,
Hiçbir eşya kemâlini bulmamış,
Boşuna mı fidan aşlanır beyler?" (ÜS/C)
- Yani bugünkü Cumhurbaşkanının kızıyla bizim kız bir değil tabi. Onun başka yaşantısı var, bizim kızın başka. (ÜS/C)
- Sevgili gençler söylemişti türküsünü yavrusunu bağrına basmıştı bu öyle bir dram ki öyle bir hikmet ki burada büyük bir Hikmet-i Rabbani var. (ÜS/C)
- Gönül sevdası kanserden de kötüdür Allah kimseyi düşürmesin. Ama hakikisi yok canım işte bugünüdü Gebze de çarşıda böyle gencecik bir kız ufak da bir kız böyle bir şey yazıyor elinde o ney o adları telefonlarımızın. Şimdi beni göremedi ya bana vurdu ya zavallı çocuk ta oraya düştü. Artık onun işte şeyi bu yani her şeyin sadakatlısı iyidir, ilkeli samimisi iyidir. Yani

arısı durusu iyidir. Suyu gözesinden içerseniz daha güzeldir. Biraz aşağı gelirse ordan bir şeye yaramaz. (ÜS/C)

- Ya gençler iyi çalıştınız mı öğretmenleriniz notunuzu iyi verir, iyi çalıştınız mı patronunuz maaşınızı arttırır. Öyleyse kâinatın patronuna kainatın sahibine eğilirseniz o ne yapmaz ki ne fırsat vermez ki size. (ÜS/C)
- Neysede sevgili gençler Allah bütün hasretleri kavuştursun. Kavuştursun mu? İyi kavuştursun hadi. Ne işine karışırız kavuştursun efendim. (ÜS/C)
- Kör olsun yoksulluğu hükümdarın yoksulluğu mu var? (ÜS/İ)
- Evet dünyanın temeli budur. (ÜS/İ)
- Eh hikâyede bu ya. (ÜS/İ)
- Niye bu türküyü söyledim arkasından hoca. Allah'ın huzurunda eğilmeyen hiç kimse bir yere yetmemiştir. Bir ekini düşünün dikine dikine gider ama olgunlaştığı zaman böyle döner eğilir. (ÜS/İ)
- Hey Nuri Çırağı bildiğin nedir, senin bildiğinden bu iş ötedir, deli bile öz aklını beğenir, herkes kendisinden hoşlanır beyler. Hiç kimse ben deliyim ben falanım filanım demez niye Yaradan öyle yaratmış herkes kendini beğenir beğenmede de hakkı var. (BB/İ)
- Ağladılar, sızladılar, aradan günler geçmiş aylar geçmiş yıllar geçmiş, ağlamanın hiçbir faydası yok ki. (BB/İ)
- Eh dünya. Dünya bu ya, Senem iner Süheyla biner. Dünya bu biri indi, biri bindi. (BB/İ)
- Allah Allah bu ne cüret bu nasıl düşünce. Âşık Yunus maşukuna vuslat bulunca kavuştuğu zaman mest olur, vuslat bulunca mest olur. Ben şişeyi çaldım taş namu sualı neylem. Bu ne cüret? Bunu demek için nasıl bir şey olman lazım namuzsuz haşa affedersiniz insan vicdansız yaşar mı yaşamaz ama Yunus fenafillah olmuş. Benim artık cennet denen üç beş köşk onu dileylene ver bana seni gerek seni demiş. (BB/E)

- Allah u teala vatanımıza, milletimize, devletimize, ordularımıza, birliğimize beraberliğimize gölge düşürmesin hanel getittirmesin. Kötü düşünenleri de ey etsin. Kimsenin ölümünden kimseye fayda yoktur. Bu ülke bizim, bu millet bizim, bu milletin ismi Türk, İslam akıllı deli hep beraber yaşayalım. Hiç kimsenin kimseden bir santım ileride geride şeyi yoktur bu dileklerle sizlere saygılarımı sunarken. (BB/E)
- Allah bütün dostlara efendim çoluk çocuk sahibi etsin ve çoluk çocuklarının da mürüvvetini görsün ama nasıl görsün? Adam gibi yani yanlış anlamayın Beyoğlu'nda tanışıp Aksaray'da boşanmak yok, orda nikah evine giriyor Aksaray'da da boşanıyor. Böyle bi nesil olmaz olmaz adam Çanakkale'de savaş yapmış Kars'tan gelmiş oradan kendine bi hatun götürmüş heç ömür boyu ne bozuşmuş nede bozulmuş. Ya niye? İşte adap edep meselesi anlatmak istediğim budur. (BB/E)
- Adamın bu sözüne dostunun sözüne inanır ama dost olacaksın, yeme dostu, çay dostu, para dostu değil gerçek bir dost olacaksın ki ne yapasın efendim dostundan da fayda göresin. (BB/E)
- gün bugünkü gibi Mercedes taksi değil ya, o günün Mercedes taksisi neydi attı efendim ,atla düğünü yaparlar. (BB/E)
- Ey zaman geldi, insandır hani derler ki: “İnsan oğlu çiğ süt emmiştir.” ve doğrudur. Ufak bir de atasözümüz vardır: “Kırk gün sırtında gezdir, bir gün indir, kötüsün.” Demez ki: “Yav kırk gündür beni gezdirdin, yoruldu Allah senden razı olsun.” demez ya beni niye indirdin diye kızar. (BB/E)
- Yine aynı duruyorsun, aynı. Hani diyor ya: “Bir güzel ki güzel olsa binadan, on bin sene geçse bade eksilmez.” köhneliği yani eskiliği, tazeliği bir olur. Mücevherin hiç kıymeti eksilmez ya. Sen mücevher olduktan sonra bir gün bir alıcın gelir. (BB/E)

2.7.2. Biçimsel Sapmalar

Âşık Nuri Çırağı'dan derlediğimiz hikâyelerde biçimsel sapmalar da görülmektedir.

2.7.2.1. Yöresel Ağz

Âşık Nuri Çırağı hikâyeleri anlatırken Erzurum yöresel ağzı ile günlük konuşma dili arasında bir dil kullanmaktadır. Hikâyelerde karşımıza çıkan yöresel ağz örneklerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

“ Acınılcak, amma, alayınlan, sabahınan, tuyları, vayveleye, nalet lain, yakınıdı, santım, helal (halel), hanımıynan, aşşağı, heç, bi şey, diyimde, adabınan, müşavere, duttular, köçürmek, atlıylan, çalgıylan, davulnan, zurnaynan...”

2.7.2.2. Sözdizimi Sapmaları

Nuri Çırağı'nın anlattığı hikâyeleri incelediğimizde söz dizimi hataları, devrik cümleler karşımıza çıkmaktadır. Bir anlatıcının anlatma esnasında bu gibi yanlışları yapması duygu geçişlerinin de etkisi ile olağan görülmektedir. Bu yanlışlara şu şekilde örnek verebiliriz:

- Muhakkak siz de olgunlaşır efendim başak gibi dolgunlaşıp bu memlekete faydalı olacağına inanıyorum ve öyle olacaksınız inşallah. (ÜS/C)
- Biliyor musun, işte öküzleri arabaya koştular kağrı arabaya yani anlayacağınız falan o üniversitenin son sınıfında olan gençler öküzün ne olduğunu bilmiyorlar vallahi. (ÜS/C)
- Öyle bir sihirledi ki gül çok güzel kokuyor çok da güzel bir renge sahip. (ÜS/C)
- Âşıklık sanatı sözlü kültürün taşıyıcılarıdır âşıklar. (ÜS/İ)
- Ali Cengiz de bunu düşürmüş, duymuştu, bu kızın adını Ülker Sultanın adını. (ÜS/İ)
- Vezir dedi ki: “Arkadaşlar bakın bizim ancak bırakıp gideceğimiz yer burasıdır Ülker Sultanı.” (ÜS/İ)
- Sevgili hocam bu hikâyeler yerine gelir, aşık orda onun yapımcısı söyleyicisi bir şey söyler bu iş böyle. (BB/E)

- Sen yeter olmadı mı artık gurbetin ne bekliyorsun burda?” Ve yarı ayık yarı uyanık “Yavrum hiç tereddüt etme kestim.” dedi elini salladı Hüseyin’i böyle elini sallayıp yanağına dokundurunca Hüseyin yatağından sıçradı. (BB/E)

Hikâyeler sapmalar (digression) bağlamında incelendiğinde açıklayıcı ve öğretici sapmalar başlığında ÜS/C hikâyesinde 14, ÜS/İ hikâyesinde 7 BB/E hikâyesinde 11 BB/İ hikâyesinde ise 3 sapma görülmektedir. Yorum ve eleştiri ifade eden sapmalar başlığından ise ÜS/C hikâyesinde 6, ÜS/İ hikâyesinde 4, BB/E hikâyesinde 7, BB/İ hikâyesinde 3 sapma görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda âşığın bir izleyici topluluğu karşısında anlattığı hikâyelerde daha çok sapma (digression) örneği görüldüğü anlaşılmıştır.

SONUÇ

Erzurum âşıklık geleneği içerisinde yetişen Âşık Nuri Çırağı günümüz âşıklık geleneğinin yaşayan ve bu geleneği temsil eden önemli âşıklarından birisidir. Âşık Nuri Çırağı altmış yıldır âşıklık sanatına hizmet etmektedir. Yüzlerce şiiri söylemiş ustasından öğrendiği halk hikâyelerini anlatmıştır. Ustası Mevlüt İhsanî ile birlikte geleneğin usta âşıkları ile aynı meclislerde bulunmuş, turneler düzenlemiş, âşık kahveleri açmış ve yönetmiştir. Geleneğin üstat âşıklarında olması gerektiğine inanılan irtical söyleyebilme, atışma ve karşılama yapabilme, saz çalabilme, bade içme ve usta- çırak ilişkisi içerisinde yetişme şartlarının hepsine haiz olan ve yıllarca âşıklık geleneğinin devam etmesi, yeni kuşaklara aktarılması yolunda çalışmış olan bir âşıktır. Bu açıdan bakıldığında kendisinin “Üstat Âşık” olarak addedilmesi yerinde bir tespit olacaktır.

Daha önce halk hikâyeleri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş ve performans teori bağlamında bir halk hikâyesinin farklı anlatım ortamlarında derlenen benzer metni ile ne gibi farklılıklar taşıdığı hakkında detaylı bir çalışma görülmemiştir. Bu sebeple Âşık Nuri Çırağı’dan farklı anlatım ortamlarında derlenen halk hikâyeleri incelenerek farklılıkları tespit edilmiş ve bununla geleneğe katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Âşıktan derlenen hikâyeler usta malı hikâyelerdir. Âşık derlenen hikâyelerden Dadaloğlu hikâyesini Âşık Kul Mustafa’dan öğrendiğini söylemiştir. Âşıktan “Ülker Sultan”, “Böyle Bağlar”, “Koroğlu Silistre Kolu”, “Dadaloğlu”, “Âşık Nihanî”, “Sefil Baykuş” olmak üzere altı hikâye ve bu hikâyelerin benzer metinleri olmak üzere toplamda on iki hikâye derlenmiştir. Hikâyelerin sekizi âşığın Kocaeli Darıca’daki evinde dört tanesi de muhtelif yönlendirilmiş ortamlarda kayıt altına alınmıştır. Bu açıdan hikâyelerin doğal ortamda kayıt altına alındığı söylenemez.²⁶

Derlenmiş olan hikâyelerin iki tanesi aşk konulu dört tanesi ise kahramanlık konuludur. Hikâyelerin incelenmek üzere seçiminde yönlendirilmiş üç farklı ortam

²⁶ Kunos, Türk halk edebiyatı adlı eserinde bir Karagöz oyununu derlemeye çalışırken sessizce dinleyicilerin arasına karıştığını söyler. Bu bağlamda bizim böyle bir imkânımız olmamıştır. (Kunos, 2019:60)

ele alınmıştır. (İzleyicisiz Ortam-Canlı Ortam-Elektronik Ortam) Bu çalışmada bu üç ortamı da örneklendirebilen Ülker Sultan ve Böyle Bağlar hikâyelerinin benzer metinleri ile incelemesi yapılmıştır. İncelenen dört hikâyeden çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

İncelenen hikâyelerin olay örgüsü geleneksel halk hikâyelerinin yapısına uygundur. Âşık hikâyelerde ustasından öğrendiği üzere “başlangıç durumu”nda aileleri tanıtmış, bir olayla “ailenin parçalanması”nı gerçekleştirmiş, kahramanlara “yeni bir aile kurma mücadelesi” yaşatmış ve olay örgüsünü kavuşma ya da ayrılma şeklinde sonlandırmıştır. Olay örgüsü yönünden değerlendirilen hikâyelerin benzer metinleri ile olayların genel akışının farklı olmadığı fakat bazı olayların anlatılış sırasının değiştiği görülmüştür. Ayrıca olay örgüsünü zenginleştiren detayların her hikâyede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Hikâyelerde masal motiflerinden yararlandığı görülmektedir. Hikâyeler motif sayısı yönünden incelendiğinde benzer metinleri ile motif sayısı yönünden farklılıklar olduğu anlaşılmıştır. Bir hikâyede yer alan motifin farklı yönlendirilmiş ortamda derlenen benzer metninde olmadığı da görülmüştür.

Zaman yönünden bakıldığında zamanın genelde olayların akışını ve devam etmesini sağlamak, yaş belirtmek vb. amaçlarla kullanıldığı, bunun dışında gerçek bir tarih verilmediği, daha çok masalsı özellikler taşıdığı, görülmüştür. Dört hikâyede de zamanı temsil eden aynı ifadeler kullanılmıştır.

Mekânlar açısından bakıldığında hikâyelerin benzer metinlerinde genelde mekân olarak aynı yerlerin kullanıldığı, bazı mekânların sadece isim noktasında farklı olduğu tespit edilmiştir. Hikâyeler de gerçek mekân adları kullanıldığı gibi (Hindistan, Pakistan, Afrika vb.) hayal ürünü mekânlar da (Ejder Diyarı, karanlık ormanlar) kullanılmıştır.

Benzer metin halk hikâyeleri şahıslar bazında mukayese edildiğinde karakter ve tiplerin karşımıza çıktığı görülmektedir. Padişahlar, büyücüler, cazılar, beyler, Pir, Hızır gibi şahıslar yer aldığı gibi günlük hayatta karşımıza çıkabilecek sıradan insanlarda yer almaktadır. Bazı şahısların ruhsal ve fiziksel betimlemeleri kısa da olsa yapılmaktadır. Hikâyeler ile benzer metinleri incelendiğinde şahısların genelde

aynı olduğu görülmüştür. Bu genelin dışında bir şahsın isminin hikâyede verildiği görülrken benzer metin örneğinde isminin verilmediği durumlar görülmüştür. Ya da bir hikâyede karşımıza çıkan şahıs diğer hikâyede yer almamıştır.

Âşık Nuri Çırağı hece ölçüsünü ustaca kullanan bir âşıktır. Hikâyelerdeki şiirler incelendiğinde şiir sayılarının birbirini tutmadığı görülmüştür. Hikâyelerde geçen şiirlerin bir kısmının döşeme ve dua bölümlerine özel olarak söylendiği olay örgüsü ile bağlantılı olmadığı anlaşılmıştır. Hikâyelerde yer alan diğer şiirler olay örgüsü ile bağlı olan şiirlerdir. Bu şiirlerin bir kısmı hikâyenin olay örgüsüne bağlı olarak benzer metninde de görülrken bazılarının ise benzer metninde olmadığı görülmüştür. Hikâyelerde ve benzer metinlerinde aynı olan şiirlerden bazılarının ise dörtlük sayılarının aynı olmadığı hatta dörtlük sayısı yanı olsa bile mısraların sırası ile kelimelerinin farklı olduğu görülmüştür. Şiirlerin hece ölçüsünün 8'li ve 11'li kalıbı ile söylendiği tespit edilmiştir. Âşığın hikâyenin olay örgüsüne bağlı olan şiirlerinde bazı teknik kusurlar tespit edilmesine rağmen hikâyelerin döşeme ve dua bölümlerinde yer alan aşığa ait şiirlerde hata olmadığını görülmüştür.

Âşık Nuri Çırağı hikâyelerde hem günlük konuşma dilini hem de yöresel ağzı kullanmaktadır. Hikâyeleri dil ve üslup yönünden incelendiğinde klasik hikâye geleneğine uyduğu, dört hikâyede de anlatma ve gösterme tekniklerini kullandığı, konuşma ve düşünce aktarımları yaptığı tespit edilmiştir. Fakat benzer metin hikâyelerde bu tekniklerin farklı sayılarda kullanıldığı görülmektedir.

Âşık hikâyelerde başlama formelleri, geçiş formelleri, özet amaçlı formeller, bitiş formelleri, deyimler, atasözleri, alkış ve kargışlar gibi anlatım kalıpları kullanmıştır. Dört hikâyede de bu anlatım kalıpları görülmektedir. Hikâyeler anlatım kalıpları bakımından kıyaslandığında sayısal anlamda birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Hikâyelerde yer alan deyim ve atasözleri incelendiğinde bir izleyici kitlesine karşı anlatılan hikâyelerde daha fazla deyim ve atasözü kullanıldığı görülmüştür.

Hikâyeler arasında en önemli farklılardan birisinin de işlevsel sapmalar yönünden ortaya çıkmaktadır. Âşık dinleyici kitlesinin olduğu bir yönlendirilmiş ortamda hikâyeye başlamadan önce ortamı tartmakta dinleyici kitlesinin eğitim

seviyesine göre açıklama yapma ihtiyacını belirlemektedir. Bir örnek verecek olursak lise öğrencilerine anlattığı bir halk hikâyesinde sık sık hikâyeyi bölerek bilgi vermekte, kullanmış olduğu yöresel ifadeleri açıklama ihtiyacı hissetmektedir. Fakat bu durum üniversite öğrencilerinin bulunduğu bir ortamda anlattığı hikâyelerde azalmaktadır. Evinde tarafımızdan kaydedilen ve izleyicinin olmadığı ortamda hikâyeleri anlatırken bu durum yok denilecek seviyeye inmektedir. Yine dinleyici kitlesinin öğrenci olduğu yönlendirilmiş ortamda anlattığı hikâyelerinde terbiye ve ahlak dersleri vermektedir.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde bir âşık tarafından anlatılan hikâyelerin performans teori bağlamında yönlendirilmiş farklı ortamlarda derlenen benzer metinleri ile farklılıklar taşıdığı anlaşılmıştır. Özellikle bir dinleyici karşısında anlatılan hikâyelerin halk hikâyesi tekniği açısından daha zengin öğeler barındırdığı anlaşılmıştır. Âşık Nuri Çırağı'ya göre toplumsal yapının ve düzenin ayakta kalması için uğraşmak, insanlara edep ve ahlakı, doğruyu ve iyiyi öğretmek, âşıkların önemli görevlerindedir. Bu sebeple izleyicinin olduğu ortamlarda anlattığı hikâyelere daha çok müdahale etmiş sapma(digression) unsurlarını kullanmış, bilinmeyen kelimeleri açıklama ihtiyacı hissetmiş döşeme ve dua bölümlerinde türkülerini izleyiciye göre seçmiştir.

Âşık Nuri Çırağı, anlattığı hikâyeler, söylediği şiirler ve geleneğin devamı için yaptığı çalışmalar ile günümüz âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden birisidir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Aça, Mehmet, Mehmet Ekinci, A. Müge Yılmaz (2012) “ Anonim Halk Edebiyatı” Şu kitapta: Haz./Ed M. Öcal Oğuz. “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı.” Ankara: Grafiker Yayınevi, 206- 207.

Altun, Işıl (2007) Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.

Altun, Işıl, O. Utku Özdemir (2011) Âşık Nuri Çırağı Unutamadım Hayatı-Sanatı-Şiirleri, Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, İstanbul.

Alptekin, Ali Berat (2013) Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Akçağ Yay., Ankara.

Artun, Erman (2017) Türk Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitabevi, Ankara.

Artun, Erman (2019) Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitabevi, Ankara.

Artun, Erman (2008) Âşık Edebiyatı Araştırmaları, Kitapevi Yay., İstanbul.

Artun, Erman (2014) Ansiklopedik Halkbilimi/ Halk Edebiyatı Sözlüğü, Karahan Kitabevi Yay., İstanbul.

Artun, Erman (2013) Türk Halkbilimi, Karahan Kitabevi Yay., İstanbul.

Aktaş, Şerif (1991) Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yay., Ankara.

Bâli, Muhan (1973) Erciş’li Emrah İle Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Başgöz, İlhan (2003) “Sözlü Anlatımda Arasöz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi.”, Çev: Metin Ekici, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Milli Folklor Yayınları, Ankara.

Boratav, Pertev Naili (1973) 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Boratav, Pertev Naili (2014) Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Tarih Vakfı, İstanbul.

Çobanoğlu, Özkul (2005) Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara.

Düzgün, Dilaver, M. Öcal Oğuz, Metin Ekici vd. (2012) Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara.

Elçin, Şükrü (1986) Halk Edebiyatına Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Forster, E. M. (2019) Roman Sanatı, Milenyum Yayınları, İstanbul.

Görkem, İsmail (2000) Halk Hikâyesi Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Akçağ Yayınları, Ankara.

Günay, Umay (2018) Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kunos, Ignacs (2019) Türk Halk Edebiyatı, (Çev. Tuncer Gülensoy), Akçağ Yayınları, Ankara.

Ocak, Ahmet Yaşar (1999) İslam - Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır- İlyas Kültü, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

Oğuz, M. Öcal (2019) Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam, Akçağ Yayınları, Ankara.

Oğuz, M. Öcal (2013) Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları, Akçağ Yayınları, Ankara.

Özarslan, Metin (2019) Mukayeseli Bir Araştırma Ferhat ile Şirin, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Özarslan, Metin (2001) Erzurum Âşıklık Geleneği, Akçağ Yayınları, Ankara.

Propp, Vladimir (2011) Masalın Biçimbilimi ve Olağanüstü Masalların Dönüşümleri,(Çev. Mehmet Rifat- Sema Rifat), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Tekin, Mehmet (2020) Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Türkmen, Fikret (2017) Âşık Garip Hikâyesi İnceleme - Metin, Akçağ Yayınları, Ankara.

Türkmen, Fikret (1998) Tahir ile Zühre, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Pendik Belediyesi, (2014) Âşık Nuri Çırağı - Emmioğlu, Pendik.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar.

Adıgüzel, Sedat (1994) Âşık Nuri Çırağı, Hayatı ve Şiirleri (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Akay Muhammed, (2007) Âşık Nuri Çırağı Hayatı - Sanatı ve Şiirleri (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Ankara.

Başgöz, İlhan (1998) “Türk Halk Hikâyelerinin Yapısı” (Çev. Serpil Cengiz), Folklor/ Edebiyat, Sayı:14-1998

Başgöz, İlhan (1998 a) “ Sözlü Anlatım Türlerinde Konudan Sapmalar (Digression)”, Folklor/ Edebiyat, Sayı:14-1998

Düzgün, Dilaver. "Erzurum’da âşık kahvesi geleneği." *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı* (1998): 205-224.

Ekinci, Zeynep (2019) Âşık Nuri Çırağı'nın Hikâyeleri (İnceleme - Metin) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Karataş, Nuri Cihan (2014 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Gebze'de Şehit Davut Ali Karadağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 02.04.2014 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2014 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli Üniversitesinde 05.06.2014 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2015 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 07.08.2015 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2015 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 03.11.2015 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2015 c), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 15.12.2015 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2016 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 07.01.2016 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2016 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 07.01.2016 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2016 c), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Gebze'de Şehit Davut Ali Karadağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 20.01.2016 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2018 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli Üniversitesinde 27.02.2018 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2018 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli Üniversitesinde 27.02.2018 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2018 c), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli Üniversitesinde 27.02.2018 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2020 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 01.12.2020 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2020 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 13.12.2020 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 a), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 25.03.2021 tarihli görüşme. Görüşmenin ses ve video kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 b), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 08.04.2021 tarihli görüşme. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 c), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 25.05.2021 tarihli görüşme. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 ç), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 25.05.2021 tarihli görüşme. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 d), Âşık Nuri Çırağı ile Kocaeli- Darıca'daki evinde 26.05.2021 tarihli görüşme. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 e), Âşık Nuri Çırağı ile 07.07.2021 tarihli telefon görüşmesi. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Karataş, Nuri Cihan (2021 f), Âşık Nuri Çırağı ile 11.09.2021 tarihli telefon görüşmesi. Görüşmenin ses kayıtları ve deşifre edilmiş bir kopyası B.K. arşivindedir.

Özdemir, Utku (2009) Âşık Nuri Çırağı'nın Hayatı, Sanatı Şiirleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Sakaoğlu, Saim. **“Ozan, Âşık, Saz Şairi Ve Halk Şairi Kavramları Üzerine”** III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. I. Cilt Genel Konular. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 77, Ankara 1986, s. 247-251.

Türkeş, Günay, Umay. **“Ercişli Emrah ve Aşık Tarzı Şiir Geleneği”** / -- Ankara, 1989. Türk Kültürü, XXVII. cilt, 316. sayı, 491-500. sayfa.

Türkeş, Günay, Umay. **“Halk Şiirinde ‘Ayak’ Konusunda Düşünceler.”** Milli Folklor, Cilt1, S. 8, Aralık 1990, s.32.

EKLER

I. METİNLER

1. ÜLKER SULTAN (LİSE CANLI ORTAM)- ÜS/C

Sevgili gençler, hepinize hayırlı günler diliyorum. Bu birinci dönemin de son günlerine denk geldi, iyi oldu aslında. İnşallah hepiniz derslerinizde başarılısınızdır. Karneleriniz dolu dolu gelir, sevinirsiniz. Sizlere hayırlı günler, uzun ömürler diliyorum Cenab-ı Allah'tan. Başta müdürümüze, hocalarımıza saygılarımı sunuyorum. Benim bir şiirimde derim ki:

Okumadan kimse alim olmamış,

Önce Elif-Ba' dan başlanır beyler,

Hiçbir eşya kemâlini bulmamış,

Boşuna mı fidan aşlanır beyler?"

Şimdi ağacı dikiyorsun bir ceviz ağacını veya dut ağacı dikiyorsun fakat aşlamasan onun meyvesi acı oluyor. Olmuyor. Demek ki aşya ihtiyacımız var. Okumadan da hiç kimse Farabi olmamış. Muhakkak okumuştur. Yani ibare şudur: "Mürşüdsüz mürüd yoktur. Mürşüd olacak ki onun da mürüdi ola." Ha şurdaki dörtlükte de şunu ifade ediyorum:

Mürşüd zikir eder mürüdü dinler,

Derya çoşa gelse dalgalar inler.

Bir başka dörtlükte, şimdi mürşüdünün -öğretmeninin- lafını dinlemeyenin nerde olacağı bellidir ama dinleyenlerin de deryalar gibi çoşup gideceği bellidir.

Mürşüd zikir eder mürüdü dinler,

Derya çoşa gelse dalgalar inler,

Zamanı geldi mi otlar ekinler,

Yeter kemâlete olur eğilir.

Bu da başka bir şiirin dörtlüğü. Şimdi ekin yüz günde doksan günde bazı yüz on günde yetişiyor. Bölgelere göre iklime göre fakat buğday başağı böyle dimdikine gidiyor. Doluyor olgunlaştığı zaman şöyle eğiliyor, bu bir kemâlettir. Yani hani büyüdükçe küçülme ibaresidir. Onun için sizler de Allah'ımız uzun etsin hocalarımızın lafını dinlerseniz, tarihinize, coğrafyanıza, kültürünüze, benliğinize, milliyetinize sahip çıkarsanız; muhakkak siz de olgunlaşır efendim başak gibi dolgunlaşıp bu memlekete faydalı olacağına inanıyorum ve öyle olacaksınız inşallah. Şimdi bizler bizim sanatımız çok revaçta bir sanat değil. Türkiye'de acınılacak iki zümre var, biri pehlivanlar biri âşıklar. Şimdi pehlivanlar, adam tek başına şampiyon oluyor, dünya şampiyonu oluyor tek başına. Etrafında hiç kimse yok fakat adam hiç kimse de ilgilenmiyor işte efendim falan Ahmet TAŞÇI Kırkpınar'ın pehlivanı oldu deyip geçiştiriyorlar. Fakat yirmi bir futbol kaç kişiyle oynanıyor? Yirmi iki mi? Ben hiç onu bilmem. Futbolda dünya yerinden oynuyor. Milyonlar arkasına gidiyor. Ama birisi İstiklal Marşı'na: "Korkma sönmez bu şafaklarda al sancak." demiştir, onun heç bir değeri yoktur insanlar tarafından. Ama bir tane popçu getiriyorlar onu eski terimle zembille indiriyorlar, bindiriyorlar efendim günlerce medya peşinde yayımlanıyor şey ediliyor, heç bir şey de söylediği yok. Bir gün ben radyo dinliyorum, televizyon yok o zaman işte yeni bir eser yazdığından bahsediyor sanatçı işte o gece, o gece üç yüz altmış defa o gece dedi adam. Arkası yok. Ya bir sabaha düşerse hiç olmayacak. Onun için bizimkisi adap ve edep işidir gençler. Bu aşıklık adap ve edep işidir onun için hocalarınıza teşekkür ediyorum. Bir de acı bir şey anlatayım. Bu baharın İstanbul Teknik Üniversitesinde Erol PARLATIR Hoca'nın biliyorsunuz değil mi hem sanatçıdır hem profesördür o herif. Efendim şu anda profesör olan Cihangir TERZİ'nin Süleyman ŞENER'in olduğu bir grupta yirmi bir tane son sınıf öğrencisiyle program yapıyoruz. Konumuz İstiklal Savaşı'na efendim nasıl girişilmiş bu mermiler işte şu askerlerin giysisi yok şunlar neylen taşınmışlar nasıl olmuş falan işte öküz arabası dedim ben. Biliyor musun, işte öküzleri arabaya koşular kağrı arabaya yani anlayacağınız falan o üniversitenin son sınıfında olan gençler öküzün ne olduğunu bilmiyorlar vallahi. Bir tanesi, bir kız dedi ki Tuncelili bir kız: "Yav galiba olsa olsa aşık amca ne olur kurbanlık hayvan olur." dedi. Bakın biz kültürden bu kadar yoksunuz. Onun için size tavsiyem bir amca olarak, benim mühendis torunlarım var birkaç tane lisede okuyanlarım var çok torunum var. Benim

on altı tane torunum var. Ha ufak adam değilim ha! Efendim şimdi konuyu dağıttığımız zaman toparlayamıyoruz. Konumuz şu bu ülke profesör yetiştiriyor ama bu ülkenin bir ihtiyacı var. Siyasetten anlamayın bu ülke bir insan yetiştiremedi. Bir insan yetişmiyor. Ben altmış sekiz yaşımdayım. Farabi neden bir Farabi yetişmiş. Belki mum ışığında belki onu da bilememiş. Neden bir İbni Sina yetişmiş? Efendim bodrumlarda belki heç yer yok çadırlarda veya bir Şir Ali Nevai yetişmiş, bir Mevlana yetişmiş, Bektaşî velî yetişmiş. Neden bugün bir Mevlana yetişmiyor, Farabi yetişmiyor? Neden böyle bir tıp biliminin babası demişsin yıllar önce asırlar önce nasıl yetişmiş? Demek ki hocasını dinlemiş dersine çalışmış. Kim ki yaptığı sanatı iyi yaparsa sanat ile uğraşırsa o benim için en değerli adamdır. Ben bugün size onun için

Okumadan kimse Alim olmamış.

Önce Elif- Ba' dan başlanır beyler,

Heç bir eşya kemalını bulmamış,

Boşuna mı fidan aşlanır beyler.

Kılı kırka böler kırka yararlar,

insanlarda kemaleti ararlar,

kara taşı balyozla kırarlar,

altun endazeyle işlenir beyler.

Şimdi kaldırın şurdan bir yakışıklı genci eline verin on kiloluk bir balyoz, şuraya da on tonluk bir taş koyun önüne onu akşama öğleye kalmaz darma duman eder, darmadağın eder. Hiç kıymadan sağına soluna vurur dağıtır, ama gidin darphaneye gidin kuyumcuya altuna neşterini öyle vuruyor ki onun sini zayı olmasın diye. Niye? Altun. E peki biz o zaman hangi gözle bakmamız lazım. İşte bir sanatı anlatıyor. Hangi sanatı anlatıyor. Hangi sanattaysanız ona o gözle bakacaksınız ki

muvaffak olabilirsiniz. Yoksa olma şansınız yok. Elin oğlu Ay'da yıldızda gezerken sen hala ya leyl çağırırsan bu iş olmaz.

Hey Nuri Çırağı bildiğin nedir?

Senin bildiğinden bu iş ötedir.

Deli bile kendisini beğenir

Herkes öz aklınlan hoşlanır beyler.

Hiç kimse deli bile sokakta der ki: “Ya ben Gebze belediye başkanı olsam burayı yirmi dört saatta düzeltirim.” Halbuki benim gibi evinin yolunu düzeltemiyor. Öyleyse sevgili yavrularım sevgili gençlerim okumak, okumak, okumak ama ahlakân okumak. Yani samimi olmak. E liseyi bitirdim babam anam desin. Çanta koltuğumda bir tanede ben bir de oğlum var, Allah size de ömür versin dünyayı tanıyan bir tip otuz beş yaşında şu anda. Üç sene lisenin birinde iki sene gitti geldi, attılar liseden dışarıya. Öyle de zeki ne yaptı? Bir acentayla gitti geldi ne oldu şimdi de fabrikada işçi çalışıyor, onun hakkı o. Kim çalışıyorsa yükselmeye muktedirdir. Yoksa Allah u Teala seni özel beni özel yaratmış diye bir şey hepimiz Adem'in Havva'nın oğullarıyız. Hepimizin Hakkın yanında ki değeri aynıdır, ama kim eyidir? Çalışan eyidir. Onun için ben böyle bir ufacık nasihattan sonra size bir iki türkü söyleyecem. Ülker Sultan hikâyesini anlatacam. Hikâyeler bize ne anlatır gençler? Hikâye geçmişini anlatır. Ben ilkokul okudum. Dünyayı tanıyorum. Dünyanın coğrafyasını tanıyorum. Benden evvel olan ustalarla onların da ustaları da dünyayı tanıyorlardı. Okur yazarı olmayan insanlar. Burda bir şey vardı bir hikmet vardı. Nasıl? Karşılı bir Âşık Şenlik vardı büyük insan Allah rahmet eylesin 1914' te vefat etmişti. 1914' te İngiliz'in tahtında bir kocakarı diye bir laf etmiş adam. İngiliz tahtını bir kadının idare ettiğini söylüyor adam. Çıldır'ın dağından yol yok iz yok, radyo yok, telefon yok, iz yok, heç bi şey yok, ama adam onu keşfetmiş. Niye? İşini çok iyi bildiği için Allah u Teala'da ona o fırsatı vermiş. Evet hikâyeler bir milletin bir insanın geçmişini anlatır veya dramını anlatır. Köroğlu bir başka varyant. Emrah bir başka varyant. Bedri Sinan bir başka varyant. Hepsinin ayrı ayrı şeyleri var. Tatları var. Güzellikler var. Bugünkü anlatacağım konu da ilmin daha değişik işlediği dönemlerde Tılsımcılar var hatta hükümdarların yanında Remcileri vardı. Yani sihirbazları vardı. Rem atardılar işte o

günün şartlarında nasıl doğuyu batıyı bulmuşsalar güneşi nasıl bulmuşlar nasıl güneş takvimi bulmuşlar? O günde, yani dünyanın her döneminde her çağında kendine göre ilim adamları vardır. İlim insanları var. Bir şeyler yetiştirmişler yani. Şimdi Cristof Colomb dünyayı keşfetmiş. Efendim Edison elektriği bulmuş. Şimdi nasıl bulmuş Edison elektriği, biz bulamıyoruz. Heç ihtiyacımız da yok elektriği bulmaya. Halbuki biz elektrikten daha öte bir şey bulunur mu? Bulunur. Yani kainat bitmez. Allah u Teala'nın ilmi hikmeti sınırsız yeter ki insanlar ona eğilsinler.

Ali Cengiz meşhur sihirbaz Ali Cengiz'in dönemi Ejdar diyarında bir hükümdar yaşıyor. Bunlar hep Hindistan bizim hikâyelerimiz böyle hep doğuda olur sevgili gençler. Neden doğuda olur? Yani İran olur, Arabistan olur, Hindistan olur, efendim daha doğusu Çin'e doğru gider Pakistan'a gider buralarda olur neden kültür buradan yayılmıştır. Yani İbn-i Sina nerden yetiştiği bellidir. Şir Ali Nevai'nin nerden hangi medreseden yetiştiği bellidir. Ahmet Yesevi kimdir nerden yetiştiği bellidir. Heç buralardan yetişmemiş ki böyle biri. Kristiyanlarda yetişmişler. Eflatun yetişmiş, Lokman yetişmiş, Sokrat yetişmiş, Aristo yetişmiş daha niceleri. Demek ki bizim kültürümüzde o taraftan gelmiş böyle. Türklerin Orta Asya'dan bu tarafa geldiği gibi kültürü de beraber getirmişler. Yani Mevlana kalkmış nerden buraya gelmiş. Ahmet Yesevi hazretleri Alperenlerini efendim Anadolu Erenleri'ni veyahut Horasan Erenleri'ni Anadolu'ya göndermiş. Her biri bir görev için gelmişlerdir. Hepsinin ayrı ayrı görevi var. Bu dönemde bu sihirbazlık da yine bu dönemde çok yaygın. Adam sihirle işte değneğini yılan yapıyor bilmem işte başka şeyler yapıyor. Darıyı direğe çıkarıyor. İşte bir sürü insanların aklını çeliyor. Başka şeylere yönlendiriyor gibisinden falan.

Hindistan'ın Adil Hükümdar diye bir hükümdarının kızı gencecik nazenin bir dilber. İsmi Ülker Sultan'dır. Babasının bir kızıdır. İki kardeşi var. Bir kızı var Adil Hükümdar'ın. Yaşayıp gidiyordular. Hükümdar kızı da hükümdar gibi olur. Yani bugünkü Cumhurbaşkanı'nın kızıyla bizim kız bir değil tabi. Onun başka yaşantısı var, bizim kızın başka. Onun da ona göre bir yaşantısı var, cariyeleri var yani hizmetçileri. O zaman cariyeler işte birisi saçlarını arkadan altın tepsiyle tutuyor. Diğerleri eteklerini tutuyor. Birisi bilmem ne ediyor. Böyle bir yaşantı içinde. Bu tabii ki dillere destan oluyor. Duyuluyor işte Adil Hükümdarın böyle çok güzel bir

kızı var, nazenin bir kızı var. Kendi de efendim akıl bulug çağa gelmiş. Yani on beş, on altı, on yedi, on sekiz yaşlarında falan. Ali Cengiz de bunu duyuyor. Hikâye de bu ya. Biz hikâyeye başlarız başlamadan evvelde deriz ki:

“Vesfi hikâyet ustadlarımızdan, himmet ustadlarımızdan kalan yadigarlar olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün son encamınız.” böyle derdi, ustadlarımız. Kültürün başı da guvvet. Bir de dua ederdiler, derdiler ki:

“Ya Rabbi sen devletimize, milletimize, ordumuza iyilik ihsan eyle. Kötülük düşünenlere fırsat verme. Ordumuzu havada, karada, denizde her yerde muzaffer et.” Cemaata bir saygı tazim gösterirdiler. Biz de aynı tazimi göstererek hikâyeme başlamış oluyorum. O zaman hep beraber bir dinleyelim bu kısacık hikâyemiz ne olur. Soru sormakta serbest. Yani düşündüğünüz takıldığınız yer olursa sorabilirsiniz. Adil Hükümdarın kızının bu şanını şöhretini herkes duyuyordular. Ey şimdi bizim ustad Mevlid İhsanî çok enteresan bir şiir söylerdi sevgili gençler, özellikle kızlara diyorum.

On âşık bir tek çilek

Böler dağın yamacında

Size bir sempozyum, bir konu bu ne demek istemiş bu adam yazın bakalım ne çıkaracaksınız içinden? Böyle ama bu geçmiş insan hemen bunu şey yapardılar. Ali Cengiz’de tabi bunu duyuyor. Meşhur sihirbaz Ali Cengiz. Bu da tuttu bu kızı görmek için kendini ihtiyar bir kıyafete soktu. Böyle saçlı sakallı bir adam. İhtiyar, pejmürde bir dilenci veya sail diyelim biz buna. Eline bir gül aldı gülü sihirledi. Öyle bir sihirledi ki gül çok güzel kokuyor çok da güzel bir renge sahip. Tam geldi Ülker Sultan’ın yaşadığı has bahçede bahçenin önünde kızlar Ülker Sultan’la geziniyorlar, eğleniyorlar, şaka ediyorlar. Bu ihtiyar da eline bir gül aldı Ali Cengiz. Gülünü kaldırıyor kızlara taraf. Ülker Sultan’ın cariyelerine doğru. Gül satarım gül satarım diye bağıyordu. Tabii bunu duyular Ülker Sultan’a dediler. Ülker Sultan da duydu dedi ki:

-Kızlar gidin o amcanın gülünü alın getirin beş kuruş istiyorsa siz on beş kuruş verin elli kuruş verin.

-Niye?

-E bu adam demek ki çok gariban ki dilenmeden imtina ediyor. Kendine buna yüz tutmak etmiş acaba yoksa her taraf gül gülistan benim bahçemde gül mü yok falan. Kızlar gittiler:

-Amca gülünü satar mısın?

-Tabi satarım evladım niye bağıryorum?

-Ne istersin? İşte beş kuruş diyelim o günün şartlarında.

-Amca biz senin gülüne elli kuruş verirsek bize verir misin?

“Yok vermem.” dedi? Niye? Baktı ki Ali Cengiz gözlerine bu gelenler Ülker Sultan değil. Bunlar cariyeleri. Onun amacı Ülker Sultan’a vermektir gülü. Vermedi. Bu ancak vezir, vüzerâ padişah kızlarına layıktır. Siz bunun değerini bilemezsiniz. Kızların telaşına mı? Cariyeler geri döndü geldiler. Tabii bunu duydular Ülker Sultan’a dediler. Hemen hatrına şu geldi. Yav bu ihtiyar herhalde ki cariyeleri tanıdı bunlar az para verdiler. Padişahın kızı giderse daha çok verir ibaresinden, onun için vermedi gülünü. Kendi kalktı geldi. Gülü ihtiyardan aldı. Çok yüklü bir de para verdi ama Ülker Sultan’la burası çok ince çocuklar. İlhan Başgöz bu konuda seksenli yıllarda beni bu konuda böyle bir sigaya çekmişti o profesör İlhan Başgöz. Onun için buraya çok dikkat edin. Gülü verirken Ülker Sultan’da bir baygınlık hasıl oldu. Bedensel kendinde bir şeyler hissettiğini fark etti. Bir şeylerin olduğunu fark etti. Ali Cengiz çekti gitti amma kızlar uyarttılar su verdiler gül suyu döktüler vesaire yatırdılar yatağına. Ama kendinde çok değişik hallerin olduğunu hissediyordu Ülker Sultan. Fakat gül öyle bir güzel gül kü burnunun önünden kaldırmak istemiyor, kokluyor. Sürekli koklamaya başladı. Kokluyor gece kokluyor, yastığının dibine koyuyor kokluyor, aklına geliyor ama o eski Ülker Sultan hali değişti. Değişik bir halde olmaya başladı. Hekimlere falan baktırdılar. Heç bir şey yok. Ama ruhen bir sakınca var. Gel zaman git zaman sevgili gençler şeriatı ar olmaz, Ülker Sultan’ın hamile olduğu ortaya çıktı. E kendine bakıyor Allah u Teala’ya yalvarıyor Ya Rabbi

ben herhangi bir yolsuzluk terbiyesizlik yapmadım bu ne hikmettir diye. Ama Allah'a teslim oldunuz mu arkadaşlar Allah u teala sizi her yerde korutur. Hiç bilemezsiniz. Cebinizde bir kuruş olmaz bir bakmışsınız ilerde sizin cebinize on kuruş koymuş. Hiç farkına varamazsınız. Bu Allah u Teala'nın hikmetidir. Buna inanın. Tabi bu duyuldu yavaş yavaş. Kızlar arasında duyuldu işte ahlaksızlık yapmış falan olmuş filan olmuş ibareleri zaman geldi ki nereye duyuldu taa saraya kadar duyuldu. Babasına, anasına kadar iletildi. Hükümdar hemen on ikilerini yani bakanlarını vezirlerini, vüzeralarını topladı, efendim heyet kuruldu. Durum masaya yatırıldı. Bir devleti yönetenin çocukları bu işi yaparsa diğerleri ne yaparlar düşüncesiyle.

Birileri yılanlara zehirlettiler birileri aslanlara parçalattılar herkes bir karar verdiler neticede dediler ki: “Halkın gözü önünde şehrin meydanında işte padişahın kızı da olsa ahlaksızlığı yapanlar böyle bu sonuca giderler asalım idam edelim.” Ancak Adil hükümdarın bir veziri vardı babasından kalma. O dönemde yani padişahlık babadan oğla falan geçiyor ya. O da dinliyordu. Hiç sesini çıkarmıyordu. Bunlar idama karar verince, asmaya karar verince bir söz istedi. Söz verdiler. Dedi ki: “Sultanım herkesin fikrine saygı duyuyorum ancak benim de bir fikrim var dinleyin hoşunuza giderse kabul ederseniz uygulayın yoksa da hiç önemli değil.” Dedi ki: “Bunu assak da aslanlara parçalatsak da halk bütün bilse de bu bize halel getirir, bu bize gölge düşürür işte kötü şeyler olur.” Ya ne yapalım? “Gelin biz bunu av alayınlan gönderelim ormanlara Afrika'nın derin ormanlarında Hindistan'ın efendim bıraksın gelsinler gecenin bir payında orada kurt kuş yer sahipsiz kim kimse orada ne olduğunun hiç farkına varamazlar, hiç kimse de bizim bu işlediğimiz suç duymaz.”

Sevgili gençler at ayağı külünk olur, âşık dili yürük olur.” derler üstadlarımız. Bu söze karar verdiler, bu fikri benimsediler karar verdiler av alayını o günün şartlarında ava gidiyorlar ya av alayı da vardı alayı hazırlattılar. Ülker sultanı başına da o veziri koydular. O ihtiyar veziri koydular. Ülker sultanı gecenin bir yarısıydı aldılar, nerden? Saraydan aldılar. Ancak gülünü elinden bırakmadı, gülü yine kendisiyle beraber elbisesini gerekli eşyalarını da hiç bişeyisini alamadı, almadılar.

Nalettayı bir elbise giydirdiler, ufacık bir kürk verdiler, attılar devenin bir hecim devenin sırtına kervan yola çıktı. Bunlar gitsinler ben size bir türkü söyleyeyim.

Aşık Veysel in bir türküsünü söyleyeyim ondan sonra devam edelim inşallah

ÜS/C 1

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda
Büyüdüm aynı zamanda
İki kapılı bu handa
Gidiyorum gündüz gece

Şaşar Veysel iş bu hale
Kah ağlaya kahi güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece

Sevgili gençler bu Veysel Usta'nın burada da demin ki gibi bir işaret var. Dünyaya geldiğim anda yürüdüm aynı zamanda. Hiçbir anne çocuğunun büyüdüğünü fark edemez sarar sarmalar altını temizler memesini mamasını neyse verir, koyar oraya. Kor beşiğinde kundağında. Nasıl büyüdüğünü hiç kimse göremez. Demek ki dünyaya geldiğimiz an da yürüyoruz. "Dünyaya geldiğim anda yürüdüm aynı zamanda" diyor adam. Yani âşıkların sözlerinin içinde muhakkak bir şeyler vardır. Tabi onları tahlil edersek. Yoksa: "Ah sevdiğim senin sana aşık oldum olalı başım belada, dün gece seni düşünürken uyuya kalmışım helada." bu da Türkçe bu da şiir efendim biz hikâyemize kaldırdığımız yerden devam edelim gençler. Ülker sultanın kervanı devam ediyor, önünde kocaman bir av alayı efendime söylüyeyim başlarında ihtiyar Merdan Vezir devam ediyor kervan. Gidiyor gecenin bir payı gittiler. Sabah oldu Allah herkesin üzerine hayırlı sabahlar açsın sabah olmuştu.

Şöyle dumanlı mumanlı şehri görünüyordu memleketi görünüyordu. Ülker sultan anlıyordu akıbetinin nere gittiğini. Tahsilli insan akıllı insan ha kendinin de bir suçlu olduğuna inanmıyordu. Herhangi bir suçunun olmadığı besbelliydi döndü şöyle ağlayarak boynunu geri kırdı memleketine bakıyordu. Arkadaşları vardı, anası vardı, babası vardı, kardeşleri vardı. İşte sarayı vardı, cariyeleri vardı hep onları hayal ederek şöyle geriye dönüyor bir bakalım Ülker sultan ilk türküsünü ne söylüyor ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz programımız devam ediyor:

ÜS/C 2

Ayırdılar vatanımdan elimden

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Türlü libasım aldız elimden

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Neydi suçum nedir günahım

Bütün halim sana ayan Allah'ım

Dilerim babama kalmasın ahım

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Gözü yaşlı bahtı kara giderim

Bu dağları yara yara giderim

Hani bilmediğim yere giderim

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Ben Ülkerim akmaktadır yaşlarım

Getmedi gönlümden bu telaşlarım

Elvada diyorum sıla arkadaşlarım²⁷

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

²⁷ Âşık ile yapılan görüşmelerde bu mısra “Elveda diyorum arkadaşlarım” şeklinde düzeltilmiştir. (Karataş, 2021b)

Söylüyordu türküsünü kervan devam ediyordu ağlıyordu. Ağlamanın hiçbir faydası yoktu ancak sevgili arkadaşlar değerli öğrenciler gül beraberindeydi hiç ne soluyordu ne kokusu gidiyordu, aynı bi şekilde yaşıyordu. Beraber geceleri konakladılar üzerine o eski kürkünü attılar yattı gitti. Sabah kalktı kervan yoluna devam etti, günlerce gitti. Günün birinde karanlık ormanlardan içeriye girdiler. Ejdar Diyarı'nın hudutlarına girdiler. Öyle ormanlar ki her bir ağaç insanı yiyecek gibi. Bunların içinden av alayı gidiyordu. Av alayı kendini ancak koruyordu ve akşam oldu konakladılar. Ormanın tam derinliklerinde konakladılar. Ülker sultan uykuya geçince sessizce tembih etmişti vezir Merdan Vezir askerine. Av alayı öyle bir şekilde, hikmet de bu ya. Ülker sultan hiç uykusundan uyanmadı. O gece çok güzel derin bir uykuya dalmış ola ki asker çaktı gitti hiç farkına varamadı. O gün şöyle kuşluk vakti derler Anadolu da bilir misiniz? Yani saatin sabah namazın dan sekiz dokuz arasına kuşluk vakti derler kuşluk vaktine kadar gün göbeğe dayandı, derler hala sen neye yatıyorsun, derler ona. Ülker Sultan bir uyandı ki üzerinde kürküm yok muhannet insanlar o kürkü bile almıştılar onun üstünden. Efendim bir baktı hiç kimse yok vay ben nerdeyim? Rüya mı görüyorum falan? Bir o yana bir bu yana koştu. Ha, anladı ki beni burada bıraktılar yem etmek için. Bir o yana koştu bir bu yana koştu ama sevgili gençler unutmayın bunu hiç unutmayın, biz çok gezici adamız ben elli beş senedir gezen adamım öyle darda kaldığımız gün olmuştur ki oradan çıkmanın mucizeden başka hiçbir şeyi yoktur. Adam böyle silahını doğrulttu bir gün bana bir yerde şöyle doğrulttu dedi ki: "Seni vuruyorum." dedi. Adam sanki Allah u Teala onun koluna birini vurdurdu silah şöyle. Daha böyle çoğaltabiliriz yani yeter ki siz salık olun. Ülker sultan bir o yana bir bu yana koştu, gül yine elinde onu yine kokluyor ondan hiç ayrılamıyor. Şöyle bir baktı koskocaman bir köknar ağacı var. Köknar ağacının bağı çürümüş oyulmuş. Efendim işte hayvanlar filan onun içine girmiş, çıkmışlar kendisine bir başka bir ağaç parçası alarak orayı iyice oydu genişletti. Kocaman bir ağaç efendim otlar topladı otlardan serdi başladı orada barınmaya amma bu vahşi hayvanlar sanki bunun yıllardır arkadaşı. Hiç böyle bir şey yok. Bunu hiç kimse görmüyor. Rahatlıkla bunların içinde yaşıyor, yanından geçiyorlar, arkasından geçiyorlar, hiçbir şey olmuyor. Ne yiyordu? Derenin suyundan faydalanıyordu, ağaçların kabuğundan otlardan böyle geçiniyordu böyle şey oluyordu. Biz nerden haber verelim gün geldi ki yaşayan Ülker Sultan burada bir

gün bir sabah namazı hayata diz vurdu dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. Çocuk bir yanda kendi bir yanda. Acaba bir yudum su vereni mi var? Yavrusunu bir ağaca bir beze saranı mı var? Saçlarını okşayanı mı var? Baygınlığını, terini, sileni mi var? Hiç kimsesi yok Allah'tan başka. Yarı uyanık yarı ayık baktı, çocuğun üzerini karıncalar sarmışlar. Kendi bir tarafta. Kalkar kalkmaz üzerinde bir elbisesi yok ki anadan üryan. Hemen yavrusunu aldı kucağına bastı, gülünü kokladı. Gül yine aynı gül kokuyor. "Efendim çocuğunu saçlarına sardı." derler, üstatlarımız. Hem yüzüne bakıyordu hem meme veriyordu hem de şu dizeleri ağlayarak söylüyordu. Ben de söylüyeyim siz de dinleyin var olun sağ olun.

ÜS/C3

Sana beşik oldu taşlar
Nenni küçük yavrum nenni
Bizi yiğit kurtlar kuşlar
Nenni küçük yavrum nenni

Kaderdir kimden küseyim
Göbeğin nasıl keseyim
Seni bağrıma basayım
Nenni küçük yavrum nenni

Ülkerim bahtı karayım
Sana ben meme vereyim
Seni otlara sarayım
Nenni küçük yavrum nenni

"Âşık diyer naçara, Hakk yardımcı naçara, tuz kokarsa, et kokarsa tuz lazım tuz kokarsa ne çare." demiş. Tuzu kokutursak hiçbir şeye yaramaz sevgili gençler. Söylemişti türküsünü, yavrusunu bağrına basmıştı, bu öyle bir dram ki öyle bir hikmet ki burada büyük bir Hikmet-i Rabbani var günler geçiyor. Ey, hem kendi hem yavrusu da bundan süt emmeye başladığı zaman idaresi kesiliyordu yavaş yavaş. Ama bir gün sabahınan bir baktı ki tam benim ağacımın yanına arka tarafına bir

ceylan iki tane yavru yapmış. “Allah Allah, bu da mı benim gibi sahipsiz de gelmiş buraya yavru yapmış falan?” ancak ceylan buna bakıyordu kaçmıyordu ki bundan. Ceylanın yavrularını kucakladı sevmeye başladı. Kendi yavrusu gibi seviyordu. Ceylan da kaçmıyordu bundan. Vallahi bu iyi bi şey. Ceylan sanki bunun evcilleşmiş keçisi, koyunu gibi başladı sütünü emzirmeye kime? Ülker Sultan’a. Ülker Sultan ceylanın sütünden faydalanıyordu. Günler böyle geçti. Ceylan gidiyor yayılıyor, geliyor, belli bir zamanda bir saatte geliyor efendim Ülker Sultan sütünü sağıyor, yiyiyor. Hem yavrularını büyütüyor ceylan hem Ülker Sultan’ı hem de yavrusu büyüyordu. E benim söylediğim gibi bunlar bir saniyenin bir dakkanın içine olmuyordu tabi ki. Günler geçiyordu. Aradan üç yıl geçmişti ki bu ceylan bu şekilde devam ediyor. Ülker Sultan burda hayatını idame ettiriyor. Biz size nerden haberi verelim değerli gençler. Şimdi hikâyecilik bu işte buraya geldiği zaman düşümlenecek, nasıl olur, nasıl çıkış olur durun bakın ustası nasıl çıkarmış? Ejdar şehrinin Şahzedeşi arkadaşlarıyla beraber bir gün avguş etmeye çıktı yani av yapmaya çıktılar. Ava çıktılar. Gezdiler bir şey yapamadılar. Şurda rastlar bir şey burda rastlar dolandılar, firlandılar herhangi bir şey bulamayınca bir aralık Şahzede’nin Ejdar hükümdarının oğlunun yani Şahzede’nin gözü bir ceylana takıldı. Bu ceylan Kimdi? Ülker Sultanı emziren ceylan. Bir ok fırlattı aha vurdum, bir daha fırlattı vurdum, şuraya geçti yakaladım, yakalayacam, atını peşinden goşturdu. Ceylan kaçtıkça o da peşinden goştı. Ne ceylanı vurabildi ne de geri dönebildi. Arkadaşlarından ayrıldı. Ormanın derinliklerinde ceylanın peşine geldi. Bir ikinci zamanı idi ki Ülker Sultanı emziren ceylan önde arkasında bir insan bu arada da Ülker Sultan çocuk yanında ne yapıyordu işte ağaçlardan otlardan faydalanıyordu. Veyahut geziniyorlardı. Oturuyorlardı, her neyse. Bunu görünce bir ceylanın şiddetle gelişini arakasından da bir avcının olduğunu gören Ülker Sultan hemen çocuğunu bağrına bastı kolundan kapar kapmaz ağacın kovuğuna kaçtılar. Şahzede bunu görünce tuyları diken diken oldu. “Allah Allah, bu vahşilerin içinde bu ormanlarda bu insan mı cin mi huri mi bu nedir?” Allah Allah taaccüp etti adam. Tam böyle ağacın yanına doğru atını sürmüş ki artık neye mal olursa olsun dedi olan olmuştu kılıcını okunu yayını hazırlamıştı. Eğer bir şey olursa hemen ok atacaktı. Ancak Ülker Sultan onun geldiğini hissedince sevgili arkadaşlar o içerden acil bir şekilde feryat etti: “Hey insanoğlu bana yakın gelme ben sana haramım ben haramım

sena ben anadan uryanım görme beni istemiyorum seni.” diye. Böyle feryat edince adam baktı ki bir insan konuşuyor. Allah Allah o zaman derler ki üstadlarımız: “Şahzede, üstündeki giysilerden birini kaldırdı ona attı. Al al giyin çık bakalım ki sen kimsin necisin ne değilsin?” Tabi ki alınca büründü dışarı çıktı ama aşık ne demiş biliyor musun gençler? Demiş ki: “Bir güzel ki güzel olsa binadan yüz bin sene geçse daha da eksilmez. Köhneliği tazeliği bir olur.” Yani ihtiyarlığı da tazeliği de bir olur mücevherin hiç kıymeti eksilmez. Eğer mücevher ise kıymeti ister on sene yirmi sene betonun altında dursun ama gine o mücevherdir. Ülker Sultan çıkınca e ocağı delinsin güzel kadın padişah kızı efendim Allah u Teala Şahzede'nin gözüne onu huri melek gösterdi. Şahzede dedi ki: “Onun gözlerinden bir çift ok çıktı da benim bu sevda yani bu kalbime küt diye vurdu.” Adam dengesini bozdu böyle atının üstünde sendeledi falan zor kendini tuttu, işte iş bundan sonra başlıyor gençler. Dua etti: “Ya Rabbi demek sen beni buralara düşürttün bu ormanlara bu insanoğlunun çilesi burda bitmiştir.” diye. Atının terkisine Ülker Sultan'ı aldı çocuğu da kucağına aldı. Gün de karanlık olmuştu. Atın dizginlerini gemdir dizgindir atın ağzına vurulana. “Arap at seni ben yaradan benim bilmediğim bu ormanlara nasıl beni bıraktıysa ben yol bilmem iz bilmem beni buradan öyle çıkarırsın.” dedi. Arap at devam ediyordu şu ağacın dibi şu kayanın şu derenin derken devam etsin biz kimden haber verelim? Şahzede'nin arkadaşları Şahzede'yi kaybettiler aradılar gece yarılarna kadar bulamadılar ve hemen şehre döndüler, hükümdara haber verdiler. Ejder Padişahı efendim alaylar çıkarttı askerler çıkarttı oğlunu aratmak için ertesi gün gene böyle öğle zamanları idi Şahzede ile at efendim ormanlardan dışarı çıkmıştı çıkartmıştı. Asker ilen gelen askerleriyle buluştular kavuştular. Şenlikler yapıldı, Şahzede'nin bulunduğu. Ancak Şahzede öyle bir tutuldu kü Ülker Sultan'a gecesini gündüzünü onunla geçirmek onun yüzüne bakmaktan başka hiçbir şey düşünmüyor. Hastalandı adam. Hükümdar bunu oraya baktırdı, bu hekime baktırdı bu doktora baktırdı müneccime baktırdı. Herkes dediler ki bunda bir gönül sevdası var. Gönül sevdası kanserden de kötüdür Allah kimseyi düşürtmesin. Ama hakikisi yok canım işte bugünüdü Gebze de çarşıda böyle gencecik bir kız ufak da bir kız böyle bir şey yazıyor elinde o ney o adları telefonlarımızın. Şimdi beni göremedi ya bana vurdu ya zavallı çocuk ta oraya düştü. Artık onun işte şeyi bu yani her şeyin sadakatlısı iyidir, ilkeli samimisi iyidir. Yani arısı durusu iyidir. Suyu gözesinden içerseniz daha

güzelidir. Biraz aşağı gelirse ordan bir şeye yaramaz. Ülker Sultan'a böyle yavaş yavaş eriyen Şahzede ancak geldiğinde de hemen emretmişti saray ahkamina saray cariyelerine. Ülker Sultan'ı hamamlattılar, tıraşlattılar, efendime söyleyim giyindirdiler kuşandırdılar. Sarayın bir köşesinde oturturdular. Şahzede gidip görünce ormandaki bir iken burda on olmaya başladı. Adam gün be gün eriyor yanıyor ama Ülker Sultan o gülü beraber kokuyor taze gülü çocuğu da beraber günler geçiyor. Bunlar burda dursunlar, ben size nerden haber verelim gençler ben size hükümdardan kimdi o hükümdar Ülker Sultan'ın babası? Adil hükümdar. Ha bak burda bir şey çıkıyor burda. Şimdi konumuzun sonunda göreceksiniz ne çıkacağını. Adil hükümdar bir gün hemen yanı başındaki mecusiler tarafından sarayı bir tarumara uğradı. Bir baskında uğradı. Öyle bir hale geldi ki iki oğlunun elinden tuttu bir de hanımının elinden sarayı affedersiniz don paça terk etti. Bir akça bile bir şey alamadı. Burda beni tanırlar, şurda beni tanırlar ibaresiylen günlerce dolandı şurda hizmetçilik yaptı, burda efendim çamaşır yıkadı, burda dilendi, burda topladı, derken güne bir gün nereye geldi yolu biliyor musun? Komşusu devlet Ejdar Şehri'ne geldi. Yani kızının olduğu şehre geldi. Biz haberi kimden verelim? Bunlar geldiler, Adil Hükümdar bir mahallede sığındı hayır sahiplerine. Belki orda bir hayvan otlatıyor belki birinin efendim konağını temizliyor, malını yayıyor her neyse. Bunlar yaşıya dursun biz haberi nerden verelim Ülker Sultan'dan. Ülker Sultan bu sarayda yaşarken hükümdarın oğlu gün be gün eriyordu, bir türlü çaresini bulamıyorlardı. Neticede adam öleceğini hissedince babasına adamları tarafından durumu anlattırdı. O zaman hükümdar çok kızdı: "Yav ben bir hükümdarım benim oğlum bir Şahzede, ormanlarda bulunan bir efendim lüzumsuz bir insanlan nasıl evlendiririm." falan. Hasılı vesselam çaresiz kaldı. Ne yaptılar bu arada gençler? Ülker Sultanla Şahzede'nin düğününü tuttular. E fukara Nuri Çırağı'nın düğünü değil ki kırk gün kırk gece yediler içtiler. Açlar yedi, çıplaklar geydi düğünler oldu şenlikler oldu. Ben size nerden haber vereyim? Gün oldu kü zifafa girecekler. Ülker sultan bekliyordu Şahzede'yi gelmeye ama gülü de beraber çocuğu da beş altı yaşına gelmiş idi. Gülü de gine aynı kokuydu. Döndü iki rekât namaz kıldı, kibleye döndü: "Ya rabbi bütün halim sana ayan, şimdi bu adam bana gelecek bu çocuk kimin diye soruyorlar benim diyorum. Onlar karar verirken nasıl karar verirler bilmiyorum. Ben şimdi sana bir münacatta bulunacam." Gençler ben de bu münacatı size söyleyeceğim. Münacat

yani bu yalvarış bu nereye yalvarıyorsa bir bakalım ne olacak? Hoşunuza gitmiyor mu? Gidiyor değil mi bak gitmiyorsa öle burda bırakırım. Benim için hiç önemli değil. Peki devam.

ÜS/C 4

Yeri göğü kainatı yaradan
Beni rüsva etme insan içinde
Altı günde halk eyledin dünyayı
Beni rezil etme insan içinde

Serveri kainat seyid eşkına
On iki imam ehli beyt eşkına
Kerbela’da yatan şehid eşkına
Beni mahcup etme insan içinde

Yunus’un deryada kaldığı gibi
Eyub’un şifayı bulduğu gibi
Yusuf’un hükümdar olduğu gibi
Beni mahcup etme insan içinde

Emri hak olan nura bağışla
Senin kendi hikmetin sıra bağışla²⁸
Binbir ismin bire bağışla²⁹
Beni mahcup etme insan içinde

²⁸ Âşık ile yaptığımız görüşmelerde bu mısraı “Senin hikmetindir sırı bağışla” şeklinde düzeltmiştir. (Karataş, 2021b)

²⁹ Sonradan yapılan görüşmede bu mısrayı da “Binbir ismin olan bire bağışla” şeklinde düzeltmiştir. (Karataş, 2021b)

Ya gençler iyi çalıştınız mı öğretmenleriniz notunuzu iyi verir, iyi çalıştınız mı patronunuz maaşınızı arttırır. Öyleyse kâinatın patronuna kâinatın sahibine eğilirseniz o ne yapmaz ki ne fırsat vermez ki size. Ağlıyordu Şahzede'yi zifafa bekliyordu. Gülü de beraberdi ama hiç gülü ne soluyordu ne efendim kokusu gidiyordu. Tabi biraz sonra Şahzede zifafa geldi. Yavrularım şeriatta ar olmaz, Şahzede'ye kız oğlu kız teslim olmuşudu. Bundaki hikmet ne? Çocuğu soruyordular e çocuk benim diyordu. Kanaat ettiler ki karar verdiler ki bu bir kervancı kızıdır veya hanımıdır işte o çocuk da onlarındır. Demek ki çocuk kervancıdır neden eşkiya tarafından efendim o benim diye şey ediyor. Ve yeniden ihtişamlar yapıldı, düğünler yapıldı, toylar yapıldı, yedirildi, içirildi. E bunlar yaşaya dursunlar aradan günler birbirini kovalıyor, günler ayları aylar yılları kovalıyor zaman geldi gel zaman git zaman Ülker Sultan'ın Şahzede'den bir kız çocuğu oldu.

Hükümdar sevindi yeniden şenlikler yaptılar. Ancak tellallar bağırttılar: “Ey Ejdar halkı! Padişahımızın yeni kız torununa hangi hünerli kadın nasıl bir beşik takımı bebe takımı işler getirir, kimin ki kabul olursa padişahımız onu ağırlığınca altınlan tartacak.” E kör olsun yoksulluğu hazinede altın çok. Tabi tellal bağırıyordu bu haberi kimden verelim size sevgili gençler? Ülker Sultan'ın anasından verelim. Hani o şehre gelmiştiler ya, gardaşlarıyla oğullarıyla babası dana yayıyor ya hizmetçilik ediyor ya bu da onun bunun kirlilerini yıkıyor ya. Bu da tellalın sesini duydu ama demiyordular ki biz bir padişahız şöyle oldu böyle oldu. Kaderine boyun eğmiştiler. Tellalın sesini duydu. Tellalın yanına sokuldu: “Tellal gardaş ağzına sağlık çok güzel bir şey söylüyorsun, ben bu işlerin çok mahiriyim çok güzel bilirim çok güzel yaparım da ancak ne yapıyım ki fakirim kocam işte şu mahallenin danasını otlatıyor. Hiç bişeyim yok eğer lutfeder de Allah'ın hikmetidir, bana bu bezi teli iğneyi her neyse işte o günkü şartlarda bunları temin eder getirirsen yaparsam inşallah hem beni gurtururuz hem de seni gurtururuz. Allah'a söz veriyorum seni de unutmuyacam.” dedi tellala. Derler ki üstadlarımız sevgili gençler: “Tellal da gitti kendi kesesinden mi aldı hazineden mi aldı buna istenilen ne varsa bezi neyin iğnesini ipliğini getirdi verdi.” Evet işte işin püf noktası burası. Benli perişan yani Ülker Sultan'ın anası Benli Perişan Adil Hükümdar'ın hanımı bir işleme başladı. Bir bebe takımı işliyordu. Sizin anneniz de işlemiş mi size hiç gördünüz mü bebe takımları falan? Vardır. Benim anamı görmedim ki ben zaten uşağıdım anam da vefat

etti. Bilmirem neylen büyüdük. Sonra ne arıyordu ki çul çaput Allah bu günümüzü aratmasın. Bu memlekete zeval vermesin. Sevgili gençler öyle bir işleme yaptı öyle bir takım yaptı ki ne yaptı biliyor musunuz? Ülker Sultan'ı böyüttüğü beşik takımının aynı dekorunu efendim işlemesini buraya işledi. Ülker Sultan bunu biliyordu. Niye? Gendi saraydayken bohçasındaydı. Onu çeyizine katacağı. Bak evladım seni işte bu bezlerle böyüttüm gibisinden. Tabi zaman geldi toplandılar bu bütün etraftan gelen bohçalar. Bir heyet kuruldu. Ülker Sultan var, Şahzede var, işte sarayın ileri gelenleri var. Bu bohçaları açıyorlar şu iyi şu kötü işte birinci ikinci kategoriye ayırıyorlar. Neticede bir bohçaya Ülker Sultan elini atınca üzerinde Benli Perişan yazılı anasının adı Benli perişandı. Allah Allah. Böyle yüreğine bir burkukluk geldi. “Yav anamın isminden buralarda da mı var?” dedi. Şöyle bohçayı açtı açtıkça baktı ki sanki benim beşik takımımı buraya koymuş göndermişler. Daha nazik daha güzel falan. Bi daha açtı bi daha vallahi tam bu. Dedi ki: “Şahzedem bu adrese gideceğiz. Bu işte bizim en güzel şeyi yapan bu.” Birinci olarak seçtiler. Ülker Sultan diyemiyordu ki: “Benim anam buraya gelmiş, benim babam buraya gelmiş.” Saray arabası hazırlandı fayton diyelim buna, at arabası diyelim ne dersiniz deyin. Hazırlandı. Geldiler. Nereye geldiler? Adil hükümdarın yani danacının evine geldiler. Geldiler ya gelir gelmez Ülker Sultan anasını tanıdı. Ancak anası da buna tanışlık vermiyor sebebi ne? Bir padişah gelinidir bu, anladı durumu. Padişahın gelini. Ben şimdi buna ananım dersem bunun efendim kıymeti girilir. Bu hüsrana uğrar. İyisi mi hiçbir şey, boynuna moynuna sarıldıysa da: “Yok evladım ben senin nerden anan olayım, ben bir danacı karısıyım.” falan dedi. Ama Ülker Sultan bir bakalım burda ne diyor gençler, onu diyelim bakalım hep beraber dinleyelim.

ÜS/C 5

Ana senden olmıyaydım

Nedir böyle halın anam

Bu dünyaya gelmiyeydim

Kırdın benim belim anam

Bizim ülkede sen idin

Saraylarda sultan idin

Hasbahçede gülşen idin

Nolmuş böyle halin anam³⁰

Ülkerim aktı yaşlarım

Sönmedi ki ataşlarım

Nerde babam gardaşlarım

Nasıl düştü yolun anam

Ülkerim aktı yaşlarım, sönmedi ki ataşlarım, nerde babam gardaşlarım, nasıl düştü yolun anam deyince artık kadın da dayanamadı. Akıllı kadın, hükümdar kadın hemen kızını bağrına bastı. Boynuna sarıldı. Ağladı. “Ey yavrum ya ben senin anan değil de, kimim? Senden sonra babanlan tahtımızı tacımızı terk ettik, düştük seni aradık. Gah dilencilik yaptık, gah hizmetgarlık yaptık, gah işçilik yaptık.” Demedi ki: “Sarayımız efendim şehrimiz hüsrana uğradı. Düşman istilasına uğradı.” demedi. Akıllı kadın hep bunlar senin için oldu. Neyse de sevgili gençler Allah bütün hasretleri kavuştursun. Kavuştursun mu? İyi kavuştursun hadi. Ne işine karışırız kavuştursun efendim. Sarmaş dolaş oldular, saray arabası geldi hazırlandı. Ülker Sultan’ın anasını aldılar getirdiler saraya. Akşamda Adil Hükümdarı aldılar oğullarıyla getirdiler saraya. Yediler içtiler. Ejdar Hükümdarı da akrabasının gelininin bir babasının bir padişah olduğunu şey edince yeniden şehirde ihtişamlar yaptı, şenlikler yaptırdı. Günler geçiyordu. Biz nerden haberi verelim? Bir gün herkes bir arada oturuyorlar, o çocuk da gülden olan çocuk da Ejdar Hükümdarı kendisiyle yedirip içirip yanında yatırıyordu. Neydi ismi? Saray Bülbülü. Çocuğun ismini Saray Bülbülü koymuştular. Çocuk da yedi sekiz yaşlarına gelmiş kendi kendine oralarda dolaşıyordu değişik bir halde. Ülker Sultan kaynanasını kaynatasını kendi kocasının yanında çocuk orda Ülker Sultan orda Şahzede’den olan kız çocuğu orda. Efendim kalktı hemen kapıya dalını bastı. Dedi ki: “Evladım, ey benim sevgili akrabam. Biz bu kızımız için tahtımızı tacımızı terk ettik ama Allah’ını seversen evladım sana sütümü emeğimi haram ederim doğru söylemezsen. Bu çocuk kimindir kimin nesidir?” Durum bu her şeyi öğrenmişler. Ülker Sultan gitti bohçasından gülü

³⁰ Yapılan görüşmede bu mısra âşık tarafından “Solmuş yeşil alın anam” şeklinde düzeltilmiştir. (Karataş, 2021b)

çıkardı getirdi. Aynı kokulu aynı taze aynı renkte gül. Aldı gülü eline o çocuk da dinliyor. Onlar da dinliyorlar. Benim gibi acizane size anlattığım gibi anlatmaya başladı. Başından geçen olayı anlattı anlattı çocuk da dinliyordu. Sonun da dedi ki: “İşte bu çocuk bu gülün hediyesidir.” dedi. Deyince çocuk sanki bir güvercine taş attığın gibi kayboldu geçti gitti. O zaman ne dedi? Gül ne oldu? Gül de çocuk gidince gül de sarardı yere düştü. Sarardı soldu yani çürüdü. O zaman herkes de şaşı ağlaşıyorlardı. Halk arasında bir deyim var. Şimdi bu saz benim elimden burda düşse kırılrsa, ben de ah oh etsem falan içinizden biriniz diyeceksiniz ki: “Yav boşver âşık amca işte getti gül, soldu bülbül ister ağla ister gül.” dersin da. Oldu bu. Olacağı çare yoktur derler ya. İşte bu söz burdan kalmıştır sevgili gençler. Uçtu bülbül hani saray bülbülüydü ya çocuğun adı. Uçtu bülbül, soldu gül, ister ağla, ister gül. Ülker Sultan’dan şu dizlerle söylüyordu, sonunu söylüyorum. Bakalım ne diyor, Allah hepimize iyi fırsat versin, dersleriniz iyi olsun, geleceğiniz mutlu olsun gençler.

ÜS/C 6

Soldu gülüm uçtu yavrum³¹

Getti yavrum daha gelmez

Genç yaşta lal oldu dilim

Uçtu yavrum daha gelmez

Zalim felek kastın nedir

Bunlan kaçınıcı darbedir

Ben ezelden biçaredir

Gitti yavrum daha gelmez

Bre felek derdiğir oldum³²

Muhabbet yerini buldum

Bülbül uçtu gülüm soldu

³¹ Âşık yapılan görüşmede yavrum kelimesi yerine bülbül kelimesi olması gerektiğini söylemiştir. (Karataş, 2021b)

³² Âşık ile yapılan görüşmede bu şekilde bir kullanımın yanlış olduğu 1. ve 2. mısraların sırasıyla “Kaderin dediği oldu, Müddeti menzirim doldu” şeklinde olması gerektiği söylenmiştir. (Karataş, 2021b)

Gitti yavrum daha gelmez

Ülkerim gönlümde yara
Halim ayan yaradana
Bütün arzum budur sana
Gitti yavrum daha gelmez

ÜS/C 7

Seni görmüş idim on bir yaşında
Otuz beş yıl oldu unutamadım
Sevdanın rüzgârı esti başımda
Bana bir hal oldu unutamadım

Gören var mı bu sevdanın içini
Acep yakmış benim gibi kaçını
Mendilimle sildim ıslak saçını
Hepsi hayal oldu unutamadım

Nuri Çırağı'yı düşürdü zara
Umutlarım kadlı öbür bahara
Üstelik de göçtü çok uzaklara
Ayrıldı el oldu unutamadım

Evet sevgili gençler hoşunuza getti inşallah değil mi? Şimdi hikâyemizi dinledik ben söyledim şimdi sıra sizde. Soracağınız takıldığınız herhangi bir şey varsa sorun yoksa kalkın gidin evinize ben de gideyim evime.

2. ÜLKER SULTAN (EV- İZLEYİCİSİZ ORTAM) - ÜS/İ

ÜS/İ 1

Ne zamandan beri varsın

İnkar etme ihtiyarsın³³

Haber aldım ihtiyarsın

Köhnelendin koca dünya

Okur kendi yazar kendin

Yapar kendi bozar kendin

Saray kendi mezar kendin

Bağrın dönmüş tunca dünya³⁴

Düşünme Mevlid İhsanı

Devr eylemiş Süleymanı

Acımamış heçbir canı

Bağrın dönmüş tuca dünya

Evet efendim acımamış heçbir canı, bağı dönmüş tunca dünya. Üstadım Mevlid İhsanı'nın bu sekizli eserinden, sekiz heceli eserinden bir iki kıta okumuş oldum. O zaman dünyanın yaşını başını kimdir, nedir, bilen yok ve bilinmezde onun için bize kadar gelmiş. Nasıl gelmiş biz âşıklarız. Âşıklık sanatı sözlü kültürün taşıyıcılarıdır âşıklar. Onun için böyle sürmüş gelmiş. Hikâyemize başlarken önce memleketimize, milletimize, devletimize Cenab-ı Allah iyilik ihsan eylesin, kötülük düşünenlere fırsat vermesin akıllı deli bu ülkenin hep vatandaşıyız hep beraber yaşayalım.

³³ Yapılan görüşmede âşık ihtiyarsın kelimesi yerine aşıkarsın kelimesi gelmesi gerektiğini söylemiştir. (Karataş, 2021b)

³⁴ Âşık bu mısra yerine “Devredersin nice dünya” mısrasının gelmesi gerektiğini söylemiştir. (Karataş, 2021b)

O zaman diyelim ki vesfi hikâyet pirimizden, himmet ustadlarımızdan kalan yadigarlar olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün sonunuz encamınız. Vaktaki Adil Hükümdar diye genelde hikâyeler doğudan başlar yani Hindistan, Pakistan, İran efendim bu bölgeden başlar çünkü insanlığın da bidayeti o taraftan doğru geliyor ya Adil Hükümdar diye bir hükümdar yaşardı. Hindistan'da zevkinde, sefasında bir hükümdardı. Çocukları vardı, ancak çok nazenin bir kızı vardı. Biricik kızıldı öyle büyüttüler ki öyle işlemeli dantelli bezleri efendim çocuk bezleri yaptılar sarmaladılar, öyle büyüttüler ki e padişah kızı da böyle büyür. Vakta geldi ki Ülker Sultan büyüdü. Artık yavaş yavaş adı şanı da duyuluyor işte. Adil Hükümdarın böyle bir kızı var diye şey ediliyor. Adı şanı duyuluyordu tabi at ayağı külünk olur aşık dili yürük olur. Bunu duyanlardan da devrin sihirbazlarından meşhur Ali Cengiz de bunu düşürmüş, duymuştu, bu kızın adını Ülker Sultanın adını. Ülker Sultanı görme bahanesiyle belki de ona bir kötülük etme bahanesiyle bir gülü sihirledi, okudu üfledi devir sihirbazların dönemi. Ülker Sultan on dokuz yirmi yaşlarında bu has bahçesinde arkadaşlarıyla cariyeleriyle sırtayalarıyla beraber gezinip çiçek toplarken sohbet ederken Ali Cengiz de gülünü sihirledi, eline aldı, padişahın kızının olduğu istikamette gül satarım, gül satarım, gül satarım diye bağırmaya başladı. İhtiyar adamı duymuştular. Ülker Sultan da duymuştu. “Kızlar baksanıza dünyanın cilvesine kim edecek gülü, her taraf gül bahçesi biz gül bahçesinde geziyoruz ancak adam demek ki dilenmeden, toplamadan yav ediyor ki kendisine bir meşgale bulmuş onu bahane etmiş gül satacak belki iâşesini temin edecek.” diye. Kızlara dedi ki Kızlar yani cariyelerine: “Gidip bu ihtiyarın gülünü satın alın gelin. Beş kuruş istiyorsa elli kuruş verin alın gelin.” Tabi kızlar gidince Ali Cengiz baktı ki bunların hiçbiri hükümdarın kızları değil ya ne yaptı?

- Kızım bu gülü siz alamazsınız.

- Amca gülünü niye biz alamayız?

- Kızım siz alamazsınız. Bu gül vezir üzeri padişah kızlarına layıktır. Onun için size layık değildir. Ben bunu size satamam. Bir lira da verseniz satamam.

Kızlar güle oynayarak geldi Ülker Sultanın yanına. E bu padişah kızı tahsil yapmış akıllı şöyle düşündü acaba ihtiyar padişahın kızı gelir de bana biraz daha fazla para

mı verir düşüncesiyle. Ülker Sultan arkadaşlarıyla beraber ihtiyarın yanına kadar uğradılar gittiler.

-İhtiyar gülünü satar mısın?

-E kızım satmazsam bağırır mıyım?

-Kaç kuruş istersin?

-Beş kuruş isterim.

Ülker Sultan devrin parası buna bir lira para verdi. Ali Cengiz'in gülünü aldı ancak Ali Cengiz gülü verdiği zaman sihirlemişti ya gülü dedik ya Ülker Sultan bir baygınlık geçirdi. Baygınlık geçirdiğinde de kızlar geri dönüş yapmıştırlar telaşa düşmüşütlar vaveyleye kapıldılar. Ülker Sultan uyandıktan sonra saraya götürdüler. Gül taze kokuyor, çok tatlı bir gül kokuyor ve kokluyor burnunun önünden hiç kaldırmıyor ancak kendinde başka haller hissetmeye başladı yani kadınsal bir hallerden geçtiğinin farkına varıyordu veya hissediyordu. Biz sözü uzatmayalım Ali Cengiz çekip gitmişti. Bunlar da gelmişütlar konaklarına, saraylarına zaman ilerledikçe bir ara Ülker Sultan'ın hamile olduğu meydana çıktı. Cariyeler arasında, kızlar arasında, ağızdan ağıza ondan ona şehre, anasına, babasına kadar duyuldu. Ülker Sultan'ın yedi sekiz aylık hamile olduğunu öğrendiler. Hekimler gönderttirildi, muayene ettirildi ve iş gerçek olduğunu düşününce Adil Hükümdar vezirlerini on ikilerini bütün erkanını topladı bunun için ne karar veririz diye. Karar arıyordular, herkes her kafadan bir ses çıkıyordu. Asalım, katırların buyruğunda efendim çekip uzatıp parçalatalım, aslanlara yem edelim, yılanlara zehirletelim, herkes bi şey söylerken Adil Hükümdarın yaşlı bir veziri vardı o da bir köşede oturuyordu o da söz hakkı istedi dedi ki: "Sultanım elbette ki bir hükümdarın çocuğu kızı bu işi yaparsa hükümdar halkın hükümdarıdır, gerisi ne yapar? Bunun cezalandırılması lazım ben de size katılıyorum ancak asmanızda, aslanlara yedirmeniz de, yılanlara zehirlettirmeniz de, katırların kuyruğunda da parçalatmanızda hepsinden biz zarar görürüz, ismimiz , şanıımız , adımız lekelenir. Ya? Bana kalırsa av alayını hazırlatın gecenin bir payında Ülker Sultanı da konağından alın bindirin bir devenin üzerine bir keceb ata kervan gitsin Afrika'nın derin ormanlarında bir ormanlığa bırakırlar. Orda kurtlar yer kuşlar yer yılanlar yer kim yerse yesin hiç kimse duymaz bizim de adımız

şanımız lekelenmez.” Vezirin sözünü kabul ettiler, hoş gördüler ve neticede ele oldu. Tabi bu bizim söylediğimiz gibi hemen saniyede olmuyor bu işler. Zaman geldi ki bir alay hazırlandı av alayı hazırlandı. Ülker Sultanı da bir devenin üzerine gece vakti aldılar, sarayından bindirdiler, gecenin karanlığında gidiyordular. Ancak Ülker Sultan gülü elinden bırakmıyordu. O gül gene elindeydi. Her an için kokluyordu gülünü. O kadar ona sevdalanmış, âşık olmuştu güle. Derler ki ustalarımız: “Devenin üstüne bindirdiler gidiyordular, adamlar bütün elbiselerini üstünü başını hiç bi şeyisini de vermemişdiler. Nalet lain bir elbise giyindirmiştiler üstüne belki gine bir hükümdar kızıdır bir ufak kürk mürk de icab ediyordu.” Kervan gidiyordu Ülker Sultan ağlıyordu ama ağlamanın heç bir faydası yoktu. Sabah da yakındı. Allah hayırlı sabahlar nasip eylesin bütün insanlığın İslam aleminin üzerine ve böyle geri döndü boynunu büktü güneş doğmak üzereydi doğuyordu şehir babası konakları arkadaşları kendinden iraklarda kalıyordu. Uzaklarda gözden yavaş yavaş uzak oluyordu. Hem ağlıyordu hem devesinin üstünde bir bakalım ki neler söylüyordu biz ne söyleyelim dinleyenler ne dinlesin Allah herkesi var etsin.

ÜSE 2

Ayırdılar vatanımdan elimden
Sılam sana seyrettiğim bu gündür
Türlü libasımı aldız elimden
Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Dilerim babama galmasın ahım
Göklere yükseldi feryadım ahım
Halim sana ayan Allah’ım³⁵
Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Gözü yaşlı bahtı kara giderim
Ne yazık ki ben beçare giderim
Bilmediğim ne diyara giderim

³⁵ Âşık ile yapılan görüşmede bu mısra “Halim sana ayan olsun Allah’ım” şeklinde değiştirilmiştir. (Karataş, 2021b)

Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Ülkerim gözlerim bölendi yaşa
Hasret koydular kavim gardaşa
Komşu edecekler kurd ile kuşa
Sılam sana seyrettiğim bu gündür

Türküsunü söylüyordu, ağlıyordu, gözleri kan yaş içindeydi, üzerine gülenler oluyordu yaptığını cezanı çek diyenler oluyordu ancak o kervanın o av alayının başında biraz evvel mevzusunu ettiğimiz o yaşlı vezir-i azam beraberdi. Anlıyordu, merhametli bir insandı anlıyordu onun derdinden halinden. Akşam oluyordu gecelerken bir ağacın kovuğuna bir taşın dibine veya devesinin göğsüne efendim o kürkünü başına alıp yatıyordu. Biz nerden haber verelim. Derlerdi ki ustadlarımız kervan günlerce yol aldı günün bir gününde derin ormanlıklara düştüler. Ejdar diyarlarının ormanlıklarına düştüler. E ormanlıklara düşünce yattı Ülker Sultan asker yattı herkes istirahat çekilince vezir dedi ki: “Arkadaşlar bakın bizim ancak bırakıp gideceğimiz yer burasıdır Ülker Sultanı.” Ey Hikmet-i Hüda da bu ya asker öyle çekildi gitti ki fakat burada çok acı bir şey anlatırdı ustadlarımız o zavallının üzerindeki eski kürkünü dahi almıştı askerler. O gün de Hikmet-i Rabbana Ülker Sultan gülü koklayarak uyumuş, gül elinde kokluyordu, burnunun önünde idi hiç uyanmadı bir de uyandı ki ne uyanısın bir ağacın bir taşın dibinde uyumuşum. Kalktı ne asker var ne vezir var ne hiç kimse var. Yani ne var? Aslanlar kükrüyor, ceylanlar kaçıyor, yılanlar sürünüyor, envai türlü ormanlarda. E bu Afrika Ejder diyarının ormanları derin balta girmemiş ormanlar. Ağlıyordu bir sağa bir sola kaçtı ama gülünü elinden bırakmıyordu, yine gül elindeydi. O yanı bu yanı derken bir baktı ki bir ağacın efendim göğsü oyulmuş çürümüş bir köknar ağacının başka bir taş parçası veya kuru bir ağaç parçası olarak onun eyice o bağrını oydu. Ağacının ağacın bağrını oydu, altına ot sardı, toprak düzledi, üzerine ot sardı ve kendine sığınacak kadar bir yuva yaptı. E yuvada duruyordu ağlıyordu ama yanından aslan geçiyor, fil geçiyor yılan geçiyor her neyse ama edip eyleyen Cenab-ı Allah hiç sanki bunlar bunun yıllardır arkadaşı komşusu heç kimse onu görmüyordu heç kimse ona doğru bakmıyordular. E bir iki gün baktı ki acımdan öleceğim şöyle ağacın etrafındaki

otlardan yavaş yavaş öbür yemişlerden bundan böyle yaşaya dursun ve yaşıyordu. Yaşar efendim. Kainatı yoktan var eden kainatı yaratan Allah bir kulunu orda yaşatmaz mı amenna yaşatır. Hiçbir sıkıntısı da olmaz. Ve günlerini böyle geçiriyordu. O üzerindeki eski elbise parçası da zaten eskiydi yırtılıyordu. Gül elindeydi. Gülünü kokluyordu. Bir bakalım bu arada ne mırıldanıyordu ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz.

ÜS/İ 3

Yeri göğü kâinatın sahibi
Acı gözümdeki yaşa yaradan
Bu ıssız ormanda yalnız başıma
Derdim dökem dağa taş a yaradan

Halili yakmadın narın içinde
Nasıl rahat etti nurun içinde
Sensin sır gizleyen sırrın içinde
Sen yedirme kurda kuşa Yaradan

Eyubun çareyi bulduğu yerde
Yusuf'un kuyuda kaldığı yerde
Yunus'un deryaya daldığı yerde
Çare yetir bu ataşa Yaradan

Yetiştir lütfunla var-ı gönlüme
Zarardan uzak et kâr-ı gönlüme
Ülker'im sen koydun zâr-ı gönlüme
Bitmez derdim baştan başa Yaradan

Türküsünü söylüyordu kimi dinliyordu hiç bilmiyordu ama onu bir dinleyen var onu bir kollayan var, ona rızkını veren var. Hiç, yeter ki siz inanın ondan hiç şüpheniz olmasın. Gülünü kokluyordu, otlardan sulardan ağaçların kabuklarından faydalanıyordu ama o ormanda ki bütün vahşi hayvanlar hiç bunu görmüyor sanki orda bir ağaç gibi gezinti bir şey var. Gel zaman git zaman bir gün bir sabah namazıydı. Ülker Sultan hayata diz vurdu doğum yaptı, dünyaya bir erkek çocuğu doğum yaptı. Gül aynı taze gül hem gülünü kokluyor, hem yavrusunu kokluyor neye saracaktı yavrusunu? Bezi mi vardı? Elbisesi mi vardı? Kundağı mı vardı? Heç bi şeysi yoktu ya ne yaptı yasemin saçlarının arasında yavrusunu sıktırdı, kalktı efendim hem ağlıyordu hem yavrusuna ninni çalıyordu bir yandan da o gülünü kokluyordu Ülker Sultan gül kokuyordu. Ağlıyordu ağlaya dursun bir bakalım hem ağlıyordu hem de şu türküleri mırıldanıyordu bir bakalım ne diyordu ben söyleyeyim siz dinleyin Allah memleketimize iyilik ihsan eylesin.

ÜS/İ 4

Sana beşik oldu daşlar

Nenni küçük yavrum nenni

Bizi yer kurtlar kuşlar

Nenni küçük balam nenni

Kaderdir kime küseyim

Oğul seni bağrıma basayım

Göbeğin nasıl keseyim

Nenni küçük yavrum nenni

Bizden uzaklarda vatan

Hanı anam hanı atam

Anlamadım nedir hatam

Nenni küçük yavrum nenni

Ülkerim ben şah kızıyım

Sanma bu derde razıyım

Anlımda gara yazıyım

Nenni küçük balam nenni

Seni otlara sarayım

Şimdi ben meme vereyim

Hangi derdimi sorayım

Nenni körpe yavrum nenni

Evet sana ben meme mi vereyim, nenni körpe yavrum nenni, otlara mı sarayım kabuklara mı sarayım? Yavru bir yanda gendi bir yanda perperişan aç susuz çırılçıplak amma Ey bu dertten kainatı yoktan var eden Yusuf'u kuyudan yeter ki sen ona kul ol o seni her yerde korur. Heç talaşında değil hayvanlar burada kimse varmış yokmuş. Ülker sultan ne uzatalım sözü yavrusuyla beraber üç sene burada kaldı. Tam üç sene çocuk büyümüşü yaşıyordu ancak nasıl yaşıyordu, nasıl büyüyordu? Bir gün bir baktı ki benim ağacımın yanı başına bir ceylan çift yavru yapmış. Ey böyle ceylana doğru yaklaşınca sanki evcilleşmiş koyunu evcilleşmiş keçisi gibi hiç kaçmıyordu, o da ona doğru geliyordu. Allah u Teala'nın hikmeti bu ya ceylanı yakaladı, ceylan hem yavrularını emzirdi, hem Ülker Sultan'ı emzirdi günler böyle geçiyordu. Emiyordu Ülker Sultan. Ceylanın belli bir saati vardı o saatta yayılıyordu, dolanıyordu, geliyordu ve emiyordu Ülker sultan sütünden yavrusu da onun sütünden ve böylece büyüdü üç seneyi böyle geçiriyordu. Ancak biz size nerden haber verelim.

Bir gün Ejdar kralının oğlu Şahzede arkadaşlarıyla beraber ava çıkmışlardı. Ava çıkan Şahzede ormanların kenarında bir ceylana gözü takıldı. Bu ceylan Ülker Sultanın ceylanıydı. Şahzede bir ok attı iki ok attı kaçtı vurdu vuracam derken hem arkadaşlarını kaybetti hem de ceylanın peşini bırakamadı. Şöyle bir ikindi zamanı idi ki Ceylan önde Şahzede onu kovalıyor birdenbire efendim Ülker Sultanın olmuş olduğu mevkiye girdiler. Şimdi Şahzede delikanlı ne kadar ok atıyorsa bir türlü ceylana efendim rast getiremiyor. Ve arkadaşlarını da kaybetti arkadaşlarının nerde olduğunu bilemiyor. Ceylanın da peşini bırakamıyor. Ormanın derinliklerine birden de önüne bir şey çıkınca bir baktı ki bir kadın anadan üryan bir kadın, yanında anadan üryan bir çocuk, bunu görünce çocuğunu kapar kapmaz ağacın kovuğuna

kaçan birini gördü. Şahzede şaşırıldı: “Ya Rabbi bu ne hikmet? Bu vahşilerin içinde bu ormanların derinliğinde bu ne hikmet bu insan mı, ins mi, cins mi bu nedir?” diye. Öğle az iş işten geçmişti he ne pahasına mal olursa olsun atını ağacın kovuğuna doğru sürmeye başladı Şahzede. Okunu kılıcını yayını kalkanını hazırlamıştı. Çıkınca çok yakınına yanaşınca Ülker Sultan içerden feryat etti: “İnsanoğlu bana yakın gelme, ben mahremim anadan üryanım bana görünme beni görme feryat ediyordu.” Adam bunu duyunca iyice tüyleri diken diken oldu Şahzede’nin. “Allah Allah ya bu ormanlarda bu nasıl insan konuşuyor böyle.” diyor. O zaman derler ki ustalarımız: “Üzerindeki kürkünü çıkardı, elbisesini ağacın kovuğuna doğru attı, al al giyin çık dışarı bakayım ki sen nesen.” Büründü Ülker Sultan Şahzede’nin kürküne büründü ve dışarı çıktı. Üstadım Mevlid İhsanî’ye Allah rahmet eylesin o çok güzel bir şey söylerdi derdi ki: “Bir güzel ki güzel olsa binadan, yüz bin sene geçse daha da eksilmez.”

Tazeliği köhneliği bir olur yani ihtiyarlığı civanlığı gençliği bir olur mücevherin heç giymeti eksilmez. Her ne kadar üç dört senedir ormanlardaysa bu kadıncağız ama aslından da güzeldi, gülü de elindeydi, gülü de tazeydi kendi de taptaze. Ay’a doğma ben doğayım güne doğma ben doğayım derken böyle Şahzede görür görmez aklı başından getti. “Ya Rabbi bu ne hikmettir? Bu ormanlarda bu güzel kadın nedir? Üstelik bir de bir çocuğu var. Sen kimsin nesen mesin?” Neticede uzatmayalım lafı at ayağı külünk olur aşık dili yörük olur. Ülker Sultan’ı atının terkisine aldı yavrusunu kucağına sıktırdı, “Gel insanoğlu demek ki beni Allah u Teala bu ceylanın peşine taktı, senin burda çilen doldu ki seni gurtaracam.” Binmişti atının terkisine. “Arap at ben buralara gelemem ben buralara gelsem de yol çıkardamam. Bizi buralara getiren Yaradan bunun için getirdi. Haydi sen yolu bil dışarı çık.” E tabi bu böle bir iki dakkalık bir iki saatlık iş değil. Şahzede gecenin karanlığında ormanlarda yavaş yavaş ilerlerken biz nerden haber verelim? Ejdar hükümdarı askerler geri gitmiştiler, oğlunun kaybolduğunu şey yapmıştı alaylar askerler ordular çıkarmıştı. Ertesi gün güneş doğarken Şahzede ormanlardan dışarı çıkmış idi. Asker bunu karşılamış idi. İhtişam yaptılar törenler yaptılar. Kurbanlar kestiler ancak gelir gelmez bir de bir kız var kadın var. Bir de bir çocuk var yanlarında. Hemen saraya gelir gelmez saray ceryalarına emretti. Bu getirdiğim, ormanlardan getirdiğim kadını hamamlatın, yuyun, yıkayın, geyindirin, oturtun, ben

onu göreceğim kör olsun yoksulluğu hükümdarın yoksulluğu mu var? Yedirdiler, içirdiler, giyindirdiler, bezettiler, düzelttiler, hamam ettiler, çocuğunu da kendini de oturtular, sarayın bir köşesinde efendim kızlarla beraber oturuyordu. Ülker Sultan gülü elinde ama gülünü bırakmıyordu. Şahzede bi geldi ki ocağın delinsin ormanda gördüğüm güzellik onsa burda yirmi olmuş. Üstüne kat kat koymuş ama Şahzede öyle belledi ki onun gözlerinden bir ok fırladı da benim şuracıma yapıştırdı kalbine. Şahzede aklı başından gitti ancak bu burda yaşasın Şahzede de orda yaşasın günler birbirini kovalıyordu. Şahzede başladı hasta olmaya her gün geri geri gidiyor. Şahzede hekimler kalmadı, lokmanlar kalmadı, getirdiler, götürdüler, müneccimler kalmadılar Şahzede'nin bir türlü eğlenme şansı yok. Babasına da bir türlü diyemiyor ve baktı ki artık sona geldim, ben öleceğim. Arkadaşlarına, vezir, saray ahkamina durumu anlatınca: “Eğer babam beni bu ormanlarda bulup getirdiğim kadınlardan evlendirirse ben eğlenirim.” diye bir haber gönderdi. Padişah ne kadar kızdıysa diyecekler ki: “Ormanlarda bir sürtük kadın bulmuş, üstelik bir de çocuğu var.” neyin nesi çaresiz evlendirdiler. Ancak soruyordular: “Bu çocuk neyin senin?”. “Benim çocuğum.” diyordu bunlar inanmıyordular fakat şöyle bir karara vardılar bu belki bir kervancının personelinden karısıdır, kızıdır demek ki efendim eşkıyalar bunları tarumar ettiler, bu da kendini ormanlara attı, bu da buna rastladı, getirdi düşüncesine varmıştı. Çocuk büyüyor. Ülker Sultan ile Şahzede'nin toyu bir gün tutuldu. Ne kadar? Kırk gün kırk gece. E bizim gibi fukaranın düğünü değil ki. Yiyen acılar yedi, çıplaklar geydiler. Oynadılar güldüler eğlendiler. Şahzede'yle Ülker Sultan'ı zifaf odasına verecektiler. Ülker sultan bir şartla dedi ki: “Eğer beni kız oğlu kız kabul edersen senlen evleniyorum zifafa girecem, yoksa zehir içip öldüreceğim.” Şahzede bunu da kabul etti amma çocuk? Amma Ülker Sultan girmişti, şahzede bekliyordu zifaf odasında Şahzede gelmeden bi dilekçe yazıyordu. Bir bakalım ne diyordu Ülker Sultan:

ÜS/İ 5

Alemi Yaradan Cenabı Halık

Beni mahçup etme insan içinde

Buna şahit olsun sudaki balık

Beni hacil etme insan içinde

Server-i kainat seyid eşkına
On iki imam ehli beyt eşkına
Kerbela da yatan şehid eşkına
Beni mahcup etme insan içinde

Gözyaşlarım sana akar bu anda
Daha neler olmuş koca cihanda
Her derdin dermanı yaradan sende
Beni mahcup etme insan içinde

Ben Ülker sultanım bilmedim kimdir
Bir yanım temeli müneccimdir³⁶
Ben de anlamadım sebebi kimdir
Beni mahcup etme insan içinde

Evet dünyanın temeli budur. Beni hacil etme Ya Rabbi. Binbir ismin yüzün hürmetine bağışla. Ağlıyordu. Yaş döküyordu boynunu büküyordu, gülünü kokluyordu ve biraz sonra Şahzede zifafa girdi. Şeriatta ar olmaz Ülker sultanın kız oğlu kız olduğunu hissetti ve kız oğlu kız olarak teslim olunca Şahzede bunu dışarıya anasına babasına etrafına duyurdu. Yeniden ihtişamlar yapıldı, düğünler yapıldı ve yaşayıp gidiyordular. Ülker sultan Şahzede'nin karısı padişahın gelini. Çocukta büyüyordu gül de bohçasında aklına geldikçe kokluyordu, hiç tazeliğini kaybetmiyordu. Ne çürüyordu ne soluyordu aynı koku aynı gül, aynı Ali Cengiz'in vermiş olduğu gibiydi. Bunlar burda yaşasın dursun biz size haberi nerden verelim? Biz size haberi Ülker Sultan'ın babası Adil Hükümdar'dan verelim. Bir gecenin payında sarayına düşmanları tarafından Mecusiler tarafından hücum edildi. Sarayı yakıldı, yıkıldı, sarayını istila ettiler, işgal ettiler ancak kendisini hanımını iki de çocuğunun elinden tutarak Adil Padişah sarayını don paça terk etti derler

³⁶ Âşık ile yapılan görüşmede bu mısra yerine "Dünyanın temeli elifdir mimdir" mısrasının gelmesi gerektiğini söylemiştir. (Karataş, 2021e)

üstadlarımız. Şurda tanınırım, burda tanınırım, derken şura senin bura senin burda dana yaydı, burda hizmetkarlık etti, burda bilmem ne yaptı, derken güne bir gün nereye geldi? Beyim kızının olduğu Ejdar Şehri'ne geldi. Geldi, bir mahalleye gitti mahallede mahallenin ileri gelenlerine dedi ki: “Ben fakirim kimsem yoktur bir karım var, iki çocuğum var, bana iş verin işte birinizin ahırını süpürürüz, birinin sütünü sağırız, birinizin hayvanını otlatırız.” Derken derdi ki üstadlarımız: “Kendisini mahallenin dana çobanı ettiler.” Ülker Sultan'ın çocuklarıyla padişah dana yayıyor, Ülker Sultan'ın annesi de Benli Perişan da onun bunun kirlilerini yıkıyor, ahırlarını süpürüyor, ve böyle bir şey içinde yaşayıp gidiyorlar. Ama hiç kimse bunların bir danacı bir fakir olduğundan şey edemiyorlar adam fevkalade bir adam, asil bir adam hanımı olsun kendi olsun çocukları olsun ama diyemiyordu tabi. Zaman geldi bey nerden haber verelim? Ülker Sultan'dan haber verelim Ülker Sultan'ın Şahzede'den dünyaya yeni bir oğlan çocuğu doğum yaptı. Doğum yapınca padişah düğünler etti, bayramlar etti, şenlikler yaptırdı, tellallar bağirtti. “Ey Ejdar halkı padişahımızın yeni torununa hangi kadın hangi gergef işleyen hangi güzel bir takım yapar, getirir, sarayda kabul olursa beğenilirse padişahımız onu ödüllendirecektir.” Eh hikâyeye de bu ya. Tellal bağırıyordu: “Ey Ejdar halkı. Padişahımızın yeni kız torununa ve oğlan torununa pardon kız torununa kız olmuştu bir beşik takımı bebe takımı kim yapar getirirse kimin ki beğenilirse hükümdarımız onun dünyalığını verecek.” Ülker Sultan'ın anası bunu duymuştu. Benli Perişan tellalın yanına sokuldu: “Tellal gardaş, çok güzel bir şey söylüyorsun ben filan danacının hanımıyım, fakirim ahanda evimiz heç kimsemiz yok. Bana da ben bu işleri çok iyi beceririm, çok güzel yaparım, bana da eğer iğne tel bez makas her ne ise o günün şartlarında ne gerekiyorsa alırsan Allah rızası için kendi parandan mı saraydan mı nasıl edersen alır getirirsen, ben de o işi yaparım belki Allah u Teala bize de bir fırsat verir biz de bu fakirlikten kurtuluruz.” dedi. Tellalın da kadın çok hoşuna gitti. Geldi efendim hazineden buna bezini, iğnesini, ipliğini, telini, her ne gerekiyorsa aldı götürdü: “Al bacım dedi, Allah rızası için ben bunları aldım getirdim inşallah işin rast getirir beni de unutma.” dedi. Ve sevgili dostlarım onlar sarayda keyfinde zevkinde safasındayken Adil Hükümdar dana yayarken hanımı da oturdu başladı bir bebe takımı işlemeye ancak ne işliyordu? Ülker Sultan'ı çocukluğunda büyüttüğü kendi eliyle ördüğü takımını işliyordu. Nerdeydi o? Onu getirmişti onu

biliyordu, Ülker Sultan biliyordu memlekette şeyinde kalmıştı, bohçasındaydı, sarayındaydı. Birkaç defa saklıyordular ya çıkarıyordu, bakıyordu, görüyordu. Benli perişan bu güzel işlemlerini yaptı. Gün geldi saraya toplandılar. Herkes baktılar açıldı bir bohça o eyi, bu kötü, o eyi, bu eyi, efendim jüri heyeti ancak bu jürinin içinde Ülker Sultan da var, beyi de var. Bir bohçaya adını atınca Benli Perişan yazıyordu ya anasının adıydı şöyle bir hafif burkukluk geçirdi. Eyvah burda da anamın isminden varmış demek istedi. Bohçayı açtılar Allah Allah ismi de anamın imzası da anamın ve biraz daha açtılar ki yapılan bebe takımı tamamen benim sanki memlekette büyüdüğüm, benim sarayında bohçamda olan beşik takımımı buraya yapmışlar. Ülker Sultan baygınlık geçirdi. Kolanya koklattılar, ayıttılar, durumu anlattılar. Neyin nesidir saray arabası hazırlansın anam babam bu diyara gelmiş diye. Aynı adrese gittiler ne gitsinler. Hakketten anası. Anası gelir gelmez kızını tanıdı ama tanımamazlıktan geliyor, gelen bir padişah gelini Şahzede hanımı e bense danacının hanımıyım. Nedir acaba kızım mahcup olma heç tanımamazlıktan geldi ya, Ülker Sultan ağlıyordu, dur bakalım kadını gördü anasını ne diyordu ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz.

ÜS/İ6

Ana senden olmıyaydım
Nedir böyle halın ana
Bu dünyaya gelmiyeydim
Kırdın benim belim ana

Sultanım ben senin anan manan değilim diyordu. Bir bakalım devam ediyor ne diyelim.

Ana kapı kapı dilendin mi
Sular gibi bulandın mı
Diyar diyar dolandın mı
Nerde kaldı elin ana

Bizim ülkede sen idin
Saraylarda sultan idin

Has bahçede Gülşah idin
Soldu yeşil alın ana

Ülker Sultan devam ediyordu anası da yavaş yavaş gözlerinden yaş akıtıyordu bir bakalım ne diyordu

Ülkerim aktı yaşlarım
Sönmedi ki ataşlarım
Hanı babam gardaşlarım
Nedir böyle halın ana

Ülkerim aktı yaşlarım, sönmedi ki ataşlarım, nerde babam han gardaşlarım, nedir böyle halın ana? Hani bir yerde dedi ki: “Diyar diyar dolandın mı, sular gibi bulandın mı, sail oldun dilendin mi, yani fakir oldun dilendin mi ne oldu devlet malın ana?” O dayanamamıştı ki Ülker Sultan’ın anası Benli Perişan hemen yavrusunun boynuna sarıldı, yüzünden gözünden öpüyordu, yalaşıyordu sanki. Koyun kuzusuna kavuşmuştu, insanlar da ağlaşıyorlardı. Ne hikmetse yavrum ama e bir güzel ki güzel olsa binadan dedik ya akıllı akıllıdır ya ey yavrum dememiştiler ki: “Bizim tahtımız tacımız viran oldu bizi çarptılar çırtılar. Ya yavrum senin için tahtımdan oldum tacımdan oldum dilenci oldum sail oldum topladım onun bunun kirlilerini yıkadım diye ağladı boynuna sarıldı.” Hemen saray arabasına bindirdiler, aldılar, götürdüler. Adil Hükümdar da gitti çocuklarıyla onu da getirdiler. Sarayda oturdular tekrar bir ihtişamlar yapıldı. Kim için yapıldı? Gelinin Ejdar Hükümdarı’nın gelininin bir hükümdar kızı olduğuna dair böyle yaşaya dursunlar zaman ilerliyordu. Bir gün anası babası kaynatası kaynanası o gülden olan çocuktan bahsetmemiştik. O çocuğun adını da Saray Bülbülü koydular. Kim koydu? Ejdar hükümdarı koydu. Saray Bülbülü de onlan beraber yeyip içip çok sevimli bir çocuk. Hep padişah kendiylen beraber yatırıyor, kaldırıyor, indiriyor, bindiriyor, böyle o da gelmiş yedi sekiz yaşlarına o da orda anası, babası, kaynanası, kayınbabası ve hükümdar dört göz bir arada bir sofrada sohbet ederken yerken içerken anası hemen kalktı kapıya dalını bastı. Kim? Ülker Sultan’ın anası Benli Perişan. “Yavrum Allah’ımı Peygamberini

seversen doğruyu söyle senin için tahtımızı, tacımızı terk ettik, yerimizi yurdumuzu devletimizi milletimizi terk ettik, diyar diyar dolandık, sail olduk, fakir olduk neler geçti başımızda neler neler? Allah'ını seversen soruyorlar çocuk kimin? Bunun. E bu kız oğlu kız teslim olmuş. Bu kimdir, bu gül çocuk nedir, neyin nesidir, kimindir kimin fesidir?" diye. Böyle Allah'a and edince: "Tamam dedi, şimdi size anlatacam." Güülü aldı eline o gül yine aynı kokulu, aynı tazelikte bir gül. Başladı acizane benim böyle baştan anlattığım gibi Ülker Sultan anlattı onlar dinlediler. İşte ana, işte kayınbabam, kayınvalidem, işte babam bu çocuk bu Saray Bülbülü çocuk bu güünün hediyesidir deyince çocuk sanki bir güvercine taş attın uçtu geçti gitti. "Sır çözüldü, sihir bozuldu." derler üstadlarımız. O zaman herkes mahçup oldu çocuk gidince Ülker ağlamaya başladı, hem ağlıyordu hem de şu dizelerini söylüyordu:

Çocuk uçmuştu Ülker sultan türkü söylemeye dönünce o tazeliğini koruyan o saate kadar yedi sekiz sene zarfında o tazeliğini koruyan gül de sanki böyle gazellendi o da elinden yere döküldü. Çocuk uçtu gül de soldu. Halk arasında bir deyim vardır. Uçtu bülbül soldu gül ister ağla ister gül. İşte bu deyim buranın şeyidir. Demeyiz mi? Uçtu bülbül soldu gül ister ağla ister gül. Bir bakalım ne diyordu Ülker Sultan:

ÜS/İ7

Soldu gülüm uçtu bülbül
Gitti yavrum daha gelmez
Konuşmadı lal oldu dil³⁷
Uçtu yavrum daha gelmez

Zalim felek kastın nedir
Bunlan kaçınıcı darbedir
Ben ezelden biçaredir
Uçtu yavrum daha gelmez

Uçtu bülbül soldu gülüm

³⁷ Yapılan görüşmede bu mısra "Konuşmaz lal oldu dilim" şeklinde düzeltilmiştir. (Karataş, 2021 e)

Yaradana ayan halim
Bene zulüm yapan zalım
Getti yavrum daha gelmez

Ülkerim bahtı karayım
Hangi derdime yanayım
Budur size arzu halım
Getti yavrum daha gelmez

ÜS/İ 8

Günün her vaktında bütün kainat
Secdeye başını vuru eğilir
Şehadet getirir zikire başlar
Hakkın huzurunda durur eğilir

Mürşid zikir eder mürüdü dinler
Derya çoşa gelse dalgalar inler
Zamanı geldi mi otlar ekinler
Yeter kemalata kurur eğilir

İssız viranede öter baykular
Nereden geliyor göze uykular
Kimin emri ile akar bu sular
Bilinmez menzile yürür eğilir

Göz lazım ki göre yakın ırağı
Nerede gizlidir aşkın durağı
Gönül postasına mektup Çırağı
Seher rüzgarına verir eğilir

Niye bu türküyü söyledim arkasından Hoca? Allah'ın huzurunda eğilmeyen hiç kimse bir yere yetmemiştir. Bir ekini düşünün dikine dikine gider ama

olgunlaştığı zaman böyle döner eğilir. Öyle ise biz Allah'ımıza hamd ediyoruz, onun önünde secde ediyoruz. O'nun huzurunda eğiliyoruz. Olur mu bu işler olur efendim. Bu dünyanın her şeyi olur. Ülker Sultan'ın hikâyesi böyle kısacıkta olsa kabul buyurun. Ben ustam Mevlüt İhsanî' den öğrenmişim. Allah makamını cennet eylesin. Efendim tabi biz onlar kadar anlatamayız, onlar usta mahir insanlardı. Böylece anlatmış oldum inşallah bir başka zamanda bir başka hikâye ile beraber oluruz. Size sağlık diliyorum Allah'a emanet olun.

3. BÖYLE BAĞLAR (ÜNİ. - ELEKTRONİK ORTAM)- BB/E

Şimdi sevgili Gençler Hz. Peygamber (S.a.v) Efendimizin hadislerinin birisinde şöyle güzel kısa bir veciz söz vardır: “Ben güzel ahlâkı tamamlamaya geldim.” buyurur. Demek ki bize ne diyor: “Ahlaklı olun, dürüst olun, özlü olun, özverili olun.” Biraz evvel de dedim, hiçbir zaman düşüncemden taviz vermem. Vermeyin. Çünkü doğru incelik kırılmaz, eğri hem kırılır hem de incelik kırılır. Hiç şüpheniz olmasın. Bu da bir nasihatımsı bir şey olsun. İnşallah hoş görürsünüz. Hikâye anlatacaz ancak bir sesimi ısıtayım bu arada da dünyanın kabul ettiği insanlığın kabul ettiği, bu işin piri anası babası büyük Yunus’un bi deyişiyle üç kıta bi şey söyliyeyim, arkasından da böyle bağları anlatacağım. Böyle bağlar bir hikâyedir nasıl öğrendiğimi nasıl anlatıldığını da anlatacağım efendim.

BB/E1

Mülkü bekadan gelmişem

Fani cihanı neylerem

Ben dost cemalın görmüşem

Huri gılmanı neylerem

İsa gibi yeri koyup

Gökleri seyran eyledim

Musayı didar olmuşam

Ben lenteranı neylerem

Derviş yunus maşukuna

Vuslat bulunca mest olur

Ben şişeyi çaldım taşa

Namusu arı neylerem

Allah Allah, bu ne cüret bu nasıl düşünce Âşık Yunus maşukuna vuslat bulunca kavuştuğu zaman mest olur, vuslat bulunca mest olur, ben şişeyi çaldım taşa namu sualı neylerem. Bu ne cüret? Bunu demek için nasıl bir şey olman lazım

namuzsuz haşa affedersiniz insan vicdansız yaşar mı? Yaşamaz ama Yunus fenafillah olmuş: “Benim artık cennet denen üç beş köşk onu dileylene ver, bana seni gerek seni demiş.” Sevgili dostlarım, değerli dinleyicilerim Bilal Hoca'mın bugünkü bu teyibine, kasetine, efendim bilgisayarına, efendim neyse adı bir hikâye anlatacağım.

Hikâyemizin mevzusu halkın dilinde olan bir hikâyedir. Böyle bağlar, yar başını böyle bağlar, kuş uçmaz, kervan geçmez, yıkılsın böyle bağlar. Bu bir hikâyedir. Bu hikâyelerde üstatlarımız anlatırlar, bizde anlatırız. Burda hikâyenin asil kahramanının isminin dışında çeşitli isimlerde değiştirilir, değiştirmişlerdir de ustalarımız. Siz ilim adamı olduğunuz için açıklık getirmeyi yararlı görüyorum. Mesela benim anlatacağım hikâye benim üstadım Mevlüt İhsanî'den öğrenmişim, birçok insanlarda Mevlüt İhsanî'den öğrenmişlerdir bunu ancak bazı arkadaşlarımız bazı ustalar değiştirmişler. Kızın adını birisi Sırma yapmış birisi Süheyla yapmış, efendim kızın babasını birisi Ahmet Ağa yapmış, birisi İzzet Bey yapmış, böyle değiştirmişler ama temel konu hep aynıdır hiçbir şeyi yoktur onun için bunu peşinen söyleyeyim. Hatta Üstat Reyhanî biraz daha atılganlık ederek bi de bunu ufacık kitap haline getirtmişti Erzurum Üniversitesinde yanılmıyorsam tarihini de bilemeyeceğim ama atmışlı yılların sonları falan veya o aralarda ama bana sorarsanız ben bunu Mevlüt İhsanî'den öğrendim bir çok arkadaşımıza sorarsanız onlarda aynıını diyeceklerdir. Ama fark etmez ha Reyhanî'den öğrenmişler ha Mevlüt İhsanî'den öğrenmişler hiç fark etmez ama benim söyleyeceğim budur. O zaman hikâyemize başlarken diyelimki: “Vesfi hikâyet pirimizden, himmet ustalarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz, olmasın gamınız, hayırlara dönsün sonunuz encaminiz. Allah u teala vatanımıza, milletimize, devletimize, ordularımıza, birliğimize, beraberliğimize gölge düşürmesin helal getirtmesin, kötü düşünenleri de ey etsin kimsenin ölümünden kimseye fayda yoktur.”

Bu ülke bizim, bu millet bizim, bu milletin ismi Türk İslam, akıllı, deli hep beraber yaşayalım, hiç kimsenin kimseden bir santım ileride geride şeyi yoktur, bu dileklerle sizlere saygılarımı sunarken Böyle bağlar vakta ki Diyarbakır eşrafından Ahmet Ağa isimli bir zatı muhterem yaşar. Zengin bir adam bağı, bahçesi, koyunu, keçisi, çobanı, tarlası olan bir insan ama dünyada darı dünyada iki çocuğu var bir

oğlu var Hüseyn'di bi oğlu büyüğü zaten Hüseyn'di, bi de kızı vardı Süheyla, geçinip gidiyordular. Vakde geldi ki Allah bütün dostlara efendim çoluk çocuk sahibi etsin ve çoluk çocuklarının da mürüvvetini görsün ama nası görsün? Adam gibi yani yanlış anlamayın Beyoğlu'nda tanışıp Aksaray'da boşanmak yok. Orda nikah evine giriyor Aksaray'da da boşanıyor böyle bi nesil olmaz. Adam Çanakkale'de savaş yapmış Kars'tan gelmiş ordan kendine bi hatun götürmüş heç ömür boyu ne bozuşmuş nede bozulmuş. Ya niye? İşte adap edep meselesi anlatmak istediğim budur.

Sevgili arkadaşlar Ahmet Ağa'nın Hüseyn'i yavaş yavaş büyüdü akıl buluğ olmuştu, delikanlı olmuştu. Hanımıynan müşavere yapıyorlardı: "E bizim çocuğumuz büyüdü, bunu evlendirmemiz lazım, nerden bir kız buluruz?" diye efendim. Ahmet Ağa atına biner çevresine gezer, çevre köyleri obayı çadırları o günün şartlarında gezerler dolaşırlar, bir türlü bir yerde bir kuşu konacak birisini bulamaz. Nasip de yok ya Diyarbakır'ın içine gelir atını hana çeker ve o zamanın ki hanın kahvelerinde çay ocaklarında oturur sohbet ederken dostunun bi tanesi ona: "Hayırdır demiş, buralarda ne işin var senin, bu saatte ziraat zamanında ya dostum." demiş.

-Elin öper işte bizim delikanlı böyüdü ev evimizde yalnız bi kızım var ona da yardımcı olsun ölmeden de yaşlandığ çocuğumuzun mürvetini görmek için Hüseyn'i evlendirmeye çıktım kız beğeniyorum.

Öyleydi gençler eskiden ana beğenirdi, baba beğenirdi, amca beğenirdi, öyleydi yani öyle sıradan bir şey değildi sıradan hiç bi şey değildi. "Ve yav Ahmet Ağa demiş çok güzel bi şey dedin sen de benim dostumsun senin gibi bi dostum daha var Mardin Kapıhisar Mahallesi'nde Ali İzzet Efendi var, Ali İzzet Bey var. Onun çok nazik güzelim nazenin bir kızı var, inşallah takdiri ilahi yazmış olur senin evine de layıktır, senin oğluna da layıktır, o da senin için akrabalara da layıktır." der. Adamın bu sözüne dostunun sözüne inanır ama dost olacaksın, yeme dostu, çay dostu, para dostu değil gerçek bir dost olacaksın ki ne yapasın efendim dostundan da fayda göresin. "Gidelim." demiş, kalkmış gitmişler. E gitmişler tabi Ali İzzet Bey kabul etmiş, oturmuşlar çaylar kahveler içmişler, sohbetler başlamış, bu arada da Ali İzzet Bey'in kızı Senem Hanım da e Allah u teala özenmiş bezenmiş yaratmış efendim. Anlatırdı

üstatlarımız: “Kaşlar kara, gözler ela, yanaklar yâre, burun piyale, yanaklar lale, efendim aya doğma ben doğayım güne doğma ben doğayım nazik nazenin güzel bir kızcağız.” Ahmet Ağa’nın çok hoşuna gitmiş ve durumu anlatmışlar. Anlatınca bunlarda eh bir vaktinizi ikileyin bende ailemle taraf etrafımla bi konuşayım, anlayayım ondan sonra bir haberleşiriz demişler. Ve sevgili dostlarım zaman gelmiş onlarda gitmişler, onu beğenmişler, onlarda onları beğenmişler takdiri ilahi de bu ya Senem’le Hüseyin’i nişanlarlar. Bir yıl nişanlı kalan iki genç bu arada tabi giderler gelirler ve zengin çocukları ağa çocuğu, ağa kızı, ağa gelini olacak ya devrin Diyarbakır’ın ileri gelenleri gelirler, düğün yaparlar, ihtişam yaparlar. İki kat davul zurnaynan yüz atlıyanan o gün bugünkü gibi Mercedes taksi değil ya o günün Mercedes taksisi neydi attı efendim. Atla düğünü yaparlar. Senem’i getirirler düğününü köyde de yaparlar bir perşembe akşamı efendim iki genci zifaf odasına verirler. Niye buranın üstünde ısrarla durdum gençler? Anadolu’da düğünler bu perşembe başlar öbür perşembe akşamı biterdi niye salı da bitmiyor da, başlamıyor da? Niye başka gün? Çünkü perşemenin arkasında bi cuma var, mübarek gün var onun için zifafa da o gün de verirlerdi. Bunun ayıbı falan yok bu bir adaptır adab-ı muaşeretir sevgili dostlarım. Tabi ki düğün biter iki genci verirler yatak odasına zifaf odasına verirler, derler ki üstatlarımız düşmanları tarafından Hüseyin Bey bağlanmıştı. Ne demek bağlanmış? Şeyde Anadolu’da derler ki: “İşte bu kızın nikahını bağlamışlar, bu delikanlının nikahını bağlamışlar.” Yani malum olan şey belli. Bir türlü aradan yıllar geçer Ahmet Ağa torun bekliyor bir gün, iki gün, üç gün, beş yıl derken tam yedinci yılın baharı bağlar bahçeler efendim belliyor, işçiler o günkü terimle nökerler çalışıyor. Bağlar belliyor, ağaçlar kesiliyor. Ahmet Ağa gelini orda efendim Hüseyin Bey’in bilmiyorlar orda olduğunu, arkalarda kendine uğraşiyor Ahmet Ağa: “Eyvah diyor, bir göğüs geçiriyor ne yapayım bu kadar bağı, bahçeyi malı, mülkü, serveti o ki benim bi torunum yok bi bağım bağ vermedi meyve vermedi?” Yaslanıyor kendi gibi yaşlı ağaca Senem de gelini Senem de daha o güne kadar bakın burda yine bir şey çıktı karşımıza gençler bugün hepimizin ağzında maske var, bakın o günün insanları zaten kendiliğinden hele kadınlar özellikle ağızlarına yaşmak çekiyordular. O güne kadar kaynatasına ağızını göstermemişti gelin hanım. Geline hani bir laf vardır ya: “Kızım sana diyorum gelinim sen anla.” Ahmet Ağa türkü mırıldanıyordu. Ne diyordu? Böyle bağlar, bu hikâye bize ordan

kalma. “Böyle bağlar yar başını böyle bağlar, kuş uçmaz kervan geçmez, yıkılsın böyle bağlar.” diyordu. Ahmet Ağa diyor gelin ha kayın babam sözü bana işittiriyor. Önce Ahmet Ağa söylüyor arkasından da bakalım Senem kaynatasına ne cevap veriyor, sevgili gençler ben söylüyorum, Allah hepinizi var etsin Allah memleketimize de iyilik ihsan eylesin.

BB/E 2

Ahmet Ağa

Böyle bağlar böyle bağlar

Yar başını böyle bağlar

Kuş uçmaz kervan geçmez

Yıkılsın böyle bağlar

Senem diğer bir ağacın arkasından yaşmağını aşağı indirdi kaynatasına böyle bağlar cevabı veriyordu bil bakalım ne diyordu? Gelin ya gelinler yavaş konuşurlar, böyle kaynata kadar bağıramazlar.

Senem

Böyle bağlar böyle bağlar

Yar başını böyle bağlar

Bir gün kervan gelip geçmedi³⁸

Ne yapsın buna bağlar

He gelin cevap vermişti. Ahmet Ağa anlıyordu arif adam bakalım ne diyordu?

Ahmet Ağa

Yüksek dağdan kar isterim

Has bahçedan nar isterim

³⁸ Âşık ile sonradan yapılan görüşmelerde bu mısrayı “ Kervan gelip geçmedi ki” şeklinde değiştirmiştir. (Karataş, 2021 e)

Yedi yıldır bağ besledim
Ben bu bağdan bar isterim

Yedi yıldır bağ besledim ben bu bağdan bağ isterim, anlıyordu Senem bakalım ne cevap veriyor:

Senem
Yüksek dağda nar olur mu
Sıcak yerde kar olur mu
Bağban hasta bağ ne yapsın
Heç bu bağda bar olur mu

Allah Allah “Bağban hasta bağ ne yapsın, hiç bu bağdan bağ olur mu? diyordu. Anlamıştı Ahmet Ağa meseleyi amma bir bakalım bir daha ne diyordu?

Ahmet Ağa
Yüksek dağdan kar isterem
Has bahçeden nar isterem
Ben bu bağı becerdim
Hüseyin’den bar isterim

Senem
Yüksek dağdan nar bekleme
Sıcak yerden kar bekleme
Oğlun bozuk bağ ne yapsın
Sen bu bağdan bar bekleme

Evet sevgili dostlarım Senem de son sözünü söylemişti Hüseyin’den bal bekleme demişti, hasta olduğunu anlatmıştı babasına, bunlar söylediler. Her ikisi bir ağacın daldasında ağlarken ama biz haberi nerden verelim? Hüseyin Bey’den

verelim. Yakışıklı delikanlı Senem’i yedi senelik sakladığı sırrını babasına ifşa etmişti, anlamıştı, üzülmüştü, onlara görünmeden dinledi ve gene görünmeden çaktı evine gitti. Akşama kadar çalıştılar, çabaladılar akşam oldu hayırlı akşamlar ola ümmeti Muhammed’in üzerine. Efendim döndüler evlerine geldiler tabi ki herkes meseleyi anlamıştı biliyorlar. Ahmet Ağa hanımına da durumu anlatmıştı, kızı Süheyla’ya da anlatmıştı durumu, onlar da anlamıştılar durumu. E gecenin bir payı oldu. Ahmet Ağa’yı gelini Senem Hanım abdest suyunu döktü, kaynanasının abdest suyunu döktü yatsı namazlarını kıldırdı, onların yataklarını hazırladı onları yatırdıktan sonra kendi odasına gitti. Gitti ki Hüseyin yatmamış, her zaman yatardı. “Canım sana gurban olsun Hüseyin niye yatmadın, yoruldu mu, bugün çok mu çalıştın?” demişti. “Yok Senem çalışmadım da yorulmadım da ama hele otur şu yatağın başına sana bir sözüm var onu bi sana diyim de ondan sonra bakalım Mevla Kerimdir neyleriz bir bakalım ki?” Hüseyin Senem’e istinaden gördüklerini, duyduklarını ve yahut kendi halini nasıl izah ediyordu ben nasıl söyleyeyim, siz nasıl dinleyesiniz efendim?

BB/E 3

Beslediğim bağları³⁹ eyledin viran

Sen bugün soldurdun gülümü senem

Ben derdimi kimlere söyleyem

Ellere duyurdun halimi senem

Yedi yıldır benle gönül eyledin

Sen neler dedin⁴⁰ neler söyledin

Gizli dertlerimi sen babama söyledin⁴¹

Bildirdin babama halımı senem

³⁹ Yapılan görüşmede bağları kelimesi yerine bağı kelimesinin olması gerektiği söylenmiştir. (Karataş, 2021 e)

⁴⁰ Âşık bu kelime yerine “ anlattın” kelimesinin uygun olacağını söylemiştir. (Karataş, 2021 e)

⁴¹ Âşık bu mısra yerine “ Gizli sırlarımı açtın söyledin.” mısrasının uygun olacağını belirtmiştir. (Karataş, 2021 e)

Senem ağlıyordu Hüseyin devam ediyordu

Hüseyinin gönlümde bir gizli yara
Halimiz ayandır perver digâra
Engel olup kesme yolumu senem
Yedi yıl daha bekle yolumu senem

Evet babama bildirdin halimi Senem. Senem de Hüseyin'in bunları dinlediğini anlamıştı, sarıldılar birbirlerine ağladılar. "Gitme Hüseyin'im koyma dinle beni." dedi Senem. Türküler söyledi gitme yarım koyma dillerde beni, nedir suçum nedir günahım, gitme yarım dillerde koyma beni, beni koyma dillerde bağırıyor sızlıyor ama Hüseyin Bey:

Senem artık hakkını helal eyle, ben bu memlekette kimsenin yüzüne bakamam benim ne olduğum sen ifşa ettin ben gurbete gideceğim.

Ne babasına söyledi, ne anasına, ne bacısına gecenin bir payı evini terk etti. Senemle helallaştı, Diyarbakır'ı terk etti. Gidedursun sabah oldu Allah hayırlı sabahlar nasip etsin. Senem utandığından diyemedi sabah namazında kaynanasına, kaynatasına abdest suyunu hazırlamak için gelmişti ama abdest sularını döktürürken Ahmet Ağa arif adam şöyle bir baktı ki her gün gelen Senem değil yüz hatları bozulmuş morali bozuk, omuzları çökmüş, gözlerinde şişkinlik var ağlamış kan çanağına dönmüş hanımına dedi ki: "Hanım hele bir bu gelini sor sual et, neyin nesidir, nedir ne oldu buna?" falan söyleyince bir bakalım ki Senem derdini nasıl söylüyor? Hüseyinin gittiğini nasıl diyordu? Ben ne söyleyeyim? Allah hepinizi var etsin.

BB/E4

Sana ne diyeyim baba
Getti hüseyinim getti
Beni bıraktı hitaba

Gitti nazlı yarım gitti

Haşa beni dinlemedi

Dediğimi anlamadı

Gideceği yeri söylemedi⁴²

Gitti nazlı yarım gitti

Derdi yoktur çare koydu

İçerime yara koydu

Beni ahu zara koydu

Gitti nazlı yarım gitti

Sen benim aziz pederim

Elin öper hürmet ederim

Demek buyumuş kaderim

Gitti can yoldaşım gitti

Aziz dostlarım söyler âşıklar ya yeri geldi mi söyler. O anda biri şeyin olur, o anda bir Emrah olur, o anda bir kelim olur, söyler. Ben bir gün Ülker Sultan hikâyesini İlhan Başgöz Hoca'ya anlatıyorum seksen bir yılında Erzurum'da şimdi hikâyeyi bitirdim en sonunda bi türkü söyledim kendimden, öyle bir heyecana öyle bir şeye atmosfere kapılmışım ki ama sonunda şah beyitinde Ülker Sultan dedim keşke demiyeydim. Böyle bir eser oldu Ülker Sultan'ın şimdi bu hikâyeler böyle yazılır. Sevgili hocam bu hikâyeler yerine gelir, aşık orda onun yapımcısı söyleyicisi bir şey söyler bu iş böyle. Getti nazlı yarım gitti, anlaştılar ağlaştılar e ağlamanın cana faydası Hüseyin Bey'in peşine Ahmet Ağa atlılarını çağırttı, şurayı arayın burayı arayın günlerce aradılar, taradılar adamı bulamadılar. Geldiler biz size haberi nerden verelim? Senem Hanım orda gene aynı adabınan aynı ahkamınan efendim kaynanasının, kaynatasının emrinde evinde gene Hüseyin'ini bekleyedursun biz size

⁴² Yapılan görüşmede bu mısra "Nere gitti söylemedi" şeklinde değiştirilmiştir. (Karataş, 2021 e)

Hüseyin'den haber verelim. Hüseyin derler ki üstatlarımız günlerce dolandı Türkiye hudutları, e o zaman oldukça Osmanlı büyük Osmanlı'nın hudutları ta Cezayir bizim, Mısır bizim, Yemen bizim, bizim de bizim. Efendim derdi ki üstatlarımız: "Cezayir'e gitti." Kim? Hüseyin. Cezayir'e gitti çalışıyordu, kahrediyordu hayatına. E zengin çocuğu fukaralık görmemiş, parayla oynamış ama orda mecbur kalmıştı, amelelik mi ediyordu, birine hizmetçilik mi ediyordu, çalışıyordu. Aradan günler geçince çok yakın bi arkadaş edindi kendine beraber koğuş arkadaşı beraber yiyip içiyorlar, yatıyorlar, birbirinden dertleşiyorlar, dert atıyorlar, dert veriyorlar. Hüseyin de başından geçenleri bu arkadaşına anlattı. Bu arkadaşısı da Diyarbakırlı ola ki kendi bölgesinden ola ki efendim anlattı işte benim halım budur deyince, ey zaman geldi. İnsandır hani derler ki: "İnsan oğlu çiğ süt emmiştir." ve doğrudur ufak bir birde atasözümüz vardır: "kırk gün sırtında gezdir, bir gün indir kötüsün." Demez ki yav kırk gündür beni gezdirdin yoruldu, Allah senden razı olsun demez ya beni niye indirdin diye kızar. Hüseyin'le aralarında bir ihtilaf oldu ve araları açıldı hem koğuşlarını ayırdılar, hem konuşmuyorlar. Zaman geldi ki o arkadaşısı Hüseyin'e dedi ki: "Dur ben sana öyle bir darbe vurayım ki aklın başına gelsin." Duttu oturdu Ahmet Ağa'ya bir mektup yazdı, işte ağa senin oğlun Hüseyin böyle biz Cezayir'de böyle çalıştık, şöyle kazandık, böyle yaptık, işte şöyle böyle oldu, ani bir hastalığa yakalandı, Allah'ın emrine gitti. Efendim Allah Hakka yürüdü başınız sağ olsun. Eskiden kara mektup derdiler, mektubun bir kenarını yakarlardı gönderirken. Mektup yani ölüm anlamında mektubun da bir kenarını yakmıştı. Arkadaşı mektubu gönderdi ama gençler bu benim söylediğim gibi birkaç dakika veya birkaç saat içinde değil ki yıllar geçiyor üstünden. Gönderdi ey Ahmet Ağa mektubu alınca ikinci bir yıkılışı olmuştu, Hüseyin'in ölüm haberi, kara haberi gelmişti. Yıllar birbirini kovalıyordu aradan demek ki gençler bir şey daha söyleyeyim size her zevalın bir kemalı vardır her kemalında bir zevalı vardır. Hüseyin'in kemalı zevala dönüşmüştü gurbete çıkmıştı ama bir gün yatıyordu rüyasında bir rüya gördü bir piri ihtiyar: "Ey Hüseyin senin anan var, baban var, memleketin var, sevgilin Senem'in var, sen yeter olmadı mı artık gurbetin ne bekliyorsun burda?" Ve yarı ayık yarı uyanık "Yavrum hiç tereddüt etme kestim." dedi elini salladı Hüseyin'i böyle elini sallayıp yanağına dokundurunca Hüseyin yatağından sıçradı kalktı ki ne pir var, ne biri var, ben bir rüya alemindeyim "Hadi kestim." dedi, gitti adam. Ancak size nasıl haber vereyim

sevgili arkadaşlar? Hüseyin kendinde o rüyadan sonra kendinde başka haller hissetmeye başladı, yani kendinde bir kuvvet kudret hissediyordu, bir delikanlı olduğunu hissediyordu. Aradan zaman geçer dedi ki: “Artık ben memleketime gideceğim, yeter oldu gurbet bana.” Bir at aldı bir Arabistan’dan bir at aldı kendine Cezayir’den atına bindi elin bena ver Türkiye Diyarbakır’e âşık dilin yürük olur at ayağın külünk olur aşık dilin yürük olur efendim. Ha şura senin ha bura benim geceler geldi, gündüzler geldi, yattı, kalktı, efendim Hüseyin güne bir gün nereye geldi? Türkiye hudutlarından içeri girdi. Hüseyin gele dursun biz size haberi nerden verelim sevgili gençler? Biz size haberi Ahmet Ağa’dan Senem’den efendim Diyarbakır’dan haber verelim.

Ahmet Ağa Senem aradan on üç, on dört yıl geçmiş kız oğul kız yaşıyordu daha en ufak bir şeyi. Bir gün hanımıyla kendi kendine müşavere yaptılar: “Hanım bu evladımızı biz bir yakın dostumuza oğluna bir götürelim de bu da dünyada muradını alsın, bir hiç olmazsa bizim oğlumuz öldü, Hüseyin öldü.” Derler ki üstadlarımız: “Yakın dostu Hasan Ağa’ya bir mektup yazar.” Kim? Ahmet Ağa. Ey Hasan Ağa çevre dostlarından biri. Eğer sakalını orada ıslatmış san tıraş edesin, gelesin, diye bir mektup yazdı Hasan Ağa’ya bundan hiç kimsenin haberi yok Hüseyin’in de haberi yok ama Hüseyin gurbetten dönüşünde hızlanıyor ki bir an evvel gideyim Senem’ime anama, babama kavuşayım kendinde böyle bir delikanlılık, cesaretler hissedince. Derler ki üstatlar: “Hasan Ağa sakalını burada ıslat burada tıraş ol diyen dostu Ahmet Ağa yanına alelacele geldi.” Atıyla atına duttular işçiler, hizmetkârları efendim tavlaya çektiler oturdular kahveler içtiler Ahmet Ağa derdini anlattı: “Ey benim aziz dostum sen biliyorsun, benim darı dünyada bir evladım vardı. O da gurbette öldü gelmedi. Kara haberi geldi. Şimdi ise bu gelin bu benim evladım bunu senin gibi bir dostum senin gibi dostumun oğluna yakınımaya Allah’ın emri ile göçürmek istiyorum sen de buna layık bir dostumsun, senin oğullarının birine bekarların birine Senem’i gelin edelim.” dedi. “Aman Ağa böyle bir şey olur mu, böyle şeyler böyle söz olur mu?” dedi. Olur ve uzatmayalım lafı Senem’i Hasan Ağa’nın oğluna nişanladılar. “Nişanı da çok uzatma kısa zamanda gel gelinini al git.” dedi. Onlar gide dursunlar aradan birkaç zaman geçti. Bizim Hüseyin de geliyordu. Hüseyin geliyordu bunlarda Senem’i gelin ettiler seksen tane atlıylan sanki yeni bir düğün gibi çalgıylan Ahmet Ağa’nın kapısından gelinini ata

bindirdiler, Hasan Ağa'nın köyüne doğru yola. Derler ki: “Diyarbakır'ın Susam Yaylaları'ndan geçerler Efendim geçiyorlar tam düğün o yaylada düğünlen Hüseyin karşılaştılar.”

-Allah Allah, hele ya benim şansına bak yav çoktandır ilimde, ovamda düğün görmemiştim ne güzel rastladım ne güzel bir düğün.

Ey delikanlılar, ova bahar ilkbahar, güzel atlar koşturuyorlar, atlılar koşuyorlar oyanı bu yanı falan. Hüseyin bir ara birinin yanına:

-Gardaş düğününüz gelininiz hayırlı olsun, hayırdır bu ne kimin kızı kimin gelini?

-Yav nedeceksin sen git git işine garip adam. “Yok ya ben de buralıyım dedi adam ben de Diyarbakırlıyım.”

-Allah Allah, ula gardaş bu gelin değil, kız da değil. Ya ne?

-Bu işte şurada bir Ahmet Ağa var Ahmet Ağa'nın oğlu gitti, gurbette öldü, şimdi onu Hasan Ağa'nın oğluna gelin ettik götürüyoruz ihtişamımız bu.

Ay o zaman Hüseyin atının üstünde garip adam bir bakalım, atlar başını çevirdiler güzel sesli delikanlı bir bakalım ne diyordu? Ancak oradan gelmeden evvela sevgili gençler bir yere münacaat etti münacaat ta bulundu. Kim bir onu söyleyeyim ondan sonra bana sıra gelsin bakalım. Çünkü kendinde bir delikanlılık bir hisler hissediyordu bir münacat ediyordu bir yalvarıyordu. Bir bakalım ne diyordu?

BB/E 5

Al bu arzu halim esen rüzgar

Alemleri yoktan verene götür

Altı günde halk eyledi dünyayı

Pazar günü temel kurana götür

Al bu Arzu Halim Esen rüzgar, alemleri yoktan verene götür, altı günde halk eyledi dünyayı, pazar günü temel kurana götür, devam ediyordu

Şevketti peygamber Emir'i vezir
Nerde Allah dersen orada hazır
Deryalar üstünde boz atlı Hızır
Müşküller tadına erene götür

Deryalar üstünde boz atlı Hızır, müşküller tadına Eren'e götür. Kul sıkışınca Hızır yetişir. Eğer kul sıkışmadan Hızır yetişmez derler atalarımız bakalım sonunda ne diyordu?

Hüseyin'im derdim dağlardan Yüce
Gözyaşım bir defter eyledim hece
Kara herg içinde kara karınca
Karanlık gecede görene götür

Hüseyin'im derdim dağlardan yüce, gözyaşım bir defter eyledim hece, Kara herg içinde kara karınca, karanlık gecede görene götür. Gençler herk tarlanın Nadas edilendir. Sürerler ya eskiden traktörler sabahlan herk onun adıdır. Onun içinde kara karınca geziyorsa karanlık gecede kim görecek? Cenabı Allah görecek. Kim görür? Kara herg içinde kara karınca karanlık gecede görene götür. Bu türküyü söyledi ve düğün alayına da rastladı bu hali de bu işte “Burada bir Ahmet Ağa vardı, varmış işte onun gelini oğlu ölmüş onu götürüyoruz.” dedi. Eyvah Senem ikinci bir gelin mi oluyorsun? Acaba şimdi hangi Hüseyin'in ocağını söndüreceksin. Atın üstünde yine aynı duruyorsun. Aynı hani diyor ya: “Bir güzel ki güzel olsa binadan on bin sene geçse bade eksilmez köhneliği yani eskiliği tazeliği bir olur mücevherin hiç kıymeti eksilmez. Yav sen mücevher olduktan sonra bir gün bir alıcın gelir. Eyvah Ahmet Ağa'nın gelini götürüyorsunuz Hüseyin'in hanımını götürüyorsunuz. Kenardan bir bakalım yakışıklı delikanlı kendi de gurbetten geliyor üstü başı düzgün oradaki atlıların insanların da efendim dikkatini çekiyordu ya, bir bakalım ki Hüseyin elini kulağına attı atının üstünde bir bakalım ne diyor?”

BB/E6

Duman çökmüş Diyarbakır düzüne

Baba Nerden aldız Allı Gelini
Mahir oldum kipriğine gözüne
Baba nerden aldız siz bu gelini

Vay Sana ne ulan biz nereden alırsak alırız. Atlılar üstüne efendim kalkışmaya başlayınca. E Hasan Ağa arif adam: “Uşaklar durun bakalım, bu işte bir şey var. Bu delikanlı biz burada yetmiş seksen adam varız, bu bir adam. Bizden bile bu lafı demek de muhakkak bunun altında bir bit yeniği vardır.” Duman çökmüş Diyarbakır yüzüne, baba nerden aldız siz bu gelini, mahir oldum yani hayran oldum kirpiğine gözüne, baba nerden aldız siz bu gelini. Geldi yanına:

-Anladım sen türkü söylüyorsun, sen aşık falan mısın?

-He baba.

-E devam et bakalım nasıl türkü söylüyorsun?

Hele bir bakalım ne diyordu aldı Hüseyin efendim?

Keten gömlek giymiş yakası güllü
Şeftali tartarlar ikili birli
İzzet Bey'in kızı Diyarbakırlı
Baba nerden aldız siz bu gelini

Vay izzet Bey'in kızı Diyarbakırlı baba nerden aldınız siz bu gelini.

- Ulan evladım sen bizim gelinin Diyarbakırlı olduğunu nereden biliyorsun sen kimsin dilin altında ne varsa söyle bakalım?

Hüseyin üçünce dörtlüğünde ne diyordu?

Yiğit olan elbet durur sözünde

Arzuhalım kaldı hala gözümde
Üç beng bukağında iki yüzünde
Baba nerden aldız siz bu gelini

Tövbe estağfirullah. Arzuhalım kaldı hala gözümde, üç beng buhağında iki yüzünde,
baba nerden aldız siz bu gelini?

-Ulan evladım sen Hüseyin olduğunu söylüyorsun.

-Evet baba ben Hüseyin'im.

Yengenin yanına yolladılar yenge dediler ki -Gelinin sağdıçı yengesi olur ya-
“Açın bakayım bu gelinin yüzünü ki yüzünde benler var mı buhağında benler var
mı?” Hal der Anadolu hal. Güzel açtılar ki hakkatten de beş tane beni var üç beng
buhağında iki yüzünde, baba nerden aldız aız bu gelini. Ey iş kendini göstermeye
başladı ya Hüseyin bakalım neler son dörtlüğünde neler söylüyordu?

Kara oldu Hüseyin'in yazısı
Kaderine razı olmaz bazısı
Benim Ahmet Beyin bir tek kuzusu
Baba nerden aldız siz bu gelini

Yılan allı karalı
Sinem Çapraz Yaralı
Derdim dedim hekime
O da benden yaralı

Sarı yardan sarı yardan
Su akar Sarı yardan
Felekin evi yıkılsın
Ayırdı yarı yardan

Allah Allah, “Kara yazılmış Hüseyin'in yazısı, kaderine razı olmaz bazısı, benim Ahmet Bey'in bir tek kuzusu veya Hüseyin kuzusu, baba götürmeyin benim yarımı.” demişti. Sevgili dostlarım Aziz Kıymetli kardeşlerim Aziz cemaatım Hüseyin'in bu sözlerini dinleyen herkes ağladı. Sıkıntılara girdiler Hasan Ağa'da ağladı.

-Ey komşular Allahu Teala'nın hikmetini büyüklüğünü görüyor musunuz? Bu gelini ben burada bu delikanlı rastlamayaydı Hüseyin buraya rastlamayaydı acaba ben bunu götürseydim evime gelin edeydim, bu delikanlı sonradan geleydi, benim halım nice olurdu? Ben Ahmet Ağa'ya sevgili dostuma ne söyledim, yüzüne nasıl bakardım. Ya ne yapacağız? biz bu gelini nasıl Ahmet Ağa'nın kapısından davulnan zurnaynan gelin ettik ihtişamlan bindirdiysek şimdi çevirin atlarınızın başını ben gene götüreceğim Ahmet Ağa'nın gelinini, efendim kapısına teslim edeceğim. Ey döner miydi Hasan Ağa'nın lafı geriye dönmezdi?

Atlar dönmüştüler gelin alayı geliyordu. Biz kimden haber verelim? Hüseyin'den. Hüseyin atını tepti ve koşturdu bir an evvel gidip anasına babasına durumu anlatacaktı ki tam köyden içeri köyün kenarından girerken çeşmeler köyün dışında olurdu sevgili gençler. Eskiden böyle şimdiki gibi evlerimizden su akmazdı. Köyün tam çeşmenin başına geldi ki bir genç kadıncağız bunlar Anadolu'nun deyimleridir. Suyun önüne koymuş, çeşmeden su akmış, o taşıyor o da şöyle ellerini koymuş gözlerini bir noktaya diremiş düşünüyor, bakıyordu. Böyle iyice sık baktı kim bacısı Süheyla. Eyvah bacım ben kendisi de baştan ayağa karalar giymiş, bi bakalım bi Hüseyin bacıya ne diyor burda? Biz ne söyleyelim, siz ne dinleyesiniz? Allah hepinizi var etsin bi bakalım ne diyor ?

BB/E7

Hüseyin

Çıkarmış yeşili giymiş garalar

Ağlama bacı can geldi gardaşın

Bacı yüreğinde çok mu yaralar

Ağlama Bacı Can geldi gardaşın

Çıkarmış alları giymiş karalar, ağlama bacı can geldi gardaşın, bacı yüreğinde çok mu yaralar, ağlama bacıcan geldi gardaşın. Süheyla böyle yarım boynundan bükütkten sonra su istemişti çünkü ondan bi bakalım ne cevap veriyordu?

Süheyla

İç suyunu geç git yolcu yoluna
Acaba gelir mi gardaşım benim
Akıl yetmez bu dünyanın halına
Acaba gelir mi gardaşım benim

Hüseyin

Gurbete giderken vadi neydi
Dünyadan aldığı tadı neydi
Sen kimsin gardaşın adı neydi
Ağlama bacı can geldi gardaşın

Süheyla

Çekilen dünyanın acısı benem
Eyleme ciğerin sancısı benem⁴³
Hüseyin gardaşımın bacısı benem
Acaba gelir mi gardaşım benim

Bacı bakmıyordu Hüseyin'in yüzüne Hüseyin Bir bakalım ne diyordu

Hüseyin

Gözlerinden akan o yaşın benim
Artık bitsin bacı telaşın benim

⁴³ Âşık bu mısrayı “Eylenemez ciğerim acısı benem” şeklinde değiştirmiştir. (Karataş, 2021 e)

Benim Hüseyinim gardaşın benim
Ağlama bacı can geldi gardaşın

Almıştı bacı
Artırdın gönlümün bütün zararını
Yükselttin gam ile efkârını
Gelin eylediler nazlı yarını
Acaba gelir mi gardaşım benim

Aldı Hüseyin
Ne haldedir anam babam halların
Ağlayıp da heç gözleme yolların
Babam gözlüyormuş şimdi yolları
Ağlama bacı can geldi gardaşın

Süheyla
Sızı tuttu anamın da dizleri
Kör olmuştur babamın da gözleri
Gardaşım terk etti gitti bizleri
Ecaba gelir mi gardaşım benim

Ey Aziz muhteremler, Aziz dinleyicilerim bunu çok iyi bilirsiniz. Ey bu kuyudan Yusuf'u ey Yusuf'u kuyudan ey bu dertten Yunus'u derya'dan hali nihardan kurtaran Cenabı Hak. Bu işin nasıl tecelli olduğunu herkes hissetmişti baktı ki bacı benim yüzüme bakmıyor, Hüseyin atıyla aşağıya indi bacısının boynuna sarıldı. "Süheyla bacım kardeşim, ben Hüseyin değil miyim bacım." dedi. İki gardaş birbirine kavuştular sanki koyunla kuzu meleşir gibi ağlayarak sarmaş dolaş babalarına müjdeye geldiler babalarına, durumu anlatınca ancak Ahmet Ağa:

- Eyvah Hüseyin Senem'siz Hüseyin ne deyim keşke gerçekten ölmüş olsaydı gelmeseydi. Senem gitti Hüseyin geldi ben ne yaparım bundan sonra.

Ağlıyordu komşular, Ahmet Ağa Molla Hasan'a haber verin durumu anlatın komşular bu telaşa bu işe koyulurken biz nereden haber verelim? Köyün alt başından Hasan Ağa düğün alayıyla beraber çıktılar ve geldiler. Ahmet Ağa'nın kapısına köyde büyük bir şenlik başladı kimileri ağlıyordu, kimileri dua ediyor, kimileri işin hikmetini bakıyor. Ne uzatalım Sevgili dostlarım kapıya yanaşınca Senem'i attan aşığıya indirdiler. Senem'i Ahmet Ağa'nın evine teslim ettiler. Ahmet Ağa dostunun boş gitmemesi için ne yaptı hemen kızı Süheyla'yı alelacele bir gelinlik giydirdiler başına Taç koydular Hasan Ağa'nın Molla Hasan'ın efendim atlısına atına bindirdiler. Ona teslim ettiler. Efendim onlarda sevinerek gittiler, köyelerine gittiler. Nedir bu dünya? Senem indi Süheyla bindi. İşte dünyanın biri iner biri biner gelişli gidişli dünya. Derler ki üstadlarımız: “Hüseyin Bey bundan sonra çocukları oldu, yaşadılar ve rahmeti Rahman'a gittiler, onlar o tarafa gittiler.” Efendim ben herkese hayırlı günler diliyorum bu kısacık hikâyeyi anlattık Allah üstadlarımıza bize kadar bırakanlara da rahmet eylesin. Efendim ben de Nuri Çırağı olarak o âşıklığı oradan efendim bıraktım buraya geldim sevgili gençler. Sevgili gençler sizlere hayırlı günler diliyorum ancak unutmayın ki Nuri Çırağı'nız der ki: “Hep âşıklar dertli dertli söylemiş.” Hiçbir âşık dertsiz değildir, gençler. Hep âşıklar dertli dertli söylemiş. Dertsizler bu derdi duyamamışlar. Dertsizin derdi olmayanın senin derdine ne faydası var? Halk elinde gurbet eli boylamış, bir türlü bu işten cayamamışlar, ağayı söylemiş, beyi söylemiş, gahi kötü gahi iyi söylemiş, söyleyenler her bir şeyi söylemiş. Amma bir söz var ki duymamışlar, diyememişler, söyleyenler her bir şeyi söylemiş ama bir söz var ki diyememişler

Arıyı kapatmış balın almışlar

Bülbülü ağlatmış Gülün almışlar

Yetimi döverek malını almışlar

Ağız tadı ile yiyememişler

Ey Nuri Çırağı Garip Hadise

Hakim Bey bu işten almış mı hisse

Doğruları söyleyenler ne ise

Niye kendileri uyuyamamışlar

Sevgili dinleyicilerim sevgili arkadaşlar Geleceğin büyük insanları doğruyu söyleyin
Allah sizinle beraber olacaktır birinin hatırası için Ağa gara demeyelim.

4. BÖYLE BAĞLAR (EV- İZLEYİCİSİZ ORTAM)- BB/İ

BB/İ1

Okumadan kimse alim olmamış
Önce Elif Ba dan başlanır beyler
Heç bir eşya kemalını bulmamış
Boşuna mı fıdan aşlanır beyler

Kılı kırka böler kırka yararlar
İnsanlarda kemaleti ararlar
Kara taşı balyozunan kırarlar
Altın endazeynen işlenir beyler

Neden hakikate karşı çıkarlar
İnsanlara yukarıdan bakarlar
Kuru yanı keser doğrar yakarlar
Meyveli ağaçlar taşlanır beyler

Hey Nuri Çırağı bildiğin nedir?
Senin bildiğinden bu iş ötedir,
Deli bile kendisini beğenir
Herkes kendisinden hoşlanır beyler

Hey Nuri Çırağı bildiğin nedir, senin bildiğinden bu iş ötedir, deli bile öz aklını beğenir, herkes kendisinden hoşlanır beyler. Hiç kimse ben deliyim ben falanım filanım demez niye? Yaradan öyle yaratmış herkes kendini beğenir beğenmede de hakkı var.

Sevgili dostalarım bugün gene bir hikâye anlatacam Allah kısmet ederse dilimin döndüğü kadar ustalarımızdan öğrendiğimiz vesile veçhile.

“Böyle bağlar, yar başını böyle bağlar, kuş uçmaz bülbül ötmez, yıkılsın böyle bağlar.” diye bir sözümüz vardır, türkümüz vardır. Halk müziğinde çok güzel söylerler hatta Celal Güzelses ustad Allah rahmet eylesin akabinde İzzet Altınmeşe bunlar çok güzel okurlar bunları çünkü türkü zaten Diyarbakır menşelidir.

Vatka ki Diyarbakır aşiretlerinden Ahmet Ağa isimli zengin etrafta sevilen fevkalade bir insan vardı. Çocukları olmuyordu bunların birkaç sene sonra e çocukları olmadı mı insanlar evlenmeye çıkarlar ama bunlarda böyle bir şey yoktu beklemişti kaderine razı olmuştu. Zaman geldi ki Ahmet Ağa'nın bir tek oğlu bide bir kızı oldu. Oğlunun adını Hüseyin koydular kızının adını da Süheyla koydular. Gel zaman git zaman ustadlarımızın dediği gibi: “At ayağı külünk olur, aşık dili yürük olur.” Vesfi hikâyet pirimizden, himmet ustadlarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz olmasın gamınız hayra dönsün sonunuz encamınız. Ahmet Ağa'nın çocukları büyüyordular. Gün geldi ki delikanlı ey bir babanın bir oğlu yakışıklı genç aşiret çocuğu o günün zenginlerinden. Yavaş yavaş evlenme çağlarına doğru giderken babası anası e “Herif” diyelim bizim Anadolu terimiyle “Bey” diyelim evin reisi diyelim , evimin adamı diyelim bunlar hep adaptandı yani ismen vermezdiler yani işte Ahmet gel buraya falan demezdiler ya bey derdiler işte evimin adamı derdiler veyahut da bey hanımına o da çok ya hatun ya çocukların anası böyle edebi bir şekilde seslenirler.

Bey dedi: “Allah hayırlara vesile etsin biz yaşlandık artık, bizimde çocuğumuz büyüdü elhamdülillah. Evlenme çağlarına geldi. Biz Hüseyin'i evlendirmemiz lazım.” “Hay hay karı.” dedi. Ahmet Ağa Diyarbakır'ın etrafını tanıdıklarını eşini dostunu ve obayı gezmeye başladı. Kız beğeniyordu oğluna. Gün geldi ki dolandı, fırlandı, bir yerde bişey bulamadı. Diyarbakır Mardinkapı Mahallesi'nde, Hisar Mahallesi'nde bir dostuna misafir oldu. Sohbet ederlerken hayırdır ağa böyle buralarda işin falan mı vardı diye sordular? Ağa da doğrusunu söyledi dedi ki:

-Dostum elinizi öper, biz yaşlandık çocuğumuz var bir tane onu evlendirmek için böyle etrafta köylerde efendim mahallelerde böyle bir kız gezdim belki bir bize layık bir insan bulur da çocuğumuzu evlendiririm diye biz de efendim bu vesileyle gelmiş bulundum.

-E bi şey olmadı mı?

“Yok dedi, bir yerde heç bir yerde bir kuşumun gunduğu derler yani gönlümün razı geldiği anlamında bir şeye rastlamadım bakalım Allah hakkımızda hayırlısını nasip eder.” dedi. Sohbet ederlerken o dostu ona dedi ki: “Ahmet Ağa sen benim dostumsun. Bizim burda Mardinkapı Hisar Mahallesi'nde Ali İzzet Bey var fevkalade bir adamdır, ailesi sülalesi fevkalade insanlardır, onun da çok güzel nazenin bir kızı var Senem isminde, inşallah Allah u Teala nasip ederse ben onu senin oğluna layık görürüm inşallah olur.” dediler. Sevindi tabii ki Ahmet Ağa. Gittiler, konuştular, durumu anlattılar. Eh bir çocuklar birbirini görsün dediler. Olur dediler. Görüşmüşütle Hüseyin ile Senem Hanım efendim bu günkü gibi değil de uzaktan birbirlerini gördüler veyahut çok şey olarak görüşütle. Beğenmişütle takdir de bu Allah'ın gaderi de bu. Biz sözü uzatmayalım efendim, gün kestiler nişan ettiler, birkaç aya nişanlı kaldıktan sonra Ağa geldi:

-Eh İzzet Bey benim evim yalnız ben artık gelinimi götürüleğim düğün edeleğim. “Hay hay.” dediler. Ve gün kesildi efendim hılatlar verildi, yemekler yapıldı, insanlar o günün şartlarına göre yedi içti eğlendiler, kendisi de bir aşiret düğünü olduğu için daha çok ihtişamlı bir düğün yapıldı. Senemi ata bindirdiler. E bu günkü gibi Mercedes taksi yok ya Senem'i ata bindirdiler, önünde kırk elli atlı belki yüz atlı. Efendim gelin ettiler, götürdüler, gelini indirdiler, oynadılar, yediler, içtiler, her iki genci zıfak odasına verdiler. Cenab-ı Allah bu hayırlı günleri bütün eşimizin dostumuzun çoluğuna çocuğuna hayırlısı ile nasip etsin. Ancak burda çok garip bir olay Hüseyin Bey gerdek gecesinde murat alıp murat verememişti. Acaba ben Senem'in güzelliğine mi kapıldım. Ordan mı bir heyecana kapıldım. Senem de aynısını düşünüyordu. Gel zaman git zaman bunlar ayları geçti, seneleri geçti kız oğlu kız yaşıyorlar, hatta bir gün öyle bir hal oldu kü ama arından aburundan ne gelin ne de Hüseyin kimseye derdini anlatamıyordu, söyleyemiyordular. Tam aradan yedi sene geçmiş idi ki bunların çocukları olmadılar hatta ustadlarımız derler ki: “İkisi de kız oğlu kız yaşıydular ama öyle bir adabı muaşerete uygun insanlar ki adabı takip ediyorlar ki bizim şu halimiz var dedikleri de yoktur.” Zaman oldu ki bir bahar ağzı Ahmet Ağa'nın bağları vardı. Bağlarda çalışıydular işçiler çalışıyorlar. Ağaçların kurularını buduyorlar, diplerini gevşetiyorlar, otlarını alıyorlar. Geline baktı güvercin

yavrusu gibi oğlana baktı şahin yavrusu gibi “Eh yıkılsın böyle bağları ne yapayım ki böyle bağları bu serveti bu debdebeyi ne yapayım benim oğlumun bir barı olmadı.” dedi. Dedi de kendisi bir yaşlı ağaca kendi gibi bir yaşlı ağaca dut ağacına mı acaba kayısıya mı cevize mi birisine yaslandı. Gelin de ırgatlarıyla beraber iş görüyordu, bir bakalım Ahmet Ağa ne diyor ben ne söyleyeceğim siz ne dinleyeceksiniz? Ahmet Ağa imaj edecek bu imajı bakalım hangisi anlaya? Hüseyin bey de ordaydı ama Hüseyin Bey onlardan uzaktan dinliyordu. Bir bakalım ne diyordu ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz? Allah yurdumuza milletimize devletimize eyilik, ihsan eylesin, kötü düşünenleri de eyi etsin, kimsenin ölümünden kimseye fayda gelmez efendim.

BB/İ2

Ahmet Ağa

Böyle bağlar böyle bağlar

Yar kemerin böyle bağlar

Kuş uçmaz kervan göçmez

Yıkılsın böyle bağlar

Böyle bağlar, yar başını böyle bağlar, kuş uçmaz bülbül ötmez, yıkılsın böyle bağlar diyordu. Gelin Senem Hanım kayınbabasının buna imaj yoluyla bir türkü söylediğini mırıldadığını hissederek o da yaşmağını ağzına çekmiş idi bir bakalım kaynatasına ne cevap veriyordu?

Senem

Böyle bağlar böyle bağlar

Güzel başını böyle bağlar

Yolcu gelmez kervan geçmez

Ne etsin böyle bağlar

Böyle bağlar, yar başını böyle bağlar, guş uçmaz bülbül ötmez, ne yapsın buna bağlar. Hani guş uçmaz bülbül ötmez yıkılsın böyle bağlar diyordu ya Ahmet

Ağa bu da diyordu ki gl bitmez bülbül ötmez ne yapsın buna bağlar. Bakalım Ahmet Ağa ne cevap veriyor?

Ahmet Ağa

Böyle bağdan bal isterim

Yüce dağdan kar isterim

Yedi yıldır bağ besledim

Ben bu bağdan bal isterim

Yedi yıldır bağ besledim ben bu bağdan bal isterim Senem fevkalade anlıyordu.

Senem

Sıcak yerde kar olur mu

Soğuk dağda bal olur mu

Bağban bozuk bağ ne yapsın

Heç bu bağdan bal olur mu

Evet bağban bozuk bağ ne yapsın heç bu bağdan bar olur mu alıyordu Ahmet Ağa son sözünü bakalım ne diyordu:

Ahmet Ağa

Yüce dağdan kar isterim

Has bahçadan nar isterim

Yedi yıldır beslediğim

Hseyinden bal isterim

Hala ısrar ediyordu sözleri anlamamış değildi anlıyordu ama bir bakalım sonunu Senem ne diyordu:

Senem

Yüksek dağdan bağ bekleme

Sıcak yerden kar bekleme

Oğlun bozuk bağ ne yapsın

Hüseyinden bal bekleme

Öyle ya yüce dağdan bal bekleme veya bağ bekleme dağda bal olur mu kar olur. Engin yerden kar bekleme, oğlun bozuk bağ ne yapsın? Neticede açığımı söylemişti. Hüseyin'den bal bekleme. Ahmet Ağa kör pişman dediğine de pişman olmuştu ağlıyordu. Senem bir köşede ağlıyordu. Ancak biz haberi kimden verelim biz haberi Hüseyin beyden verelim Hüseyin bey babasıynan hanımının birbirlerine karşılıklı türkülerini söylediklerini bir ağacın dibinden fakat çok kendini üzmüştü sıkıntıya sokmuştu.

-Eyvah yedi senedir benim sakladığım sırrımı benin babama söyledin öyle mi Senem?

Akşam olmuştu evlerine döndüler. Herkes çekildi yediler, içtiler, herkes çekildi yatağına yatmaya. Hüseyin Bey yatarken Senem'e dedi ki: "Senem ben Allah izin verirse gurbete gidecem. Niye hayırdır? Senem sen benim yedi senedir sakladığım sırrımı babama söyledin öyle ise bana artık bu yerler Diyarbakır haram olsun ben daha burada duramam." Sabaha kadar ne kadar Hüseyin Bey'e ısrar ettiyse Senem baktı çare yok sabah yakın idi Hüseyin Bey evden çıkıyordu bir bakalım ki Senem Hüseyin Bey'in gidişine ne diyordu, ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz?

BB/İ3

Vefakâr sevdiğim vefakâr yarım

Gitme hüseynim koyma dillerde beni

Sensiz bu yerleri ben ne ederim

Getme yarım koyma dillerde beni

Ellere pay olmasın şerefim şanıım

Öldür bu uğrunda helaldır kanım

Sene feda olsun bu şirin canım
Gitme hüseyim koyma dillerde beni

Senemim akıyor gözümde yaşım
Getmiyor gönlümden bu⁴⁴ telaşım
Üstüme gülüşür yaren yoldaşım
Gitme yarım koyma dillerde beni

Gitme Hüseyin'im koyma dillerde beni. Ağlaştılar, sarıldılar, koklaştılar ve Hüseyin gecenin bir payı sabah yakınıdı terk etti Diyarbakır'ı çekti gitti. Ama nereye gitti sevgili dostlarım. Hüseyin Arabistan'a gitti. Günler geçiyor Ahmet Ağa yaşlanmıştı post kadar sakalları beyazlamıştı. Anasının beli bükülmüştü. Bacısı Süheyla gardaşının yolunu bekliyordu. Senem sevgilisinin yolunu bekliyordu, nişanlısının yolunu bekliyordu. Ama bir dakkalık iş miydi, bir aylık iş miydi, bir senelik iş miydi? İş devam ediyordu. Bunlar bura yaşayadursunlar biz size haberi aziz dostlarım Arabistan'daki Hüseyin'den verelim. Hüseyin çalışıyordu para kazanıyordu ama ne yazık ki ne kazanırsa kazansın arkasında muhakkak ki bir zehirli hayat var. Kötü günleri var. Bir gün dost edinmişti kendine bir arkadaşı, Mehmet isminde birini dost edinmişti kendine. Aynı memlekettendi. Dertleşiyordular. Bir gün Hüseyin Bey bütün başından geçen bu olayları bu arkadaşına anlattı. Adresini verdi tanıştılar, konuştular, günler geçti ama bir gün geldi ki aralarında bir ufak nifak oldu iki arkadaşın. Mehmet denilen arkadaşı: "Ulan Hüseyin dur ben sana bir darbe atayım da sen gör gününü." dedi. Derler ki üstadlarımız: "Oturdu bir mektup yazdı." Nağme diyoruz buna eski dille. Kime yazdı Hüseyin'in babası Ahmet Ağa'ya. Yazdı mektubu içeriğini de yazdı Ahmet Ağa sonunda ve ucunu da yaktı. Eskiden şehit olanların askerde veya gurbette ölenlerin gönderildiği mektuplarının bir kenarını yakardılar yani ölüm haberidir yakmak. Mektubu gönderdi e tabi bugünkü imkanlar yok ya Mektup aylarca mı yıllarca mı bir gün geldi Ahmet Ağa'nın eline geçti. Ahmet Ağa'nın eline geçti, Ahmet Ağa bir kez daha yıkıldı. Ağladılar sızladılar

⁴⁴ Âşık bu kelimesi yerine gamım kelimesinin gelmesi gerektiğini söylemiştir. (Karataş, 2021 e)

aradan günler geçmiş, aylar geçmiş yıllar geçmiş, ağlamanın hiçbir faydası yok ki. Amma sevgili dostlar Ahmet Ağa düşündü taşındı benim bir kızım var bir de gelinim var o da benim evladım ben ne yaparım? Bari hiç olmazsa oğlum öldü, bunu elimle bir yere gelin edeyim. Belki orda mürüvvet olur da onu ben de Hüseyin'in çocukları diye severim diye düşündü adam. Uzatmayalım lafi sevgili dostlarım. Derler ki üstadlarımız Ahmet Ağa çok yakın dostu olan Abdullah Ağa'ya bir mektup yazdı. Dedi ki: "Ağa eğer başını saçını sakalını orda ıslatmışsan burda tıraş edesin benim yanıma gelesin." Çünkü Hüseyin'in ölümü yavaş yavaş etraftan duyulmuştu birileri tarafından veya birçokları tarafından Senem çok güzel bir kadındı. Senem'e efendim bir kötülük gelir, hanel gelir, ben ikinci üçüncü bir yarayı kaldıramam düşüncesiyle iyisi mi ben bunu elimle gelin edeyim diye düşünüyordu adam. Abdullah hemen atına biner gelir. Geldiler oturdular yediler içtiler.

-Ey ağa hayırdır, hayır olsun sen bizi niye sesledin neye seslettin nasıl ettin?

Dedi ki: "Ağa biliyorsun benim bir oğlum vardı."

-Biliyorum gurbete gitti geri dönmedi.

-Ordanda şimdi ölüm haberi geldi. Bu gelinde on üç on dört senedir bu evde kızıoğlu kız yaşıyor. Bunu elimlen evladım olarak senin gibi yakın bir dostumun çocuklarına birine efendim küçüleyim ki bunu da düşmanlarım tarafından beni ikinci bir sefer rezil olmayayım namus rezilliği girmesin araya diye bunun için seni sesledim.

Yav ağa böyle olur mu olmaz mı derken sevgili dostlarım uzatmayalım. Abdullah Ağa'nın oğluna Hasan Ağa'nın oğluna hangi ağaysa işte gelen adam ne ettiler Senemi nişanladılar, nişanladılar ama Senem kati suretle ben bunu kabul etmem dese de bir şey de diyecek hali yoktu. Babası da vefat etmişti. Ali İzzet Bey Senem'in babası. Kimsesi yoktu. Neticede aziz dostlarım bu burda gelin olacak. Nişanlanmıştı. Bugün götüreyim Abdullah'a, yarın götüreyim, öbür gün götüreyim. Yav ben dostumun kapısından gelinini nasıl alırım bahanesiyle günler geçiyordu. Bunlar böyle günler geçsinler biz size haberi tekrar Arabistan'dan ve Hüseyin'den verelim. E zaman geçiyordu tabi böyle benim söylediğim gibi değil. Gün oldu ki o arkadaşıyla yine aralarına bir barışıklık girdi. Adam gine muhannetlik etmedi dedi ki: "Hüseyin ben senin için ailene böyle bir mektup yazdım, ben bu hatayı yaptım beni

bağıyla gerisi de senin takdirine kalmış, ister get ister getme.” Hüseyin uzun düşündü ve getmeye karar verdi. Arap atı çok meşhurdur. Bir Arap atı aldı kendine ve yola koyuldu. At ayağı külünk olur aşık dili yürük olur ibaresiyle Hüseyin geliyordu. Nereye geliyordu? Diyarbakır’a geliyordu. Ancak Hüseyin Diyarbakır’ın Susam Yaylalarına çıktığı zaman ne gariptir ki Abdullah Ağa’da Senem’i onun geldiği günlerdi sanki anlaşılmış gibi bir halde gelin etmiş götürüyorlardı. Tam Susam Yaylalarına gelmişti ki bir baktı ki bir gelin geliyor, atlılar geliyor at oynatıyorlar davullar çalıyor efendim yiğitler şakalaşıyor güreş tutuyorlar falan. Selam aleyküm selam. Düğün alayı ile karşılaştılar. “Babam hayırlı olsun, Allah hayırlı uğurlu etsin. Bu gelin kimin kızı, kimin gelini, nere gidiyor, nerden getiriyor, hangi köye gelin oluyor?” dedi. Benim gibi boşboğazın birtanesi dedi: “Yav get işine, yolcu musun nesin, ne gelini bu gelin melin değil bu bir işte kız mız değil, bu Hüseyin’in vardı burda Ahmet Ağa’nın işte oğlu gurbete gitti öldü, şimdi onun hanımını biz Abdullah Ağa’nın oğluna gelin ettik götürüyoruz.” Eyvah bu haberi duyan Hüseyin yedi yerden beli bükülmüştü. Atının üstünde kendi de yakışıklı delikanlı biraz da üstü başı muntazam o günün şartlarında altında çok iyi bir atı var o düğün alayı da böyle oturmuşlar atlardan inmişler. Derler ki: “Atlardan inildiği yerde göçen gelinin eskiden gelinlerin atlısına efendim işte o günkü bir nağavere verilirdi. Ona atlı yemeği derdiler. İşte kete, katmer, pağaç neyse Anadolu’nun şeyi.” Onlar da onla meşgul ya Hüseyin atının üstünde bir bakalım ne mırıldanıyordu, onlar ne dinliyordular, ben söyleyeyim, siz ne dinleyesiniz? Allah hepinizi var etsin.

BB/İ 4

Duman aldı Diyarbakır düzünü

Baba nerden aldız allı gelini

Bakıp göremedim ala gözünü

Baba nerden aldız siz bu gelini

Hoppala adam garip adam. Duman aldı Diyarbakır düzünü, baba nerden aldız siz bu gelini, bakıp göremedim ela gözünü, baba nerden aldın siz bu gelini deyince adamlar: “Dur hele gardaş sen deli misin, manyak mısın? Sen ne işin var elin geliniyle meliniyle.” Ancak Abdullah Ağa arif adam ya: “Durun hele arkadaşlar biz

burda varız kırk elli adam bu adam bir adam dur bakalım ne diyor . Evladım senin dilinin altında bir şey var sen bir şey söylüyorsun hem de ağlıyorsun.” dedi. Hüseyin Ağa’nın bu sözüne Abdullah Ağa’nın bu sözüne bu güvenine bir bakalım öbür kıtasını ne söylüyor?

Mail oldun mu galdın ela gözüne
Kulak verin şimdi yarin sözüne
Siyah örtüsünü çekmiş yüzüne
Baba nerden aldız allı gelini

-Allah Allah yavrum sana ne elin gelininin yüzünde al bala olur kara bala olur seni ne ilgilendirir. Sen bir şeyler imaj ediyorsun ama ne diyorsun? Bir bakalım üçüncü dörtlüğünü ne diyor Hüseyin:

Şeftali tartarlar ikili birli⁴⁵
Keten gömlek giymiş yakası kirli
İzzet Bey’in kızı Diyarbekir’li
Baba götürmeyin benim yarımı

Allah Allah Senem İzzet Bey’in kızı Diyarbekir’li, baba götürmeyin benim yarımı.
-Ulan yavrum sen doğrudan doğru bir şey söylüyorsun, he bizim gelinin adı Senem sen nerden bildin kendisi de İzzet Bey’in kızı? E dinle baba dinle bakalım ne diyordu:

⁴⁵ Âşık bu dörtlük için alternatif olarak şu dörtlüğü söylemiştir:

Keten gömlek giymiş yakası nazik
Kollarını sıkılmış altun bilezik
Benim Senem yârim nazik mi nazik
Baba nerden aldız siz bu gelini (Karataş, 2021 e).

Neler oldu Diyarbakır düzünde
Yiğitler dururlar her an sözünde
Üç beng bukağında iki yüzünde
Baba götürmeyin benim yarımı

Allah Allah yenge hanıma dediler ki: “Yav bu adam tamamen bu gelinin Hüseyin olduğunu imaj ediyor. Bir bakın ki hele gelinin üç benk bukağında yani buhağında iki de yüzünde bengi var.” Hakkatten baktılar ki Senem Hanım’ın üç bengi buhağında iki de yüzünde. Hüseyin de sözünü tamamlıyordu. Bir bakalım son dörtlüğünü ne diyor:

Kara oldu Hüseyinin yazısı
Kaderine razı olmaz bazısı
Benim Ahmet Beyin bir tek kuzusu
Baba götürmeyin benim yarımı

Kara oldu Hüseyin’in yazısı, kaderine razı olmaz bazısı, benim Ahmet Bey’in bir tek kuzusu, baba götürmeyin benim yarımı, baba götürmeyin allı gelini dediler. Herkes hayretler içine düşmüştü herkes ne olduğunu anlamamıştı. Bazıları ağlıyordular. Senem de hüngür hüngür ağlıyordu atın üstünde. Abdullah Ağa dedi: “Ey komşular. Beni bir dinler misiniz? Komşular Allah u Teala’nın öyle bir hikmeti öyle bir cilvesi vuku buldu ki bu anda Allah’a hamd ediyorum secde ediyorum, ben bir dostumu kaybedecektim. Eğer ben bu gelini götürseydim evime inseydi onun akabinden bu adam gelseydi Hüseyin gelseydi biz ne yapardık? Neler olurdu? Belki iki dost birbirine ebedi küsecektiler. Belki arada kötülükler olacaktı. Ya? Öyleyse madem ki biz tanıdık, inandık Hüseyin olduğuna Senem’e de sordular Hüseyin olduğunu söyledi inandık. Öyleyse çevirin atlarınızı ben adamın gelinini götürüp kendi evine bırakacam.” Atlılar döndüler ancak Hüseyin de atını sürüyordu ama içine bir pişmanlık girdi. Ya Rabbi ben de heç bir değişiklik yok ben gene eski hastalığımı efendim yaşıyorum. Ne yaparım ben? Nasıl ederim? Düşünüyordu. Bir bakalım hem

düşünüyordu hem de Alemlerin Rabbına bir münacatta bulunuyordu. Bir bakalım ne diyor:

BB/İ 5

Al bu arzu halım esen rüzgar
Alemleri yoktan verene götür
Altı günde var eyledi dünyayı
Pazar günü temel kurana götür

Al bu arzu halım esen rüzgar alemleri yoktan verene götür, altı günde halk eyledi dünyayı pazar günü temel kurana götür. E siz hakka boyun eğerseniz o sizin duanızı geri çevirir mi?

Şevketli Peygamber Emirim Vezir
Nerde Allah dersen orada hazır
Deryalar üstünde boz atlı Hızır
Müşküller dadına erene götür

Allah Allah nerden orada hazır Şevketli Peygamber emiri Vezir, nerde Allah dersen orada hazır, deryalar üstünde boz atlı Hızır, müşküller dadına yani düşünlerin yardımına erene götür diyordu. Hüseyin dörtlüğüne son dörtlüğüne başlıyordu, bakalım ne diyordu:

Hüseyinim derdim dağlardan yüce
Yazsam kitap etsem alır mı hece
Kara herg içinde kara karınca
Karanlık gecede görene götür

Efendim Hüseyin'im derdim dağlardan yüce, yazıp hesap etsem olmaz ki hece, kara herg içinde kara karınca, karanlık gecede görene götür. Aziz muhteremler herk baharın yani yedinci aylarda tarlaları nadas ederler. Eker ve dönderirler işte pullukla bugünkü traktörün pulluğunu düşünün eskiden efendim öküzle camışlar kotanla yapardılar buna herk derdiler. Herk ayıdır hatta Anadolu'da adı. Öyle bir

ince bi şey kullanmış ki kara herk içinde o simsiyah toprağın içinde kara karıncayı düşünün, ufacık karıncayı ama karanlık gecede görene götür. Elbette ki gören biri var. Kara herk içinde kara karınca karanlık gecede görene götür. Şöyle Hüseyin bir baktı ki yanında efendime söyleyim bir demir kırat üstünde piri fani bir adam. Hüseyin geldim, buyur yavrum neyi çağırdın, diye şey etti. Öyle bir kimse yoktu. Evladım. “Senin nikahın bağlıydı, hadi kestim geç git işine.” dedi ve atına kamçı vurdu çekti gitti Hızır Aleyhisselam. Kadem bastı sırra getti. Hüseyin de o dedikten sonra kendinde bir böyle yiğitlik, metlik, cömertlik böyle daha değişik şeyler haller hissetti. Vücut olarak böyle fizik olarak. Ve geliyordu heyecanla geliyordu. Atını sürüyordu bir an evvel evine kavuşmayı ki çünkü gelin geliyordu Senem’ine kavuşacaktı. Senem’ini saracaktı, koklaşacaktı. Murat alacaktı murat verecekti tabii ki. Geliyordu amma sevgili dostlar. Geldi köyün alt başında bir çeşmede atından indi bir kız su dolduruyordu. Baktı ki bacısı Süheyla. Hem suyunu dolduruyor, hem de gözyaşları pınar olmuş akıyor, su kovasına dolmuş üstünden taşmış gidiyor, onun gözü bir yere dalmış hani gözü yol çekiyor derler Anadolu’da insanların işte böyle bir yere bakar ya. Bir bakalım ki anlamıştı bacısı olduğunu bir su isteme bahanesiyle bir bahalım ne diyordu ben ne diyeyim siz ne dinleyesiniz. Allah hepinizi var etsin.

BB/İ6

Hüseyin

Çıkarmış yeşili geymiş alları

Ağlama bacı can geldi gardaşın

Bacı söyle ne beklersin yolları

Ağlama bacı can geldi gardaşın

Çıkarmış yeşili geymiş karalar, ağlama bacı can geldi gardaşın, bacı yüreginde var mı yaralar, ağlama bacı can geldi gardaşın. Süheyla böyle bir boynunu büktü, bir atlı yakışıklı bir delikanlı atının üstünde heç ona bakmadı alttan o da ağlayarak ona şu cevapları veriyordu:

Süheyla

İç suyunu geç get yolcu yoluna
Acaba gelir mi gardaşım benim
Şaşakaldım bu dünyanın halına
Acaba gelir mi gardaşım benim

Geç get yolcu yoluna, acaba gelir mi gardaşım benim. Bir bakalım Hüseyin ne diyordu:

Hüseyin

Ne haldedir anam babam halları
Kimin için bekliyorsun yolları
Artık bundan sonra geyin alları
Ağlama bacı can geldi gardaşım

Ne haldedir anam babam halları, bacı niye bekliyorsun yolları, çıkart karaları geyin alları, ağlama bacıcan geldi gardaşım. Ey adam böyle diyordu Süheyla bakalım ne diyordu:

Süheyla

Anamın da sızı tuttu dizleri
Babamın da daha görmez gözleri
Gardaşım terk etti gitti bizleri
Acaba gelir mi gardaşım benim

Hüseyin bakıyordu ki bacısı heç bir şey anlamıyor, bakalım Hüseyin ne diyordu:

Hüseyin
Ağlama akmasın gözyaşın senin
Getsin yüreğinden taşınısın senin
Hüseyin karşında gardaşım senin
Ağlama bacı can geldi gardaşım

Kaldır ağlama başımı gardaşım senin, ağlama bacı can geldi gardaşım diyordu ama kadın nerden o biliyordu gardaşım öldüğünü bakalım ne diyordu:

Süheyla
Gardaşım bıraktı bizleri darda
Kendi gurbet elde hangi diyarda
Yarı gelin oldu kendi mezarda
Acaba gelir mi gardaşım benim

Gardaşım bıraktı bizleri darda gendi gurbet elde, yarı gelin oldu gendi mezarda acaba gelir mi gardaşım benim, diyordu. Baktı ki bacım heç bişey anlamıyor, hemen attan aşağı indi ve Süheyla'nın kolundan tuttu.

-Bacı ben gardaşım değilim de kimim?

Sarıldılar iki gardaş. Koyunla kuzunun birbirine melemesi gibi. Allah bütün hasretleri kavuştursun. Hasretler kavuşmuştu sarmaş dolaş at yedeğinde bacısıyla beraber evlerine geldiler. Haber verildi Ahmet Ağa'ya. Ahmet Ağa'nın gözleri görmüyordu post kadar beyazıdı. Ahmet Ağa oğlunun geldiğine sevinmemişti: "Ne yapıyım ki Senem getti, Hüseyin geldi bundan sonra ben ne yaparım ne ederim Hüseyin'i." der. Ağlıyordu ama bu heyecanın içinde o an bir haber verin Molla Ağa'ya ağa bir getirsin gelinini işte böyle bir anlatın durumlar heyecan başlamıştı ki Abdullah ağa bir baktılar ki köyün alt başından düğün alayı gidişinden daha çok bir ihtişamla sanki yeni bir gelin getiriyormuş gibi efendim köye girdiler. Köylüler toplandılar, insanlar yeniden sarıldılar birbirine ağlaştılar tebrikleştiler, Abdullah Ağa hemen Senem Hanım'ı getirdi kendi kapısına indirdikten sonra Allah senden

razı olsun demişti. Dur aña olmadı. Ben de seni boş göndermem. Ne yapmıştı Ahmet Aña? Kızı Süheyla'yı Senem'in yerine gelin edip atına bindirdi. Onları geri uğurladılar. Hüseyin ile Senem'i tekrardan nikah ettiler. Onlar kavuştular. Derler ki üstadlarımız: "Bir müddet yaşadılar çocukları oldu. büyüdüler gettiler." Eh dünya dünya bu ya Senem iner Süheyla biner. Dünya bu biri indi biri bindi. Hikâyemiz de burda sona erdi. Allah bütün üstadlarımıza rahmet eylesin. Geçmişlerimize. Dinleyenlere de sağlık afiyet olsun efendim. Sağ olun var olun.

5. KÖROĞLU SİLİSTRE KOLU (LİSE- CANLI ORTAM)

Evet muhterem hocalar, sevgili gençler hepimize hayırlı günler diliyorum. Öyle bir güzel ki Köroğlu Destanları şöyle düşünün adamın 1999 keleş var yani askeri diyelim. Ya bir tane daha koysa 2000 tane olacak. 1999 daha büyük görünüyor. Köroğlu'nun halk dilinde on sekiz tane hikâyesi vardır. Silistre kolu, Dağıstan kolu, Erzurum kolu, Çamlıbel kolu, İran kolu. Böyle anlatılır. Biz ustalarımızdan öğrendiğimizi anlatıyoruz hatta girerken sohbetimize şöyle bir şey diyelim sevgili gençler acizane bir şiirimde derim ki:

Okumadan kimse alim olmamış

Önce elif ba dan başlanır beyler

Hiçbir eşya kemâlini bulmamış

Boşuna mı fidan aşlanır beyler

Ağacı diyor adam ama ona bir aşı vuruyor ki ehlileşsin. Yani demek istiyor ki mürşüdsüz mürid olmaz. Benim de sizler gibi öğretmenlerim var, hocalarım var ustalarım var. Bir yerden bir merhalelerden gelmişiz. Onun için okumak okumak Allah u Teala'nın ilk emri okumak değil mi? İkra demiyor mu? Onun için okumadan hiç kimse bir yere varamaz. Hocasının sözünü dinlemeyenler de bir yere varamaz. Sizlere hayat boyu başarılar diliyorum. Bu güzel ilim merkezinde Allah size nasip etmiş okuyorsunuz daha çok ilerilere bu memleket sizden daha çok şey bekliyor. Allah bu memlekete zeval vermesin. Bu memleket bizim, bu bayrak bizim, bu din bizim, bu Kur'an bizim. Onun için bizim buna saygı duyup riayet etmekten başka hiçbir çözümümüz yok. Sizlere başarılar diliyorum, ömrünüz uzun olsun diliyorum. Bir türkü söyledikten sonra Köroğlu'nun size dilim döndüğünce Silistre kolunu anlatacam. Köroğlu'nun Silistre kolu en güzel kollarından birisidir. İnşallah eğer de unutmamışsam. Riya olmasın en az on beş yirmi tane hikâye bilirim ama şimdi anlat deseniz ya Ercişli Emrah şurda ne demişti onu bir meclis olacak ki ben de işe başlamış olacam ki orda belki aklımıza gele. Niye? Yavaş yavaş kayboluyor. Niye kayboluyor? Artık alıcısı yok. Yani köyle boşaldı köy odaları yok, meclisler yok, kahvehaneler yok. Kahvehanelerin asıl adı kıraathanedir ama şimdi olmuş kumarhane. Bir yerde oturamıyorum şahsen. Bir türkü söyleyeyim size önceden

ondan sonra da Koroğlu'ndan başlayalım. Ancak bu türküyü de bir üstadın söyleyelim. Çünkü geçmişini bilmeyen geleceğine umutla bakamaz. Ustalarını anlatmayı hiç kimse anlatamaz. Benim de sizler gibi dedim ya öğretmenim vardı, ustam vardı. Mevlüt İhsanî. Seksen üç yaşında hakka yürüdü. Gözleri görmezdi ama çok disipline çok fevkalade bir adamdı. Ve aynı zamanda da âşık gibi âşıktı. Âşıklığın asıl teması adap ve edep işidir. Mevlit Usta'nın bir deyişini okuduktan sonra Koroğlu hikâyesine şöyle kısa da olsa değinecem. Haydi eğlenceler diliyorum.

Âşıkların ahı deler mermeri

Eğer gözlerinden yaş indirirse

O zaman titrer çarkın çemberi

Doğruca Allah'a baş indirirsen

Allah gül demese kul güldüremez

Bu göz yaşını kul sildiremez

Atom patlatamaz vinç kaldıramaz

Kader yol üstüne taş indirirsen

Mevlüt İhsan ah u zarda kalırsın

Kıyamette bir kenarda kalırsın

Şefaata göremez kurban darda kalırsın

Kafayı mezara boş indirirsen

Bir deyişinde de şöyle der Mevlüt İhsanî:

Sorma aşıklara kimin nesidir

Aşıklık Mevlanın hediyesidir

Ruhun arzusudur kalbin sesidir

Ne ölçer hisseder ne tartar anlar

Efendim galaksilere çıktılar, bilgisayarlar yaptılar. Gönül yaptılar mı? İhsan yaptılar mı? Hz. Musa bir gün Tur-i Sina'ya kelam danışırken Hz. Allah ona diyor ki: "Ya Musa ne getirdin bana." diyor. Burdan giriş yaparsak gençler daha güzel olacak. "Ne getireydim Ya Rabbi." diyor. "Oruç tuttum, namaz kıldım, zekât verdim, hayır ettim." demiş ki: "Onlar hep senin için, benim için ne getirdin?" E ne diyecek kul ne der Allah'a? Heç bir şey diyemedi boyun bükünce Allah u Teala dedi ki: "Benim için bir kulumun gönlünü mü yaptın?" dedi. Bakın Müslümanın, Hristiyan'ın falan değil, kulumun. Öyle ise biz ne diyeceğiz? Ne ölçer hisseder ne tartar. Burdan giriş yaparak hikâyemizi Köroğlu'nun Silistre Kolu diye bir kolu var. Bu koldan dilimin döndüğü kadar ustalarımın aldığım kadar inşallah iyi anlatırız. Ancak ustalarımız geleneğimize, sanatımıza göre bu aldığımız terbiyeye göre bir sersuhane derdiler. Yani hikâyenin önünde döşeme. Ya bir destan okurdular ya bir kıssa anlatırdılar. Veyahut da derdiler ki: "Vesfi hikâyet pirimizden himmet ustalarımızdan kalan yadigarlar, olsun deminiz olmasın gamınız, hayra dönsün sonunuz encamınız." Bu girişi yaptıktan sonra hikâyemize başlıyoruz.

Üstadlarımız anlatırlar ki Çamlıbel'de Koç Köroğlu oturuyordu. İsmi dünyaya yayılmıştı. Her yerde ismi şanı şöhreti vardı ancak Köroğlu'ndan daha çok bir şanı vardı o da Köroğlu'nun Kır At 'ıydı. Bu Kır At'ı almak için o günün beyleri Köroğlu'na girişimde bulunuyorlar bir türlü alamıyorlar. Neticede bunu Silistre'de oturan o günkü Silistre Paşası Hasan Paşa bu Köroğlu'nun atını istetti. Köroğlu vermeyince bunu çaldırtmaya kara verdi. Yani hırsızlatacak. Tellal bağırttırmıştır: "Silistre'de kim gider Köroğlu'nun atını getirirse ben de onun dünyalığını vereceğim ağırlığınca altın vereceğim." der. Ancak talihin cilvesine bakın ki Hasan Paşa'nın bir bacısı vardı güzel Döne Sultan ona da çok garip bir Keloğlan âşık olmuş. Olur ya gönül bu gönül paşayı dinler mi. Bu da gitti. "Sen ne diyorsun." dedi Hasan Paşa. Dedi ki: "Hasan Paşa ben gidip atı çalıp getirecem, Çamlıbel'e gidecem. Türkiye'ye

gidecem. Çardağa Çamlıbel'e Köroğlu'nun Kır At'ını sana getirecem; ama bir şartım var. Eğer atı getirdiğimde bacın döne sultanı bana verirsen." Hasan Paşa söz verdi Keloğlan yola koyuldu. At ayağı külünk olur, âşık dili yürük olur. Gel zaman git zaman günün birinde bir sabah yakınıydı ki Keloğlan Çamlıbel'e geldi. Çamlıbel'e girmek öyle kolay mı? 1999 keleş var efendim çalışanlar var her taraf gözetim altında. Geldi nasıl ederim nasıl yerleşirim diye. Kürünler akıyordu su dolu idi. Keloğlan gitti oradan bir su içti o kürünün dibine uzandı ve uyudu. Sabah olunca bunu yakaladılar. Ulan sen kimsin hırsız mısın nesin derken Köroğlu'nun huzuruna çıkarttılar. Adam durumunu anlattı birazda yalan kattı. Dedi ki: "Ben bir kervancının elemanıydım. Eşkıyalar kervanımızı soydular. Ben de canımı kurturdum, kaçtım. Ordan da kaçınca gece geldim burada da bir su içmişim burada uyumuşum. Benim halim bu." dedi ve inandırdı. "O zaman bana da burada bir iş verirseniz ben de çalışırım boğazımı geçindiririm." dedi. Derken Keloğlan'a iş verdiler. Ama öyle bir aksine ki tavlada iş verdiler. Keloğlan sempatik bir adam kafaya da atı çalmayı koymuş ya öyle bir hizmet ediyor ki kendini kısa bir zamanda birkaç ay içinde ispat etti ve atlara seyis ettiler. Keloğlan burada da kendini ispat etmeye çalıştı altı ay geçtikten sonra bunu Dor At'ın Kır At'ın kardeşi olan Dor At'ın seyisliğine kadar yükseldi adam. Böyle geçinip gidiyordu, günler geçiyor. Bir gün kendini çok sevdi keloğlan arkadaşlar kendi aralarında bu imlahorlar ziyafet yapıyorlar. Bu da bir gün ağlayarak Köroğlan'ın hanımı Telli Nigar'ın yanına çıktı.

-Keloğlan hayırdır niye ağlıyorsun anan mı göresin baban mı özledin.

-Yok.

-Memleketin mi özledin

-Hayır hayır

-Ne oldu ya.

-Bütün arkadaşlar ziyafet veriyorlar kendi aramızda da benim hiç bir şeyim yok ben fakirim bana da biraz yardımcı olursan ben de bir ziyafet veririm onların içinde kendimi ispatlamış olurum. Eyi yok olsun yoksul.....buna bir ziyafet hazırlanması için Gül Nigar yani Telli Nigar Ayvaz'a emir verdi keleşler buna bir ziyafet

malzemesi ne gerekli ise verdi; ancak şarap da verdiler. Beş on imlahorun içinde Keloğlan onlara sakilik ediyor hizmetçilik ediyor, yediler içtiler herkes, Keloğlan hiçbir yudum dahi içmedi. Diğerleri hep serhoş olup yatınca Keloğlan: “Fırsat bu fırsat ne yaparım gider atı kaçıırım.” dedi. Ancak bilmiyordu ki Kır At’ın ayağında buhav var. Kır At’ı bir türlü açamadı. Dedi ki: “Olmasın kır at da olsun dor at.” Dor At’ı aldı ahırdan tavladan çekti gitti. Ancak Dor At ham çok binilmemiş yani böyle sürekli yolda gezmeyen birisi. Sabah burada oldu şurda oldu derken o Köroğlu’nun geleceğini hissediyordu zaten. Bir aralık sabah namazı yakındı kır at da arkadaşı gittiği için yularını koparıyor ahırda bütün atları birbirine katmış her taraf kan revan içinde. Meşhur keleşli olan baş keleşlerinden biri Ayvaz her sabah erkenden Köroğlu’nun kahvesini getirirdi tütününü çubuğunu doldururdu galyonla ve çekerdi. Biraz geç geldi. Geç gelmesinin sebebi de tavladaki bu hali görünce tavlayı gitti düzeltti geldi ama Köroğlu’nun huzuruna geldi eli ayağı kanlı idi. Köroğlu ayvazı görünce bir bakalım ayvaza ne diyor?

Ayvaz gelir otağından

Ballar akar dudağından

Karlar yağar papağından

Boran mıdır kış mıdır Ayvaz?

Ayvazın köyleri handır

Şirincan sana kurbandır

Ak elleri kızıl(gülgez) kandır

Kestiğin baş mıdır ayvaz?

Dayan Koç Köroğlu dayan

Gizli sırlar olsun ayan

Yatmışsan gafletten uyan

Gördüğün düş müdür Ayvaz?

Ayvaz durumu anlattı. Köroğlu kahvesini içti. Dedi ki:

-İşte o yıllardır beslediğimiz o keloğlan o Dor atı çalmış götürmüş Kır At da yularını koparmış tavlada atları birbirine katmış.

-Öbürleri nerde o imlahorlar nerde seyisler nerde?

-Onlar da hep serhoş her biri bir köşede yatıyorlar. Köroğlu kahvesini içti tütününü içti kalktı tavlaya geldi ki hakkatten de tavla birbirine karışmış Dor At gitmiş Kır At yularını koparmış iyi bir vaziyet yok. Hemen emir verdi hemen Kır At'ı hazırladılar. Köroğlu kuşluk zamanı idi Kır at'ın üzerine bindi Dor Atı ve keloğlanı yakalayacaktı. Gidiyordu. Keloğlan da sık sık geriye bakıyordu. Niye çünkü Dor At gitmiyordu. Hamdı ya çok taşıyamıyordu. Bir baktı ki şöyle arka taraftan uzak bir yerden bir bulut çıktı bir duman çıktı. "Vallahi gelen bu Köroğlu'dur. Ecel geliyor bana ben canımı nasıl kurtururum." hesaplarını yapıyor. Şöyle bir sağına soluna baktı ki bir değirmen var hemen bir hilekarlık düşündü. Sivrizekalı bir adam olduğu için. Kendisi de gidecek ya döne sultanı ala kolay mı bu işler. Hemen değirmene indi değirmencinin kapısını çalınca:

-Ulan değirmenci çık dışarı.

-Buyur ağa.

-Bak dedi o geleni görüyor musun o tozu.

-He dedi.

-Bak o Köroğlu. "Sen geçen yıl Köroğlu'nun unlarını irim üğütmüştün." dedi. "Ben öyle bir şey yapmadım." dedi.

-Vallahi yapmışsın ben sana acıdım sana haber veriyorum gelip seni öldürecek.

-Ne yapayım ben kimsenin ununu üğütmedim, falan. “Ulan sus.” dedi. Derler ki üstatlarımız: “Keloğlan değirmenci ile alışveriş etti.” Dedi ki: “Gel sen elbiseni bana ver sen de benim elbisemi giy git o perin oraya gizlen.” Adam oraya gizlendi. Keloğlan da değirmenin taşını indirmişti eline bir çekiç aldı dişeri döğdü. Biraz sonra Köroğlu kapının önünde dikildi.

-Ulan değirmenci çık dışarı.

Keloğlan da elinde üstü başı un mun, çekiç mekiç çıktı dışarı.

-Buyur efendi.

-Lan buraya bir adam geldi neydi o.

Çünkü Dor At bağlıydı söğüde bağlamışlardı.

-Valla bir adam geldi, alel acele şuraya atını bağladı. Kendi de şuraya girdi bilmiyorum ne yaptı.

Köroğlu: “Atı tut.” dedi Keloğlana.

-Ağa ben bu atı tutamam bu adamı yer ejderha gibi bu at dediye de -halbuki atı tanıyor.-Köroğlu atın dizginlerini eline verdi ya. Köroğlu değirmenin içine girdi o adamı doğuzluktan çıkarırken adam ağlıyordu: “Ağa vallahi ben senin unlarını iri üğütmedim vallahi bana gelmedi.” Köroğlu tuzağa düştüğünü anladı: “Eyvah.” dedi. Bir de dışarı çıktı ki ne çıktı. Keloğlan atın üstüne binmiş hangi atın Kır At’ın.

-Ulan Keloğlan sen şakacısın gel şaka etme atı götürme.

-Yok ağa ben murat üstündeyim Kır Atı Silistre’ye götürüyorum Hasan Paşa’ya teslim edeceğim onun bacısı döne sultan ile evleneceğim ama sana söz veriyorum bu gemi nasıl değirmende elinden aldıysam sen geleceksin illa onun peşine ben bu dizgini gene sana elimle teslim edeceğim, haydi Allah’a ısmarladık dedi. Köroğlu dur, mur dediye de ağladı mağladıysa da çare etmedi.

Canım Kır At gözüm Kır At uçar çekilir gidersin

Her yanında çiftler kanat çeker çekilir gidersin

diye türküler söyledi ama Keloğlan talaş olur mu? Keloğlan geçti gitti Koroğlu Dor At'ın yularından tuttu, sırtına bindi, Dor At dedi ki sanki beni sırtına al ben götüremiyorum seni. Çamlıbel'e doğru geliyordular baktılar uzaktan. Derler ki üstatlarımız: "O gün onların dürbün vazifesi gören Koroğlu'nun Amcası Köse Kenan çok uzakları görürmüş böyle sert bir bakışı varmış adamın."

-Yav şu karşıdan biri geliyor çerçi mi merçi mi? Efendim bir bakıyorlar ki Koroğlu. Ha Üstelik atın eğerini de at gelemiyor, eğerini kendi sırtına almış geliyor. Ayvaz çıkarttı şuraya Köse Kenan dedi ki: "Bu herkesi tern eder zern eder herkese türküler söyler şimdi sen de buna türkü söyleceksin."

-Yav emmi bizi öldürür.

-Yok ben arkadayım korkma dedi.

Koroğlu tam yanaşmıştı konaklara doğru Ayvaz türkü söylüyordu bakalım ne söyledi:

Niye girdin değirmene

Atı verdin keloğlana

Şimdi kaldın yana yana

Pazarın mübarek olsun

Koroğlu başını sallıyordu Ayvaz'a ama Köse Kenan korkma ula ben arkadayım diyordu. Bakalım ne söyledi şimdi:

Havada bulutlar döner

İçerde yüreğin yanar

Şimdi Kel Kır At'ı biner

Pazarın mubarek olsun

Anga bezirgan olmuşsun (anga:büyük tüccar)

Alışveriş öğrenmişsin

Yeni çerçiye dönmüşsün

Pazarın mübarek olsun

Değirmenin taşı loru

Avlarlar sen gibi toru

Verdin kırır aldın doru

Pazarın mübarek olsun

Ayvaz haber oldum haktan

Selam yolla eşe dosta

Kaç bin tümen verdin üste

Pazarın mübarek olsun

Keloğlan Kır At'ı aldı gitti. Günün birinde Silistre'ye geldi Hasan Paşa'ya atı teslim etti. Hasan Paşa'da namertlik etmedi sözünde durdu, bacısı Döne Sultanla Keloğlana bir toy düğün yaptılar. Ne kadar kırk gün kırk gece. Şimdiki düğünler Allah korusun şimdiki gençlerin evliliklerinde onun için boşanmalar çok. Beyoğlu'nda tanışıyor Aksaray'da evleniyor Şirinevler de boşanıyor. Allah Allah yavrucum yavrularım ben altmış altı yaşında adamım. Anadolu insanı bunu hiç yapmamış. Gelmiş Çanakkale'de savaşmış oradan gelirken Allah'ın hikmeti bu ya oradan bir hatun almış getirmiş ölene kadar beraber olmuşlar. Hiç ayrılmamışlar bu insanlığın, Türk İslam devletinin en büyük müessesesi aile müessesesidir. Bu bozulursa ne olur Allah muhafaza eylesin. Buna çok dikkat etmemiz lazım. Mahkemelerin yüzde otuz beş yüzde kırkı boşanma davaları. Ay Tarkın'la anlaşamadık boşandık babacım. Olum

sen dün gelin oldun bu nasıl oluyor. Olsun fark etmez babacım beni yine isteyenler var. Hayda e affedersiniz ne it battı ne mırdar öldü. Böyle bir şey yok. Sevgili gençler Keloğlan'a düğün tutuldu kırk gün kırk gece bir düğün yaptılar Keloğlan muradına erdi ancak gel haberi nerden verelim Kır At'ı çektiler tavlaya Kır At öyle huysuzlaştı ki hiç kimseyi yanına koymuyor ne yem verebiliyorlar ne su verebiliyorlar ne binebiliyorlar çok kötü vaziyette. Çareler arayan Hasan Paşa ne zamandır ata binecek diye -o günün mercedesi ya- çareler hocalara baktırıyor hekimlere baytarlara bir türlü çözüm bulamıyorlar. Keloğlan muradına ersin Kır At tavlada huysuzlana devam etsin Hasan Paşa bu sevdıyla yaşamaya dursun biz sözü nerden bahsedelim size Çardaklı Çamlıbel'den Köroğlu etrafını topladı. İstişare etti. Arkadaşlar Kır At gitti ben öldüm Kır At gitti sanki benim namusum gitti demektir. Karar aldılar. Kimler: Köse Kenan, Demirci oğlu, Fır firik Başlı, Geyik Ahmet, Ayvaz... Böyle 1999 keleş isimlerini sayabiliriz böyle garip isimleri var mesela Mezarda Yatmaz var tembel keleşleri var mesela onlar şurda otururken derlermiş ki: "Şuraya bir ateş düşse de ora yansa da köz düşse sigaramızı yaksak." o kadar tembel. Köroğlu'na karar verdiler karar aldılar Köroğlu tedbir-i kıyafet oldu. Ne oldu? Derviş oldu. Bir takma sakalını veya sakalını uzattı başına sarığını sardı cübbesini giydi üç say tesbihini eline aldı ver elini bene Silistre. Güne bir gün Köroğlu da Silistre'ye geldi. Köroğlu Silistre'ye gelsin ben bir türkü söyleyeyim bakalım ne diyeceğiz:

Seni görmüş idim on bir yaşımda

Otuz beş yıl oldu unutamadım

Sevdanın rüzgârı esti başımda

Bana bir hal oldu unutamadım

Gören var mı bu sevdanın içini

Acep yakmış benim gibi kaçını

Mendilimle sildim ıslak saçını

Hepsi hayel oldu unutamadım

Nuri çırağıyı düşürdün zara

Umutlarım kaldı öbür bahara

Üstelikte göçtü çok uzaklara

Ayrıldı el oldu unutamadım

Sevgili gençler Köroğlu geldi Silistre'ye yerleşti. Ancak Kır At'ın yanına kadar gitme yolları araştırıyor casusluk bir oyun. Ne yaptı burada kendini yavaş yavaş ispat etmeye başladı. İşte Anadolu'dan bir derviş gelmiş böyle itik buluyor şöyle böyle isimler yapmaya başladı. E uyanık adam Köroğlu olmak kolay mı? Dilden dile bu güne kadar söylenesin. Bir gün Silistre Paşa'sının anasının ve yakın zevatı hamama gitmiştiler. Anası sultan hanım yüzüğünü kaybeder. Yüzüğü arar bulamazlar bir türlü. Demişler ki ya filan yerde bir derviş var Anadolu'dan gelmiş çok güzel fal bakıyor çok güzel itik buluyor. İnsanlar inanıyor ya buna. E he bir gidip bakalım der tesadüf de bu ya Köroğlu: "Böyle taş arasında bir yerde bir şey görünüyor." der. Hikâye de bu ya gençler, kadının aklına gelir he ben hamama girerken yüzüğümü taşların arasına koymuştum ve gider itiği bulurlar, Köroğlu'nun da işi burada başlar. Vallahi bu çok iyi adam ne yapalım ya paşam ana yüzüğü itmişti buldu filan böyle sara hastası olmuştu falan filan anlatırlar ne yapalım işte tam Kır At'a bakacak adam bu Kır At huysuzlaşmış getirelim bir muska yapsın okusun üflesin ki Kır At biraz sakinleşsin ki sen de Kır At'a binesin. Köroğlu'nu Hasan Paşa'nın sarayına kadar getirdiler geldi saraya girdi ama gençler hırsız elden oldu mu öküz bacadan çıkarmış derler. Keloğlan orda ya artık damad-ı şerif. Paşa'nın bacısıyla evlenmiş kılıcının arkası önü her tarafı kesiyor adamın. Adam Köroğlu'nu tanıdı kim Keloğlan tanıdı ama ağa dedi söz değirmendeki söz ne demişti değirmende ben murat üzerideyim Kır At'ı senin elinden nasıl aldıysam öyle senin eline verecem. Ben er adamım söz değirmendeki söz dedi gitti Köroğlu bir şey diyemiyor gençler biraz da kısa turalım Köroğlu ata bir baktı bir bağırdı bir çağırdı at Köroğlu'nun atı ya sesinden tanıdı at yavaş yavaş sakinleşmeye başladı işte muska

yazdı güya hesapta onların gözü önünde ata böyle efsun yaptı atı sakinleştirmeye başladı. Artık Köroğlu'nun haddi hesabı yok para kazanıyor servet sahibi oluyor Kır At'a böyle derviş gelmiş, böyle ilim sahibi filan Köroğlu dedi ki: "Paşam bu kimseyi yanına koymaz buna çok büyük bir cin uğramış." Hayvana cin uğrar mı? Ben buna çok kendi elimle bakmam lazım suyunu, yemini, tımarını kendim yapmam lazım ki bu hayvan iyilene sende buna bir güzel bir şekilde binesin. Köroğlu altı ay ata hizmet etti öyle yedirdi. Kör olsun yoksulluk yok mu? Silistre'nin ambarları buğday dolu arpa dolu efendim yedirdiler içirdiler Kır At öyle bir semizleşti ki öyle güzelleşti ki bahara çıktılar Tuna Nehri de çöşmüş gidiyor böyle. Silistre Kalesi'nin dibinden paşam artık atın binme zamanı geldi nasıl atı yavaş yavaş hamdan çıkaralım sen de binesin. Olur dediler. Toplandılar halk Silistre Kalesi'ne Köroğlu atı bir bindi bir sağa bir sola Köroğlu'nun amacı at yorgun olmasın hamdan çıkarıyor çok yatmış ya çalışacak neticede tam bir hafta böyle yaptı her gün bir saat biniyor atı insanlar alkışlıyor paşamızın böyle bir atı var falan dervişe bravo gibisinden. Tam Köroğlu sekizinci gün ata bindi Keloğlan anladı ki bu bugün atı kaçıracak. Yine bi puştluk düşündü affedersiniz. Dedi ki: Hasan Paşa'ya ki Paşam bilmiyorum ama insanoğluna hiç belli olmaz bu atın bu dervişi hiç gözüm tutmuyor bu biraz Köroğlu'na benziyor gibi. Deme lan vallahi öyle geliyor ne yapayım? Kalenin kapılarını kitlet olur ki bu atı kaçırr. Kale kapıları kilitlenmiştir. Köroğlu baktı ki at kalktı Kır At beni her yerde kurtarır tam böyle Hasan Paşa'nın tribünün karşısına geldi bil bakalım ne diyor ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz:

Canım Kır At gözüm Kır At

Meydan yerin düz olaydı

Keleşler solu sağında

Düşman yüz be yüz olaydı

Hasan Paşa şüphelendi ulan Keloğlan bu hakkaten Köroğlu bak ne söylüyor adam. Canım Kır At gözüm Kır At meydan yerin düz olaydı. Keleşler yani yiğitlerin

o 1999 keleşlerin sağa solunda düşman yüz be yüz olaydı. O iki bin kişiyle ben yüz bin kişiye yeterdim diyor adam. Ulan kalenin öbür kapılarını da kilitleyin bir yeri açık bırakmayın Köroğlu devam ediyor bakalım:

Kır At'ım kanat açanda

Açıp tunayı geçende

Cambazlar paha biçende

On bin tümen söz olaydı

Ruşen Ali çamlı belinde

Kalmıştım Ayvaz dilinde

Dizgin Köroğlu elinde

On gün evvel tez olaydı

Arkadaşlar Köroğlu'nun asıl adı Rüşen Ali'dir. Babası da Yusuf'tur. Körün oğlu demek. Bolu Beyi Köroğlu'nun babasının gözüne mil attırmıştı yani çıkarmıştı. Niye? Bir at seçmişti, kötü bir at seçmişti. Bir tay hâlbuki en iyisi oydu. İşte Kır At'tı en iyisi. Sen benle alay mı ediyorsun. Yusuf tavlacı başıydı. O başka bir koludur bolu koludur. O Köroğlu dedi ki: "Ağa hadi Allaha ısmarladık." Köroğlu bir sağa bir sola sürdü kale kapıları kitli. "Ya Allah bir." dedi. Kalenin engin bir yerinden tuna nehrine atını sıçrattı. İnsanlar döküldüler ulan, Köroğlu da boğuldu at da boğuldu derviş de gitti. Köroğlu derler ki üstatlarımız öyle bir biniciydi ki at suya vurur vurmaz hemen başından dizginini yularını gemini çıkardı biraz sonra baktılar suyla boğuşarak kenara çıktı ama Köroğlu öyle bir binici ki şahin kuşu gibi gene atın üzerinde oturuyor Hasan Paşa:

-Ulan Köroğlu şaka etme getir bu atı bana sat.

"Madem iş bu kadar oldu satayım beyim." dedi. "Kır At'ın pahasını sormak istersen seksen bir haneye daha da vermem işte seksen bin ülkeden gelen öküze seksen bin

geline seksen bin kıza seksen bin boşanmış dula da vermem.” dedi. Adam bir yerde dedi ki: “Seksen bin öküze seksen bin hamulda kele de vermem.” Gençler buraların üzerinde niye duruyorum hamul ne kel ne? Anadolu insanı bu motorlu aletler olmadan evvel sabanını tarlasını çiftini öküzler sürerdi. Çifttir bunun küçüğü bir boyunlu öküzün çektiği dört boyun beş boyunlu öküzün çektiği de kotandır. Bunların onu hamdan hamula sürerler kara katon derler. Altı numara sekiz numara ona dört koyun öküz koşarlar çöyüş yaparlar birbirine. Yani takviye yaparlar o dip kısmına yani kotanın olduğu kismada hamul derler, oraya da ya camış koşarlar çok güçlü ya da çok güçlü öküz koşarlar. Kel de camışın adına derler. Yüz bin hamulda keledede vermem e buna kimsenin gücü yetmeyeceği anlaşılınca, Köroğlu dedi ki: “Haydi Allaha ısmarladık.” Derler ki üstatlarımız: “Köroğlu giderken asker peşine takıldı Tuna’dan köprüyü dolanıp geçene kadar Köroğlu yol kat ediyordu ancak noldu?” Buradan asıl cıcık yeri burası gençler güzeller bir ilkbahar demiştik ya çiçek topluyorlar birisi de önlerinde onların hanımefendisi kim idi? Hasan Paşa’nın nişanlısı Menzil Hanım. Çok güzel nazik bir kız. Köroğlu bunlara yanaştı su isteme bahanesi ile “Kızım biraz yakınımaya gelin kulaklarım duymuyor.” Derviş ya. Tam yakınımaya geldi ya Silistre Paşası Hasan Paşa’nın nişanlısı Menzil’i kolundan nasıl tuttuysa atının terkesine aldı. Alır almaz sanki kurt koyunu kapar götürür gibi gidiyordu. Asker de peşinden koşuyordu akşam üzereydi hatta burada bir espri yaparlar üstatlarımız, Allah rahmet eylesin Tavşan Tepeleri isimli bir tepeye çıkıyor fakat Kır At gitmiyordu. Lan Kır At sen böyle muhanned değildin bak beni boğdurtturacaksın, öldürttüreceksin bunlara. Geriye döndü ki ne dönsün vay zalım oğlu zalım Menzil Hanım’ın saçları kırk tane örüğü atın ense ayaklarına dolanmış, yürüyemiyor hayvan. Derler ki: “Kılıcının ucuyla o saçları örükleri aldı tavşan tepelerine çıktı.” Kahvesini ot kök getirdi, yaktı, pişirdi, içiyordu Köroğlu. Menzil Hanım da ağlıyordu. Burada çok önemli bir nükte var çocuklar, o türkü söyledi ona dedi ki:

Sen ağlama kömür gözlü maralım

Bura ağlamanın yeri değildir

Seni vatanından çekip götüren

Elbet er kişidir karı değildir

Köroğlum der bu yerlerde ün etmek

Yakıp yakıp yürekleri kul etmek

Kargının ucuyla kaburga sökmek

Oda her yiğidin karı değildir

Gençler bunlar niye güzel biliyor musunuz? Dünya yiğide muhtaç kaldı. Ta siyasetin tepesinden tutun köydeki çobana kadar herkes kalleşliği düşünüyor. Nasıl ederim rakibime nasıl kalleşlik ederim. Yiğitlik miğitlik yok. Eskiden adam güreş tutuyordu, çıkıyordu meydana Hasan ulan Mehmed'i yendi işte, gördünüz dünyanın gözü önünde vurdu sırtını, yere yattı. Şimdi öyle değil ki. Yirmi iki kişiyile futbol oynanıyor dünya peşinde koşuyor kimin ne olduğu belli değil. Koşuyor herkes onun peşine. Güreşçi de orda tek başına dünyayı yeniyor şampiyon oluyor. Ben Erzurum belediyesinde bir dönem meclis üyeliği yaptım. Raşit Karabacak şampiyon olmuştu. O milli güreşçi, şimdi belediyeden biz ona arsa vereceğiz yani onu tavgif ediyoruz ödüllendiriyoruz. Yav Erzurum belediyesinde bir ay birbirimizle iteleştik adama niye arsa veriyoruz yani veremiyoruz. Allah Allah yav adam sevgilisine bir tane yalı alıyor Allah'tan korkun ya sen bir dünya şampiyonuna arsa veremiyoruz. Yani geleneksel şeyler söylüyorum kusuruma bakmayın, Köroğlu çubuğunu içiyordu, Menzil ağlıyordu, daha karanlık basmamıştı ki bir aralık turnaların uçtuğunu gördü. Kim? Köroğlu. Ulan turnalar ben altı yedi aydır Çamlıbel'den ayrırım sizden bir sual soracağım bir bakın ki neler var neler yok? Keleşlerim yerinde mi, sevdiğim yerinde mi, hikâyede buya Köroğlu turnalara söylüyordu ben ne söyleyeyim: Bu turnalar türküsünü Allah rahmet eylesin bu halayın bu Köroğlu'nun bunlar şeydir solahlamalardır. Ben Nida Hoca'ya 1976 da bugünkü İstanbul Üniversitesinde en az Arif Hoca ordaydı Arif Sağ on kez çalmışım. Radyolarda çalınır, söylenir, fakat en güzelini plakını, kasetini Zülfü Livaneli yapmış olduğu gibi hiç bir şeyini değiştirmemiş. İşte bir Kiziroğlu var. Kiziroğlu'nu Çobanoğlu daha güzel söylüyor, tam tabi otantik kendi ağzından. İşte bir tane kel paşa herifler çıktılar, ne çaldıkları

ne söyledikleri belli değil Ayna Grubu mu ne grubu bişer vardı? Bir zamanlar çaldılar, ettiler, rezil de ettiler ama dünyayı da aldı götürdüler. Bir bakalım Köroğlu ağlayan Menzil'e uçan turnalara ne mesaj veriyordu ne söylüyordu

Gökte uçan telli turnam

Bizim beyler yerinde mi?

Türlü tebür cenge giden

Demircioğlu yerinde mi

Sohbet ile saz eyleyen

Her türlü avaz eyleyen

Meclislerde naz eyleyen

Han Ayvaz'ım yerinde mi?

Yalan Koç Köroğlu'm yalan

Ükelere saldım talan

Her gecede hatrım alan

Telli Nigar yerinde mi?

Efendim Köroğlu türküsünü söyledi. Menzil de bu Demircioğlu kim, bu Ayvaz kim, bu Telli Nigar kim, soruyordu. O da anlatıyordu. Neticede Silistre askeri etrafını sarmıştı. Köroğlu sabah olacaktı, savaş edecekti, kurtulacaktı ama nasıl kurtulacaktı bilemiyoruz. Biz haberi nerden verelim Çardaklı Çamlıbel'den verelim. Köroğlu'nun hanımını Telli Nigar'dan. Burada çok güzel bir şey dedi, yalan Köroğlum

yalan ülkelere saldım talan yarı gecede hatrım alan kalktı çubuğunu verdi, sütünü verdi, kahvesini verdi, hatrını sordu. E şimdi hanımlar akşamdan ben televizyondan geliyorum, saat on ikiye bire ancak geliyorum, karı akşamdan yatmış. Kapıyı çalıyorum: “Yav her gün de rahatsız edirsın sen beni.” Her pazar onun telaşına mı Nuri Çırağı yokmuş?

Keleşleri topladı Telli Nigar hey muhanned adamlar altı yedi aydır Köroğlu Çamlıbel’de yok soranınız, arayanız var mı? Bu herif neye gitti, itti mi, gitti mi, bitti mi, yenildi mi, öldü mü, kaldı mı? Ne oldu? Ne yapalım? Herkes rüya görecektir istihareye yatacak. Herkes abdestini aldı istihareye yattı. Hikâyenin de açılışı bu ya sabah oldu -Allah herkesin üzerine hayırlı sabahlar eylesin, içinde de bizlerin- sabah oldu herkes rüyasını söylüyordu. Geyik Ahmet de bir rüya söyledi. Keleşlerin birinin adı Geyik Ahmet dedi ki: “Ben bir kurt gördüm bu gece rüyamda kurt yaralıydı kargalarda üzerinde inip kalkıyordular.” Hah o zaman Köroğlu dardadır Köroğlu’nu sıkıştırmışlar dardadır. Orda derler ki üstadlarımız Çamlıbel’den keleşler harekete geçtiler Köroğlu kah savaştı, kah kaçtı. Köroğlu’nu nerde yakaladıysa savaşta Köroğlu’nun imdadına yetişirdiler Köroğlu’nu kurtardılar ancak Menzil Hanım’ı Köroğlu getirmedi. Ne yaptı? Hasan Paşa’ya dedi ki: “Biz de namusa hıyanetlik olmaz.” Hasan Paşa’ya geri iade etti. Heriflik budur. O zaman bir türküsü var onu saz la söylemem lazım ama sesim çalışmıyor pek çok sık dinlediğiniz bir türkü derki:

İki leke bir meydana gelince

O meydanın halı pek yaman olur

Panayırda koç yiğitler törerse

Açılır o meydan selfiraz olur

Meşeler yurdundan marallar göçer

Yiğit kelle keser kızıl kan içer.

Leke kavga günü tavlaya kaçar,

Çıkar geniş günde koç aslan olur.

Halbuki dar da kaçtı. Banane emimoğlu desinler kaçtı fakat geniş yerede çıktığı zaman ben böyle bir yiğidim bizim Erzurum'da bir terim anlatırlar derler ki: "Ağam demiş ki aha bu köy varya ağabeyimden çekinir ama ağabeyimde benden çekinir." anladımız değil mi? Yani köy abisinden korkuyormuş ağabeysi de kendinden korkuyormuş çekiniyormuş anlamında.

Köroğlu'm düşmanı kaldırdım yurttan

Kanlar sel sel oldu kelleler bostan

Bir keçi ki kaçıp kurtulsa kurttan

Bakar boynuzuna kerkecan olur

Keçi kurttan kurtulursa kendini gergedan sanır. İşte böyle bir hikâyedir bu. Böyle bir kıssacık anlattım gençler. Işıl Hoca'ya da selamlarımı söyleyin inşallah. Bu Silistre kolu hikâyesidir. Çok tatlı bir hikâyedir. Ben birkaç yeri de şey geçtim sizin dinlemenize gerek olmayan yerler vardı tabi ama hikâyenin ana teması budur özü budur çünkü üstadlarımızdan biz böyle öğrendik. O zaman ne diyelim Allah üstatlarımızdan rahmet eylesin diyelim, hep beraber diyelim. Benim bir amca olarak bir âşık olarak size tavsiyem budur. Derim ki:

Küçük yaştan vatanıma aşığım

Sohbetimdir vatan sözümdür vatan

Damarımda kanım gözde ışığım

Bedenimdir vatan özümdür vatan

Sevgisini destan eder dillerim

Benim Anadolu'm benim illerim

Seni söyler seni çalar tellerim

Mızrabımdır vatan sazımdır vatan

Irak kalsam yaş dökerim inlerim

Sensiz benim karanlıktır günlerim

Seni seyrederim seni dinlerim

Kulağımdır vatan gözümdür vatan

Bir damla kan bir damlacık suyudum

Sen de filizlendim sen de büyüdüm

Sen de sarmalandım sen de uyudum

Beşiğımdir vatan bizimdir vatan

Bura Türk toprağı Türk diyarıdır

Bayrağım ceddimin yadigarıdır

Namusumdur devletimdir bağımdır

Gelinimdir vatan kızımıdır vatan

Nuri Çırağı'yım benim davam sen

Vatanım sen oymağım sen ovam sen

Yaradandan dileğıim sen duam sen

Niyazımdır vatan nazımıdır vatan

Sizlere Allah'tan uzun ömürler diliyorum. Sağ olun var olun kusurum olduysa bağışlayın. Teşekkür ediyorum.

6. KÖROĞLU SİLİSTRE KOLU (ÜNİ.- CANLI ORTAM)

Ben ilhan Başgöz Hoca'ya Ülker Sultan denilen bir hikaye anlatıyorum birgün Erzurumda'ydım efendim hikaye bitti. Hikâyenin sonunda türküden sonra çok güzel bir hoşuma geldi kahvedeydik hoca kahvede arıyordu Ensar Arslan Bey'le falan çok böyle kaynağıma geldi halk diliyle arkasına bir türkü söyledim. Hem de beş dörtlüklü bir türkü söyledim. Ülker Sultan diye efendim şah beyitini koydum keşke koymasaydım. Aslında benim eserim yani Ülker Sultan demeyeydim Nuri Çırağı diyeydim bir eser sahibi olacaktım. Yani demek istiyorum ki yerine gelmiş üstadlar bunlara da bunları ilave etmişler, söylemişler, çünkü onların o hazinenin çokluğundandır. Hikâyeler bir Mecnun efsanesini düşünün yani veya bir Köroğlu'nu düşünün.

Köroğlu'nun on sekiz tane kolu var, yani on sekiz tane hikayesi var. Nedir işte? Dağıstan kolu, Erzurum kolu, İran kolu, Silistre kolu efendim Bolu kolu böyle sayar üstadlar. Bunlar her biri en azı iki üç saat sürer. Onun için böyle üstadlar icad etmiş yani yazmak icab etmiş ve söylemek. Şimdi radyolarda dinlerdik eskiden arakası yarın şimdi televizyonlarda da ufak bir şey oluyor ama o hızını o heyecanını kaybetmiş. Ben çocuktum demin hanım kızım da Selim diye bir laf etti Yavuz Sultan Selim Erzurum'daki Pulur Öğretmen Okulunu bahsetti o. Erzurum Yavuz Sultan Selim ilk öğretmen okuludur o. Orayı kazanmıştım. O çağlarımda ilkokul çağlarımda radyomuz vardı. Bir arkası yarın dinliyordum. İşte adam dedi ki bi de yabancı bir metin belikli yabancı bir metin tabi o zaman o kadar da bilmiyoruz ne olduğunu dedi ki: "İşte profesör bilmem ne, ne yapıyor?" Dedi ki: "Her sabah olduğu gibi kalktı sabah yürüyüşünü yaptı ve yüzerek karşıdan karşıya geçti." diye bir laf etti. Hiç unutmam en aşağıya elli sene geçmiş. Şimdi bunlar bu. Onun için ben bugün size çok fazla hacet kalmadan bu Köroğlu'ndan onu dinlemişsiniz zaten. O bölümünden bir Silistre Kolu'ndan bildiğim kadarıyla çoğusu da aklımızda kalmamış gerçek söylemek lazım. Unuttuk gitti. Ben aşağı yukarı yirmi senedir hikâye anlatmıyorum. Yani yavaş yavaş bitiyor hikayeler. Resmi de olanca da olmuyor. Şurda hikaye anlatılmaz. Nerede anlatılır? Kahvede anlatılır? Öyle bir atmosfer yakalar ki adam o tezini yapan şimdi türkülerini gidip kaynağında derlemiyorlar. Ankara'da oturuyor bir adam buluyor, adam ne diyorsa Kars'ın türküsünü Kırşehir'e yapıştırıyor.

Kırşehir'inkini Adana'ya yapıştırıyor. İşte Kırşehir'de falandan alınma bir Adana türküsü diyor yalan halbuki. Hiç öyle aslı astarı yok. Ne yapıyor? Niye Muzaffer Sarısözen Hoca'nın şeyleri çok var, radyolarda. O bizatihi o teybini ufacık çantasını sırtlamış, Anadolu'yu karış karış gezmiş her yerin türküsünü kendi menbaında efendim almış oraya işte Ahmet'ten alınma demiş. Şimdi böyle bi şey yok. Şimdi biz çok benim çok geliyorlar Allah razı olsun talebeler çok geliyorlar bütün üniversitelerde aşağı yukarı elli tezim var. Bütün Türkiye genelinde. Geliyorlar ben de onlara karşı yani size karşı böyle sizle olmak istiyorum. Az daha moderin olmaya çalışıyorum. Az daha kibar konuşmaya çalışıyorum. Halbuki aşık o değil. Yani Veysel çok güzel bir özel adam. Yani görüyorum diyebilir ama görüyorum diyor adam. Yani biz Erzurum şivesini unuttuk. Kars şivesini unuttuk. Niye unuttuk kendimizi size adapte ediyoruz ya. Sizden olmaya çalışıyoruz. Halbuki bizim özelliğimiz kaybolur, ama ne yapalım çağ bunu böyle getirdi. Neyse size uzatmadan sözü hikayemize başlayalım.

Köroğlu'nun bu on sekiz kolunun hikayesinde bazı üstadlarımız 999 bazısı 1999 bazısı da 9999 keleşleri vardı derdiler. Nedir keleşleri onun o günkü askerleri yardımcıları. Yanında çok yakın olanlar var işte bu günkü bakanlar kurulu gibi falan Demircioğlu'ydu, yok Ayvaz'dı efendim Köse Kenan'dı böyle garip te isimleri olur. İşte Fıfırık Başlı, işte Hendek Atlamaz, Lokma Yutmaz böyle isimler koyardı ustalar. Böyle garibane isimlerde vardı. Bakın söylediğimde hatırıma geldi. Aslında bunları çoğaltabiliriz elliden fazla bu isimler var. Neden doksan dokuz demişte bin dememiş, neden 999 demiş bin dememiş, neden 9999 demiş te 10000 dememiş? 10000 derse 10000 tane hemen bir laf ama bakın ula adamın ne kadar askeri var 9999 demiş adam. Onu ustalar yapmışlar. Onun için bu kolda da dilim döndüğü kadar üstadlarımdan aldığım kadarıyla. Silistre Kolu Köroğlu'nun en tatlı kollarından biridir. Çok heyecanlıdır. Çok güzeldir. İçinde aldatmacalar vardır. Yani o insanlarda siyaset deniliyor bugün o gün aldatmaca deniliyor. Adam birini kandırmak için bir şey çevirecek ki kandıra bugünkü gibi değil.

Ve hikayeme başlamadan evvela deyim ki gençler Allah ömrünüzü uzun etsin önce Allah sizin her birinize bir fırsat vermiş devletin en güzel yerinde okuyorsunuz. Bu bir mutluluktur. Bu bir erdemdir. Ben her talebeyi gördükçe gözlerim yaşarır çok

zeki bir insandım bir dinlediğimi radyoda ezberleyen adamdım. Yani radyodan dinlediğimi ezberlerdim. Bir kez, böyle bir ama Rabbim nasip etmedi okuma nasip olmadı. Demek ki hakkımızda hayırlısı buymuş. Yani buna da şükrediyoruz hamdediyoruz. Sizler de hamdedin, devlete dua edin. Dua ediyoruz kü vay falan oldu filan oldu demeyin. Bakın üstünüz temiz eliniz temiz imkanlarınız var demokrasi diye bir şey var, daha çok insan hakları falan daha çok demokrasi falan. Ben bağışlayın, ben yirmi beş tane devlet bilirim, yabancı devlet. Yirmi beş devlet gezmişim. Avustralya'yı bile bilirim o uzak memleketi. Görüyorum onları da görüyorum. Bizi de görüyorum. Paris'i çok överler Paris'in arka sokaklarına bakarsınız köpek gübresinden başka heçbi şey yoktur. Pisliktir pis pis adamlar oturur. Esrarcılar, şarapçılar, gayet böyle kalitesiz yerlerdir. Ama adam kendini öyle bir tanıtmış ki hani derler ya bir adamın iyiyen kötüyün adı çıkmasın. Eyi denilmişse ömür boyu ona kimse kötü demez. Kötüyün denmişse ömür boyu ona kimse iyi demez. Onun için bizim memleketimiz güzel, bizim ülkemiz güzel, bizim insanımız güzel, bir güzel olmayan bir şey var o da cehalet. Allah bizi cehaletten muhafaza etsin. Cehaletten uzak olalım. Cehalet bize her kötülük. Adam adamı vuruyor niye sen bana yol vermedin ulan, sen kim oluyorsun benim arabamın önüne nasıl geçersin al sana bir mermi veya al sana bir bıçak. Yani birinin öleceğini birinin hapse gideceğini hesap etmiyor. Allah muhafaza etsin bu ne kadar kötü bir şey onun için önce bu ülkenin kıymetini bilin, ben bir amca olarak ben altmış altı yaşındayım tavsiyem budur. Benim de sizin gibi torunlarım var üniversitede okuyorlar elhamdülillah. Biri bu sene bitirdi. Öbürleri devam ediyor. Onun için ananızın babanızın yurdunuzun bayrağınızın dininizin diyanetinizin kıymetini bilin. El seni kandırır bir şey söyler falan oldu filan oldu bilmem bir zamanlar bu ülkede bir neydi o devrim mi işte bir felsefe yaydılar. İşte insanlar maymuna insanlar maymundan olmaz arkadaşlar. İnsanı Allah yaratmıştır, insandır. Maymunu da Allah yaratmıştır maymundur. İti de Allah yaratmıştır ittir. Yani ite bir insan diyebilir misin? Diyemezsin maymuna nasıl insan diyorsun. Onu da kim atmışsa esas maymun oğlu maymun kendisidir. Değil mi yani? Ben bu duaları ediyorum Allah yurdumuza iyilik ihsan eylesin, birliğimizi beraberliğimizi bozmasın arkadaşlar. Bir dil verir ekmek vermez. Unutmayın. Ula sen yiğitsin, sen şurayı da yıkarsın, sen bu Kocaeli'ni bir saniyede yıkarsın, yok edersin, derler ama biraz sonra her şey boş olur. Ekmek veren

olmaz. Öyle ise kadrini bilin bu ülkenin, bu ülke çok güzel, bu hocalarınızın kadrini bilin bunlar çok güzel bir şey, bu Allahın size bir lütfudur. Herkese sorun sokaklar salakhane dolu. Öğle değil mi yani? Okusalar o kadar salakhane olmazdı. Hiç böyle üniversite okuyup da esrar içen sokaklarda köprü altında yatan görmedim ben. Çoğu cahil cüvale. Evden kaçmış annem bana dedi ki: “Sen niye geç geldin darıldım evden kaçtım.” İt oğlu it neden kaçyorsun evden. Yani bunlar bu onun için böyle az da şey konuşuyorum bağışlayın beni. Bir şiirimde derim ki:

Allah’ın emrini bilirse kişi

Can incitmez gönül kırmaz hal yapar.

Haldan anlamak hal yapmak kadar güzel bir şey yoktur. Yani gönül yapma.

Tembel tembel yatıyorsun sen kişi

Elin oğlu yıldızlara yol yapar.

Biri ikrar eder birisi inkar

Birisi ikrar ediyor Allah vardır diyor, birisi de diyor yoktur, inkar ediyor ben inanmıyorum öyle bir şeye ama Rabbülalemin onun rızkını kesmiyor, onun gözünü kör etmiyor, kulağını sağır etmiyor. Ha onun ne zaman bir hesabı var yarın Mahkeme-i Kübra da bir hesabı var. Ben bu üniversitenin kapısından girince adam dedi ki: “Önce ben bir hocaya telefon edeyim ondan sonra da kimliğini buraya bırak git.” Ben bir cani değilim ama en güzel şeyi yaptı. Kimliksiz nereye gidiyorsun? Doğru değil mi yani?

Biri ikrar eder birisi inkar

Birisi birinden olmaz haberdar

İkiside bu tezgahta sanatkar

Biri atom yapar biri çul yapar

Çul da güzel bir dostun altına sarılacak ama yapsın yeter ki. Aslan kovalıyor ceylan kaçıyor, sevgili çocuklar, sevgili arkadaşlar. Bir kader vardır, kadere inanmak imanın birinci gereklerinden birisidir ancak şimdi bunu bir örnek verelim kaderi insanlar kendi çiziyor mu? Evet. Nasıl? İspatı mı? Bir gün bir Mecusi inanmayan birisi Hz. Peygamber (s.a.v.) in karşısına geçti. Eline bir su mu hurmamı neyse su diyelim veya hurma diyelim. Dedi ki: “Sen nasipten bahsediyorsun bu benim nasibim mi değil mi?” dedi. Şimdi dese ki nasibin atacak demese ki nasibin içecek. Ne dedi? Dedi ki: “Yersen nasibin yemezsen nasibin değil.” Görüyor musunuz inceliği. Öyle ise:

Aslan kovalıyor ceylan kaçıyor

Her canlı avunu kendi seçiyor

İkisi de aynı sudan içiyor

Yılan zehir yapar arı bal yapar

Nuri Çırağı'nın çok ince sözü

Kör müdür doğruyu görmüyor gözü

Adam var kurutur koca denizi

Adam var ki bir damladan göl yapar

Biz sizden siz gençlikten bu memlekete bir damlayı göl yapmayı bekliyoruz. Yoksa barajı yıkmak kolay. Fabrikayı yıkmak kolay. Bunlar basit şey. Yapması zor. Yapıyor musun bir şey icat ediyor musun o zaman o moderin dünyanın karşısında ben de varım diyorsun. Bakın elinizde birer kutu var demin de dediğim adam dünyayı oynatıyor onları. Bir ufacık kutu koymuş cebine dünyayı sığdırmış istediğin yere bakıyorsun hemen anında. Teşekkür ediyorum size. Köroğlu'nun hikayesine başlıyorum.

Vesf-i hikayet pirimizden himmet. Ustadlarımızdan galan yadigarlar olsun deminiz, olmasın gamınız, hayra dönsün sonunuz encamınız. Yani ahiriniz, evveliniz son olsun güzel olsun. Ahiriniz sonunuz, enceminiz hayra dönsün. Dua ediyor ve Allah yurdumuza milletimize, devletimize eyilik ihsan eylesin. Birliğimize beraberliğimize kötülük düşünenlere fırsat vermesin. Bu ülke çok güzel akıllı vere hepsi bizim ülkemiz. Vaktiyle Çardaklı Çamlıbel’de namı değer Köroğlu yaşardı. Köroğlu’nun ünü kadar da Kır At’ının ünü vardı. Hani Köroğlu Kır At’la beraber ya. Hatta derler ki şimdi söyleyeceğim o yeri geldiğinde “At gitti Köroğlu’da gitti.” demiş adam. Köroğlu’nun ismi bütün duyulmuş bir Türk kahramanıdır. Şairdir ozandır babası koca Yusuf’tur. Köroğlu oluşunun sebebi de Köroğlu’nun babasının adı Ruşen Ali’dir. Niye Köroğlu demişler. Bolu Bey’i bu adam çok güzel at besleyicisi attan da çok iyi anlayan adam. Kim? Koca Yusuf yani Köroğlu’nun babası. İşte o atı alır getirir. Bir tay. Gider bir haradan iyi bir ata getir der Bolu Bey’i o da gider bu meşhur şimdi sözünü edeceğimiz Kır At’ı getirir. Daha tay getirir. Böle üstü başı pejmurda uyuz falan olmuş bir hayvan. Adam buna kızar Bolu Bey’i sen benlen alay mı ettin dalga mı geçtin der. Derler ki üstadlarımız adamın gözlerine mil atar çıkarır. Yani Koca Yusuf’un gözleri kör olduktan sonra Ruşen Ali’nin adı da Köroğlu oldu, Körün oğlu anlamında. Ve o at beslenir hikayeler Bolu Bey’i hikayesinden başlar Çamlıbel’e akseder tabi bir atın bir insanın ömrü bu kadar mı nedir? Onun da hesabını, çünkü siz ilim adamısınız ben öyle şeyden de atmam çok. Efendim Çamlıbel’de duyulur ve Çamlıbel’de yaşar. Çamlıbel Tokat ile Yıldızeli arasında bir yerdir, çok da güzel orda eskiden bir de öğretmen okulu vardı. İsmi duyulur. Herkes atını överler, bu söz kuldan kula kulaktan kulağa dağılır. O günkü Osmanlı’ya bağlı olan bu günkü Silistre’nin paşası Hasan Paşa’da bunu duyar. Neyi duyar? Atı meth ü sena ederler. “Yav adamın bir atı varmış kanatlı.” hatta eskiden bizim eskilerimiz derdiler ki: “O zezem abu zezem hayat suyundan içmiş ona ölüm yok.” ata falan derdiler. Çok yerde Köroğlu galaları vardır Anadolu’da. En azından her vilayette bir tane ki vardır yani en azından her vilayette vardır Anadolu’da. Duyar hikâye de bu ya Köroğlu’nun atını kim bana getirir diye tellal bağırttırır Silistre’de Paşa. Duyar insanlar. Bağıranlardan, tellallardan birisinin sesini duyan birisi de o gün Silistre Paşası’nın çok güzel bir nazenin bacısı vardı Döne Sultan. Bu benim gibi baldırı çıplak Keloğlan isimli bir delikanlı da bir dul karı ile

çocuğu, ona âşık olmaz mı? Yav keli meli dinlemez, gönül ferman dinlemez. Olur mu olur. Tellal'ın sesini duymuş. Kim? Keloğlan. Çıkmış Silistre Paşası'nın huzuruna. Paşam sen Köroğlu'nun atının çalınıp kaçırılıp buraya getirilmesini ferman ediyorsun. Bu işi ben başarırım. Nasıl? Bana iki ay fırsat vereceksin ben iki ayda gidecem, iki ayda dönececeğim, dört ayda ben bu atı sana getireceğim. Ama ben senden altın, para, pul istemiyorum. Ya? Ben senin bacın Döne Sultan'ı istiyorum. Ulan baktı adama, ulan oğlum sen nasıl olacak bu iş falan gibisinden neyse kavlü karar falan ettiler. Keloğlan düştü yollara. Hani derler ya atın ayağı külünk olur âşık dili yürük olur. Güne birgün Keloğlan Anadolu'ya geçti ve Çamlıbel'e geldi. Çamlıbel'de efendim çimli çayır atların çayıra yayıldığı yerler oraların önünde külünler. Külün nedir biliyor musunuz? Külünlerin yanına gadar gelir akşam karanlığı da basar Kim? Keloğlan. Korkusundan da gidemiyor. Ey çıkıyor, geziyorlar. Her bir keleş böyle bir babayiğit, böle bıyıklı böle becaatli insanlar, şahsiyetli adamlar, falan. Ama Keloğlan çok kurnaz. Çelimsiz melimsiz bir adam gider akşam olunca o külünlerin birinin dibine yatar. Orda barınacak sabah edinecek. Oraya yatınca tabi sabah olunca Allah hayırlı sabahlar nasip etsin bütün insanlığın üzerine. Atları suvarmaya getirince Dor At Ayvaz'ın elindeyken tam o kürüne yanaştı su içmeye At pavkurdu geriye tiksindi geriye çıkınca araştırdılar daha alacakaranlık falan. Araştırdılar ki orada bir adam var kolundan tuttu çıkardılar ula sen kimsin hırsızdı mırsızdı falan adam ağladı, ben hırsız falan değilim ben yetimim sahipsizim. İşte kervancılarla gidiyordum, ben bir kervanda çalışıyordum. O zaman kervancılar var ya. Eşkiyalar kervanı bastılar, ben de kaçtım, geldim, buraya gizlendim. Yalvardı yakardı kendisini kabul ettirdi. Sabah Köroğlu'nun huzuruna getirdiler. Köroğlu'ya ifadeler verdi. Kendini tanıttı işte buyum şuyum dedi. Yav götürün bu garibi işte tavlada imlahorlarla beraber yesin, içsin, yatsın, orda. İmlahor atların besicisi. Binicisi şey joker değil mi bugün. Jokey adları. O gün efendim adı imlahorlar. Biniciler. Ve götürdüler, beslediler, baktılar birkaç zaman geçince bu da onlar gibi atları timar mımar etmeye baktı, saman maman veriyor, arpa veriyor, koşuyor, altını temizliyor, falan filan. Çok hoşuna gitti o tavlacı başımın. Bunu Ayvaz'a söyledi. Ayvaz Köroğlu'nun bu günkü deyimiyle neyi? Sekreteri. En yakını. Ayvaz'a söyledi. Ayvaz Köroğlu'ya söyledi. Has idi ki sevgili gençler adam tavlacı oldu. Keloğlan tavlacı oldu, başladı ona bir at verdiler, böyle zayıf bir at verdiler

adam öyle baktı ki ona at bir ay içinde fevkalade oldu. Köroğlu bunu görünce dedi ki: “Bunu yukarıdaki atların Alapaça’nın seyisi edin.” dedi. Alapaça alaca olan atı Alapaça’dır. Ya ayaklarında seki vardır ya böyle kasıklarında falan boynunda falan olur alında yıldızı olur. Öyle yaratmış yaradan. Alapaça’nın seyisliğine kadar yükseldi. Günler geçiyor tabii. Onda da çok güzel bir varlık gösterdi kendini ispat etti. Has idi ki gençler Alapaça’dan sonra Dor At’ın şeyine kadar geldi. Ama öyle bir adam ki seviliyor, sayılıyor, hiçbir sözü geri geçmiyor. Bir gün ağlaya ağlaya Telli Nigar’ın yanına çıktı. Telli Nigar Köroğlu’nun hanımı. Neye ağlıyorsun evladım hayırdır. Dedi ki: “Ana ben yetimim, kimim yok kimsem yok bütün arkadaşlar tavlada ziyafet yapıyorlar, ziyafet veriyorlar. Efendim koyun kestiriyorlar, rakı getiriyorlar, şarap getiriyorlar, gibisinden. Benim hiç kimsem yok param da yok ben de onların yanında mahçup oluyorum. Ne yapıyorum? Ben de bir ziyafet düzenlemek istiyorum. Bana bir yardımcı ol. Ey kör olsun yoksulluğu. Ona daha büyük bir ziyafet hazırlattırır Nigar Hanım’ın emriyle. Telli Nigar’ın. Ve Keleşleri o tavladaki olan keleşleri imlahorları, tavalacıları falan bir araya topladılar, daha yıllanmış şaraplardan getirdiler. Derler ki üstadlarımız: “Ziyafet başlayınca amacı adamın atı kaçırarak ya. Hileler düşünüyor.” Ziyafet başladı, herkes yediler, içtiler. O sakilik ediyordu garsonluk ediyordu onlara. Onlar içtiler bu heçbi şey içmedi. Öyle doldurdu öyle içirdi ki onları, yarı gece olmadan her biri bir köşede sızdı kaldılar. Bütün tavla bütün Çamlıbel’in ahırları kime kaldı Keloğlan’a kaldı. Keloğlan hemen onların uyuduğundan faydalanarak sızmalarından geldi nereye tavlaya. Geldi tavlaya hemen Kır At’ı açtı. Kır At’ı açtı ama heç bilmediği bir şeyle karşılaştı ne vardı Kır At’ın ayağına kimsenin bilmediği şekilde Köroğlu bukağı vuruyordu. Yani kelepçe diyelim biraz daha. O onları görünce atın çıkması gitmesi mümkün değil. “Adam olmasın Kır At’da olsun Dor At.” dedi. Kendi hizmet ettiği Dor At’ı açtı tavladan, bindi ve Çardaklı Çamlıbel’i terk etti. Dor At’ın gidişine tahammül edemeyen Kır At yularını koparıyor, tavladaki atları birbirine kattı hepsini efendim kanattı, tavla birbirine karışmış. Ayvaz gitti. Ancak Ayvaz’ın bir güzel görevi daha vardı sabahtan Köroğlu namazdan sonra kahvesini beklerdi. Kim getirirdi? Ayvaz getirirdi. Ayvaz kahveyi getirmeden tavlaya gitti tavladaki hali görünce atları bağladı Kır At’ı yerine bağladı keleşleri uyardı, ne uyarsın her biri bir köşede yatıyor. Hep sarhoş olmuşlar. İş düzelttikten sonra Köroğlu’nun huzuruna geldi ama eli ayağı kan olmuş atlar bütün

şey yapmış ya huzuruna gelince Köroğlu'da arif adam Ayvaz'ın gelişine baktı kahve gecikmiş, hem kahveye kızıyor, hem Ayvaz'ın gelişinde bir şüphe hissediyor, bir bakalım Köroğlu Ayvaz'ın gelişine ne diyor? Ben size ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz? Allah hepinizi var etsin gençler Haydi bakalım ilk türkümüzü söylüyoruz:

Ayvaz gelir otağından

Ballar akar dudağından

Karlar yağar papağından

Boran mı kış mıdır Ayvaz

Ayvaz'ın evleri handır

Şirincan sana kurbandır

Ak ellerin gülgez kandır

Kestiğin baş mıdır Ayvaz

Dayan koç Köroğlu'm dayan

Gizli sırlar olsun ayan

Yatmışsan gafletten uyan

Gördüğün düş müdür Ayvaz

Dayan Koç Köroğlu'm dayan, gizli sırlar olsun ayan, sen bir sır taşıyorsun şu anda. Yatmışsın gafletten uyan gördüğün düş müdür Ayvaz. Rüya mı gördün sen diyor. Düş derler ya rüyaya. Bir de bir laf geçti çocuklar şey yaptım ya arkadaşlar tazeledim ama ak ellerin gülgez kandır. Azeri lehçesinde kırmızıya gülgez derler. Biliyor musun? Gülgez kandır. Köroğlu kahvesini getirdi ama kahvesini de içmedi durumu anlattı Ayvaz. Anlattı ama dedi ki Köroğlu: "Kır At gitmiş mi?" "Yok."

dedi. “Eyi mesele yok.” dedi. Köroğlu kahveyi içti hemen atı çektirdi tavladan ne taraftan gider? Bu taraftan gider. Peşine gitti. Şimdi gidiyor Köroğlu ancak Keloğlan da Dor At’a binmiş Dor At gidiyor ama Dor At ham yani hiç hamdan çıkmamış yoruldu Dor At. Şöyle bir geriye döndü baktı ki ne baksın uzaktan bir duman dikilmiş geliyor. Anladı ki bu gelen koca kurttur beni yakalayacak. Kim? Keloğlan. Keloğlan sağa baktı, sola baktı, bir baktı ki aşağıda bir derede değirmen var. Ben en iyisi değirmene gireyim dedi. Değirmene saklanayım. Tam değirmene girer girmez değirmenin kapısını böyle bir sertçe çarptı. O arada da değirmenci su değirmenin taşını çıkarmış taş döndükçe o buğdayla arpanın yöresi onu kirletir içi kirlenir. Alt ve üst taşın onu kenara çıkartırlar. Üst taşı çıkarırlar bir de ağaç vardır kocaman böyle bir ağaç ona da lor derler loru derler. Onu da taş takar taş böyle hafif yamacına durur. Çekicini alır onu dişer yani onu onarır. Dişer derler ona. Değirmenci de o arada çekici almış taşını onarıyor yapıyor dişiyor ya kapıya vurdu. Böyle kapıya vurdu

-Ula değirmenci çık dışarı çık.

Adam çıktı.

- Hayırdır?

-Ulan gel bu atı tut dedi.

-Ne oldu hayırdır?

-Ulan oğlum sen Köroğlu’nun unlarını iri öğütmüşsün. Giden sene unlardan razı olmamış bak o karşıdan gelen tozu dumanı görüyor musun?

-He.

-Bak o gelen Köroğlu seni gelip perişan edecek.

-Arkadaş ben Köroğlu’nun ununu mununu öğütmedim.

-Ulan sesini kes!

Adamı kandırdı. Ne yapayım? Ver elbiselerini bana sen kendin saklan. Nereye saklanır biliyor musunuz gençler? Değirmenin oluktan su gelip vurduğu

zaman o oluğun üstü büyüktür biliyor musunuz? Büyüktür oluğun üstü altında da şu kadarcık bir ağzı vardır. Şüşürt derler oraya da şüşürt. Onun amacı su böyle çok sert vurur üstten çok ya su ve altta çark var per, o peri döndürür oranın yerine de donuzluk derler. O taşı dönderen. Orda direk vardır taşa bağlı, tel döndüğünde su dönderir peri. Taş da üstünde döner. Döndükçe hızlanır yani böyle gider. Oraya girdi. Oraya girince Keloğlan'da aldı çekici eline talaşına mı taşa vurduğu gibi yarısını kopartıyor değirmencinin taşını. Aradan az zaman geçmişti ki Köroğlu kapının önüne şahın kuşu gibi geldi.

-Ula değirmenci çık dışarı.

-Buyur ağa.

-Ulan buraya bir adam geldi nereye gitti bu adam?

- Vallahi bilmiyorum ağa bir adam geldi, atı buraya bağladı hızla gitti donuzluğa girdi.

-Ula gel tut, bu atı.

Köroğlu atın dizginin kendi eliyle kime verdi? Keloğlan'a verdi. Keloğlan atı aldı Köroğlu içeriye girdi. Keloğlan atın üstüne bindi. Kolundan tuttu gel çık dışarı Keloğlan.

-Yav ağa valla ben senin unların öğütmedim.

-Ula ne unu?

- Yav ağa vallahi böyle böyle.

Köroğlu "Eyvah, ben dalavereye geldim." diye anladı. Çıktı dışarı ki ne çıksın. Keloğlan şahin kuşu gibi oturmuş Kır At'ın üstüne.

-Ulan Keloğlan şaka etme. Biliyorum sen şakacısın.

-Getir atı götürme.

"Yok ağa." dedi. "Sana söz veriyorum ben atı Silistre'ye Hasan Paşa'ya götüreceğim, ben murat üstüneyim. Hasan Paşa'nın bacısı Döne Sultan'lan evleneceğim. Sana söz

veriyorum nasıl atın dizginlerin senin elinden teslim aldımsa sen atın peşine geleceksin ben orda da senin dizginleri eline vereceğim.” dedi. “Hadi Allah’a ısmarladık.” Keloğlan ata mahfuz vurunca toz olup getti. Köroğlu bakıyordu ağlıyordu, ağlamaz mıydı Köroğlu.? Bir bakalım ne diyordu Köroğlu:

Canım Kır At gözüm Kır At

Uçar çekilir gidersin

Her yanında çiftter kanat

uzak yollar erzanındır.

Talaşına mı Keloğlanın? Köroğlu türkü söylüyor. Ağa sen türkünü söyle ben gine sana getirecem sana atını. Bakak devam ediyor mu?

Kır At’ı besledim körpe

Hay edende çıkar sarpa

Her oyunda beş kod arpa

İpek torba erzanındır

Yani layıkındır. Beş kod kodu biliyor musunuz gençler? Ya bak heçbiriniz sınıfta kaldınız hepiniz. Kod değirmenlerde bir ölçüdür. Üç tane ölçüsü vardır değirmencinin o ölçünün amacı da öğüttüğü buğdayların köylü getirmiş diyelim ki elli teneke buğday getirmiş öğüttüğü buğdaylardan aldığı haktır. Kod bir tenekenin acıcık yarısındadır. O gün teneke yok ya yapılmamış. Ya ağaçtan ya da o günkü sacdan yapılmış. Bir de onun altında uruf vardır, uruf derdiler. Böyle bunlar ölçü yani. Değirmenden alınan şey. Demek ki Köroğlu’nun Kır At’ı her seferde beş kod onlan yani beş teneke arapaylan bir yirmi dört saati geçiriyormuş. Ve neylen torbası da ipektenmiş. İpek torba erzanındır, layıkındır.

Keloğlan çekti gitti. Köroğlu Dor At’ı açtı söğütten. Dor At’a bindi ama Dor At diyor beni sen arkan al. Gidecek hiçbir hali yok. Epey geldi böyle Çamlıbel’in

görünecek yerine kadar gelince. Köroğlu Dor At'tan inmiş, bir de derler ki üstadlarımız atın eğerini de sırtına almış yani hayvana onu bile yük etmiyor. Gitmiyor artık Dor At. Onların o günkü dürbün vazifesini gören uzakları gören Köroğlu'nun amcası Köse Kenan şöyle bir baktılar yav herhaldeki Çamlıbel'e çerçi geliyor. Çerçiyi biliyorsunuz değil mi? İncik boncuk satan adamlar. Bir baktılar Köse Kenan baktı. Ula ne çerçisi Köroğlu bu koca kurdun kendisi. Kır At'ı vermiş Dor At'ı getiriyor egeri de üstelik sırtına almış. Seslediler Ayvaz'ı.

-Ulan Ayvaz gel buraya.

Yaklaşmıştı Köroğlu ama.

-Hepimizle ömür boyu dalga geçti şimdi sen buna öyle bir türkü söyleyeceksin ki biz de bunlan dalga geçeceğiz.

-Ağa o beni öldürür.

-Korkma ula ben senin yanındayım.

Köse Kenan'a ne diyebilecekler. Köroğlu tam yanaşmıştı, böyle Çardaklı Çamlıbel'in konaklarına ki Ayvaz'ı çıkardılar yukarda bir yere. Ayvaz Köroğlu'nun gelişine bir bakalım ne diyor: Buna ne diyeceğiz bunun adına ne dersiniz hiciv değil taşlama değil yerme diyeceğiz yerme adamı tenkit ediyor. Bir bakalım nasıl diyor:

Niçin girdin değirmene

Atı verdin keloğlana

Şimdi kaldın yana yana

Pazarın mubarek olsun

Havada bulutlar döner

İçerde yüreği yanar

Şimdi Kel Kır At'ı biner

Pazarın mubarek olsun

Köroğlu Ayvaz'a parmağını sallıyordu ama Köse Kenan korkma ulan söyle sen:

Değirmenin daşı loru

Avlarlar sen gibi toru

Verdin Kır'ı aldın Dor'u

Pazarın mübarek olsun

Anga bezirgan olmuşsun anga:büyük tüccar.

Anga bezirgan olmuşsun

Yeni çerçiye dönmüşsün

Alışveriş öğrenmişsin

Pazarın mübarek olsun

Ayvaz hanım oldum hasta

Selam yollim yaren dostu

Kaç bin tümen verdin üste

Pazarın mübarek olsun

Eyi demiş mi? Kaç bin tümen hatta burda anga bezirgan olmuşsun yani bir üst tüccar olmuşsun, bezirgan olmuşsun, alışveriş öğrenmişsin, efendim tam bir çerçiye dönmüşsün, pazarın mübarek olsun diyor Köroğlu ağzını gözünü büküyor ama Ayvaz'ı hırpalayacak ama Köse Kenan var işin içinde.

Sevgili gençler biz size haberi nerden verelim Koroğlu derler ki üstadlarımız: “Bir hafta girdi evinden çıkmadı.” Herkes Çamlıbel’de bir yaşlı yaralı gün var. Ne uzatalım sözü Koroğlu geri dönüp nasıl getireceğinin hesaplarını yapadursun biz kimden haber verelim Keloğlan’dan haber verelim. Keloğlan güne bir gün Silistre’ye atılan beraber geldi. Atı Hasan Paşa’ya teslim etti. Hasan Paşa’da sözünde durdu. Bacısı Döne Sultan’nan ne ettiler? Bunu everdiler. Evlendirdiler. Toy düğün tutuldu. Derler ki acılar yedi, çıplaklar geydi, kırk gün kırk gece düğüne kör olsun yoksulluğu kocaman bir vilayetin efendim valisinin bacısı. Olmaz mı? Yediler, içtiler, düğün ettiler. Keloğlan muradına erdi amma biz size nerden haber verelim Kır At’tan. Kır At’ı çekmişlerdi tavlaya götürdükleri gibi öyle bir huysuzlandı ki hiç kimseyi yanına koymuyor, hiçbir kimse yanına girmiyor, hayvanı acından öldürmemek için koydukları tavlanın üstünden bir delik deldiler ordan at Arpasını yemini suyunu veriyorlar ne yanına yaklaşanı var, ne de içeri giren var, ne de binme imkanı var. Böyle gidiyor. At koymuyor kimseyi, hatta yukardan arpasını verenlere bile efendim hücum ediyor. At böyle bu huysuzlukla duradursun. Keloğlan muradına ersin. Hasan Paşa bütün bölgesindeki efendim baytarları şunları bunları topladı, toplattı hiçbir çare idemediler. Kime? Kır At’a. Bunlar burda yaşayadursun at ayağı külüng olur aşık dili yürük olur. Ben size haberi Koç Koroğlu’ndan haber vereyim. Koç Koroğlu bir hafta on gün sonra çıktı topladı etrafına baş keleşlerini. Dedi ki: At gitti Koroğlu’da gitti. Ben Kır At’ın peşine gidecem. Nereye? Silistre’ye. Ulan sen deli misin Silistre ta nerde sen neredesin? Ben giderim dedi adam. Derler ki üstadlarımız: Koroğlu tebdili kıyafette olurdu, yani bazı şekiller değiştirirdi. Takma sakalının taktı üç sayı tesbihini aldı, geydi cübbesini. Anadolu’dan bir derviş sanki. Alperenlerden biri. Şura senin bura benim derken güne bir gün Silistre’ye geldi. Atın Silistre’de olduğunu biliyordu çünkü Keloğlan haber vermişti. Silistre’nin herhangi bir mahallesinde dervişlik yapıyor muska yapıyor itik buluyor falan filan böyle. Amacı nereye gitmek paşanın konağına kadar yani Hasan Paşa’nın olduğu yere kadar, atı tespit edene kadar uğraşiyor. Bir ay mı kaldı, iki ay mı kaldı, bir sene mi kaldı bilemiyoruz. Üstadlarımız derdi ki: “Bir gün Silistre paşasının annesi ve etrafı hamama gitmişlerdi.” Hani Osmanlı’da biliyorsunuz hamam şeyi safası çoktur. Gitmiştiler valide sultan alyansını hamamda kaybetmiş, kıymetlide bir alyans yüzük kü taşlı ki elmas taşlı efendim bunu aratıyorlar, bulamıyorlar bir türlü. Koroğlu’nun bir

derviş'in gelip böyle itik mitik bulduğunu söylerler. Arkadaşlar daha günümüze kadar buna inananlar var, bugün de var. Ben Gülhane Parkı'nda altı sene kaldım. O Gülhane Parkı'nın surunun içinde bir ufacık kilise vardı. Vardır daha duruyordur o tramvayın üstünde hemen yolun üstünde. Oraya bir papaz vardı. En az beş yüz tane karı müşterisi vardı her gün en az. Sihir yaptırıyordı ona. Kocam beni aldatıyor işte oğlum bilmem ne olmuş falan filan yani bu insanlıkta bu var. Gittiler kime bu Anadolu'dan gelen derviş, tabi adı Derviş Baba, Köroğlu değil ki adı. Cübbeli mübbeli namazlı niyazlı beş vaktin üstüne beş daha kılıyor efendim. Gittiler Köroğlu'nun yanına tesadüfte bu ya Köroğlu işte rast getiren söyleten Allah ya dedi ki: "İşte ben sizin itiğınızı bir taşın arasında görüyor gibiyim falan. Daha da değişik şey ama böyle söyleyeyim ben. Efendim kadının aklına geldi vallahi ben hamama girerken hamamın işte şeyin arasında taşın arasına koydum. Gitt buldu çıkardılar ya Köroğlu'nun önü açıldı. Eyice duyuldu. Allah Allah isim yaptı. Böyle bir derviş bir dediğini iki etmiyor her şey doğru falan. O zaman Hasan Paşa dedi ki: "Yav hele bu adamı getirin taraf etrafıma bir bu ata muska muska yapsın hiç olmazsa bu atı binelim. Biz bunu kaçırttik getirttik arada bir sene geçti bir faydasını görmedik atın." Getirdiler, zaten Köroğlu'nun amacı da o ya. Geldi atın yanına kadar tavlının kapısını açar açmaz ona bir seslenince at da ona cevap verdi. At çok sadakatlı hayvandır. Atınan, köpek gerçekten insanların mesela ben bizim orda bir cinayet olmuştu, çocuktum hamam deresi denen Erzurum'un bir yerinde. Üç çobanla ağayı düşmanları öldürmüşler. Köpek buldu. Niye buldu? O kadar beklemiş ki aradan beş on geçmiş yirmi gün. Hayvan acından canlanacak hali yok ama o cenazelerin başından kalkmıyor. Çengile koymuşlar yani taş yığınların içine. Sadakatli hayvan. At Köroğlu'nun sesini tanıdı Kır At. Köroğlu'da onu tanıdı ama dedi ki beyim heç merak etme ben bunu eyelendiririm. Hemen oturdu aldı kalemini şukkasını efendim bastı efendim, bir muska yazdı. Atın bunu suyun içine attılar suyun içine ata içirdiler, işte kendi bir muska yazdı, bunu ata götürdü taktı falan Kır At sakinleşmeye başladı. Tabii ki herkes inaniyor, siz olsanız inanmaz mısınız? Aradan zaman geçti Köroğlu atı çok güzel besliyor. Öyle bir besledi ki öyle bir besledi ki biniyor gezdiriyor falan ama Keloğlan da takip ediyor. Anladı ki bu koca kurt geldi bunu kaçırarak atı. Geri çalacak. Heç de bir şey demiyor. Söz vermiş ya. Kel amma yigit adam. Sevgili gençler aradan altı ay hizmet etti. Kim? Köroğlu. Kime? Kır At'a öyle

bir oldu ki Kır At eski halini de geçti yavaş yavaş. Vali diyor ki Hasan Paşa: “E derviş baba, ben bunun sırtına ne zaman binecem.”

-Sayın valim, paşam merak etme akşamda sabahta bu işi de ayarlayacam.

Köroğlu atı en az on beş gün her gün çıkarıp Silistre'nin meydanında gezdiriyor, dolandırıyor, efendim koşturuyor, oynuyor, oynatıyor. Amacı atı hamdan çıkartmak. Hani günlerce bağlı ya at. Bir gün yine çıkardı ama Keloğlan kalleşi anladı Köroğlu atı bugün götürecektir getirdi o gün dizgini eline verdi atın gemi var ya dizginlerini gençler öyle. Dizgini eline verdi ya kulağına yanaştı: “Ağa dedi, bak söz değirmende ki söz. Sana ben değirmende demiştim ki dizgini senin nasıl elinden aldım ele de eline verecem. Artık bundan sonrasına karışmam.” dedi. Köroğlu anladı ki bu beni tanıyor. Fakat puşt herif geldi Hasan Paşa'ya da dedi ki: “Yav paşam ben bu adamdan biraz şüpheleniyorum ki bu atı kaçırsın, götürür falan.”

-Ne yapalım?

-Kalenin kapılarını kitletin.

Kitlettiler kalenin kapılarını. Köroğlu farkındaydı hepsinin. Tam geldiler bakıyorlar işte paşanın ahali toplanmış, atının güzelliğine atının iyiliğine atının gezişine falan övgüsüne bakıyorlar. Köroğlu tam geldi şahin kuşu gibi oturdu atın üstünde Hasan Paşa'nın karşısına geçti ya. “Paşa sana bir türkü söyleyecem atı sana teslim edecem.” dedi. Dur bakalım ne dedi ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz: Hoşunuza gitti mi böyle yoksa bak bırakırım burda.

Canım Kır At gözüm Kır At

Meydan yerin düz olaydı

Keleşler sağı solumda

Düşman yüz be yüz olaydı

Canım Kır At gözüm Kır At meydan yerin düz olaydı, keleşler sağı solumda düşman yüz be yüz olaydı. Yüz bin düşman olaydı, talaşında değil adamın. Hasan Paşa dedi: “Ne diyor keloğlan, damat bu ne diyor?”

-Valla ağa herhalda bu Köroğlu ben biraz Ő phelendim. Hele dinleyelim bir sonunu bakalım.

Garantiye almışlar kapılar kitli. Köroğlu devam ediyordu:

Kır At'ım kanat açanda

Uçup Tuna'yı geçende

Sarraflar kıymet biende

On bin tümen söz olaydı

Köroğlu çamlibel'inde

Kalmıştım Ayvaz dilinde

Dizgin ağanın elinde,

  gün evvel tez olaydı

Kır At'ım kanat aanca uçup Tuna'yı geçende cambazlar kıymet bience on bin tümen söz olaydı. On milyar on bin altun. Yani o bile az diyor adam. Arkasından Köroğlu hatta Ruşen Ali çamlibel'inde kalmıştım Ayvaz dilinde dizgin Köroğlu elinde beş gün evvel tez olaydı. "Ulan vallahi bu Köroğlu." dediler. "Ağa Allahaismarladık." dedi. Vallahi adam atı götürdü. Sağa vurdu sola vurdu kapılar kapalı. Ama derler ki üstadlarımız kalenin engin bir yerinden altından tuna nehri geçen kalenin ordan atını Tuna'ya atlattı. Herkes dedi ki: "Hem at boğuldu, hem de adam boğuldu." Kocaman tuna içinde yüz tonluk gemiler yüzüyor. Efendim  yle bir biniciydi ki Köroğlu at suya vurur vurmaz hemen dizgini başından çıkardı. Az sonra bir baktılar ki at ilen Köroğlu Tunadan yüze yüze karşıya geçiyor.

-Ulan getir Köroğlu haksızlık etme ben kocaman bir valiyim paŐayım Osmanlı'nın paŐasıyım getir atı sat bana yav parayla sat.

“Satım ağa.” dedi.

-Ne istersin?

-Kır At pahasını sormak istersen seksen bin gaznede pula da vermem. Seksen bin camışa, seksen bin öküze, seksen bin ata, seksen bin hamulda, kele de vermem. Gençler bunları ısrarla üstünde anlatmak istiyorum ki bu bizim kültürümüz dilimiz. Kel camışa diyor. Hamul da eskiden bu motorlu araçlar olmadığı zaman ecdadımızın tarlaları sürdüğü yani nadası ettikleri zaman terk ettikleri zaman büyük kótanlar vardı onlara dört beş boy öküz koşardılar. Dibe de yani kótanın olduğu kısma da camış koşardılar. Camış çok çeker biliyor musunuz? Çok güçlü bir hayvandır. Seksen bin öküze seksen, bin öküz seksen bin hamulda, kele de vermem. Camışa da vermem.

-Ula şaka etme getir ver.

“İşte Köroğlu pahasını indirdi düze seksen bin ülkeden gelen öküze seksen bin geline seksen bin kıza seksen bin boşanmış dula da vermem.” dedi. Yav adam Allah Allah. “Ağa Allahaısmarladık.” dedi. Atı mahmuzladı. Asker peşine takılana kadar Köroğlu baya bir yol aldı, amma sevgili gençler asıl işin cıcık yeri bura en güzel yeri bura Köroğlu baktı ki öle nazik dilberler bir çok kızlar efendim seyran ediyorlar. Yani kıra çıkmışlar piknik yapıyorlar şimdiki deyimiyle. Ona seyran denir. Çiçek topluyorlar, ama birisi var önlerinde onun efendim arkadan etekleri şimdi gelinlerin tutuyor ya damat gelinin kuyruğunu tutuyor, gelin ta orda damat burda kuyruğunu tutuyor gidiyor falan. Meğersem bu Menzil Hanım. Menzil Hanım da Hasan Paşa’nın nişanlısı. Allah Allah sen işin şimdi aksilesine bak. Köroğlu bunların yanına yaklaştı bunlardan bir su istedi. Onlar suyu vermek için kulağım duymuyor, sağırım kızım yakına gel yaşlı başlı adam sakallı makallı falan. Amca bu attan korkulur bu at adamı yer falan diyorlar ama Köroğlu heç aldır etmiyor. Aldırmıyordu. Tam yakınına yanaşınca su isteme bahanesiyle derler ki üstadlarımız: “O önde giden düzel kız Menzil Hanımın kolundan tutar tutmaz atın terkisine atar.” Vay kız da getti gelin de getti, şivan koptu falan. Köroğlu gider. Asker peşini takip eder. Akşam yakındı. Tavşan Tepeleri isimli bir tepeye yokuş çıkıyor. Ancak gitmiyor at. Ulan Kır At asker yanaşıyor sen böyle muhannet değildin. Beni lekelere öldürttüreceksin dermiş Köroğlu. Bir de geriye dönsün ne dönsün ocağın delinsin Menzil Hanım’ın kırk

bölük örükleri atın arkası ayaklarına dolanmış. Eyvah bu nasıl saç böyle. Kılıcının efendim derler ki üstadlarımız: “Kılıcının ucuyulan onları çıkardı, açınca ve at devam etmişti Tavşan tepelerinin üstüne çıktılar.” Tavşan tepelerinde ufacık bir ottan odun yaktı. Köroğlu kahve müptelası kahvesini içerkene kadın da ağlıyordu Menzil Hanım. Asker de sarıyordu sabahı beklemek için. Ne der biliyor musunuz Köroğlu:

Sen ağlama kömür gözlü güzelim

Bura ağlamanın yeri değildir

Seni vatanından çekip götüren

Elbet er kişidir karı değildir.

Gençler yiğide muhtaç olduk. Yiğide vallahi yiğide muhtaç olduk. Herkes kallesiz herkes uçkur düşünüyor. Affedersiniz kimin eli kimin cebinde. Ta en tepedekinden Soğanlı Dağın başındaki çobana kadar herkes birbirine dalavere düşünüyor. Nasıl bir iş nasıl bir dünya oldu bilmiyorum onun için it mit yok kallesizlik. Adam ne demek ya Allah muhafaza etsin giriyor anasının boğazını kesiyor. Altınları varmış babaannesinin vermemiş istemiş beyefendi. Ne kadar kötü şey Allah muhafaza eylesin. Vallahi kasem ederim imansızlıktandır. Bu millet imanından kültüründen benliğinden koptuğu için bu işler vuku buluyor. Yoksa böyle bir şey olmaz. O ne demek ya. Adam anasını nasıl keser Allah muhafaza etsin ya. Parayı vermemiş anasını boğazlamış. Allah Allah. Köroğlu böyle diyordu. Seni vatanından çekip götüren elbet er kişidir karı değildir. Gençler bunlar burda duradursun ben size nerden haber vereyim? Çardaklı Çamlıbel'den. Tabi böyle bir saatlik iş değil ki günle geçiyor aylar geçiyor. Köroğlu'nun hanımı Telli Nigar keleşleri topladı ula muhannet adamlar bu adam gideli yedi sekiz ay oldu bir seneye devrildi. Siz demiyor musunuz bu adam nerde? Bunun peşine gidilmez mi öldü mü kaldı mı falan. Herkes istihareye yatacak bu gece abdest alacaksınız rüya göreceksiniz kim ne rüya görerse sabahtan gelip rüyasını söyleyecek, biz de ona göre hareket edeceğiz. Herkes geldiler sabah oldu. Rüyasını söylediler. Geyik Ahmet bir rüya anlattı. Dedi ki: “Ben bu gece rüyamda gördüm ki bir tane kurt yaralanmış peşinden de kargalar vurup kakıyorlar peşine. Kaçırıyorlar o onlara dönüyor bir kaçırıyordu şey ediyordu.” “Hah.” dediler. İşte doğrusu bu koca kurt şu anda dardadır. Bir yerde savaş ediyor. Haydi at başı

ettiler atlarına bindiler. Onlar gele dursunlar ben gine size Koroğlu'ndan haber vereyim. Ertesi gün olmuştu. Savaş ediyordu ve Tavşan Tepesi'ne çıkıyordu. Menzil ağlıyordu. Anlatıyordu keleşlerini anlatıyordu. İşte seni falana götürüyorum filana götürüyorum. Halbuki Koroğlu'da böyle bir şey kalleşliği olmazdı. Yiğitte kalleşlik olmaz. Hani o kiziroğlu hikayesinde Mustafa Bey'in dizine başını koyuyor yatıyor nasıl senin düşmanın. Diyor ki : "Yiğit düşman adamın kafasını yatarken kesmez. Kalleş adam vurur." Tam böyle bir ikinci zamanı idi ki Turnalar uçuyorlar. Turna çok mübarek bir kuştur. Ondan haber sorulur. Turnadan rüzgardan bülbülden. Âşıklar hep onlara havale eder sevgililerini. Bülbülden sorar sevgilim ne yapıyor? Rüzgardan ey bad-ı saba eger gidersen sevgilime böyle de falan. Turnalardan soracaktı neyi soracaktı Çardaklı Çamlıbel'de ne var ne yok diye soracaktı. Bir bakalım Koroğlu ne söylüyor ben ne söylüyorum siz ne dinleyesiniz. Allah sonumuzu hayırlara vesile ede.

Bu söylediğim türkü Allah rahmet eylesin 74'te Nila Hoca Erzurum'da Martı Restaurantta biz aşıklardan o zaman ki değerli üstaplardan bizlerden falan aldılar bunu ben vermişimdir radyoya ama biz bilmiyorduk radyolara ne verileceğini birileri şey yapmış okudular. Hatta Kiziroğlu'nu Dursun Celvani vermiş ama o peh peh olayını Çobanoğlu yapardı. Başka kimse yapmazdı. Şimdi bunu bir kişi okuyanların bir tane güzel okuyanı var Zülfü Livaneli. Bu şimdiki okuyacağımı Zülfü Livaneli harfi harfine çok güzel okuyor kendisine de telefon ettim teşekkür ettim. Tanımam hiç telefonda buldum. Çok da güzel okuyor bir bakayım nasılmış:

Gökyüzünde uçan turnam

Bizim Beyler yerinde mi

Türlü tevür cenge giren

Demircioğlu'm yerinde mi

Sohbet ile saz eyleyen

Her türlü ağvaz eyleyen

Meclislerde naz eyleyen

Han Ayvaz'ım yerinde mi

Yalan Koç Köroğlu'm yalan

Ülkelere saldırm talan

Yarı gecede hatrım alan

Telli Nigar yerinde mi

Sevgili gençler bu türküyü dinlediniz. Bakın birinde adam üç tane kıstas koymuş. Birisi Demircioğlu keleşlerinin başı en az on beş adama bedel. Türlü tevür cenge giren. Yani savaşa girerken çeşitli hünerler gösteren. Oyunlar gösteren Demircioğlu'm yerinde mi? Leyli diyor adam leyli leyli diyor. Her mecliste naz eyleyen Han Ayvaz'ım yerinde mi. Ona da oğul diyor. Arkası daha çok güzel. Yarı gecede hatrım alan Telli Nigar yerinde mi? Diyor. Bunu da eşine diyor. Bu kadar güzel edep olur. Zaten âşıklık adap ve edep işidir. Yani âşıklar edep ve adap adamıdır. Biz olamadık çağ bizi böyle getirdi ne yapalım Allah bizi iyi eder inşallah.

Sevgili gençler anlatır üstadlarımız bundan sonrası da çok da şey değildir bildiğim şey değildir. Aradan günler geçti Köroğlu savaş ederek bu tarafa doğru gelirken keleşleri de yetiştiler. Köroğlu'yu kurtardılar. Menzil Hanımı da getirdiler Ayvaz'a nişanladılar. Ayvaz da o günkü Yavuz Sultan Selim gibi böyle delikanlılardan en yakışıklı bir genç idi. Ayvazınan nişanladılar. Efendim Hikâyemiz böyle alttan üstten belki şey yaptıysak bi daha anlatmıştım şimdi sözle birbirini tutmayabilir ama konunun hepsi anası aynıdır yani. Dolanır aynı yere gelir. Burda böylece son oldu. Allah sizlere ömür versin.

7. DADALOĞLU (EV- İZLEYİCİSİZ ORTAM)

Evet sevgili kıymetli Dostlarım. Âşıklar söylerler hikâye ederler anlatırlar sersuhane anlatırlar. Geçmiş anlatırlar. Geçmiş üstatları anlatırlar, olayları anlatırlar. Ağıtlar söylerler destanlar söylerler. Çünkü bunların adı halk âşığı halkın içinden gelen insanlar. Ben 1968'de Konya âşıklar bayramında 67-68 de bir şahsiyetinin tanıştım. Kimdi bu adam? Çukurovalı yani Adana'nın Buruk Köyü'nden şimdi orası merkez zaten. Kul Mustafa Mustafa Düşmez Torun. Saz çalamaz da adam fakat ayaklı kütüphane yiğit kendisi. Vakda geldi ki kader bizi 71-72 yılında Turne yapmakla birleştirdi. Ben Çukurova'ya davet edildim. Allah rahmet eylesin. Hepsine Abdulvahap Kocaman tarafından. Orada arkadaşlarım vardılar. Aşık Osman Feymanî turneler yaptığı geceler düzenledik ve bu arada Kul Mustafa ile uzun turneler yapmaya karar verdik. Mustafa, yenilmeyen bir şahsiyetti. Harika bir insandı. Hatta bir deyişinde derdi ki:

Geyik dagda yaşar, ceylan ovada,
Ördeğin dalgası gölü daşlanmaz,
Tavus karasında avcı avında,
Bülbülün çiçeği gülü daşlanmaz.

Benden ne İstersin hey kaşı cengah,
Mevlanın aşkına vermem mi penah,
Okudum Kur'an'da yazıyor günah,
Cücüklü yuvanın dalı daşlanmaz.

Hani nerde kaldı ağalar beyler
Her eşya Aslı'nın hükmünü eyler
Âşıklar gördüğünü aşk yere söyler.
Âşık Mustafa'nın dili daşlanmaz.

Aşık Kul Mustafa'dır bu Muhterem insan. Biz bununla vakta geldi Çok uzun gezdik. Benim de türkülerini Muharrem Ertaş Üstad'dan:

Kalktı göç eyledi Avşar elleri, ağır ağır giden eller bizimdir türküsünü dinlerdim radyolarda. Çok hoşuma giderdi o insanın Muharrem Ertaş Usta'nın o güzel sesi güzel tınısı İç Anadolu bozlarıyla söylediği Arap atlar yakın eder ırağı, Yüce dağdan aşan eller bizimdir. Efendim Ferman padişahınsa, dağlar bizimdir. Böyle içinde buna karşı bir sevgim, bir arzun vardı, bu Dadaloğlu'nu dinlemeye. Bizim tarafta yoktu Erzurum-Kars yörelerinde. Mustafa Ustadla Allah rahmet eylesin tanıştığımızda gezdiğimizde iki yüz iki yüz elli günün üstünde geceler, turneler yaptık. Onun şahsında Anadolu'da er köşesine gittik beraber. Ayaklı kütüphaneydi adam ve çok cesaretli bir manevi cesareti olan bir adamdı.

Vakta geldi ki Dadaloğlu'ndan, kendi de zaten Dadaloğlu'nun torunu olduğunu söylerdi. İddia ederdi işte Avşar Bey'i falan derdi. Vakta geldi ki Dadaloğlu'ndan gah sahnelerimizde gah arada sohbetimizde çok şeyler öğrendim. Kul Mustafa'dan şu anda sizin Sevgili Bilal Hoca sizin teybinize sizin bütün her ne aktaracaksam Dadaloğlu hakkında bunları, bir türkü hariç birini Osman Peymanî'den diğerlerini hep Kul Mustafa'dan öğrenmişim Dadaloğlu'nun varyantını. Onun için şöyle bazı yerlerinden can alıcı yerlerinden Dadaloğlu'ndan bahsetmeyi düşünüyorum.

Dadaloğlu, Türk halk edebiyatının en iyi kahramanı Köroğlu'dur. Ama Köroğlu âşıkların dilinde büyüye büyüye bir sürü kollar hikâyeler olmuş. Hep âşıklar anlatmışlar. Ama Dadaloğlu'nun içinde hiçbir katma falan yoktur. Çünkü olayları içinde yaşayarak gelmiştir. Dadaloğlu'nun şurasından başlarsak daha iyi olur.

Genç delikanlı evlenmişti. Derdi ki Kul Mustafa Usta: "Safiye isminde bir kızla evleniyor. Kendi Obası'nda. O da Avşar kızı. Dadaloğlu 140 hokka kara hokka derler, Yani bugün hokka herhalde kilodan iki yüz gram mı yüz elli gram mı farklıdır. Yani bu aşağı yukarı yüz elli kilo diyelim ortalama adamın böyle bir kolu büyüktür. Dadal oluşu da sohbeti çok tatlı olduğu için gidin ondan dad alın sohbetinden anlamında kullanılmış. Evet böyle derdi Mustafa Usta.

Evlenmiş ama bu arada da. Adana'nın valisi. Yarsıfat'ın Valisi Derviş Paşadır. Bunların atları heç beraber otlamamış. Heç iyi geçinememişler. Niye geçinememişler biliyor musunuz? Dadaloğlu'na demiş ki: "Sen yaylalara çıkma bu Binboğa'ya Uzunyayla'ya efendim çıkma buralara, Çukurova'da kal." Aşiret Reisi bu da fevkalade adam sekiz yüz tane atlısı var ki her biri on adama bedel. Böyle babayığitler var. Çadırı var, devesi var, koyunu var. Yörükler bunlar geziciler. Böylece bir takışmalar olmuşlar aralarında. Takışmalar da olur insanlık aleminde. Yani altlık üstlük meselesi ben Valiyim, sen sıradan bir adamsın falan. Her neticeyse de araları açkımış tam bu evlenmiş. Dedi ki Üstad Kul Mustafa: "Gavur dağlarının eteğinde çadırlarını kurmuş. İnmişler yayladan. Çadırlarını kurmuşlar dışlıra etmişler dışlayacaklar." O arada da on beş günlük evli düğünü yapılmış, on beş günlük evli Dadaloğlu'na bir ferman gelmiş, gel diye. Nereye? Yarsıfat'a. Yarsıfat Ceyhan'ın adı. Gel buraya işte devlet seni sesliyor. Ey bu ululemre de itaat eden adam. Atına binmiş o çok sevdiği Kır At'ı, severim güzeli, bir de Dor At'ı diyen adam. Atına bindiği zaman o on beş günlük evli olan hanımı önce kamçısını vermiş, hani atı süren adamın elinde kamçı olmaz mı? Arkasından dolma tüfeğini karabarutla dolma tüfeğini vermiş. Onun arkasından da yamçısını vermiş. Yamçıyı açarsak kepeneğin yani çoban kepeneğinin keçe deriz aslında keçedir onun aslı da yunun basılmasından ona soğuk, su hiçbir şey geçmez, işlemez. O da bugünkü kadınların pelerin diye bir giysisi var, pelerin. Ona benzeyen atın üstünde giyilir, hafifçe bele yakası oymalıdır, önü açıktır, kendi geniştir hem Atını hem de kendini Muhafaza eder. Atın sargısını da tutar böyle üşütmez yani. Böyle bir giysidir o, bunun adı nedir? Yamçıdır.

Dadaloğlu'nun son yamçısını vermişti, Safiye'sı nişanlısı ancak şöyle buruk bir sesle, kısık bir sesle buruk bir boyunla yaşlı gözlerle şöyle Dadaloğlu'na: "Gidiyorsun ama." dedi. Kim dedi? Hanımı dedi. Öyle buruk bir şekilde gözleri nemli bir şekilde gidiyorsun ama ya dönmezsen anlamında. Dadaloğlu atından inmeden bakın ne söylüyor, atın üstünde söylüyor:

Ağalar gış mı olacak bilemem

Gavur dağı başın gine duman mı

Valimizden emir gelmiş gel diye

Gidiyom ya geleceğim güman mı

Hey ağalar gış mı olacak bilemem, gavur dağı başın gine duman mı, padişahdan emir gelmiş gel diye, gidiyom ya geleceğim güman mı? Devam ediyordu:

Gırpık olur gavur dağın ormanı

Devlet hakkımızda vermiş fermanı

Padişah yarasının olmaz dermanı

Yeni evliyim de ayrılacak zaman mı

Gırpık olur gavur dağın ormanı, yani küçük olur demek istiyor. Gırpık olur gavur dağın ormanı, devlet hakkımızda vermiş fermanı, padişah yarasının olmaz dermanı, yara vurdu mu derman tutmaz, diyor. Yeni evliyim de ayrılacak zaman mı? Kim gider ya ve devam ediyor :

Dadaloğlu'm hile yoktur işimde

Yiğit olan yiğit görsün düşünde

Alışkan tüfeğinen dağlar başında

Ezrail'den başkasına aman mı

Dadaloğlum hile yohtur işimde, yiğit olan yiğit görsün düşünde, yani rüyasında alışkan tüfeğiyle dağlar başında, Ezrail'den başkasına aman mı, "Aha da gitmiyorum." demiş, inmiş atından aşağıya. Fakat gel gör ki emre itaatsızlıktan dosya büyüyor. Günler geçiyor sürtüşüyorlar, bağırışıyorlar, çekişiyorlar, türküler söyleniyor, arada ama bu arada Derviş Paşa'nın tayini çıkıyor. Derviş Paşa Çerkez'dir. Derviş Paşa'nın tayini çıkıyor. Gidince ey tabi helef selef bu köyde bu kazada bu vilayette ne olduğunu anlatmaz mı? Anlatıyor kime? Hasan Paşa'ya. Kim anlatıyor? Derviş Paşa. İşte şu şudur, bu budur. Ama bu dağda bu Binboğa'da bir avşar aşireti var bu aşiretler, bunlar çok tehlikelidir, diyor. Bunlara güvenme falan buna iyice bir şişiriyor. Tabii gidiyor, gidiyor da yerine kim geliyor Hasan Paşa geliyor. Haber alıyorlar Hasan Paşa'dan Hasan Paşa'nın gelişine Dadaloğlu türkü demez mi? Der. Derdi ki Kul Mustafa şöyle kakalar der:

Aşağıdan Hasan Paşam geliyor

Askerine karşı koyan merd olur

Şahan kocalansa da vermez avunu

Ta ezelden gurd enigi gurd olur

Aşağıdan Hasan Paşam geliyor ,askerine karşı goyan merd olur, Şahan diyor yani şahin kuşu şahin kocalansada vermez avunu, ta ezelden gurd enigi gurd olur. Devam ediyordu:

Arab atım yedim yedim yederler

Olanca malımı talan ederler

Öldüğüme gam yemiyom vallahi beyler

Zalım düşman üstümüze merd olur

Arab atım yedim yedim yederler, olanca malı mı talan ederler, öldüğüme gam yemiyorum vallahi beyler diyor, meskenimiz lekelere yurd olur. Allah Allah.

Dadaloğlu'm gene göründü dağlar

Koçyiğit gavgasını görenler ağlar

Öldüğüme gam yemiyom vallahi beyler

Meskenimiz lekelere yurd olur

Der Dadaloğlu'm göründü dağlar, koçyiğit kavgasını görenler ağlar, öldüğüme gam yemiyorum vallahi beyler, mekanımız lekelere yurd olur. Bir dörtlüğünde derdi ki: “Heves güvesiylen yaptırdığım odalar, korkuyorum düşmanlara yurd olur.” derdi. Bir dörtlüğünü de böyle vardı. Dadaloğlu devam ediyor. Derler ki

galleşe dağlarda borçludur. Evet doğrudur. Bugünkü anarşiyi sanki Dadaloğlu veyahut o günkü insanlar görmüş gibi, adam elinde silah karşıdan vuruyor tak öldürüyor adamı. Leke ya yüzbe yüz yiğit mi kaldı? Yiğitçe mi dövüşüyor, yok sınıyor bir köşeye atıyor askeri vuruyor, atıyor polisi vuruyor, talaşında değil. O ona göre yiğit halbu ki yiğit o değil ki. Yiğit çarpışa çarpışa ölümdür. Sevgili dostlarım iş uzanır gider, günler günleri aylar ayları, yıllar yılları kovalar, Hasan Paşa Dadaloğluyulan çok sıkı fıkı bir dostluk kurar. Öyle bir dostluk kurar ki hiç asi olduğunu çünkü Derviş Paşa onun asi olduğunu söylemişti. Hasan Paşa'da bunu iyice tahakkat eder. Daha doğrusu bir şeylik yapar hilekarlık yapar. Zaman gelir ki aradan ik yıl geçmiş gene bir gün Dadaloğlu inmiş Uzunyayla'dan Binboğa'dan tuluklar efendim peynir dolu, yağ dolu oba zengin. Efendim mal koyun yayılıyor, nereye yatağını koymuş hemen o Ceyhan'ın Misip Suyu'nun başında Misip Suyu'nun başında ki o dağa yani gavur Dağı'nın bu yanına, şeyine. Hamidiye kalesinin oraya yaslanmış. Oba yaslanmış çadırlarını kurmuş, kışlak edecekler yazın çekip gidecekler ilkbaharda. Zaten Çukurova'nın yazı ne kadar, kışı ne kadar ki. Gecenin bir payı akşamın bir payı E Hasan Paşa taraf etrafiyulan beraber Dadaloğlu'na misafir geldi. Karşılandılar, oturdular, altlarına döşekler atıldı, önlerine yemekler koyuldu, koyunlar kesildi, kuzular kesildi, kebaplar yapıldı, büryanlar yapıldı. Yediler, içtiler, sabah oldu. Dadaloğlu'na dedi ki: “Bey biliyor musun biz buraya niye geldik? Bir sormuyorsun ki niye geldiniz?” “Yav dosta niye geldiniz diye sorulur mu?” Ne bileyim niye geldiniz? Dedi ki: “Devletimiz savaşa girdi Sırplar'la obalardan beyliklerden bütün araç gereç topluyoruz, şimdi sizin de araç gerecinizi toplamaya geldik. Ey biz devlet için varız, hani ispat etmiş ya kendini dostluğa. Dadaloğlu'nu gafil avladı, sabahtan geldiler, obadaki bütün insanların elindeki o günkü araç gereçlerin dolma tüfek kara barutlu, dolma tüfek o zamanki çakaralmazlar. Efendim hepsini alır götürürler Yarsıfat'a, Ceyhan'a götürürler. Ertesi gün asker obanın etrafını sarmıştı. Bu ne? E oyun buraya kadardı. Biz sen asi adamsın sen devlete karşı gelen adamsın, biz seni yakalıyoruz. Şimdi seni götüreceğiz hapsedeceğiz. Çıkarttılar, kollarını bağladılar o cüsseli adam bir yüksek yerde obayı bir araya topladılar. Üçe böldüler sürün burayı Kıbrıs'a sürün burayı Bozok Yaylası'na sürün burayı Kerkük'e adamın kızı orada kalmış, karısı burada kalmış, kendi burada

kalmış. Oba dağılıyor, ağlıyordu ama ne yazık ki el bağlı kol bağlı, aşiret dağılmış tüfek yok, araç gereç yok Hem Ağlıyordu hem de bakalım ne diyordu Dadaloğlu?

Görünüyor Hamidiye Kalesi

Eksik değil başımızın belası

Yıkıla viran ola Çukurova'sı

Çevrildi de burya kondu elimiz

Görünüyor Hamidiye Kalesi, eksik değil başımızın belası, yıkıla viran ola Çukurova'sı, çevrildi de buraya kondu elimiz.

Ha diyenin ben hayına yeterdim

Zincirdeki aslanlardan beterdim

Elim sağlam olsaydı tetik dutardım

Ta kürekten kırık kırık kolumuz

Ha diyenin ben hayına yeterdim, zincirdeki aslanlardan beterdim, elim sağlam olsaydı tetik tutardım, ta kürekten kırık kırık kolumuz, gol bağlı el bağlı aşiret dağılıyor devam ediyordu

Dadaloğlu sürdürdüm Gır At gitmedi

Güvendiğim beyler yardım etmedi

Senelerdir meselemiz bitmedi

Kötülerle çok perişan halımız

Dadaloğlu sürdürdüm Gır At gitmedi, güvendiğim beyler yardım etmedi, senelerdir bu gavgamız bitmedi, kötülerle çok perişan halımız. Dinler mi elin uşağı?

Dinlemez aşiret obayı dağıttılar. Dadaloğlu'nu getirdiler Payas Kalesi'ne hapsedtiler yatıyordu Payas Kalesi'nde. Payas Kalesi'nin önünden Akdeniz .Akdeniz'den de kanal alınmış yani o günkü mahkumların kaldığı bir yer. Sinop cezaevi gibi bir şey. Yatıyordu tabii bu benim söylediğim gibi bir şey değil yani bir söz vardır ya, at ayağı külünk olur âşık dili yürük olur derler ya. Efendim Dadaloğlu günlerce yattı, bir gün kendi kendine dedi ki: “Yav ben Dadaloğlu’yum ben burada ölmüşüm, hapsedilmişim burada çürüyene kadar burdayım ölene kadar burdayım.” Ya? Şu Altımdaki bugünkü moderen hapisaneler gibi değil ya, hasırların üstünde yatıyorlar belki hasırda yok birçoğunun. Şu hasırdan kanat yaparım, şu kanala atlarım. “Bu Kalenin burdan hapishanenin burdan atlarsam, ölürsem zaten ölürüm. Ölmezsem kurtulurum mesele yok.” demiş. Fırsatı veren Cenab-ı Allah bir gün sabah namazı yattığı hasırdan kanat yaptı, üzerine taktı ve kendini o kanal kısmına denizin bıraktı. Allah da fırsat verdi, yüzerek kenara çıktı ve kurtardı ama kurtardığı hapishaneden kaçmış ama başına beş yüz altın ödül koyuldu. Kim? Dadaloğlu'nun. Yakalattır getirir Yarsıfat'a teslim ederse onun mükafatı beş yüz altın bütün beyliklere bu ilan dağıldı. Dadaloğlu da çıktı geziyordu şu köy senin bu oba benim, bu zengin senin, bu beylik senin, onun yanında bunun yanında yıllar yılı kovalıyordu. Burda çok enteresan bir türküsü vardır hocam bu bölümde değildir aslında şimdi hatırıma geldi. Ciritle savaş edip yenildiği zaman Pamukova'sında sekiz yüz atlısını kaybetmişti Dadaloğlu. O beni çok tutar çok rahatsız olurum, ondan çok üzülürüm. Gidiyormuş böyle Andırın'a yokuşa Kadirli Andırın'a yokuşa gidiyormuş ki diyormuş ki:

Elem geldi elde değil Gaziler

Ahar çeşmim yaşı çağlar ne deyim

Sağ salamat savuştuğum Binboğa

Benden sual eder dağlar ne deyim

Gelin yarenlerim yanıma gelin

Beni sağ götürmen bir kılıç çalın

Sekiz yüz çadırda sekiz yüz gelin

Al çıkarır kara bağlar ne deyim

Soğumamıştı goçyiğidin gınası

Gara geldi iki yüz üçün senesi

Goca aslan Kenan'ımın Elif Anası

Şimdi yollarımı bağlar ne deyim

Seki yüz gelin diyordu be neyse burda bir yerini daldırdım heyecanlandım Hoca. İşte “Sekiz yüz hane de sekiz yüz gelin, al çıkarır barabar gara bağlar ne diyim.” derdi. “Sekiz yüz hane de sekiz yüz gelin, al çıkarır kara bağlar ne deyim” diyordu. İşte bak daldırıyoruz

Dadaloğlu'm gara gördüm düşleri

Şehidime dikemedim daşları

Yarsıfat'ta olup biten işleri

Benden sual eder beyler ne diyim

Böyle bir adam bu adam, benim hayatımdır Dadaloğlu niye? Ben kardeşi bacası, hısıımı, akrabası, olmayan bir insanım. Hep yalnız geldi hayatım, yalnız geçti hayatım yalnız geçti, kendimde böyle taş altında kalan Uşak değilim yani. Hakka hak haksıza haksız diyen adamım ama ezmişler mi ezmişler. Ezilmişimdir.

Sevgili dostlarım Dadaloğlu dolanıyordu oba oba. Zaman geldi ki adını da değiştirdi. Yetim Ali koydu adını. Gidiyordu Beylerin yanında barınıyordu bir ay bir sene üç ay, neyse kalıyordu. Onlara hikâyeler anlatıyordu, türküler anlatıyordu. Vakta geldi ki Maraş'a düştü yolu. Maraş Bey'i Yazıcıoğlu'da bunun döneminde Derebey'i iken Boybey'i iken Derebey oldu Dadaloğlu'nun yardımıyla. Eğer Dadaloğlu ona yardımcı olmasaydı diğer beyleri ikna etmeseydi ona Derebey'liği verilmiyordu ama Dadaloğlu'nun yardımıyla Derebeyi oldu. Geldi ihtiyar adam saç

sakal basmış efendim, belinin gamburu çıkmış, adını Yetim Ali koymuş, geldi Yazıcıoğlu'nun odasına misafir oldu. O iyi bir âşık geldi, sohbet ediyor, kendi de çok ehli sohbet adam. Tabii tanıyamadılar aradan günler geçti. Bir aralık Avşarlar mevzusu oldu oturdukları arada, sohbet ederlerkene Avşarlar mevzusu oldu ama bu Avşarlar da kötü adamdı iyi adamdı olay oldu. Gittiler iyi oldu. Sürgündüler boş ver iyi adamlar değildiler ya. Adamın zülfiyarına dokunmuş. Eyvah.

-Ulan ben bu Dadaloğlu'nu ne zamana kadar saklayacam. Benim yüzüme karşı aşiretime küfür ediyorlar.

O zaman o odada, oturduğu odada bir türkü söylüyor. Bir bakalım ne diyor:

Yürü bire Pınarbaşı

Ecep garın gahtı mı ola

Usul boylu toy sunalar

Su yoluna çıhtı mı ola

Yürü bire Pınarbaşı, yaylalık varya acep garın gahtı mı ola, usul boylu toy sunalar ,su yoluna çıhtı mı ola, adamlar kuşkulanmaya başladılar. O arada da Dayısı Koca Nallı Kenan dayısı yakalanmıştı orda. O da ben Avşar değilim demiş onu da duymuştu,

Dün gece bir rüya gördüm

Eskisinden beter derdim

Kabak tepe baba yurdum

Düşman kazık çaktı mı ola

Dün gece bir rüya gördüm, eskisinden beter derdim, kabak tepe baba yurdum, köy bura Çerkez kazık bu yaylaya çerkez kazık çaktı mı ola. Rakibi ya

Dadaloğlu Avşar soyu

Gabak tepe baba köyü

Goca nallı Kenan Dayı

Avşarlıktan çıhtı mı ola

Allah Allah Dadaloğlu'm Avşar soyum, gabak tepe baba köyüm, uzun yayla baba köyüm, Goca Nallı Kenan Dayı'm Avşarlıktan bıhtı mı ola, hani yakalanmış ben Avşar değilim demiş ya. Adamlar bunu anladılar, biraz daha bekliyordular Dadaloğlu bi bakalım ikinci türküsünde ne diyordu, onlar da şüpheyile izliyorlar.

-Ulan vallahi bu Dadaloğlu'na benziyor ama.

Tam da garanti edemiyordular. Bi bakalım ne diyor?

Fırsatı ganimet bildi kötüler

Böyle galmaz padişahın çağları

Eninize boyunuz eğlenin

Sizin olsun Binboğa'nın dağları

Fırsantı ganimet bildi kötüler, böle galmaz padişahın çağları, eninize boyunuz eğlenin, sizin olsun binboğanın dağları. A vallahi Dadaloğlu bu yavaş yavaş belirdiyordu. Devam ediyordu:

Yol galmamış binboğaya çıkacak

İp kalmamış salıncağa takacak

Hemen Avşar mı galdı başa gacak

Bir gün olur geri gelir sağları

İp galmamış, yol galmamış, Binboğa'ya çıkacak, ip galmamış salıncağa tahacak hemen Avşar mı galdı başa gacak, bir gün olur geri gelir sağları. Tamamdır, Dadaloğlu'nun gendisidir. İnanyordular bahalım ne dedi.

Padişah tahtında devrim olursa

Hak adalet gelir yerin alırsa

Gün olur ki Avsar geri gelirse

Govgun eder sizin gibi beyleri

Padişah tahtında devrim olursa, hak adalet gelir yerin alırsa, gün olur da Avşar geri gelirse, Govgun eder sizin gibi beyleri. Hemen elini golunu bağladı üstüne, çullandılar.

- Ulan biz gökte ararken yerde bulduk keklik kendi gafese düşmüş biz dolanıyoruz. Eyvah yakaladık Dadaloğlu'nu götüreceğiz, Efendim Hasan Paşa'ya teslim edeceğiz beş yüz altın alacağız, daha zengin olacağız. Kim? Yazıcıoğlu. Yazıcıoğlu bu heyecan içinde bu sevinç içinde hemen ev tarafına geçti hanımına dedi ki: "Hanım ne oldu biliyor musun?" "Ne oldu yav?" "Bu adam beş altı aydır beslediğimiz bu Yetim Ali var ya, Öksüz Ali var ya, meğer Dadaloğlu'ymuş. Yav ben ne gözü kör adam mışım. E noldu yav? Adam kendi ağzıyla ispat etti kendinin Dadaloğlu olduğunu. E yakaladım." dedi. "Elini bağladım, ayaklarını gollarının üstünde, efendim adamlarım başını bekliyorlar. "Sen şimdi benim atımı gamçımı, yamçımı, pusatımı hazırla ben şimdi onu götüreceğim, adamlarımla beraber Yarsıfat'a teslim edeceğim." "Beş yüz altın alacağız mükafat ve Anteb'in de Bey'i olacağız." deyince, kadın şöyle bir acı tebessümle böyle bir sakal derler sakala elini vurur. "Bey der, Sen Maraş'ın Beyi'sin evimin erkeğisin, ben onun geldiği gün Dadaloğlu olduğunu hissetmişim odada türkülerini dinlerken hissetmişim ama demedim, sana niye demedim?" "O zaman sen hıyanetlik ettin." "Yok Bey yok sen unutma ki o Derebeyi'yken sen Boybeyi'ydin onun yardımcıları sen Derebeyi oldun o olmasaydı sen olmazdın adamın ettiği iyiliğini öğüdüyorsun, sen bir çalı gadar adam değil misin?" "Bir çalı bir kuşu sabaha kadar barındırıyor git adamın kollarını aç, ellerinden öp kendinden özür dile, yaşatırsan yaşat, yaşatamazsan yani saklayamazsan salıver gitsin adamı, nereye gider gitsin." Adam bozuldu. Kim bozuldu? Yazıcıoğlu çok bozuldu. Böyle bozuk bir surat, asık bir sıfat, morali bozuk sinirli bir şekilde odadan içeri girdi. Girince Dadaloğlu'da diz üstü çökertmişler kolları arkadan bağlı bahıyordu. Böyle malül masum, bahıyordu. Kime bakıyordu? O insanlara. Eyvah yav aslan gafese

koyulur mu? Ya goyuyor elin oğlu arkadaş. Beyler: “Siz beni Yarsıfat’a götüreceksiniz ama dilime iki pare söz geldi bunları da söyliyim de ondan sonra götürün.” diyor. Bir bahalim ne diyor, ben ne söyliyeyim siz ne dinleyesiniz:

Nedir felek nedir senden çektiğim

Kötünün elinde def etti beni

Ben mi acemiyim imam mı acemi

Acemi imama saf etti beni

Nedir felek nedir senden çektiğim, kötünün elinde def etti beni, ben mi acemiyim imam mı acemi, acemi imama saf etti beni.

Nedir felek nedir gurduğun oyun

Beraber otlar mı gurdunan goyun

Muhannet adama eyince boyun

Govdu gapısından def etti beni

Nedir felek nedir gurduğun oyun, beraber otlar mı gurdunan goyun, muhannet adama eyince boyun, govdu gapısından def etti. Beni Hoca Köroğlu’nun: “Mert dayanır namert gaar, meydan gümbür gmbrdenir.” sözü varya. O zannediyor ki insanlar o çok büyük bir kahraman gendisi dvşken bir adam on on beş adamı dövüyor öyle bir şey yok ya. Nedir mert dayanır, namert gaar. Mert dayanır her ileye her derde. Akşamın bir payında adamın gapısı çalınır bi yabancı tanrı misafiriyim derken çocuğuna der ki oğlum, gızım de ki: “Babam evde yoh.” işte namert budur. Allah insanın yakasını namerde giriftar etmesin devam ediyordu Dadaloğlu:

Herkes güldü Dadaloğlu’m ağladı

Ahtı gözyaşlarım coştu ağladı

Erkek çakal gollarımı bağladı

Durun dişi aslan affetti beni

Eller güldü Dadaloğlu'm ağladı, ahtı gözyaşlarım coştu çağladı, erkek çakal gollarımı bağladı, erkek ama çakal erkek çakal gollarımı bağladı durun dişi aslan affetti beni anlıyordu hanımının ne demek istediğini çünkü Yazıcıoğlu bozuk gelmişti ve netice de aziz dostlarım adam Dadaloğlu'nu Yarsıfat'a götürmedi amma gollarımı açtı salıverdi, "Git belanı başka yerde başıma bela olma." dedi. Adamı kovdular. Derdi ki Kul Mustafa Allah rahmet eylesin: "Geldi Pınarbaşı'nın Potuklu diye bir Köyüne mi Pınarbaşı'na mı Potuklu da." derdi. Ara sıra orda da akrabaları vardı Avşarlar vardı. Hala vardır oralarda Avşarlar. Geldi çok içtikleri su ayrı gitmeyen bi dostuna akşamdan misafir oldu ama aranan Dadaloğlu başımıza bela olmasın diye derler ki ve derdi ki Kul Mustafa akşamdan sağ gelen âşığı sabahtan döve döve ölüsünü çıhardılar. İşte insanlık bu Dadaloğlu'nu aksam gelip misafir olduğu haneye bu kaçak diye hem de çok yakın bi dostu kaçak bunun yüzünden biz de bela alırız diye adamı öldürdüler. Dadaloğlu'nun neticesi budur. Sonu böyle Kul Mustafa anlatırdı. Allah rahmet eylesin çok güzel anlatırdı, çok güzel hikâye ederdi ben de ondan aldıklarımı söyledim sizlere kabul buyurun Allah işinizi rast getirsin.

8. DADALOĞLU (ÜNİ- CANLI ORTAM)

Sevgili öğrenciler Allah önce hepinize uzun ömür versin. Güzel günler olsun niye güzel günler diyelim? Dilin en hayırlısı hayır söyleyendir. Zekattır hayırdır sadakadır. Yani bu çok güzel bir şeydir. Çünkü bizim ecdadımız böyle başlamış bu işe. Ben de bu şekilde ecdadlarımız ustadlarımıza saygılarımı sunarak onlara rahmet okuyarak başlayacağım. Orhan Şaik hocayı ben çok severim. Orhan Şaik Gökyay'ı bilir misiniz? Orhan Şaik Gökyay bizim Şeref Taşlıova 1964'te bir kâğıda şiir yazdı kaldırdı attı. Yazdıktan sonra çöpe atınca Orhan Hoca kulağından tuttu dedi ki: Kâğıt atılmaz evladım. Heç unutmuyorum. Yani kağıt ona bir şey yazmışın atılmaz dedi. Yani o kağıdın değerinde değil aslında onun maddi değil manevi değeri var onun için ilim bu kadar hassas bu kadar ince. Sizler çok şanslısınız çok mutlusunuz kü bu güzelim efendim ülkenin bu güzelim okullarında okuyorsunuz yarınlarınız için çok garanti günler gelecek. Efendim bu ülke sizden çok şeyler bekliyor. Biz çok şeyler bekliyoruz. Belki yarın başbakanın koltuğunda oturacaksınız. Cumhurbaşkanlığının koltuğundan oturacak insanlarımız var içinizde. Biz böyle bu ümitlerde sizden ümit beklerken, ben de bu programımı böyle açacam. İş çok uzatmayacağız. Şimdi Hoca dedi ki: "Hangi hikâyeyi anlatacağımızı bilemiyoruz." doğru. Şimdi çok da hikayeleri hep unuttuk diyecem. Ben çok dobra dobra adamım böyle her şeyi yüze konuşurum. Kırk senedir hikâye anlatmıyorum ben de hocaya ve bunu gibi hocalara teşekkür ediyorum ki bizi tetikliyorlar yeniden hikayeleri aklımıza getirebiliyoruz. Veya hikâye tasnif edebiliyoruz. Hikâye yani sizin anlayacağınız şekilde romandır. Budur yani aslı. İşte onun bir mimarı vardır, o yazar bu âşıktır. Mesela bir Köroğlu'nu düşünün Köroğlu'nun biz de on sekiz tane kolu vardır. Yani on sekiz hikayesi vardır. Onun için de beşe gece süren eski üstatların eski aşıkların söyleyişi ile Anadolu'da karanlık ne zaman basarsa dörtte beşte basar. Ta gecenin birine ikisine Ramazan ayı ise sahura kadar devam eder. Düşünün bu adam bu üç beş saat içinde bir hikâyeden beş gün anlatıyor bunun ne kadar olduğunu hesap edin. Onun için hikayeler hikayelerin amacı da hikâye geçmişi anlatır bir şey anlatır. Şimdi ben bugün gönlümden çok garip bir şey geçiyor Dadaloğlu'nu anlatmak düşünüyorum size. Dadaloğlu bir hikâye değil ama Dadaloğlu halk edebiyatımızda çok yerini almış bir şey fakat bazı nedenlerden arka saflara koymuşlar. Bir Aşık Seyranî vardır

Kayseri'nin Develi'den. Develi'nin asıl adı da Everek'tir. Şimdi onun bir şiiri ile başlayayım. Siz dünyanın ne şekilde olacağını gelecekte şimdiden tasavvur edin. Seyranî divan şairidir. Zaman gelmiş ki yoğurda siyah denilecek yani şu kitaba bunun rengini demek mümkün mü bak bu beyaz bu siyah ama buna da siyah demek mecburiyeti hasıl olmuş. Dedirttirir mi elin oğlu? Dedirttirir. Çünkü buna beyaz dedirttirecek ki kendi fikrini ortaya koya. Seyranî'ye demişler ki: “Ya Seyranî Baba dünya ne kadar değişti değil mi?” Misal olarak konuşuyorum. Bu yoğurt niye böyle birdenbire siyahlaştı, karalandı daha doğrusu. Olmaz demiş yav süt beyaz yoğurt da beyazdır. Yav sen bunamışsın demiş adamı azletmişler saraydan. Gene kelleyi vermeden gitmiş. Gitmiş Everek'e beraber büyüdüğü bir gayrimüslüm komşusunun bir çocuğu tarlalarını ekiyor bunların. Kendi tarlalarını. Yav işte demiş sen demiş Kırkor'un oğlu Agop ben de efendim Süleyman'ın oğlu Seyranî biz beraber oynadık, hayvan otlattık, işte bilmem ne yaptık. Ben yoğum. Babam anam öldü, senin de baban anan ölmüş. Biliyorsun bu tarla bizim. Bana da gereği var artık ben de ekecem biçecem ki ordan mahsul alam ben de geçineyim yani. Senindi benimdi tarla iddiaya girmişler mahkemeye vermişler. Sevgili gençler. Çok ince bir şey anlatıyorum lütfen dinleyin. Dinlerken de ne demek istediğimi anlayacaksınız. Tarlanın keşfine gitmişler, bugünkü yani tarlanın başında keşif yapacaklar ki kimin olduğunu falan karara bağlaya. O günkü efendim kim gidiyorsa hâkim midir kadı mıdır? Artık neyse o günkü şartlarda. Getmişler tarlayı Seyranî'ye demişler ki işte zilliyetten dolayı o tarla senin değil de Agob'undur demişler falan. Seyranî kızmamış. Taş kapmamış sopa çekmemiş silah hatta “sin- i kef yapmamış yani küfür etmemiş. Ya ne yapmış oturun demiş şu tarlanın , Anadolu'da iki tarlanın çayırın arasındaki efendim bölüme tung derler sınır yani. O işte şu tarla Ahmed'in şu tarla Mehmed'in ama arada şu vardır yani tung vardır. Şöyle bir metre, iki metre eninde bir şeydir yani fazla da değildir. Oturun demiş şuraya. Şair ya adam âşık ya. Âşıklar kellelerini vermişler sözlerinden caymamışlar. Zaten gerçeği de budur. Doğruyu söyleyecek yani Mehmet Ağa'nın Hasan Ağa'nın yanında olmamışlar. Halkının yanında Hakkın yanında halkı desteklemişler. Adam söylemiş bak şiir olarak söylüyorum Seyranî onlara dinletiyor demiş ki:

Susuturdu sazları fendün rebabı rebab şöyle küçücük bir çalgıdır , böyle elit toplumlarda çalınır, hatta Mevlane dergahlarında da çalındığını söylerler.

Susturdu sazları fendün rebabı

Bu rebab şeytanı cinden çıkartır

Ateş şöyle dursun tütün azabı

Tilkiyi çakalı inden çıkartır

Sevgili gençler şimdi avcı gidiyor tilkiyi avlayacak yanında bir ot bir de tazısı var. Bir de kocaman bir ağaç var sırık diyoruz. Nedir bu diyor adam buna diyor ki bu tazı. Ne yapar bu? Av kalktığı zaman bunun peşine salarız. Yakalarsa yakalar yakalayamazsa muhakkak bir deliğe girer. Taşın arasına. Gideriz bu sırığı şey yaparız dürteriz ki çıksın. Tilkinin derisini alıp satacak ya avcı. Sırık da ulaşmazsa bu sefer de otu yakarız otu yaktıkları zaman o hayvan o dumandan bunalır çıkar. Bak ateş şöyle dursun tütün azabı. Tütünün azabından tilkiyi çakalı inden çıkartır. Şuraya bir bakın.

Evlat adam olmaz okutmayınca niye Allah'ın ilk emri okuma değil mi?

Evlat adam olmaz okutmayınca

İplik kumaş olmaz dokutmayınca

Ayılar et yemez dokutmayınca

Yallılar ölüyü sinden çıkartır.

Şimdi ayı denilen bir hayvan var. Böyle konuşalım ki daha rahat anlaşalım. O gencecik kuzuyu boğar yemez o anda. Ne eder ? Götürür bir yere gömer. O kokacak , leş olacak affedersiniz , ondan sonra yiyecek. Onun aslı o ya. Aslında rücu ediyor. Aslına dönüyor.

Kul Seyranî aşıkların ötesi kul beşerdir. Elbet olur hatası biz hep günah işleriz. Zaten insanlar günah işlerler. Günah işlemek için yaratılmıştır ancak yaradana tövbe etmek kaydı ile. Sonradan da tövbe edeceksin ki bu iş gurtarasın.

Kul Seyranî aşıkların ötesi

Kul beşerdir elbet olur hatası

Zengin Ermeni'nin yağlı ketesi

Kaypak Müslümanı dinden çıkartır

Görüyor musunuz hassaslığı, inceliği. Yani bu âşıklar bu. Allah ömrünüzü uzun etsin gençler. Güzel güzel bu memlekete insan yetişmek gerekirse biz yetişelim hazırız. Büyük Atatürk diyor ki: “Konu vatansa gerisi teferruattır.” Biz konumuzu saptırmadan size şimdi ben ya Ülker Sultan hikayesini anlatacam ya Böyle Bağlar hikayesini anlatacam ya da Dadaloğlu’nu. Aklımdan Dadaloğlu geçiyor. Bakın bir şey daha söylüyorum. Geçen Teknik Üniversitedeydim İstanbul’da. Erol Parlatır’ın, Cihangir Terzi’nin, Süleyman Şener’in buna benzer birkaç hocanın olduğu bir programda çok garip bir şey söyleyeceğim. Geçmişini unutan geleceğine garanti bakamaz. Şimdi konu Çanakkale veya konu Sakarya, konu Allahuekber işte savaşta neler yapılmış yani bu Nene Hatun kimdir, efendim bu Kara Fatma kimdir? Bu arabaylan öküz arabasıylan bu top mermileri çekilmiş, erzak çekilmiş bu konularımız. Yirmi bir kişilik bir grup. Öküz’ün ne olduğunu bilmedi çocuklar. Bir kız kalktı dedi ki: “Amca galiba olsa olsa âşık abi kurbanlık hayvan olur.” dedi. Bakın o kadar acı ki. Halbuki öküz burdan on beş yirmi sene hatta daha Anadolu’da var. At ile öküz en büyük bu milletin vazgeçilmezi. Bütün yükünü onlar çekmiş. Adam Kars’tan göç yüklemiş Kayseri’ye gelmiş öküz arabasıylan. Haymana’ya gelmiş Sivas’a gelmiş. Bunu niye söylüyorum biliyor musunuz? Biz geçmişimizi bileceğiz. Ben Orhan Şaik’ten bahsettim biraz evvel. Orhan Şaik Hoca’ylan Allah nasip etti müşerref oldum. Buna benze işte Necip Fazıllarla efendim bu değerdeki insanların hepsiyle birebir hukukumuz oldu zamanında. Şimdi bizim ilkokul çağlarımızda 50’li 60’lı yıllarda onun bir “Vatan” şiiri vardı. Bilir misiniz onu? Hiç duyar mısınız Orhan Şaik’in “Vatan” şiirini.

Bu vatan toprağın kara bağrında

Sıra dağlar gibi duranlarındır

Bir tarih boyunca onun uğruna

Kendini tarihe verenlerindir

Biz bu kültürü ne zaman kaybedersek, ne zaman unutursak, ne zaman bir başkasının fikrine, zikrine efendim yaşantısına özen duyarsak biz içi boşaltılmış kabak gibi bomboş kalırız. Bu çok önemli. Neyse ben başınızı çok ağrıtmayım. Ben size Dadaloğlu'ndan çok uzun olmamak kaydıylan ve sizi yormamak kaydıylan, a dersiniz biz dinleyeceğiz yine söylerim beş altı saat söylerim.

Dadaloğlu bir Avşar Bey'idir. Kendisi Çukurovalıdır. Uzunyayla'da, Cerit'te, Tekir Yaylası'nda, Binboğa'da buralarda yaşamış bir Bey'dir. Fakat kaderin cilvesi hep bütün aksi yönlerle uğraşmıştır. Nasıl olmuş? Ben Köroğlu'nu anlatmıyorum bakın bu hikâye değil bu olay. Yani işin özünü anlatan hikâyeler budur işte. Nuri Çırağı'nın mahsulü değil. Ben istesem şimdi Işıl Hoca'nın oğlunu alırım efendim bu Hoca Hanımın da kızını alırım onları aşık eder, dünyayı dolandırır, getirir kavuştururum. Yani bizim işimiz bunlar. Dadaloğlu Allah rahmet eylesin Neşat Ertaş'ın babası Muharrem Ertaş o değerli bir sanatçı, fevkalade bir adamıdı. O çok güzel radyolarda belki kulağınıza gelir ama gelmiyorsa özenle dinleyin. Kalktı göz eyledi Avşar elleri, ağır ağır gizden eller bizimdir, Arap atlar yakın eder ırağı, yüce dağdan aşan beller bizimdir. İşte ferman padişahınsa dağlar bizimdir demiş adam. Şimdi Adana'nın asıl oraların adı Yarsıfat'tır sevgili gençler. Ceyhan'ın adı Yarsıfat'tır. Adana'dan evveldir Ceyhan çünkü Ceyhan'da başka bir hikmet daha var. Hz. Lokman'ın Ceyhan'da yaşadığını söyler hocalarımız. Hatta o Misis Suyu'nda oradan bir çay geçer. Misis Suyu'nda Hz. Cebrail'in onun elini vurduğunu söylerler. Böyle bir varsayım da vardır. Niye ölüme çağre buluyordu Lokman Hekim ya. Suya düşürttü diye böyle bi şey. Ve o yukarı dağların da bir hikmeti vardır. Orada sekiz yaşına gelen bir keçinin dişinde üç dört gram altın olur o otlardan şeylerden birikir. Gerçekten dişinde altın olur. Böyle bir hikmet var. Burda yaşıyor adam. Yarsıfat'ın valisi Derviş Paşa. Derviş Paşa'ylan araları ters gitmiş. Öyle bir ters gitmiş ki anlaşılamamışlar. Sebep de ne? Demiş ki: "Sen bu Çukurova'dan çıkmayacaksın bu yaylalara çıkmayacaksın." Niye? "Buralarda yaşa oralara da bizimkinler çıkacak." demiş. Her çağda bir güç birini alt etmek için vardır gençler. "Çıkarım." demiş, dinlememiş adam adını asi koymuşlar. Asi Dadaloğlu. Şimdi adam bu sıkıntılarla yaşarken bu arada bugünkü dünyanın en büyük mecruh bir yarası olan bir Ortadoğu var. Allah'ın hikmeti peygamberler bütün ordan zuhur etmişler. Fakat hiçbir gün ordan efendim bu yara bitmiyor, yara eyilenmiyor. Niye

eyilenmiyor? İnsanlar birbirlerini tahakküm altına alıyorlar. Ben şu mesheptenim sen şu mesheptensin benimki daha iyi falan. Halbuki yanlış. Herkesi yaradan Allah değil mi? Hepimizin anası babası Hz. Adem değil mi? E çingeneyi beğenmiyor. Niye beğenmiyorsun sen kim oluyorsun da beğenmiyorsun? Onu yaradan Allah değil mi? Onun da bir yaşantı şekli vardır sen ne yaparsın elinden gelirse onu doğru dürüst medeni bir şekilde sokmaya çalışırsın sokamazsın da sen onun yaradılışına karışamazsın.

Adam gelmiş zaman ki Dadaloğlu'ylan ters düşmüş. Fakat bu arada da Cerit diye bir aşiret geliyor, boy geliyor. Nerden geliyor? Suriye'den. Pamuk Ovası'na geldiğinin haberini alıyorlar. Pamuk Ovası gençler e Kırıkhan'ın, Reyhan'ın Hatay'ın arasında bir de orada göl var zamanla o gölü kuruttular. Belki aranızda oralı olan vardır. Haber alıyorlar Dadaloğlu Toroslar'da Binboğa'da bir Bey. Kadirli'de Kadiroğlu bir Bey. Osmaniye'de Osman Bey Osmaniye'nin Beyi. Kozan'da da Kozanoğlu Bey. Kozanoğlu demişken Kozanoğlu'nun da bir yörük türküsünü size söyleyeceğime söz veriyorum ama unutursam hatırlatın. Demişler ki: “Çukurova'ya böyle bir aşiret geliyor, böyle bir boy geliyor, gelin biz bunların önünü keselim, gelmesin.” Bunların dördü sözleşiyorlar, gidiyorlar. Adam diyor kü: “Siz kimsiniz?” İşte diyor kü: “Bu Osman Bey , bu Kadir Bey, bu Dadaloğlu işte bu da Kozanoğlu.” falan. “ Ne diyorsunuz?” “Biz seni Çukurova'ya sokmayacağız gelme diyor.” “ Ne yaparım, gelirsem ne edersiniz?” “Savaş ederiz.” “Olur demiş.” adam. “Hepinize varım.” demiş. O günü savaşları bellidir. Kara dolma tüfeklen işte, toplu kılıçla falan filan. Neticede gelmişler savaş edecekler. Nerde? O günkü Demir-Çelik'in oralarda savaş edecekler. Ceyhan'dan yukarı yani Dört Yol'un oralarda o ovada. Bakın ben Erzurumluyum ama orayı anlatıyorum. Bunlar caymışlar bu üç bey caymış Dadaloğlu caymamış, yiğit verdiği sözden geri dönmez gelmiş savaş etmiş ve yenilmiş. Sekiz yüz tane atlısını Cirit'e hem şehit ettirmiş hem de efendim esir ettirmiş. Yalnız kalmış kendisi onun çok güzel Gır At türküsü vardır. Severim güzeli bir de Gır At'ı diye bir türküsü var Dadaloğlu'nun. Gır At'ına binmiş sevgili gençler bu beni çok benim hayatım varya şu gördüğünüz bu amcanızın bu hayatın yarısı Dadaloğlu'dur. Sebebi ne? Işıl Hanım çok iyi bilir benim ustam Mevlit İhsanî Allah rahmet eylesin ve bütün ustalarımıza biz aynı köydenlik ben tek bir babanın oğluyum. Benim kardeşim bacım yoktur. Haklı olduğum yerde hep haksızlığa maruz

kalmışım onun için bunlar benim yaralarım çıbanlarım, günümüzde yok mu? Var. Gelmiş adam gitmiş yenilmiş ya ordan çıkmış gelmiş. Nereye gidiyormuş? Böyle Kadirli'den Andırın'dan Maraş'ın Andırın'dan Cirin'e çıkacak Binboğa'ya çıkacak falan ya gidiyormuş ilk türkümüzü söyleyelim böyle bir metam havasıdır bu aslında yani onların ağzıylan ben bunları da Allah rahmet eylesin Adana'nın Bulut Köyü'nden şimdi mahalle oldu ora Kul Mustafa vardı. Kul Mustafa 1926 doğumluydu, benden aşağı yukarı yirmi dört yirmi beş yaş büyüktü benden fakat biz onları çok samimi arkadaşlık bana da hayatı öğreten adam. Allah ona da rahmet eylesin. Gençler şimdi bu hocalarınız varya “Benim notumu gırdı falan etti, filan etti.” demeyin ha! Hz. Ali kerremullahıveche buyuruyor ki: “Bana bir laf öğretenin bir kelime öğretenin, ben kölesi olurum.” Öğretici çok büyük mürşidinin yani öğretmenin lafını dinlemeyen hiçbir kimse de bir yere yetişemez. Vuslata yetişemez bunun sırrı budur. Çünkü yarın Işıl Hanım'ın koltuğunda sizden birileriniz olacaktır, yani olay budur. O zaman bir metam havasıdır bu şöyle birçok uzun da beni bi iki dörtlüğünü söylüyüm, hem ağır söylüyüm hem sesim ısınır arkasından size çok cıcık türküler söyleyecem, çok güzel şeyler anlatacam. Hadi bismillah ya Allah.

Dadaloğlu hem gidiyordu, hem ağlıyordu atının üstünde bi bakalım ne diyordu o yenilgiye söylüyor adam, şimdi her adam yenilgisini söylemez hele eve gider beş on tene sopa yemiş gider avradın yanında yani hanımının yanında “Ulan adamları kıracaktım da elimden aldılar.” “Ne oldu herif veya bey” sizin anlayacağınızı diyim “Yav işte orda üç dört kişi vardı, birini denize attım, birini kanaldan attım aşağı birini tokatladım, zor elimden aldılar.” halbuki öldüresiye dayak yemiş ama yiğit odur ki gendi suçunu gendi gabahatını ikrar eder yoksa öyle övünmeyle olmaz. Elin oğlu biraz sonra gelir der yalan söylüyorsun sen.

Elem geldi elde değil gaziler

Akar çeşmim yaşı çağlar ne deyim

Sağ selamet savuştüğüm Binboğa

Benden sual eder dağlar ne deyim

Deh bire deh bire nazlı gır atım

Yarsıfat'ta galdı kürküm pusatım

Gelinler dul galdı yavrular yetim

Babam diye sorar ağlar ne deyim

Dadaloğlu'm gara gördüm düşleri

Şehidime dikemedim daşları

Yarsıfat'ta olup biten işleri

Benden sual eder beyler ne deyim

Sevgili arkadaşlar Dadaloğlu böyle demiş bu uzun ben kısalttım, hatta bir yerinde derki Gocanlı Kenan dayım, avşarlıktan çıktı mı ola. Ama böyle. Ha adamın kilosu da ne biliyor musunuz? Yüz kırk hokka, gara hokka yani bugünkü yüz elli beş yüz altmış kiloya tekabül eder, böyle de bir adam. Geldik biz şimdi işin asıl ana menüsüne. Şimdi Dadaloğlu derlenir toparlanır ancak bu sefer Derviş Paşa gider yerine Hasan Paşa gelir haber alırlar iste Derviş Paşa gitti diye onlar belliyorlar ki Dadaloğlu Derviş Paşa'nın gidişine sevinecek halbuki değil aslında devlet yanlısı bir adam fakat Hasan Paşa'nın geldiğini duyunca ona türkü söylemiş gençler. Şimdi bakın Hasan Paşa'nın gelişine türkü söylüyor bunu da becerebilirim Çukurova ağzı söyleyecem yani bozlak ağzı bu İç Anadolu bozlağı değil Çukurova bozlağı olacak bi bakak İç Anadolu bozlağını okumak için Neşet Ertaş lazım onu da söylemek lazım. Bi bakayım ne diyor:

Aşağıdan Hasan Paşam geliyor

Askerine garşı goyan merd olur

Şahan gocalansa da vermez avunu

Ta ezelden gurd enigi gurd olur

Arab atım yedim yedim yederler

Olan can malımı talan ederler

Öldüğüme gam yemiyom vallahi beyler

Zalım düşman üstümüze merd olur

Der Dadaloğlu'm da göründü dağlar

Koç yiğit kavgasını görenler ağlar

Heves güves yaptırdığım odalar

Gorkuyorum lekelere yurd olur

Gençler hoşunuza gidiyor mu, anlıyorsunuz değil mi? Bak baştan bir şey söyledim ben sizi güldüreceğim onu çok iyi beceririm. Yani biz de bunun adına maskaralık derler onu da beceririm hiç ama ilim yuvasındasınız geleceğe nasıl bacağımızın şeylerini anlatmak istiyorum. Yani çabam bu. Dadaloğlu'nun bu türküsü kendini bağlar tabi gelmiş Hasan Paşa yerleşmiş. Ha dua edin Allah'u Tealaya yakanızı namerdin kalleşin eline geçirtmesin. Çok büyük mesele bunlar. Sevgili gençler bu dünya yiğide muhtaç galdı. Yiğit yok yiğit, herkes galleş öyle bir galleşlik var ki yanına oturtuğun adam yemin yiyeceğin yiyen adam bi bakıyorsun ertesi gün sana gazık atmış. Allah Allah bu nasıl iş ya böyle miydi bu millet? Hasan Paşa Dadaloğlu'ylan dostluk kurmuş üç yıl öyle bir dostluk kurmuş ki ama Derviş Paşa giderken ona anlatmış şu adam asidir şu adam şudur hani gelen vali giden valiye

giden vali gelen valiye işte İzmit'te şu var, şu var anlatır ya. Üçüncü yıl Dadaloğlu yine Ceyhan'a dönüyoruz orda bir Hamitiye denilen bir kaya vardır o Misis Suyu'nun başında o kalenin Nur Dağı'nın oraya çadırlarını kurmuşlar, tuluhtar yağ dolu, peynir dolu, oba gelmiş çadırlarını kurmuş kışlıyacak o zaman kurmuşlar ya. Efendim yerleştikten sonra Hasan Paşa etrafını almış bir gece akşam üzeri Dadaloğlu'na misafir gelmiş. Gelmiş misafir ya hoş geldin beş geldin e o günün şartlarında altlarına döşekler atılmış, halılar atılmış, yemişler, içmişler, etlikler kesilmişler. Demiş ki: "Bey demiyorsun ki siz neye geldiniz buraya?" Yav misafire neye geldin denilir mi? Demiş adam demiş ki: "Biz devletimiz Sırplar'la savaşa girdi bütün beylikler den araç gereç topluyoruz, yani o günkü şartlarda silahlarını galkanlarını, neyse işte o günkü araç gerecini atını falan böyle." Ey demiş ki: "Biz devlet için varız, ne demek tabi ki vereceğiz hemen yarın gelin götürün." demiş. Obayı boşaltmış Hasan Paşa bi ertesi gün hemen askerleriyle etrafını sarmış. Bu ne? Demiş ki: "Sen asi adam oyun buraya kadarıdı, seni yakalamanın yollarını bu şekilde denedik ve başardık." Şimdi bağlamışlar adamı yakalamışlar şuraya koymuşlar, bölün diyormuş, emrediyormuş şurayı bölüyor adamın çocuğu burda hanımı orada kendi burda galmış. Bölün diyormuş sürün Bozok Yaylası'na Bozok'u biliyor musunuz gençler? Yani Yozgat'ın hatta üniversite onun adına biliyorsunuz. Bozok Yaylası sürün şurayı diyormuş Bozok Yaylası'na sürün şurayı da Kerkük'e sürün şu tarafı da Kıbrıs'a diyormuş. Üçe bölmüşler adamın gendi burda galmış, kızı orda galmış oğlu öbür tarafda galmış, darmadağın olmuş. Ağlıyor ama kolları bağlı. Kimin? Dadaloğlu'nun. Galleşe dağlar borçlu ya gençler Dadaloğlu bakıyormuş ve boyun bükük elleri bağlı oba gitmiş, silah yok, gereç yok nasıl gendini gurtarır. Ağlayarak şu dizeleri söylüyormuş. Söyliyim mi? Hoşunuza gider mi? Söyliyim valla pek de hoşunuza gitmiyor amma yok dinleticem:

Görünüyor Hamidiye kalesi

Eksik değil başımızın belası

Yıkıla viran ola Çukurovası

Çevrildi de burya gondur elimiz

Ha diyenin ben hayına yeterdim

Zincirdeki aslanlardan beterdim

Elim sağlam olsaydı tetik tutardım

Ta kürekten kırık kırık kolumuz

Dadaloğlu'm sürdüm Gır At gitmedi

Güvendiğim beyler yardım etmedi

Senelerdir meselemiz bitmedi

Kötülerle çok perişan halımız

Dadaloğlu'm sürdüm Gır At gitmedi, güvendiğim beyler yardım etmedi. Sen belliyorsun ki benim dostum, ahababım var. Yarın ben dara düştüm mü yok yok öle kimse yok. İnsan yalnızdır. İnsanın dostu da düşmanı da kendisidir. Kendinden başka dostu düşmanı yok insanın ne yaparsa kendi içindir.

Güvendiğim beyler yardım etmedi, senelerdir bu gavgamız bitmedi, kötülerle çok perişan halımız. Uzatmıyoruz sevgili gençler Dadaloğlu'nu götürdüler Payas Kalesi'ne hapsedtiler Payas Kalesi İskenderun'un yanındaki Payas'dır. Payas oranın adı bi kazadır ve önü Akdeniz. Akdeniz'den de şöyle kanal alınmış ağır mahkumlar orda yatıyor o günün şartlarında. E bugünkü hapishaneler gibi beş yıldızlı otel değil ya. O günün hapishaneleri işte tahtanın üstünde veya taş sekinenin üstünde hasırların üstünde işte öyle yatarmış adamlar. Dadaloğlu yatmış. Bayağı yatmış. Oba dağılmış aşiret gitmiş, kimi yok, kimsesi yok, soranı yok, arayanı yok. Bi gün düşünmüş kendi kendine demiş ki: "Ya ben bu burda ne kadar yatacam, ne zaman ne derler ona tahliye olacam, belli değil. Mahkeme edilmemişim ne yaparım ya?" Demiş ki: "Şu hasirden altında yatmış olduğu hasirden kanat yaparım, atarım bu kalenin burcundan

hapishanenin burdan o kanala atlarım. Gurtarırsam zaten gurtarırım, gurtaramasam da zaten ölürem, zaten ölmüşüm böyle. Ve derler ki üstatlarımız: “Dadaloğlu hasırdan kanat yapar kendisini kanala bırakır, o şeyden suyun üstüne bırakır, genç olduğu için de fırsatı veren de Cenabı Allah ölmez kurtarır.” Kurtarır amma bu sefer de başına beş yüz altın koyulur. Kim Dadaloğlu’nu yakalar getirirde Yarsıfat’a teslim ederse beş yüz altın alacak. E insanın şimdi anarşistlerinde koyuyorlar ya görüyorsunuz işte adam çıkmış dışarıda ancak gençler burası daha çok acı. Dadaloğlu’nu atmış, sakal koymuş yaşlanıyor böyle benim anlattığım gibi değil adını ne koymuş biliyor musunuz? Yetim Ali. Yetim Ali koymuş. Obalarda geziyor işte o zaman böyle sazı var mı elinde yok mu bilemiyoruz. Ama gendisi çok büyük şair geziyor orda burda geçinerek güne bir gün geliyor Maraş’a. Maraş beyi Yazıcıoğlu’nun obasına beylere onlarla beraber oturup gahıp sohbet ediyor. Ancak Yazıcıoğlu derebeyi değildi boy beyiydi. Dadaloğlu dere beyiydi onun yardımıyla onun teşfikiyle Yazıcıoğlu’da bey olmuştu. Maraş beyi olmuştu. Size bir soru sorayım mı? Aslan sürüsünün lideri kimdir? Da izliyorsunuz artık şeylerde o efendim ya korkmayın deyin ki şu aslan sürüsünün sevgili yavrum aslan sürüsünün lideri eşidir yani dışıdır. O boynu kalın herif kendi kendine yatar av yapar getirir, götürür, o şey yapar, o hiç bi şey değildir aslında. Onun lideridir aslan sürüsünün lideri odur. Bakın çok özel bir şey anlatıyorum, geleceğiz oraya. Orada çalıp söylüyor, barınıyor, Yazıcıoğlu’nun obasında ancak Dadaloğlu’nun da başına beş yüz altın goyulmuş ya. Herkes o an sunu bi yakalacak da götürsek ya Hasan Paşa’ya teslim etsek de beş yüz altını alsak. O yiğitliği insanlığı imanı dini insan o tarafa goyar insan parayı gördüğü zaman Allah muhafaza etsin Allah bu sıfatlardan da etmesin. Hiçbirinizi, hiçbirimizi çok önemli yani satar mı satar. Elin oğlu ya. Sevgili gençler Dadaloğlu burda bir iki ay mı bir sene mi çalar söyler eylenirler, bir aralık Yazıcıoğlu’nun obasında bir aralık Avşarların lafzı geçer ve onlara küfrederek sin kefi yaparlar. “Ulan iyi idi, kötü idi, işte iyi oldu gittiler iyi oldu sürgün oldular.” falan derler ya Dadaloğlu’nun vicdanı titriyor ulan sen Dadaloğlu’nu ne zamana kadar saklıyacaksın? Öyle ya hemen gendinin Avşar olduğunu ispat etmeye çalışıyor şu türküyü söylüyor bir bakalım ne diyordu:

Yaz bahar ayları geldi erişti
Akdenizin gabarması yelilen
Eğer arif isen kurtar kendini
Zamanada çok uğraşma elinen

Koçyiğit kıymetini koçyiğit bilir

Aslan yatağına çakal mı gelir

Emmi dayı adama çok lazım olur

Kaba ağacı gürlemesi dalınan

Söyleme sırrını avrada ya'da

Verir gısmetini ol Barik Huda

Yaptırırsan üç beş dostu bir oda

Çok övünme adam olman malınan

Der Dadaloğlu gaynadı yürek

Bir zaman ağladık bir zaman gülek

şimdi ağzı düzgün ona oğul gerek

Koyup göçsek devran sürsek elinen

“Allah Allah yav bu Dadaloğlu. Biz bunu gökte ararken yerde bulduk dediler.” Bu han bu Avşarlar da ağam tam kanadıylanmışken. Dadaloğlu ikinci türküsünü söylüyordu der ki:

Fırsantı ganimet bildi kötüler

Böyle galmaz padişahın çağları

Eninize boyunuzda eğlenin

Sizin olsun bin boğanın dağları

Yol galmamış bin boğaya çıkacak

İp galmamış salıncağa takacak

Hemen Avşar mı kaldı başa gıkacak

Bir gün olur geri gelir sağları

Padişah tahtında devrim olursa

Hak adalet gelir yerin alırsa

Gün olur da Avşar geri gelirse

Govgun eder sizin gibi beyleri

Yani sürgün eder diyor sizin gibi beyleri. Vay ulan adamı biz yakaladık hemmen Yazıcıoğlu emir verdi adamlarına. Bura çok ince gençler çok ince. Ömrünüzde önünüzde kocaman bir hayat var, bakın bu hayatın en inceliği. Yakaladılar adamı ellerini bağladılar, zaten yaşlı adam ayaklarını da bağladılar, korkuyorlardı kendisi üç beş kişiye bel edemiyen adam ama ele olmuş. Hemen Yazıcıoğlu gitti eve galleşe dağlar borçlu dedim ya. Eve gitti hanımına dedi ki: “Hanım yav ne oldu biliyo musun?” “Ne oldu bey?” “Yav bu odada bir iki aydır, bir senedir, beslediğimiz adam meğer Dadaloğlu’ymuş ya ben ne gözü kör adamışım, bi de yemek yediriyorum yatırıyorum, galdırıyorum, efendim saklıyorum falan.” “E noldu ?” “Şimdi yakaladım onu, benim atımı, pusatımı, yamçımı ve gamçımı bak dört madde saydım bunları soracam size şimdi. Atımı, pusatımı, yamçımı, gamçımı

bir de tüfeğimi. Yani garabağ. Bu beş maddenin biri at biri de tüfek bu üç maddeyi şimdi size soracam nedir bunlar üç nesne. “Hazırlat ben şimdi onu yakattım götürüyorum Yarsıfat’a teslim edeceğim onun başına beş yüz altın alacağım, bu sefer Antep’in de Beyi olacak.” dedi. Hani biraz evvel dedim ya aslan sürüsünün lideri dışıdır, dedim ya. Kadın şöyle eline bir sakal tavı derler elini sürdükten sonra dedi ki: “Bey ben sana bir şey diyim mi?” “Söyle.” “Bey sen benim evimin erkeğisin Maraş’ın beyisin işine garişmıyorum ama sen derebeyi olman için Dadaloğlu’na ihtiyacın vardı, o yardım etti teşfik etti bütün etrafta kimlardan seni bey ettirdi. Sen boy beyiydin, Dadaloğlu ‘nun yüzü suyu hürmetine derebeyi oldun.” “E ne yapım?” “Bak sen nasıl bir adamsın ki bi eyilikleri unuttun şimdi sana ben bir şey deyim mi?” demiş. “Gene kendin bilirsin git adamın gollarını aç, elini öp, kendinden özür dile barındırabiliyorsan ömür boyu barındır, yok barındıramıyorsan sen bir çalık adam değil misin? Bir çalık sabah kadar bir kuşu gölgesinde barındırıyor, o zaman salıver gitsin adam.” Allah Allah öyle bir bozuldu ki. Kim? Yazıcıoğlu. Öyle bir bozuldu ki odadan geri döndü. Dadaloğlu şöyle dizlerinin üstüne çökertilmiş yatıyor orda. Adamın gelişini hissetti, kim hissetti? Dadaloğlu. Arif olacaksın ki leb demeden leblebiyi anlayasın. Beyler siz beni Yarsıfat’a götüreceksiniz ben ona hiç şüphem yok ama eğer lütfeder dinlerseniz ben Dadaloğlu’yum size üç kıta bir söz söyleyeyim demiş ondan sonra götürün. Şimdi Dadaloğlu Yazıcıoğlu’na söylediği sözü bir dinleyin bir bakın ki analar neler doğurmuşlar:

Nedir felek nedir senden çektiğim

Kötünün elinde def etti beni

Ben mi acemiyim imam mı acemi

Acemi imama saf etti beni

Nedir felek senden çektiğim, cingen elinde def etti beni, ben onun elinde devamlı def gibi dövülüyorum ben mi acemiyim imam mı acemi, acemi imama saf

ettin beni. Hani imam namazı bilmeden peşine cemaat nasıl duracak o zaman bir bakalım ikincisini ne diyor :

Nedir felek nedir gurduğun oyun

Beraber otlar mı gurdunan goyun

Muhannet adama eyince boyun

Govdu gapısından def etti beni

Eller güldü Dadaloğlu'm ağladı

Aktı gözyaşlarım coştı çağladı

Erkek çakal gollarımı bağladı

Durun dişi aslan affetti beni

Allah Allah, sanki adama geldi biri söyledi. “Eller güldü Dadaloğlu'm ağladı, aktı gözyaşlarım coştı çağladı, erkek çakal gollarımı bağladı, durun dişi aslan affetti beni.” diyor. Hani hanımı adamı şey yapmıştı ya sevgili gençler işte demek ki yiğit bu yani binicinin sağı solu olmaz. O zaman o gençler leke kimseyi barındıramaz leke lekedir. Şimdi biraz evvel gelirken hocayla beraber bağışlayın beni gapının önünde köpekler vardı çokta köpek vardı neyse bilmiyorum ki onlar bir yere hazırlanıyor heralde. E ne düşünmemiz lazım biz nasıl olmamız lazım? Efendim Dadaloğlu'nun kollarını açtılar ama barındıramadılar. Leke adam barındıramaz. Ne yaptı salıverdi gitti fakat bir lekeye daha rastladı. O daha değişik bir leke. Pınarbaşı'nın Avşar kotuklusu köyüne geldi orda doğma böyüme Avşar akrabası olan bir dostunun evine sığınacaktı adam akşam geldi. Tanınıyor diye başıma bela olmasın diye oğluyulan beraber, dövdüler, boğdular sabahtan cenazesini çıkarttılar adamın. Bu insanlık bu kadar galleş. Ben böyle Dadaloğlu'nun ufacık bir kesit şeklinde bi şeyisini anlattım. Yarımın geleceğinin ilim adamları olacaksınız. İnşallah bunlar efendim ya bir köhne

adam gelmişti bunları bize anlatmıştı falan. Fakat siz çok haklısınız. Allah sizden razı olsun ki dinlediniz. Dinlemiyorlar. Evet sıra geldi sizin soracaklarınıza.

9. ÂŞIK NİHÂNÎ (EV- İZLEYİCİSİZ ORTAM)

Gam yeyip gam çekme divane gönül

Geniş dünya her an başa dar olmaz

Cahil nedir özrü nedir sözüne

Her insanda namus gayret ar olmaz

Bizim dağlar sizin dağa ucadır

Gelen bezirgandır giden hocadır

Selvi ağacı her ağaçtan yücedir

Aslı kıttır bu dağında bar olmaz

Asilzade olan aslın yitirmez

Bed asıllar menzil başa götürmez

Yeşil kavak tekşememe getirmez

Gök söğütte ayva bitip nar olmaz

Gurbani hoş olur dost gördüğü gün

Dostun mutlu günü ben için düğün

Kulağın bana dut canım sevdiğim

Hangi dağdır kuzeyinde kar olmaz

Evet sevgili dostlarım, sevgili hocam her zaman olduğu gibi yine bir hikâye kıssa hem hikâye hem bir gerçek hem üstadımızın başından geçen bir olayı anlatacağım,

Halkın dilinde bir deyim vardır: “Adam der ki arkadaş ben kimseye iyilik etmeyeceğim.” Niye? “Kime iyilik ettiysem kötülük gördüm.” Doğru mu? Doğru. Fakat; arif ona der ki: “Arkadaş sen iyiliğini yap suya at sudaki balık bilmeseydi Halk bilir, yani sudaki balık bilmezse Allah bilir, kulun her saniyesini Cenab-ı Hak bilir, bana göre bütün insanlığa göre son cümle daha geçerli, iyilik et suya at balık bilmezse Allah bilir.

Cenabı Allah yurdumuza ihsan eylesin bu hikâyeyi anlattığımız gün Sarıkamış hareketinin en civcivli günlerinde anlatıyoruz, Osmanlı ordusunun büyük hezimete uğradığı günler Osmanlı ordusunun, büyük şehitler vermişiz, Allah şehitlerimize rahmet eylesin, Sarıkamış Yayları’ndan Soğanlı Yayları’ndan, Baldız Yayları’ndan bahsedeceğim, sevgili dostlar yıl 1914 halk arasında seferberlik veya 1877 Osmanlı-Rus savaşlarının başlangıcı vardır biliyorsunuz, çok acı savaşlar olmuştur, neden olduğunu kimse izah etmiş değildir, her taraftan düşman saldırısına uğradığı zaman Doğu Anadolu’da ezeli ebedi düşmanımız Ruslarla savaş başlamıştır, o günkü askere o günkü komutanlara muhtar Ahmet Paşa’ya onun bütün yanındaki komutanlara Allah rahmet eylesin şehitlerine rahmet eylesin. Baldız derelerinden düşmanı sürmüş çıkarmış götürmüşlerdir, ancak uyuyan düşman uyur görülmüş malesef uyumamıştır, bu arada Baldızın yanı başındaki Göreşgen Köyü’nde yeni gencecik delikanlı bir üstadımız vardır, Âşık Nihanî pir elinden badelidir, Âşık Üstad Sümmanî Baba’ylan nazireleri vardır, deyişmeleri vardır. Bu da taze evlendim, 1914 savaşında yeni evlenmiştim iki dane çocuğum var, on beş on altı işte o tarihlerde ama yurt hep düşman istilasında. Zaman geldi ki 1914’ten sonraki günler Osmanlı-Rus Savaşı bi daha başlamıştır, Şark’ta başlamıştır, işte bugünkü Allahuekber şehitlerinin olduğu bölgede yani Sarıkamış Dağları’nda Allahuekber Dağları’nda ve bunun adı Sarıkamış Harekatı’dır. Enver paşanın başlatmış olduğu bir savaştır, Nihanî de esir edilir, Bardızlı Âşık Nihanî Mustafa Gedik’tir asıl adı, hafizi kurandır, bunlar esir edilir. Ruslar ta Harşit Vadisi’nden Gümüşhanelerden Bayburtlardan İspir Dereleri’nden, Tortum Dereleri’nden Yusufeli Çorum

havzasından böyle efendim düzleyip götürüyorlar, eli sopa tutanı eli silah tutanı yakaladıklarını esir ediyorlar, bu esirlerin içinde Bardız Deresi'nden de esir olan birisi var. Birilerinden biri de Âşık Nihanîdir, Nihanî Hoca da esir olmuş.

Götürmüşler, nereye gidecekler tabii ki, Karsa götürecekler, gümrüğe sürecekler Rusya'nın içine götürecek esirleri ve nitekim de öyle olmuş, Göreşgen Köyü'nü geçtiğimizde yukarıda Şenpınar Köyü Zakimdir eski adı ve hemen sağında benim köyüm Çemik Köyü yukarısında Aktaş Köyü. Her üç köyün arasından haldin gediğini aşan eski top yolu Aksu mevkisinden geçen top yollarından böyle aşılacak Allahuekber'in bize göre sağından Sarıkamış sağında kalıyor. Allahuekber solunda kalıyor. Bu arada burdan geçmesi icab ediyor, bu esirlerin çok esir var içlerinden biri de Âşık Nihanî, top yoluna yokuşa gittikleri zaman Nihanî geriye kalmaya başlıyor yavaş yavaş, etrafı ormandır ve çokta güçlü kuvvetli ormanlar vardır. E çulsuz çabutsuz, asker insanlar esir ellerinde hiçbir şey yok. Öbürü düşman silahınan arkasında önünde askerleri var, Nihanî Hoca ayağının çarığının bağı açıldı ibaresiylen bir eğiliyor, iki eğiliyor, bir asker geçiyor, üç esir geçiyor falan derken en sona kalıyor. Amacı neydi? Kaçmaktı ve fırsatı veren Cenab-ı Allah Nihanî Hoca en arkada kaldığı halde askeri bir şekilde yani Rus saldatını bir şekilde aldatıyor atlatıyor ve ormanın içine kaçıyor, kurşun falan atıyorsalar ormanda isabet etmiyor, fırsatı da veren cenabı Allah Nihanî Hoca kaçıp geliyor köyüne yani Göreşgen köyüne, evliyim iki çocuğum var, oğullarım var. Mecit ile Mürsel Efendiler var, geliyor ancak insanlar göç etmişler, hep muhacirliğe gidiyorlar, Allah düşmana fırsat vermesin, Allah heç kimsenin yurduna düşmanı uğratmasın, hoca der ki: "Hiç kimin vatani hiç kimin yurdu, yani kimsenin vatani kimsenin yurdu ahir geleceği bana dönmesin." O kadar güzel bir laf ki Allah heç bir kimsenin yurduna düşman ayağı bastırttırmasın. Geldim heç kimse yok. Bizimkinler de köyü terk etmiş gitmişler, nereye giderleri öğrendim çocuklardan şundan bundan. Dediler ki: "Sizin ananız, babanız sizinkinler de köyün üstünde mağaralıklara çıktılar, Şeran Mağaralıkları'na çıktılar." Ben de çıktım yanlarına ancak mevsim bu mevsimler yani Ocak, Aralık Ocak bu aralar. E Soğanlı Dağları, Allahuekber Dağları, Çakırbaba Dağları. Buralarda kışın bu mevsimde yol aşmak mümkün mü? Gezmek mümkün mü? Ama iş başa düştü mü her şeyi insanlar başarmak mecburiyetinde. Çıktım yukarı kayalıklara, mağaralıklara buldum bizimkinleri köyler bütün istila edilmiş. Rus

askeriyle, saldatıyla dolu. Yem yiyecek yok. Heçbir şeyimiz yok. Arpa falan götürmüş, komşular anam işte ellerinde bir insanın götüreceği bir teneke arpadır veya ikisinin iki tenekedir veya buğdaydır, Herneyse. E aç susuz orda mağaranın içinde karı eritiyoruz taşın oyuğunda onları biraz ıslatıyoruz, suya batırıyoruz, suda biraz ıslatıyoruz o karın soğuk suyuyla. Biz de onla idare ediyoruz. Zaman geldi ki bu da bitti. Anam dedi ki: “Oğlum Mustafa, ben köyde saman mereğinin hemen kapının arkasında girişine bir teneke bulgur koymuştum bir tene de tuluğla peynir koymuştum. Tulum peyniri diyelim daha açık olur. Hani hayvan yani koyun keçi derisinin içerisine basılan tulum peyniri derler bizde. Git hele bunları al getir.” Allah kerimdir bakalım ne yapacağız? Kar da yağmıştı öyle bir indim ki tam köye indim saman mereğinin kapısını açtım bu emanetleri aldım, sırtıma yükledim şilek derler Anadolu’da yani sırtıma bağladım. Tam kapıyı çıkıyordum güneş de yeni doğmak üzereydi dağların başına. Meğersem beni takip ediyormuş saldatlar, Rus askerleri beni hemen daha kapıdan ayağımı atar atmaz ikisi iki tarafatan yakaladılar. Zaten kaçacak halim yok nereye gideceğim var ki? Hemen üstümdeki emanetleri indirdiler attılar merege doğru ve kollarımı arkadan bağladılar. Başladılar üstümü başımı aramaya. Ararkene benim üzerimden kendisi Hafızıl Kur’an eski Türkçeyi çok iyi biliyor ve kendisi âşık. Bir sürü şiirler yazmış cebine koymuş. Ha vallahi biz iyi bir şey yakaladık bu Türk casusu. Nihanî Hoca’yı alır öldürmeden önlerine katarlar nereye getirirler? Bardız’a getirirler. Niye Bardız’a getirirler? Bardız hem o gün nahiye hem de Bardız çok stratejik bir bölgededir. Yani bütün savaşlarda Osmanlı Rus savaşlarında Doğu Anadolu’da Bardız hep karargah olmuş. Esad Paşa’ya, İhsan Paşa’ya, Enver Paşa’ya hatta Muhtar Ahmet Paşa çok meşhur kalmış. Çok böyle stratejik bir yerdir. Oraya getirirler orda kamander oturuyor. Nahiye müdürü müdür artık kamanderin rütbesi neyse? Efendim getirirler oraya çıkarırlar: “Biz casus yakaladık.” derler. Konuşurlar. Bunlar da bir yakıya çıkamazlar, alırlar okurlar mokurlar ama heçbi şey yakıya çıkamazlar bu eski Türkçeyi bildikleri kadar ve Nihanî’yi tekrar Türk casusu olduğuna karar verilir nere gönderecektiler? Sarıkamış’a. Sarıkamış’la Bardız’ın arası aşağı yirmi beş kilometre yoldur belki daha fazla. Ey gelecek Göreşken Köyü’nden geçecek Çermik’in Kızıl Kilise yaylasından efendim ormanın önüyle Ordu deresinden Ordu yerinden Ordu Yeri diye ısrar ediyorum Sultan Murad’ın bir kış orda ordusu altı ay karargah kurmuştur hala orda

ben çocuktum fırınları vardı orda oynardık o fırınlarda, çayırılıkta ordu yeridir oranın adı, aşacaklar Sarıkamış'a. Kattılar beni önlerine. Kar, kış yol yok, iz yok bugünkü gibi moderin çağda değil ki. Ayağında ayakkabı yok çarık giyiyoruz kimsenin yok ki.

Göreşgen Köyü'ne gelip şöyle sola doğru gidip sağa doğru virajı döndün mü rampayı çıkacaklar ya dağa çıkacaklar böyle köy karşısında düşüyor. Güneş çaldı kar bembeyaz ben diyor önde gidiyorum onlar peşime geliyorlar gah kar var gah yok işte öyle gidiyoruz. Fakat köyün önü tarlalıklarda bir bağırıtı çıktı böle bir baktım ki bir Rus saldatı askeri komşuların çocuklarından ikisini önüne kata katmış kaçırıyor. Bardız'a taraf tarlanın içinde çocuğun bir tanesi büyük sekiz on yaşlarında kaçtı kurtuldu Bardız'a taraf önünden ama diğer çocuğa arkadan yetişti böyle çeyilin etrafını dolandılar taşın etrafını dolandılar çocuğa nasıl arkadan süngüsünü sapladıysa çocuğu karın üstüne attı. Çocuk ağlıyordu bağırarak can veriyordu ve kanı da akıyordu. Bunu görüyordum. Ağlıyorum kendi kendime ağlıyorum. "Ya Rabbi benden sonra ben ölüme gidiyorum benim çocuklarım da mı böyle olacak." Çocuklar böyle oldu. Ağlamanın bir faydası yok hemen aklıma türkü geldi ben âşığım ya. Ben bunlara bir şey söyleyim. E bölgede kalmışlar ya çat pat Rusça bir şeyler de biliyorlar. Kendi de Hafızıl Kur'an ya. Hem gidiyordum hem de şu dizeleri ağlıyarak mırıldanıyordum. Bir bakalım Nihanî ne diyor? Ben ne söyleyeyim, Allah vatanımıza milletimize iyilik ihsan eylesin kötülük düşünenlere kötülük versin ne diyelim.

Kime arz edeyim müşkül halımı

Cenab-ı yezdana bağışlan beni

İnsaf edin kendir kesti kolumu

Günahsız gedaya bağışlan beni

Âşık diyer düştü gel

Atlandı gel düştü gel

Geniş günde dostlarım

Bu kem günüm düştü gel

Sanki bunlar benim bu türkümden bir şey anladılar veyahut bir hakaret bellediler, şöyle birisi itekledi böyle boynuma vurunca karlara yattım baktım. Onlar bana baktı ben onlara baktım hatırıma şu geldi ulan dedim bunlar da insan bunlar kristiyan Hz. İsa'ya, Hz. Meryem'e kiliseye biat ederler. Haça biat ederler. Hele ben bunlara bunlardan karıştırayım. Bir bakalım ne diyor?

Ne hak yere sürgün oldum kazaya

Aktı çeşmim yaşı döndü deryaya

Haça kiliseye Meryem Ana'ya

Hazreti İsa'ya bağılan beni

Hele âşık der:

Fener gider

Elinde fener gider

Yiğid dara düşerse

Dostlar kenar gider

Ne hak yere sürgün oldum kazaya, aktı gözyaşlarım döndü deryaya, haça kiliseye Meryem Ana'ya, Hazreti İsa'ya bağışlan beni deyince birbirlerine bakıştılar. Onlar da bakıyor ben de bakıyorum ulan herhalde anladılar gibi ben devam etmeye başladım.

Elbet bu yaranın olur ilacı

Anamın gönlüne bıraktız acı

Bilmezsiz Mekke'yi bilmezsiz Hacı

Mescid-i Aksa'ya bağışlan beni

Hele gurban aşık der :

sarı yardan

Oğul su gelir sarı yardan

Feleğin gözü kör olsun

Ayırdı yarı yardan

Adamlar duruyordular Nihanî Hoca son kublesini okuyordu. Bakalım ne diyordu?

Düşmanlar elinden amana kaldım

Nihanîyim kötü zamana kaldım

Yüz seksen esirden bir tane kaldım

Sahipsiz sılaya bağışlan beni

Hele gurban âşık der:

Vatan güzel

Oğul geymeye keten güzel

Gezmeye gurbet eller

Ölmeye vatan güzel

Dinler mi elin oğlu vatanı matanı, kattılar önlerine devam ediyoruz. Dağı kelliye çıktık. Ey aralık, ocak ayları. Soğanlı Dağı'ndan yol aşcaz Sarıkamış'a erişeceğiz düşe kalka. Ben önde hem yolu biliyorum onlar arkada efendim akşam yakındı karanlık basmak üzere akşam olmak üzereyken biz Sarıkamış'ın istasyonundan efendim ayağımızı attık. Getirdiler Sarıkamış'ın Ambarsırtı denilen bir mevkiisi vardır orda kilise var. Karargahı ordaymış ki Rusların. Oraya götürmüşler. Ne dediler ne yaptılar bilmiyorum biri beni beklerdi zaten ellerim arkadan bağlı kaçma şansım yok. Geldiler kilisenin avlusunu açtılar. O kubbeli olan yerini. Beni oraya bıraktılar ellerim bağlı yetmemiş gibi bir de ayaklarıma gandar vurdular ki kaçır. E kapıyı çekti geçti gittiler. Ocak ayı Sarıkamış'ın soğuk ayı eksi otuz derece soğuk var heralde. Sağa sola yuvarlanıyorum ki uyur da donarım. Bu düşünceyle ne kadar sağa gitmişim, sola gitmişim, bilmiyorum. Hem ağlıyorum. Eh ölümümü bekliyorum sabahtan muhakkak beni idam edecekler, kurşuna mı dizecekler, artık neler aklımdan her şey geçiyor. Ne kadar sağa sola döndüğümü Allah u Teala bilir bir aralık uymuşum. Uykuda rüyamda sevgilimin yanına gitmişim. Rüya görüyorum çok güzel güneşli müneşli bir hava çünkü onun meşukası sevgilisi Afganistan'daydı. Allah Allah tam böyle gelmişim kapısının yanına yanaşmışım merdiven çıkıyor üste benim yanı başımdan kadınlar girip çıkıyorlar ben orda uzanmış elimde sigaram sigaramı içiyorum, çok huşu içindeyim sevgilime kavuşmuşum. Bu ibaredeyken yukarıdan ağlama sesleri geliyor. Acaba bunlar neye ağlıyorlar. Düşünüyorum bir yandan sigaramı içiyorum. Nedir bu bir aralık bir kadın iniyordu merdivenden sordum ona rüyada dedim ki: “Abla bacı anam bu evde ne var ki ağlıyorsunuz hasta mı var, ölen mi var, gurbete giden mi var, doğum yapan mı var?” “Yok, dedi gardaş bu evin sahibinin kızı aşıkmiş maşukası varmış ölmüş mü, öldürmüşler mi, o da burda kendine rahatsız oluyor biz de komşular olarak onu

teskin etmek için başına toplanmışız.” Allah Allah canlı öyle canlı dinliyorum. Güldüm kendi kendime yav şuraya bak hele benim geldiğime sevinseye ki gelmiş kavuşmuşum yanına bu ağlıyor. Ben diyor bu şeydeyken yukarıdan bir ses geliyordu neydi bu ses sevgilisi Mihriban bir bakalım nasıl bir türkü mırıldanıyordu? Ben ne söyleyeyim siz ne dinleyesiniz Allah var etsin hem de Nihanî Hoca'nın kendi çaldığı bir perdeyle çalacam.

Bugün esen yelden aldım bir haber

Yetirdiniz bir güne bin telaşımı

Sevdiğim dünyadan göçtü dediler

Zalım felek nettin can yoldaşımı

Bugün esen yelden aldım bir haber, yani rüzgârdan bir haber alıyor yetirdiniz bir güne bin telaşımı, sevdiğim dünyadan öldü dediler, zalım felek ne ettin can yoldaşımı. Gülüyorum o devam ediyordu:

Gülüşanım figan ile doldurduz

Taze idi güllerimi soldurduz

Nasıl kıydız o civanı öldürdüz

Yüz bine çıkardız dert ataşımı

Gülüşanım figan ile doldurduz, taze idi hatta gonca idi güllerimi soldurduz, nasıl kıydınız o civanı öldürdüz, yüz bine çıkarttız dert ataşımı. Ben gine gülüyorum Mihriban devam ediyordu, kadınlar da ağlaşıyorlardı.

Der Mihriban arttı ahım amanım

Acep ne haldadır dil perişanım

Yaradan al benim bu anda canım

Nere gitsem bu dert koymaz peşimi

Der Mehriban arttı ahım amanım, acep ne haldedir dil perişanım, yareden al bu anda benim canım, nere gitsem bu dert koymaz peşimi. Ağlıyordu türküsünü bitirmişti ben de gülerek sigaramı atıyorum ve ayağımı merdivenin birinci basamağına bastım yukarı çıkacam. Nasıl ekindiysen silkindiysem uyandım.

Uyandım ki Eyvah ne Mihriban var ne bağlama var, ne o heyecan var. Ya ne var? Sarıkamış'ta kilisenin avlusundayım elim ayağım donmuş yaşım içindeyim. Kalkacak halim yok. Dilim dönmüyor. O zaman asıl ağlamak sırası bana düştü. Ey alemi yoktan var eden Yusuf'u kuyudan Halil'i nardan, Yunus'u deryadan alemi yoktan var eden sen değil misin? Bu saatte onun sesini bana getiren rüzgâr acaba benim sesimi ona götürmez mi? diye. "Hem ağlıyordum hem de şu dizelerimi söylüyordum." derdi Nihanî Hoca. Allah rahmet eylesin bir bakalım ne diyor? Bunu da bir derbeder havasında söyleyelim.

İnanma sevdiğim hılaf habere

Yaradan bozmadı hele işimi

Ölsem de razıyım tağdir kadere

Nere gitsem sevdam koymaz peşimi

Geçti benden

Ok deydi geçti benden

Ben merde köprü oldum

Namert de geçti benden

İnanma sevdiğim hilaf habere ölsem de razıyım tağdir kadere, nere gitsem sevdam koymaz peşimi. İncancı görüyor musunuz? İnanma bu hilaf hebere, daha Allah işimi bozmadı. Allah var gam yok diyordu.

Gülüşanım figan ile dolmadı hale

Nevreste güllerim solmadı hale

Müjdelen sevdiğin ölmedi hale

Yüz bine çıkartma dert ataşını

Ulan ula aşık diyer:

O gün eyler

O kuzeyler o gün eyler

Dost dostu şad görünce

Düğününü o gün eyler

Gülüşanım figan ile dolmadı hale bahçasına, diyor gül bahçamda figan sitem hiçbir şey yok demek istiyor. Nevreste diyor taze yani nevreste güllerim solmadı hale. Müjdelen sevdiğin ölmedi hale, bir iken bin etme dert ataşını. Ağlıyordu Nihanî devam ediyordu:

Nihanî bu dertte kalırsam eğer

Arayıp yar seni bulursam eğer

Gelir çöl evgan da ölürsem eğer

O zaman gel bekle mezar taşımı

Ulan ulan

Karabağın oğul

Gencenin karabağın

İtilmişem tülek tevranı

Gezerem karabağı

Nihanî bu dertte kalırsam eğer, arayıp yar seni bulursam eğer gelir çöl evgan da Afganistan'dan bahsediyor. Eğer çöl Efgan'da ölürsem eğer o zaman gel bekle mezar taşımı. Ağladım ağlamanın ne faydası var. Yalvarıyordum ey alemi yoktan var eden meğersem sabahta yakınmış biraz sonra kapı tak tuk açıldı beni kaldırdılar. Ey ayakta duracak halim mi var. Öyle olmuşum ki kilisenin avlusu Sarıkamış'ın soğuğu üstüm başım yaş. Çıkardılar dışarıya ayakta duracak halim yok. İnsan dizilmiş böyle bütün Rus askeri. Sıraylan dizilmiş. Soğuk bir hava soğuk bir gün. Boynuma kocaman bir yazı astılar benim Türk casusu olduğuma karar verilmiş. Ne olacaktı bir nutuk attılar hatta derdi ki: "Affedersiniz her üstümde o yazıyı okuyan asker üzerime tükürüyor yüzüme tükürüyor geçiyordu." Bu şekilde diyor nutuk bitti. Konuşmalar bitti. Beni üç beş on asker başlarında da bir yetkili aldılar Sarıkamış'ın içine aşağı gidiyoruz. Anlıyorum ki beni idam edecekler. Sarıkamış'ın çıkışında Kars'a doğru iki köprü üst üste geçer biri Karayol köprüsü biri Demiryol Köprüsü Karayol Köprüsüne Kınalı köprü derler oraya Kınalı Köprüyü geçtiğiniz zaman hemen karşısında Demiryol Köprüsünün altından geçer. Tam diyor Kınalı Köprü'nün üstüne gelmiştik o Demiryolu Köprü'nün altından Yağbasan Köyü'nün tarafından bir manga bir bölük asker başlarında da yakışıklı yöndenli iri yapılı saçları kırlanmış bir subay. Onlar da subay Rus subayı paşa artık rütbesi ne bilmiyorum. Böyle feceyatlı şahsiyetli bir adam. Böyle tabancaları var ikisi taraftanda. Tam köprü'nün başında karşılaştık. Karşılaşınca bunlarla konuşuyorlar Rusça anlamıyorum ama o kadar anlıyorum ki kimdir nedir niye getirdiniz falan onları anlayabiliyorum. Beni getiren askeri de kendiyle gelen askeri de o paşa atından aşağı indi, atını seyisine verdi ve

onlar Sarıkamış'a doğru devam etmelerini söyledi kolumdan tuttu kollarım bağlı arkadan kaçacak halim yok. İktidarım yok. Suyun altına köprü'nün altına indik. Su da buz tutmuş. Böyle sertçe boynumun köküne ulan Âşık Nihanî Hafız Mustafa sen nasıl oldu bunların eline düştün diye. Allah Allah ey nutkum tutulmuş ben diyebiliyor muyum ki ben şöyle oldu böyle oldu. Evlat ben Kazak Şehri Türklerindenim Türküm ben Müslümanım ama Rus Paşası'yım Rus Ordusunda görev yapıyorum. Ben senin kollarını açacam gideceksin anan duruyor mu duruyor. Ben sizin köyün önünde çadır kurduk o zaman askeri pafta çizmeye gelmiştik. Haritalar çiziyorduk. Senin anan bize çay ekmek verdi. Sen den elime su döktün. Sen o zaman on on iki yaşlarında bir genç delikanlıydın senin âşık olduğunu da biliyordum. Hafız olduğunu da biliyorum. Sen nasıl düştün bunların eline? Anan da duruyor mu get anana selam söyle. Hakkını helal etsin. On bankınotta para vermiş veya on manat Rus manatı diyelim buna bunu da götür anana ver benden taraf hakkını helal etsin. Nihanî Hocanın kollarını 1919 1920 arası o gün açılıyor ve oradan azlediliyor oran geliyor Bardız Deresi'ne çıkıyor çoluğuna çocuğuna sahip oluyor aşıklık ediyor. Allah bu devlete zeval vermesin. İstiklal savaşı bitiyor. Cumhuriyet kuruluyor. Âşık Nihanî çok geçerli gerçekten çok değerli bir üstaddı. Ben kendisiylen söyledim hatta bana türküleri vardır onun. Ben çok çocuktum 63, 64 yılında 65 yılında o yaşlı başlı ihtiyar amcaydı. Sakallıydı. Göz pınarlarından sular akıyordu.

“Âşık Nihanîye derde olursan

Yaramın üstüne perde olursan

Gönlü alçak başı yerde olursan

Bütün alem sana yar olur oğul.”

diye de bir söz söylemiştir bana. Şimdi burda niye anlattık bunu aziz muhteremler. Hani başta dedik ya eyilik et de suya at balık bilmez se halık bilir. Biz bunun gibi olayları çoğunlukla çoğaltabiliriz, bizim de başımızdan geçmiştir bu tip şeyler. Onun için biz eyiliğimizi yapalım, hani veren el, alan elden üstündür demiyor mu? Onun için biz eyiliğimizi edelim Allah bilir bilmeyen bilmesin. Ne yapalım diye düşünüyorum. Nihanî Hoca bu vesileyle 1967'nin ta Mard'ına kadar efendim yaşadı

kendi İstanbul'da çocukları burda idi. Burda vefat ettiler. Allah o üstada da rahmet eylesin. Sizlere de sağlık afiyet versin efendim.

10. ÂŞİK NİHÂNÎ (ÜNİ. ELEKTRONİK ORTAM)

Şimdi ben sizin şahsınızda bütün öğrenci arkadaşlarıma başarılar dilerim. Cenab-ı Hak hepsinin yardımcısı olsun. Memleketimizden de bu hastalığı, hatta insanlığın üstünden de bu hastalığı bir an evvel kaldırsın Allah u Teala. Siz üç kişiden birinizin duası kabul olur buyuruyor. Öyle ise inşallah bakın burda altmış tane genç var. Bunların hepsi murat üstünde inşallah onların da dilekleri kabul olur. Biz bu dileklerimizle şahsınızda bütün arkadaşlarımıza, öğrencilerimize başarılar diliyorum saygılarımı sunuyorum. Herkese başarılar diliyorum. Bir şiirimle başlayım sevgili gençler.

Mürşüdsüz mürüd olmaz, yani hocasız talebe olmaz. Okumadan kimse alim olmamış, önce elif - ba'dan başlanır beyler, yani a, b'den başlanır beyler. Hiçbir eşya kemalını bulmamış, boşuna mı fidan aşlanır beyler. Ağacın bir gövdesi vardır ama onu ehlinin eline marangozunun, ustasının eline geldiği zaman onu bir baston yapana kadar indirebilirler. Yani ehlinin eline geldi mi ne yapar? O onu halleder. Öyle ise heç bireşya kemalını bulmamış, boşuna mı fidan aşlanır beyler.

Kılı kırka böler kırka yararlar,

İnsanlardan kemâlatı ararlar,

Kara taşı balyozunan kırarlar,

Altın endazeylen işlenir beyler.

Sevgili gençler içinizde arkadaşlarımızdan güçlü kuvvetli olanlar vardır, hepiniz de güçlü kuvvetlisiniz. Onun eline bir balyoz versek, önüne de on tonluk taş koysak, onu birkaç saat içinde darmadağın eder. Ama altunu ögle dövmezler. Altunu öyle işlemezler. Ya? Neşteri endazeylen vururlar. Çünkü o altun. Sinini zayi etmeyi düşünmez. Öyle ise boşuna mı efendim diyoruz işlenir beyler.

Neden hakikata karşı çıkarlar

İnsanlara yukarıdan bakarlar

En büyük abestir en büyük gûnahtır. Allah'ın yarattığı kula sen şusun busun edem hakkımız yok.

Neden hakikata karşı çıkarlar

İnsanlara yukarıdan bakarlar

Kurumuşsa keser, doğrar, yakarlar

Meyveli ağaçlar taşlanır beyler

Yani ağaç kurduktan sonra o bir yere gidecek bellidir. Ama meyvesi olduğu zaman da taşlanır. Yani bu demek değil sadece ağaçtaki elmayı taşlamak değildir işte kemalet de budur. Yav bu filan da kimidi buraya layık oldu falan da deriz. Ben bunu anlatmak istiyorum.

Hey Nuri Çırağı bildiğin nedir

Senin bildiğinden bu iş ötedir

Deli bile kendisini beğenir

Herkes öz aklından hoşlanır beyler

Hiç siz gördünüz mü bir insanın ben deliyim dediğini, ben iyi değilim dediğini? Demez. Herkes suç işleyen bile kendini savunur. Onun için âşıklar bu konuları ihtiva ederler anlatırlar. Hatta ben TRT'de yapmış olduğum programda programımın adı "Âşık Dili Ne Söyler" bu ibareler nedir içinde konusu da budur. Onun için bizim şiirlerimizin içinde, eserlerimizin içinde ustalarımızdan öğrendiğimiz gibi bu şeyler gizlidir. Ben bu şeyle bir açılış yapıyorum sizlere de başarılar diliyorum. Ancak beni hoş görürsünüz inşallah. Ben böyle yetiştirildim. Benim ustam Mevlüt İhsanî programına başladığı zaman derdi ki: "Cenab-ı Allah yurdumuza, milletimize, devletimize, ordularımıza, memleketimize eyilik ihsan eylesin. Birliğimize beraberliğimize helal gelmesin." der. Sevgili gençler akıllı veli hep beraber yaşamak mecburiyetindeyiz. Cenab-ı Hak herkese fırsat versin sizlere de başarılar diliyorum. Geleceğin ümitlerisiniz siz. Size bir türkû söyledikten sonra

hatta bunu ustamdan söyleyeyim. Arkasından da dilimin döndüğü kadar size bir ufacık hikâye anlatacam, tam hikâye değil.

Rüzgarın sesine ses veren dağlar

Arzusu Mevladır, cihan aşıktır

Bahar engamında bezenen bağlar

Büyütüp beceren bağban aşıktır

Aşık kimden alır şiddeti hızı

Hale görmez misin gökte yıldızı

Bir sine vapuru aşkın denizi

Yarar dalgaları kaptan aşıktır

Mevlüt İhsan kendisini eğitir

Ana olan yavrusunu büyütür

Sarar sarmalar ninni çalar uyutur

Tabiat böyledir insan aşıktır

Sevgili arkadaşlar Hocanızın da dediği gibi benim ustam olan Mevlüt İhsanî'nin değerli üstadın bir aşıktır diye ne dedi? Mevlüt İhsan kendisini eğitir, anne olan yavrusunu büyütür, Sarar, sarmalar, ninni çalar uyutur, tabiat böyledir insan aşıktır. Benim sizden tek bir farkım çalıp söylüyorum şu an. Böyle bir meslek edinmişim. Siz de aşıksınız. Zaten “Aşkı olmayan heç bi şey değildir.” buyuruyor Beyaziti hazretleri. Onun için böyle bir giriş yaptım inşallah devam edeceğiz. Ben size Ustad Nihânî'nin Âşık Nihânî'nin başından geçen bir olayı anlatacam. Ben gençtim, Nihanî Baba o zaman yetmiş yaşlarındaydı. Onunla beraber bir hesabihal etmiştik. Nerde? Şenkaya'nın Şenpınar Köyü'nde. İnsanlar bana hız veriyordular.

Derdiler ki: “Yav sen daha iyi söylüyorsun, bu bizi aldatıyormuş, sen daha eyi aşıksın falan.” diyardular. Tabii ben de bu cesareti alıyordum halktan. E Nihanî Hoca’ya alttan dahıyordum ama adam gülüyordu benim üstüme. İşte o Nihanî hatta sonunda bana bir şiir söylemişti:

Enginlerde çiçek biter gül olur

Yüce dağ başında kar olur oğul

Eğer gerçekleri bilir söylersen

Yaradan her yerde yar olur oğul

Ama son dörtlüğü daha güzelidi gençler. Ne demişti:

Âşık Nihanî’ye derde olursan

Yaramın üstüne perde olursan

Gönlü alçak başı yerde olursan

Bütün alem sana yar olur oğul

Nasihat etmişti. Yani kibirlenmesen, yukarı bakmasan, insanlara efendim tepeden bakmasan, kendini böyle nefesine aldanıp gezersen heç bi şeye yaramazsın. Ama gönlün alçak olursa, başın da eğik olursa, bütün alem sana yâr olur oğul. Ve doğru söyledi. O Nihanî’nin başından geçen savaştaki bir olayı anlatacam. Ancak olayı anlatırken de sevgili gençler biz insanlar olarak akrabalarımıza belki kardeşlerimize, komuşularımıza şöyle bir seslenişte bulunuruz, ne deriz? Ya arkadaş ben artık babam da olsa kimseye eyilik etmeyeceğim. Niye? Yav kime eyilik yaptıysam karşısında zarar gördüm. Ama takva da der ki, ehli kâmil de der ki: “Hayır öyle değil. Sen eyilik yap suya at balık bilmezse Halık bilir.” Balğa yem at sen onu bilmezse bile onu yaradan bilir. Amenna bu çok doğru bir söz. Ben de Nihanî’nin Üstad Nihanî Hoca’nın bu eserini size bu minval üzere anlatacam.

Allah yurdumuza eyilik ihsan eylesin gençler. Bizim yurdumuz olmasa hatta Cenab-ı Hak esirin üstünden bütün görevlerini kaldırmıştır. Namazı kaldırmış, orucu kaldırmış, heç bi şey vermemiştir. Çünkü o esirdir. Onun kimliği bir başkasının elindedir. Bizim vatanı olamayanın vatansızın ne dini olur, ne imanı olur, efendim ne geleceği olur heç bi şeysi olmaz. Birinin emrinde gider gelir. Nihanî Hoca askerden gelmişidi iki çocuğu vardı. Büyük oğlu Mecit küçüğü de unuttum onun adını. Şerif Efendi. Efendim çocukları küçük savaş kopmuştu. Hangi savaş biliyor musunuz gençler? Allah yurdumuza eyilik ihsan eylesin. Heçbir kimsenin de yurdunu savaş ile istila edenlerden etmesin. Bizim Erzurum'un Şenkaya İlçesi. Orada Bardız denen bir bölge vardır, stratejik bir bölgedir. Savaşlarda bütün Enver Paşa'dan tutun, Muhtar Ahmet Paşa'dan tutun, birçokları orda karargah gürmüştü. Böyle Allahuekber'in eteklerinde çok enteresan bir yerdir. Kars'ın, Erzurum'un, Artvin'in üçgeninde bir yer. Nihanî buralıdır. Savaş kopunca bunlar saklanmışlar. Kaçmışlar dağlara kaçmışlar. Kış, ocak ayı. Nereye kaçmışlar? Mağaralarda sığınmışlar. Ama gün olmuş kü ekmekleri yiyecekleri bitmiş. Anası Nihanî Hoca'ya demiş ki: "Nihanî." demiş. Asıl adı Mustafa Gedik'tir adamın. "Oğlum demiş, ben köyde saman mereğinin içinde bi şeyler saklamışım, ufak tefek bir yiyecekler var. Git onları al gel hele onları ile da biraz idare edelim. Bakalım ki Allah u Teala ne gösterecek." Sabah namazında Nihanî gelir, dağdan iner aşağı, e kar kıştı. Bizim bölgede çok kış olur. Bu emanetleri alır, sırtına yükler, şelek derler Anadolu'da yani böyle sırtına bağlar. Efendim dışarı çıkınca düşman askerleri yakalarlar Nihanî'yi. Rus askerler savaştayız ya. Yakalarlar kollarını bağlarlar, ceblerini ararlar şurasını, burasını birkaç parça kağıt çıkar. Kağıtlarda şiirler yazılı idi. Hem savaşta hem Nihanî aşık bir adam. Ne yapıyordu? Şiiler yazmış dertlenmiş cebine koymuş. Kendisi eski Türkçe bilen bir hafızıdı çünkü. "Valla biz Türk casusu yakaladık." derler. Yöreşgen Köyü'nde Nihanî'yi Bardız'a getirirler. Bardızdaki büyükleri gamander derlerdi onlar belki nahiye müdürü belki kaymakam. Bu da bir şeye çıkamaz bunlara emir verir. Kolu bağlı Nihanî'yi tekrar Göreşgen Köyü'nden çıkaracaklar Soğanlı Dağı'ndan Sarıkamış'a götürecekler. Sarıkamış'ta karargâha teslim edecekler ki biz bir Türk casusu yakaladık diye. Gelip geçerken köyün önü böyle rampadır. Rampada böyle virajlı yollar çıkar. O virajlı yoldan sağa gidip sola döndüğü zaman köylüler komuşularınlan Nihanî'nin komşularınlan iki çocuğu Rus askerleri kaçırtıyorlar,

kovalıyorlar düşman askerleri. Hatta saldat adlarına saldat derdiler. Birine yetişememiş kaçmış gurtarmış çocuk, çocuğun bir tanesine yetişmiş o asker. Süngüsünü nasıl vurmuşsa sırtından göğsünden çıkmış. Ve çocuğu kanlar içinde karın üstünde çocuk bağılıyor, can veriyor. Nihanî diyor ki: “Acaba ben gidiyorum, esir gidiyorum benim çocuklarım da mı, iki çocuğu vardı ya böylemi olacaklar.” diye ağlıyordu. Ama bu aşık ya Allah’a sığınıyor ya. Hele ben şunlara bir şeyler söyleyim belki beni bırakırlar gibisinden bir bakalım hem yol yürüyor bu karda kışta hem de şu dizelerini söylüyordu Nihanî. Bu bir hikâye değil gençler bu başından geçen bir olay yani 1919-20 tarihlerinde. Bir bakalım ne diyordu:

Kime arz edeyim müşkül halımı

Cenab-ı Yazdan’a bağışlan beni

İnsaf edin kendir kesti kolumu

Günahsız gedaya bağışlan beni

Haça, kiliseye, Meryem Ana’ya, çünkü onlar kıristiyandı. Hazreti İsa’ya bağışlan beni. Aşağı yuakarı anlaşılıyor kü Hazreti İsa’nın lafzı geçince, Hz. Meryem’in lafzı geçince kilisenin bunlar duraklıyorlar. Nihanî bunlar duraklayınca dinliyorlar gibi Nihanî’de devam ediyor:

Ne hak yerden sürgün oldum kazaya

Ah ki gözyaşlarım döndü deryaya

Haça, kiliseye, Meryem Anaya

Hazreti İsa’ya bağışlan beni

İnsaf edin kendir kesti kolumu yani ip ile bağlamışlardı kollarını, günahsız gedaya bağışlan beni. Devam ediyordu Nihanî, onlar da dinliyordu:

Elbet bu yaranın olur ilacı

Anamın gönlüne bıraktız acı

Bilmezsiz Mekke'yi bilmezsiz Hacı

Mescid-ül Aksa'ya bağışlan beni

Siz ne Hacı bilirsiniz ne Kabe'yi bilirsiniz ama Mescidül Aksa'yı bilirsiniz.
Bir bakalım ne diyor:

Düşmanlar elinden aman hak aldım

Nihanî'yim kötü zamana kaldım

Yüz seksen esirden bir tane kaldım

Sahipsiz vatana bağışlan beni

“Nihanî'yim aksin zamana kaldım, yüz seksen esirden bir tane kaldım. Yüz seksen esir götürdüler buralardan. Beni bırakın ki ben vatanımı goruyayım.” diyor. Yüz seksen esirden bir tane kaldım sahipsiz sılaya, sahipsiz vatana bağışlan beni diyor. Neticede sevgili arkadaşlar, değerli dinleyenler, Nihanî'yi götürürler. Nereye götürürler? Sarıkamış'a götürürler. E o karda kışda ocak ayında Soğanlı Dağı'ndan Sarıkamış'a ulaşmak hayli bir sıkıntı. Üstleri, başları yaş olur Nihanî bir yere götürür o kağıdı gösterirler, onlar da sabaha kalsın der. Efendim Nihanî'yi o günkü Sarıkamış'ta bir kilisenin efendim avlusuna kapatırlar. E Sarıkamış'ın soğuğu en az -20, -30 derece, efendime söyleyim üstü başı yaş. O soğukta bu adam ne yapacak? Ama gençler buraya çok dikkat edin. Lütfen buraya inanın. Siz Allah'a ne kadar yakın olursanız Allah da kuluna on kattı yakındır yüz kattı yakındır. Sığınacaksınız, inançsız heç bi şey olmaz. Ve sabah olur tabi hayırlı sabahlar olsun. Nihanî Hoca'yı çıkarırlar. idama götürecekler. Ancak Nihanî bu arada bir rüya görmüştü. Nasıl bir rüya görmüştü gece o soğuğun içinde? Onun maşukası yani halk dilinde sevgilisi pir elinden badeli rüyayı alemde sevgilisi ta Afganistan'da. Onu da görmüştü. Pirlere ona orda bir kısmet göstermiştiler. Adam sonuna kadar Mihriban'a yanarak vefat etti. Mihriban'la uğraşıyor. Derdi ki üstad, ben bizatihi kendi ağzından dinlemişim. “Yatmışım, uyumuşum, bir rüya görüyorum. Sevgilimin konaklarının yanındayım, evlerinin bugünkü deyimle apartmanının. Böyle yanından bir merdiven çıkıyor ikinci kata orda böyle bir ağlamak sesi geliyor. Nedir, medir? diye sordum inen birisinden.” Dedi ki: “Bu evin sahibi aşıkmiş, sevgilisini yakalamışlar ceza ediyorlar, bu da bu

ızdıraba burda ağlıyor, dayanamıyor.” Hem ağlıyordu sevgilisi Mihriban hem de şu dizeleri söyler. O söylüyordu ben de dinliyordum ama rüyada sevgili gençler. Bir bakalım sevgilisi Mihriban ne diyor, Nihanî ne dinliyor ve akabinde de Nihanî Hoca ona cevap veriyor:

Bugün esen yelden aldım bir haber

Getirdiz yüz bine bir telaşımı

Sevdiğin dünyadan göçtü dediler

Zalım felek nettin can yoldaşımı

Gülüshanım figan ile doldurduz

Gonca idi güllerimi soldurduz

Nasıl kıydız o civanı öldürdüz

Yüz bine çıkarttız bir telaşımı

Mihriban’ım arttı gamım efgarım

Acep ne haldadır bir perişanım

Yaradan al benim bu anda canım

Nere gitsem bu dert koymaz peşimi

Mihriban’ım arttı derdim, efgarım, dertlendim. Mihriban maşukasının adıydı. Ya Rabbi bu anda al benim canım nere gitsem bu dert koymaz peşimi. Ağlıyordu ben de güldüm kendime rüya alemi ya. Böyle hemen merdivenin birinci basamağına ayağımı bastım ki yukarı çıkayım, nasıl silkindim, yekindiysem yerimden bir uyandım ki ne Mihriban var ne rüya var. Sarıkamış’ta kilisenin avlusunda elim kolum bağlı yanımın üstüne o soğukta düşmüşüm. Ama Cenab-ı Hak öldürmedikten sonra kimsenin gücü yetmez. Sanki sıcak yatakta yatmış adam. Biraz sonra kapı

açıldı beni dışarı çıkardılar. Kilisenin önü Ambarsırtı denilen bir mevkidir. Boynuma bir fezleke bağladılar. Dediler ki: “ Bu Türk casusu, bir şeyler konuştular ve beni aldı birkaç subay, asker bir subay başlarında aşağı doğru götürüyorlar, anlıyorum ki beni idam edecekler, kurşuna dizecekler. Kars yolu üzerindeki Kınalı Köprü denilen bir yere geldiklerinde Kars’tan taraf da bir on beş yirmi kişilik bir grup geliyordu. Onlar da Rus askeri. Burası çok önemli sevgili gençler. Tam köprünün üzerinde karşılaştık Rusça konuşuyorlar birbirlerini. Atının üstünde belinde tabancaları var. Çift tabancası var. Saçları ağarmış böyle, elli yaşlarında bir insan. Onları da geri gönderdi beni de getirenleri geri gönderdi. Yukarıda bir iki asker eyledi kendi yanında. Benim kolumdan tuttu köprünün altına indi. Köprünün altında buz olmuş. Şöyle geriye dönünce sertçe omuzuma elini vurdu. “Hafız Nihanî, Âşık Nihanî sen nasıl oldu da buraya düştün.” dedi. E ben ne bileyim kimdir, nasıldır? Ha baştan demiştik ki arkadaşlar: “ Eyilik et de suya at balık bilmezse Halık bilir.” Bu adam Kazan Şehri Türklerinden, Müslüman bu adam. Ama Rus askeri. Rus paşası, komutanı. Dedi ki: “Evladım ben, hudud krokilerini çizmeye gelmiştik, sen o zaman okuyordun daha gencecik çocuktun. Biz sizin köyün önünde çadırlar kurmuştuk. Senin annen bize çay pişirdi, verdi. Ekmek getirdi, yemek getirdi. Sen de benim ellerime su döktün. Abdest aldım. Abdest suyu döktün. Sen o’sun.” “Evet ben o’yum, ben Nihanî’yim, Mustafa’yım.” İşte kollarımı açtı on manat da para vermiş adam Nihanî Hoca’ya ki al bunu götür anana ver bana hakkını helal etsin. Şimdi arkadaşlar bu bir hikâye düzmece değil bu başından geçen bir olay. Yani biz insanlara bir örnektir. Demek istiyoruz kü hani o sana taş atarsa sen ona gül at. Senin gülün onun taşından daha değerlidir. Onun için eyilik yapacaz insanımızı sevecez. Memleketimizi seveceğiz. Arkadaşımızı, birbirimizi, seveceğiz. Hele hocamıza hele bize bir kelime öğretilene ne yapacağız? Büyük saygı duyacağız. Çünkü Hz. Ali buyuruyor ki: “Bana bir laf öğretenin, bana bir kelime öğretenin ben kölesi olurum.” Sevgili arkadaşlar. Bunun akabinde Nihanî gurtardı, geldi. Düşmanların elinden gurtuldu ta 68 yılına kadar yaşadı.

İşte size bir iyilik isbatı. Şimdi arkasında Mevlüt İhsanî Ustadımın Nihanî Hoca’ya yazmış olduğu bir mektup var. Onun da karşılacağı bir mektup var. Bunlar daha Nihanî Hoca’ya Mevlüt Usta’nın bir harman zamanı yazmış olduğu üç dörtlülük şiiir arkasından da Nihanî’nin Mevlüt Usta’ya yazdığı yani bunlar karşılıklı

söylenmiş değil. Yıl 1955 güz, harman mevsimi. Bizde de soğuk olduğu için bölgemiz harman dokuzuncu onuncu aylarda hatta on birinci aya da sarkardı. Dursun diye bir vatandaş Allah rahmet eylesin köyün bekçisi Bardız'a gidermiş Mevlüt Usta'da demiş ki: "Yav Dursun Ağabey, sana bir mektup versem Nihanî Hoca'ya verir misin?" " Vermem mi?" demiş. Yazdırmış orda birilerine Mevlüt Usta kendi yazamıyor, gözleri görmüyor ya. Yazdırmış, göndermiş. Kime? Nihanî'ye. Dursun Efendi'de götürmüş Nihanî'ye tam harman dövüyorlar yani dövenle öküzle gem denir ona. Efendim harmanın kenarında Nihanî Hoca bir tomruğun üstünde oturuyor. Nihanî Hoca'ya bunu çıkarmış vermiş. Nihanî Hoca almış, okumuş ve ağlamış. Önce Mevlüt Usta'nın yazdığını söyleyeyim arkasından da Nihanî Hoca'nın cevabını söyleyeyim. Mevlüt Usta bakalım ne yazıyor Nihanî'ye:

Nice kış baharlar geçti çok yazlar

Gine cebelleri duman gözetir

Herkesin gönlünde bir derdi sızlar

Ah çeker derdine derman gözetir

Âşıkların bahtı olur karalı

İlacı olmaz yüreğinden yaralı

Haydi yeter oldu Bardız dereli

Seni Yardiyar'ı Afgan gözetir

Yad ederim, hatırlarım, özlerim

Hasret perdesini çekmiş gözlerim

Yetişince huzuruna sözlerim

Cevabını Mevlüt İhsan gözetir

Yad ederim, yani seni yad ediyorum. Hatırlıyorum. Özlerim. Hasret perdesini çekmiş gözlerim çünkü Mevlüt İhsanî'nin gözleri görmüyordu. Yetişince huzuruna sözlerim, cevabını Mevlüt İhsan gözetir. Nihanî Hoca oturuyordu oturduğu ağacın üzerinde. Ağlıyordu, Mevlüt benim bu yaşımda niye böyle tekrar bu dertlerimi hatırlatıyor diye. Alıyor kalemi eline çünkü o okur, yazardı. Hafızül Kur'andı. Bir bakalım Nihanî Hoca da Mevlüt İhsanî'ye ne cevap veriyor:

Aman oğul aman açma yaramı

Kül olmuşum yana yana gidemem

Ahu feryad ile hergün ağlarım

Kül olmuşum yana yana gidemem

Beni anlamadı çağlar koymadı

Gözlerimin yaşı ağlar koymadı

Bana engel oldu dağlar koymadı

Onun için ben evgana gidemem

Nihanî'm ak alnımda yazım var

Cananıma gitmek için arzum var

Bir muhannet yarım üç beş kuzum var

Bırakmazlar Mehriban'a gidemem

Seni görmüş idim on bir yaşında

Otuz beş yıl oldu unutamadım

Sevdamin rüzgarı esti başımda

Bana bir hal oldu unutamadım

Gören var mı bu sevdanın içini

Acep yakmış benim gibi kaçını

Mendilimle sildim ıslak saçını

Hepsi hayal oldu unutamadım

Nuri Çırağı'yı düşürdün zara

Umutlarım kaldı öbür bahara

Üstelik de göçtü çok uzaklara

Ayrıldı el oldu unutamadım

Evet sevgili gençler sevgili Hocalarım unutamadım türküsünü de söyledik. Söyledik işte canım bu da Nuri Çırağı unutamamış diyor. Ne Nuri Çırağılar var. Gençler konumuzun dışına olacak ama ben teknolojiye karşı adam değilim. Ben yıllar önce sığaramı kibritsiz yakmayı düşünen adamım. Ancak bu teknoloji, bugünkü teknoloji elinizdeki bu akıllı telefonlar, sizi mahkum etti. Ama buna da ihtiyaç var. Bunlan da iş görüyoruz şu anda. Ama mümkün mertebe beşeri ilişkilerinizi koparmayın. Nihanî Hoca'ya da Mevlüt Usta'ya da rahmet diliyorum.

11. SEFİL BAYKUŞ (EV- İZLEYİCİSİZ ORTAM)

Evet sevgili ve kıymetli dostlarım size Sefil Baykuş türküsünü söyleyeceğim destanımı söyleyeceğim. Bu destan Türk halk edebiyatının en güzel ağıt destan örneğidir. Bir nevi bir hikâyenin başlangıcı gibi bir şey ama çok canlı, çok taze çok net olan bir olaydır. Bunun gibi binlerce olaylar olmuştur Anadolu'da, insanlık da fakat hepsi kalemi alınmamıştır, sözlü kültüre geçmemiştir ve bunları biz çok yapmışız. Âşıklar ustalarımız, bizler çok yapmışızdır. İşte bi gelinceğiz giderken farz edin atından düşmüş, at parçalamış atın altında kalmış, vefat etmiş üzerine arabası devrilmiş ve bir kaza geçirmiş. Bunlar destan olmuştur, bunları ağıt destan diyoruz türkü yakılmıştır. Acip buda bunlardan bir tanesidir. Ancak bu hikâye literatürüne girdiği için bir de şunu Hoca çok iyi bi şey söyliyim, şimdi bu şeyler bugün anlattığın yarın belki harfleri yerinde anlatamazsın çünkü bunlar sözcüktür. Şimdi Kağızmanlı Recep Hıfzı'nın Sefil Baykuş'unu anlatacağiz söyleyeceğiz üstadlarımızdan aldığımızı göre. Belki iki çeşit de söyleyen olabilir, bilemiyorum ben ama detayını çok iyi bildiğim bir şey kaynak oda Üstadım Mevlüt İhsanî. Ben bunu onla ilk başladığımız yıllar almıştı yıllarda falan Kağızmanlılar'dandı. Hatta bir Ali Pehlivan vardı Kağızmanlı arada detaylı anlatırdılar şimdi Hıfzı'nın babası vefat ediyor amcasının yanında yetim kalıyor amcasının da iki kızı var kızlarıyla beraber medreseye gidiyorlar okuyorlar e gönül işi bu ya Hıfzı'nın gönlü amcasının kızına amcasının kızı da Hıfzı'ya gönül gaptırıyorlar ama bugünkü gibi böyle adabın dışında değil adabı muaşerete uygun. Sade gönülden gönül gaptırıyorlar belki de o günün devrinde o günün şartlarında bir evde büyüyen bu her iki genç belki de birbirinin ellerini bile tutmuş değillerdir. Zaman geliyor ki Hıfzı Recep'tir asıl adı Hıfzını ibraz ediyor öyle çok ehli bir hafız oluyor çok büyük hafız oluyor hatta Kağızman Baba Cami'si var böyle Kağızman da o cami de vecde gelirmiş böyle zikir ederlermiş, efendim böyle vecde gelirmiş kendini ta yukarı tavana vurmuş caminin tavanına vurmuş. Böyle çok imanlı bir genç amcasının kızıyla nişanlandıkları zaman bu arada postacı olur, tatar memuru postacı olur, ancak vakte gelir ki düğünleri yapılacak düğün günü kesilir. Eskiden düğünler bir hafta olurdu bu perşembe başlardı ertesi perşembe aksam gece saat 9'da, 10'da, 11'de her neyse düğün sona ererdi. Artık her kes evine giderdi, yerdiler, içerdiler, eğlenirdiler

efendim gelinle damat ta zifaf olurdular. Hıfzı'nın düğünü tutulduğunda hemen akabinde o zaman Allah devletimize zeval vermesin bütün savaşlar başlamıştır yani bu 1918 ile 1920 arasında olan bi olay hatta Ermeni -Rus savaşından arkasından bu sıkıntılar olduğu dönemler Kağızmanlı Kars'a bir gizli evrak gelmesi icap ediyor. Posta Müdürü bunu kimseye emanet edemem kimseye güvenemem diye Hıfzı güvenilir bir insan olduğu için Hıfzı'ya der ki: “Evlâdım evet sen murat üstündesin ona hiçbir şey demiyoruz ama bunu götür Kars'a bırak gel, biz düğünümüze kaldığı yerden devam edelim.” E söz konusu vatan oldu mu büyük önderin dediği gibi gerisi teferruattır. Hıfzı atına biner ve yola revan olur. Alır evrağı götürür Kars'a ancak mevsim kıştır, güz mevsimiydi dağlar dönüşüne yol vermez kapanır yollar. Hıfzı geç döner yani o düğün bitmeden düğünün günü biter döner ancak dönmeden Hıfzı gelir ki ne gelsin tav tav olmuş sağ sağ olmuş Kağızman da bir matem var bir hüznün var niye? Çünkü allı duvaklı gelinimiz hakkın rahmetine gitmiştir, baki olmuştur. Alır Posta Müdürü ve ileri gelenleri alırlar Hıfzı'yı teselli ederler ve götürürler mezarlığa heç olmazsa bir Yasin oku bir Fatiha oku diye mezarlığa giderlerken ne gitsinler taze mezar efendim başında bi tane kuş ötüyor taşına konmuş, mezar taşlarına konmuş kuşun adına baykuş deniliyor. Baykuş halk arasında çoh uğurlu sayılmaz, uğursuz sayarlar baykuşu, viranede öttüğü için derler ama Nuri Çırağı olarak ben buna katılmıyorum çünkü bunu yaradan Cenab-ı Allah efendim Allah hiçbir şeyi kötü yaratmamıştır. Hepsi elhamdülillah çok iyidir. Bakıyordu Hıfzı boynu bükük bakıyordu, insanlar da Hıfzı ne yapacak nasıl ağlayacak Kur'an'ını okudu Yasin Şerifini okudu ve geldiler döndüler bil bakalım ki Hıfzı taşına oturuşuna

-Sefil baykuş ne yaparsın bu yerde veya ne gezersin bu yerde?

-Yok mudur vatanın elleri, hanı senin bir virane vatanın var. Sen burda ne geziyorsun ibaresiyle bu bi kaç dörtlüğünü belki noksan söyleyebiliriz bi bir siz ilim adamısınız bu literatüre geçecek, gayıtlara geçecek bu aslında benim duyduğum on üç kıtadır. “On üç kıta.” derdi Ustadım Mevlüt İhsanî ama biz ne kadarını söyleyeceğiz onun hesabını şimdi yapacağız. Böylece Allah yurdumuza, milletimize, iyilik ihsan eylesin sevgili Hoca bunu unutma ki: “Vatansız hiç bi şey yoktur önce vatan sonra öbürleri.” Bir bakalım ne söylüyor ben ne söylüyeyim, Allah dinleyenlere memleketimize eyilik ihsan eylesin.

Sefil baykuş ne yaparsın bu yerde

Yok mudur vatanı. Elleri hanı

Küsmüş müsün selamımı almadın

Şeyda bülbül şirin dillerin hanı

Emmim kızı aç kapıyı geleyim

Geleyim de hal hatırın sorayım

Hasta değil misin bir su vereyim

Ağzın da kurumuş dillerin hanı

Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın

Yok mu lamban çıran yakamaz mısın

Hani kapın bacan çıkamaz mısın

Her yandan kesilmiş yolların hanı

Körpe maraldın dağlarımızda

Gezerdin sol ile sağlarımızda

Taze fidan idin bağlarımızda

Felek mi budadı dalların hanı

Bu geniş dünyada yerin dar mıdır
Altın tahta duvar önün yar mıdır
Orda yorgan döşek yastık var mıdır
Felek fukarası malların hanı

Düğününde Acı Kahve içirdin
Gelin mi gelirsen kefen biçildi
İllikle düğmeli göğsün açıldı
Niye kapatmaz sın ellerin hanı

Bir koyun Kuzu'dan ayrıldı durdu
Yemez mi dağların kuş ile kurdu
Katar'dan ayrıldın Şahin mi vurdu
Turnam teleklerin Tellerin hanı

Sende hıfzı gibi erken uyandın
Uyandın da daş yastığa dayandın
Aslı Kerem gibi kavruldun yandın
Rüzgar mı savurdu küllerin hanı

12. SEFİL BAYKUŞ (ÜNİ- CANLI ORTAM)

Sizlere hayırlı günler diliyorum. Geleceğiniz bugünkünden daha iyi olsun. Çünkü niye? Bu ülkenin sizin gibi değerlere ihtiyacı var. Osman Yüksel Serdengeçti Allah rahmet eylesin bir lafını dinlemiştim onun yıllar önce. “Ol diyene kadar ol diyeydiniz bu memleket olurdu.” diye bir laf etmişti. Unutmam radyolarda. Ta çocuk zamanlarımda. Şimdi okumak çok güzel sınıfı geçmek de güzel, diploma almak da güzel ama ben yarına ne yaparım bu ülke için ne yaparım hesabını yaparak herkes kendi branşında efendim hani Nasreddin Hoca'nın dediği gibi herkes kendi evinin önünü süpürürse köy temiz olur. Doğru değil mi yani? Bu vesileyle birkaç türküler söyleyeceğim. Birinci şikkımız Sefil Baykuş anlatacam. Sefil Baykuş üstünde yaşanan bir olay. Halk edebiyatındaki en güzel ağıt- destan örneğidir. Kimindir bu? Recep Hıfzı'nın. Recep Hıfzı Kağızmanlıdır. Hıfzı'yı Türkiye'de geçmiş âşıklar da dahil en güzel en iyisini söyleyen üstadım Mevlüt İhsanî'dir ki 74'te Erzurum'da biz âşıkları seslediler. Efendim bizden eserler alıyorlar falan. Ancak bizim bilmediğimiz bir şey yapılmış. Herkesten Sefil Baykuş'u istiyorlarmış. Kimi sesliyorsa odaya Sefil Baykuş'u söyletiyorlar ama derlermiş ki: “Çıktığında Sefil Baykuş'u söyledik deme.” Tabi bana da sıra geldi o zaman Murat Çobanoğlu var, Şeref Taşlıova var, Reyhanî var, Mevlüt İhsanî var, Mustafa Ruhanî var, böyle değerli insanlar bu saydıklarım. Efendim bene da sıra geldi. Bana da “Sefil Baykuş'u söyle.” dedi. Dedim ki: “Hocam Sefil Baykuş'u ben sizin beste dediğiniz bizim hava dediğimiz, hava diyoruz veyahut makam diyoruz. Bunu eğer Mevlüt İhsanî'yi bulursanız Mevlüt İhsanî'den alın. Bu ustadan eyi bu havayı bu ağzı kimse söyleyemez.” dedim. “Ha o yoksa Çobanoğlu söyler biraz.” dedim. Sen işine bak dedi, biz ne diyorsak onu yap böyle. Öyle de yaptık. Ancak ihtilaflar var sözlerinde. Ben elli senedir Sefil Baykuş'u söylerim çok da istenen bir türküdür benden. Herkese hitap eden bir türküdür. Belki hani burası bir ilim yuvası belki benim bilmediğim dörtlükleri de varsa yani ben bildiğim dörtlüklerin hepsini söyleyeceğim belki eskilere dayananlar da varsa ama ben çok inanıyorum ki çok sağlam kaynak Mevlüt İhsanî'ydi. Çünkü Kağızman'da en çok sevilen, tutulan, dinlenen âşık Mevlüt İhsanî Ustaydı. Hatta şimdi onu da söyleyecem bir Kağızman türküsu söyleyecem Mevlüt Usta'nın Hocama izafe olsun onu da orda lütfen anlatırsan tarihiylen günüylen kime

anlatıldığı da Mevlüt Usta tarafından onu da anlatacam. Hem de Kağızmanlılara Kağızman'ı iade etmiş oluruz. Bu vesileyle ben dua ediyorum. Sevgili yavrularım siz de dua edin. Allah memlekete eyilik ihsan eylesin. Kimsenin ölümünden kimseye fayda gelmez.

Bir şiirle başlayayım. Şiirimde Yıl 1968 Bayburt'tayız. Adaşım olan Nuri Meramî vardı adaşım. Reyahani'nin çırağıydı o da. Mayısın başları. Biz Bayburt'un içinden Çoruh geçer. Çoruh'un öbür tarafındaki kahvede sazlarımız asılı akşamları halka sohbet ediyoruz. Şöyle ne kadar biliyor musun? Beş altı saat. Halk dinliyorlar. Belki de o zaman elektrikler de yoktu. Lüküsler vardı. Biz bu tarafa geçince burda o Şehit Kamil parkında oturduk. Hava da güzel çay falan içiyoruz. Bir ara orda da Çoruh Nehri böyle çok sakin akar. Düzdür orası. Bir tane de köprü var. Birez sonra bir telaş başladı halktan. Efendim Coruh coştı diyorlar. Dağda karlar eridi Coruh da coştı. Yani köpürdü Coruh. Bu güzelim durgun akan Çoruh öyle çok şiddetlendi ve köprü'nün üstünden aştı. Aşınca belediye engel oldu. Karşılı o tarafı birbirine koymuyorlar. Düşündüm bir âşık olarak. Bu Çoruh biraz evvel sakindi. Bu niye birdenbire kabardı, bunu kabardan kim? Bunu bu güce getiren kim? Nedir bundaki hikmet? Şiir olarak okuyim inşallah hoşunuza gidecektir. Bir de bir ibaresi var buranın.

Günün her vaktında bütün kainat

Secdeye başımı vurur eğilir

Şahadet getirir zikire başlar

Hakkın huzurunda durur eğilir

Mürşüd zikir eder mürüdü dinler

Derya coşa gelse dalgalar inler

Zamanı geldi mi otlar ekinler

Yeter kemâlete vurur eğilir

Issız viranede öter baykular
Nereden geliyor göze uykular
Kimin emri ile akar bu sular
Bilinmez menzile yürür eğilir

Göz lazım ki görsün yakın ırağı
Nerede gizlidir aşkın durağı
Gönül postasına mektup Çırağı
Seher rüzgarına verir eğilir

Seher rüzgarları aşıkların postasıdır, turnalar âşıkların postasıdır. Literatürde Hz. Ali, ehli beyt bir şeydir. Şimdi burdaki ibare şu sevgili gençler. Mürşüd zikir eder mürüdü dinler, Hocanız size şurda ders verdiği zaman o sizin mürşüdünüz eski dilde mürşüd diyoruz. Öğretmeniniz, hocanızdır. Siz onun lafını dinlerseniz bir yere yetersiniz. Dinlemezseniz böyle benim gibi ortada kuru kalırsınız. İlla dinlemek illa eğilmek.

Şimdi size sazımla sözümle Hıfzı'nın bir deyişiyle başlayacam. Ondan sonra Baykuş'u anlatacam. Âşıklar türkü söyleyen değildir, türkü yakandır. Sizlere Cenab-ı Allah'tan hayırlı günler diliyorum. Bahtınız, ömrünüz, yolunuz açık olsun. Güzel günler göresiniz.

Benim derdu derunumu
Ben bilirim Mevla bilir
Bir canım var bir derdim var
Ben bilirim Mevla bilir

Girdik on beş yaşımıza

Neler geldi başımıza

Zehir düştü aşımıza

Ben bilirim Mevla bilir

Hıfzı'nındır hakka virdi

Hak diyenler hakka erdi

İçimde biriken derdi

Ben bilirim Mevla bilir

Evet Hıfzı'nın bu türküsü ile giriş yaptık. Burda bir ibare var gençler. Âşıkların türkülerinin dili vardır, içi vardır. Demiş ki adam: “Girdik on beş yaşımıza, zehir düştü aşımıza, neler geldi başımıza, ben bilirim Mevla bilir.” Akıl buluş olana kadar insanın günahı münahı yoktur. Ondan sonra başlar. O zehir düştüğü yer varya orayı anlatıyor adam. Girdik on beş yaşımıza zehir düştü aşımıza diyor. Sefil Baykuş'u söylemeden evvel bir Kağızman girizgahı yapak ustamı da yad edek hatırlayalım. Yıl 1963. Sabahsı Ramazan. Kars'tan Kağızman'a gidiyoruz. Kağızman'da Ramazan'ı geçireceğiz Mevlüt İhsanî Ustadım'la. Allah gani gani rahmet eylesin. Ustasını, hocasını unutani Allah da unuttur gençler. Bunu böyle bilesiniz. Hani Hz. Ali buyuruyor ki : “ Bana bir harf öğretenin ben kölesi olurum.” buyuruyor. Ne büyük laf. Hz. Ali ki ilmin yarısı. Kars'tan bindik arabaya o zaman arabalar Allah memleketimize zaval vermesin güzelleşti memleket, arabalar yok doğru dürüst yollar yok, ışık yok, böyle çok perişan bir vaziyetteydi. Hele Doğu Anadolu. Doğu Anadolu'yu bırak 93'te ben üstelik bir de turneciyim yani ilkleri yapan insanlardanım. Ben Mersin gibi bir vilayetin Gülnar'ında o dağlarda vallahi billahi ayaklarına ayakkabı geyinmemiş kadın gördüm, davar otarıyor, keçi otarıyor.

Bu bir gelenek değil bu bir yokluk. Allah bizi yoklukla ıslah etmesin. Bunun kadar kötü bir şey yoktur.

Kağızman'a gittik Ramazanı niyetlendik ama o gece. Yani Kağızman'a indik Ramazan. 63'ten bahsediyorum. Böyle iftar yakın. Bir kahvede saz çalacaz. Gariban insanız. Ustam bana dedi ki: "Nuri, bu parayı al." dedi. Benim param maram yok. Dedi al işte yüz gram helva al, işte bilmem zeytin al, ekmek al falan iftar edelim gibisinden. Kahvede edeceğiz iftarı. Ben gittim geldim ki Mevlüt Usta kısa boylu bir adamla konuşuyorlar. Bizim çok yakın köylü. Seyfettin Şahin diye bir arkadaş. Orda maliyede tahsildar falan. Mevlüt Ustaylan konuşuyorlar, ben de onları aldım geldim. Dedi ki : " İftarı biz de edeceğiz." dedi adam. Kağızman'ın Dere Mahallesi denilen bir mahallesi vardır. Evi de orda. Kalktık gittik iftara Allah var etsin. Tam iftar sofrası kuruldu, ezanı bekliyoruz. Top atılacak, ezan okunacak, iftarımızı açalım. Şimdi top atıldı ben acıkmışım çocuk adam. Başladık biz yemeye Mevlüt Usta yemedi. Bana dedi ki: " Nuri kalk benim sazımı ver." dedi. Kalktım sazımı verdim. Yav yemek yiyek sonradan da diyemedim ben. Seyfettin Efendi dedi: "Usta, iftarı açalım da ondan sonra." "Yok, yok." dedi. "Benim sazımı ver." İşte âşık bu. Düşünüyormuş kü ben burda iftar açıyorum işte çeşitli taamlar var soframda. Acaba benim anam babam, çocuklarım, onların da bir yiyecekleri falan var mı? Bakalım ne diyor:

Seher vakti seyran ettim

Duman dağlara yaslanmış

Pür reyhası bülbül sesi

Vakit bahara yaslanmış

Ne güzeldir bu Kağızman

Ne hoş gezilecek zaman

Seher vakti koca balban

Muhannet kara yaslanmış

Âşıklar söylenir dilde

Sonalar çalkanır gölde

Mevlüt İhsan gurbet elde

Hangi duvara yaslanmış

Evet Mevlüt İhsan gurbet elde, hangi duvara yaslanmış. Kim biliyor ki bizim aşık nerde, ne yapıyor? Ac mı, susuz mu? Böyle gençler. Geldik Sefil Baykuş'a. Recep Hıfzı'ya aittir. Ben bir harfini değiştirmeden ustamdan aldığım gibi söylüyorum. Şimdi bilenlerle bilmeyenler bir olmaz. Allah u Teala böyle buyuruyor. Ama adam diyor ki benden eyi bilen yoktur. Bilemiyorsun. Bir de de ki: “ Filan arkadaş benden eyi biliyor ya.”

Recep Hıfzı anlatıldığına göre yetim kalıyor. Babası vefat ediyor yetim kalıyor amcasının yanında büyümeye başlıyor. Hıfzı oluşunun sebebi gençler Kur'an-ı Kerim okuyor. Bir medrese dersi alıyor o günün şartlarında. Orda okurken adam takva böyle vecde gelirmiş hani pervane dönerler ya o dergahlarda, adam öyle dönermiş ki o tavana vurmuş gendini. Öyle heyecanlı, öyle çok sadıkane bir insan. Gönül ya gönülün, gönül hiç kimseyi dinlemediğini hepimiz biliyorsunuz, padişahın kızını çobanın oğluna aşık eder. Olur mu? Binlerce olmuş. Ve türküler yazılmış bunun üstüne. Hikayeler anlatılmış, savaşlar yapılmış daha doğrusu. Çok şeyler olmuş. Amcasının iki kızı var. Amcasının kızıyla hem aynı medresede okuyor hem de gönül bağı efendim şey edilmiş, vuku bulmuş. Fakat amcası buna taraftar değil. Fakir, kimsesi yok, dinler mi amcası. Neticede Hıfzı'da okumuş derler ki: “Tatar memuru olmuş.” Hani posta memuru o günkü postacısı. Gün gelmiş posta memuru olunca bu sefer bunları evlendirmişler. Vermiş amcası kızını. İşler değişik de bize gelen böyle anlatmamız lazım. Evlenmişler tabii aradan bir zaman geçmiş, düğünü tutulacak, düğün başlamış. O zaman Anadolu'da sevgili gençler düğünler bu perşembe başlardı öbür perşembe gelini güveyi zifafa verir, biterdi düğün. Yani yedi gün Anadolu'da. Ben bunların bazı yerlerde yetiştim. Dördüne yetiştim, beşine,

üçüne. Şimdi o kadar güzel bi şey güzel değil de güzel demek mecburiyetindeyiz. Adam artık düğün de yapmıyor yine buralarda düğün salonu malonu var Doğu Anadolu’da onlar da kalktı. Düğünler, at mat her şey gitti. Adam gelinin elinden tutuyor oğlunun eline veriyor Allah işini rast getirsin nere gidersen git. Düğün tutulmuş ancak o gün savaşta devletimiz. Bir evrak gidecekti. Nereye? Kars’a gidecekti. Kim götürecekti? Emin birisi olacaktı ki götüre. Emin insanlara teslim edilirse ne teslim ederseniz çünkü hadisi şerif var efendim hıyanet etmez. Emanete hıyanet etmez. Hıfzı’ya demiş ki müdürü: “Hıfzı demiş bu bi devlet meselesi bu vatan meselesi. Bu Kars’a gitmesi lazım. Bunu da senden başkasına emanet edemeyiz. Hayırlı olsun düğünün tutuldu, biz senin düğününde oynarız, güleriz, eğleniriz sen de bugün gider yarın döner gelirsin Kars’a. Bu evrağı da yetiştirirsin.” Neylen gidiyordu? Atılan gidiyordu. E Anadolu’nun o günkü kışları bugünkü dağların Allahuekber’den git şimdi yol var. Kar da yağmıyor. Derler ki üstadlarımız: “Hıfzı almış evrağı Kars’a getirmiş, ancak ne gariptir ki yollar kapanmış kar yağmış.” Bugünkü dozerler, greyderler yok ki yolları açsın. Bekleyecek ki kar kalka, dinecek, yollar açılacak, piyade gelecek o da gidecek. Hasılı ki tam bir haftaya ancak gelmiş Hıfzı. Fakat ne olmuş bu arada gençler biliyor musunuz? Gelin allı duvaklı gelin vefat etmiş. Emr-i vaki olmuş. Vefat edince tabi götürmüş bunu defnetmişler yerine. Hıfzı gelmiş, şimdi Hıfzı’ya nasıl demeleri gerekli? Düşünmüşler almış götürmüşler mezarlığa. İşte Kağızman’ın ileri gelenleri. Amcası, belki posta müdürü, arkadaşları. Hıfzı Kağızman’daki metamı hissediyor ama ne olduğunu da hissedemiyor tam. Götürüyorlar ki mezarın başına. Bir kuş oturmuş baykuştur bunun adı. Halkımız da uğursuz sayar. Baykuşa uğursuz derler. Sizler de bilirsiniz işte falan filan hatta Salı günü uğursuz derler. Yok böyle bir şey yok. Allah u Teala hiçbir şeyi uğursuz efendim şaysız yaratmamıştır. Her şeyin herkesin bir görevi vardır. Şimdi yazın sinek var değil mi kara sinekler? Şimdi niye yok? Demek ki mevsiminde onlar geliyor acaba hangi çarklının dişini dönderiyor. Kimi tamamlıyor, neyi tamamlıyor acaba? Biz bilemeyiz onu. Götürüyorlar, böyle mezarın başında kuşu görüyor ya, işte Hıfzı durum budur diyor. Hıfzı Allah’a inanmış adam, kendisi sofi adam, ilim yapmış adam. Tabi ki kaderine boyun eğiyor ama şair ya bu türküsünü orada söylemiştir. “Sefil baykuş ne yatarsın bu yerde, yok mudur vatanın ellerin hanı?” diye başlar. Şimdi bir gün televizyona bir çocuk telefon etti. “Amca annem senden

Sefil Kuş'u istiyor.” dedi. Sefil Baykuş'un mevzusu bu. Ben bunu anlatayım inşallah doğrusunu da belki daha iyi doğru bilenler varsa, doğru geçirse sevinirim. Bu on iki kıta bilirim ben Mevlüt Usta on iki kıta söylerdi, bazıları biraz daha uzun derler. Bakalım Hıfzı ne söylüyor ben ne söyleyim siz ne dinleyesiniz. Havası da bu. Hatta bunu Âşık Gül Abi Çorumlu Âşık Gül Abi de kaset yapmıştı. Biz de Kağızman'a has bir ağızdır. Gençler her yörenin kendine has bir ağızı, söyleyişi, şekli vardır. Yani sen şimdi Çukurovalı'ya bozlağı yutturamazsın. Çukurova'da bozlak vardır. Orta Anadolu'ya veya Konya'ya işte belli bir şeyleri vardır. Egeliye zeybeği kalkıp da Sümmanî havasında söyleyemezsin. Amma Sümmanîyi de Erzurum'da zeybek havasında söyleyemezsin. Onun kendine göre bir ağızı vardır, halın kulağına belleğine yerleşen bir şeyi literatürü vardır. O zaman bir bakalım:

Sefil baykuş ne yatarsın bu yerde

Yok mudur vatanın ellerin hanı

Küsmüş müsün selamımı almadın

Şeyda bülbül şeyda illerin hanı

Emmim kızı aç kapıyı geleyim

Geleyim de hal hatrımı sorayım

Hasta değil misen bir su vereyim

Ağzın da kurumuş dillerin hanı

Düğünün de acı kahve içildi

Gelin mi geldi sen kefen biçildi

İlikle göğsünü düğmen açıldı

Hani kapatmadın ellerin hanı

Bu geniş dünyada yerin dar mıdır

Altın tahta duvar önün yar mıdır

Orda yorgan döşek yastık var mıdır

Felek fukarası malların hanı

Bir koyun kuzudan ayrıldı durdu

Yemez mi dağları kuş ile kurdu

Katar'dan ayrıldın şahin mi vurdu

Turnam teleklerin tellerin hanı

Körpe meraldın dağlarımızda

Gezerdin sol ile sağlarımızda

Taze fidandin bağlarımızda

Rüzgar mı kuruttu dalların hanı

Sen de Hıfzı gibi erken uyandın

Uyandın da taş yastığa dayandın

Aslı Kerem gibi kavruldun yandın

Rüzgar mı savurdu küllerin hanı

Sen de Hıfzı gibi erken uyandın, uyandın da taş yastığa dayandın. İnsanların en büyük örnek alacağı şey ölümdür. Bir de babanızı, annenizi veya yakınlarınızı mezara koydukları zaman lütfen ona bir bakın. Çok garip bi şey. Onu anlatamazsınız

o anda insanın dengesi bir şey oluyor ama hamdediyorsun. Ya Rabbi senden geldik sana geliyoruz. Evet birkaç kıtası daha var ama sesim çok müsait değil, söyleyemiyorum, zorluyor biraz beni. On kıta on iki kıtadır yedi sekizini söyledim.

II. FOTOĞRAFLAR

Âşık Nuri Çırağı Erzurum Uzundere’de Mevlüt İhsanî, Nusret Torunî ve okul idarecileri ile birlikte. (1974)

Konya Âşıklar Bayramı'nda açılış anı. Soldan sağa İlhami Demir, Murat Çobanoğlu, Âşık Reyhanî, Şeref Taşlıova, Âşık Nuri Çırağı. (1974)

Erzurum Çermik Köyü'nde TRT çekimleri esnasında. (1989)

Kocaeli Üniversitesinde ustası Mevlüt İhsanî ile birlikte. (2004)

Kocaeli ayirova Şehit Davut Ali Karadağ Lisesinde Koroğlu'nun Silistre Kolu Hikâyesini anlatırken. (2014)

Koroğlu'nun Silistre Kolu hikâyesini Üniversite ortamında anlatırken. (2014)

Kocaeli Üniversitesinde Köroğlu'nun Silistre Kolunu anlattıktan sonra. (2014)

Âşık Nuri Çırağı kendi evinde Böyle Bağlar Hikâyesini anlatırken. (2015)

Âşık Nuri Çırağı kendi evinde Dadaloğlu Hikâyesini anlatırken. (2016)

Kocaeli Üniversitesinde Dadaloğlu Hikâyesini anlatırken. (2016)

Kocaeli Üniversitesinde Dadaloğlu Hikâyesini anlattıktan sonra Prof. Dr. Işıl ALTUN (Solda) ile birlikte. (2016)

Kocaeli ayırova Şehit Davut Ali Karadağ Lisesinde lker Sultan Hikâyesini anlatırken. (2016)

Ülker Sultan Hikâyesi anlatımı bittikten sonra lise öğrencileri Âşık Nuri Çırağı'ya sorular soruyor. (2016)

Âşık Nuri Çırağı “Âşık Nihânî (Üni. Elektronik Ortam)” hikâyesini anlatırken.
(2020)

Âşık Nuri Çırağı “Âşık Nihânî Hikâyesini anlatırken. (Üni. Elektronik Ortam - İzleyiciler Teams programı ile katılım sağlıyor. - 2020)

Âşık Nuri Çırağı elektronik ortamda uzaktan katılım sağlayan izleyicilere Böyle Bağlar Hikâyesini anlatırken. (Lisans öğrencileri Zoom programı ile katılım sağlıyor. - 2021)

Âşık Nuri Çırağı Böyle Bağlar Hikâyesini (Elektronik Ortam) anlattıktan sonra torunları ile birlikte dinleyicilerle görüşüyor. (2021)

Âşık Nuri Çırağı ile birlikte Böyle Bağlar Hikâyesi anlatımı sonrası lisans öğrencilerinin sorularını cevaplıyoruz. (2021)

Âşık Nuri Çırağı'ya "60. Sanat Yılı" sebebiyle verilen şilt. (15 Ekim 2021)

ÖZGEÇMİŞ

2006 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2011 yılında mezun oldu. 2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Çayırova Şehit Davut Ali Karadağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. 2013 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü Halk Bilimi alanında yüksek lisansa başladı.2019 yılından itibaren Derince Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak çalışmaya devam etmektedir. Öğretmenliği süresince çeşitli kurslara katıldı, tiyatro yönetmenliği yaptı.

Sertifikalar:

Öğretmenlerin Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Uzaktan Eğitim, Tasarım ve Yönetim Becerilerinin Geliştirilmesi Kursu (2020)

Zekâ Oyunları 1 Kursu (2020)

Fatih Projesi Etkileşimli Sınıf Yönetimi Kursu (2016)

Bilimsel Çalışmalar:

Bildiriler:

KUNDAKÇI, Bilal (2021) “Âşık Nuri Çırağı’ dan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme” Kocaeli Üniversitesi 1. Sosyal Bilimler Sempozyumu.